

geçitteki ülke

M. Necati Sepetçioğlu

MUSTAFA NECATİ
SEPETÇİOĞLU

GEÇİTTEKİ ÜLKE

BU ATLI GEÇİDE GİDER
GEÇİTTEKİ ÜLKE
DARAĞACI
ÜÇLEMESİNİN İKİNCİ KİTABIDIR

İrfan Yayımcılık

Yayın Hakkı (Copyright):
© İrfan Yayımcılık & Tanıtım
Limited Şirketi

DÜNKÜ TÜRKİYE DİZİSİ
ÜÇLEME 3
CİLT 2

Kapak:
Erol KAYMAK

Baskı:
Avcı Ofset

Cilt:
İstanbul Mücellithanesi

İrfan
Yayımcılık ve Tanıtım Limited Şirketi
Klodfarer Cad. Sümer Ap. No: 40/7
34400 Divanyolu İSTANBUL
Tel&Faks: (212) 518 38 66

BÜTÜN ESERLERİ:8

MUSTAFA NECATİ
SEPETÇİOĞLU

GEÇİTTEKİ ÜLKE

İNKILÂP YAYINEVİ

Mustafa Necati Sepetçioğlu

Yazar 1930 Zile doğumlu. İlk ve ortaokulu Zile'de okuduktan (1947) sonra İstanbul'da Haydarpaşa Lisesi'ni (1950) ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1956). 1954 yılında şair ve yayınevimiz yazarlarından Muazzam Gürşen SEPETÇİOGLU ile evlendi. Muhtelif kamu görevlerinden sonra Milli Eğitim Derleme Müdürlüğü (1974) yaptı.

İlk hikâyeleri Sivas'ta çıkan *Hakikat* gazetesinde yayımlanmıştı (1948). Daha sonra hikâyeleri İstanbul, Yol, Türk Yurdu, Türk Dili (1955-59), Türk Edebiyatı dergilerinde yer aldı. *Çağlayanlı Vadi* adlı romanı Vatan gazetesinde tefrika edilmişti (1966-71). Nehir romanları olan on iki ciltlik Dünkü Türkiye Dizisi'nde Malazgirt Zaferi'nden İstanbul'un Fethi'ne kadar Türk tarihi konu alınırken, üç ciltlik Bugünkü Türkiye Dizisi ile günümüz Türkiye'sinde yaşanan toplumsal değişim ve sonuçları işlenmiştir. Sabırağacı Dizisi ile fetihten günümüze Kıbrıs ve Osmanlı Devleti anlatılmıştır. *Trampacılar* adlı oyunu İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda (Mart 1968) sahnelenen Sepetçioğlu'nun, oyun yazarlığında en önemli başarısını gösterdiği *Büyük Otmarlar* İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu'nca sahneye konuldu (1967), ardından Avrupa Üniversitelerarası Tiyatro Festivali'nde en iyi oyun seçildi (1968). *Çardaklı Bakıcı* adlı oyunu ile MEB Ödülü'nü, *Gece Vaktinde Gündönümü* ve *Karanlıkta Mum Işığı* adlı kitaplarıyla Türkiye Milli Kültür Vakfı 1980 Kültür Armağanı'nı, *... ve Çanakkale 3/Döndüler* adlı eseriyle 1990 yılı Türkiye Yazarlar Birliği'nin yılın romancısı ödülünü kazandı. 1994'te İLESAM Üstün Hizmet Beratı verildi. 1998'de Atatürk Dil-Tarih Kurumu Şeref Üyeliği'ne seçildi.

Ya yarım saattir ya bir saattir, Halı Dokumacıların Usta Kadını, gözlerini Alanur'dan alamıyordu. Hangi tezgâhın başında durursa dursun, hangi kızın eline yahut parmaklarına dokunursa dokunsun, aklı Alanur'daydı; ol görüp çıkaramıyordu. Ya olduğunca, ya yarım göz ya da göz altından süzmece, gözetlemece... Bir ara: «Oldu bana olanlar...» diye söylendi bir tezgâhın başında. Tezgâhtaki kız, ilmik atarken durup baktı: «Bozuk mu?» diye korka korka sordu; «Tarif ettiğin gibi sürdüm ana.»

Halı Dokumacıların Usta Kadını, aslında : «Sen işine bak.» demek için açtı ağzını ama : «Ben hastalanmayım sakın? Kızın bir şeyciği yok.» diye mırıldandı. O sırada da iki tezgâh arkasından orta yaşlarında tozlu bir ses, kadın korkularında: «Alanur'un nesi var öyle?» dedi. Endişeliydi ayrıca; kadın korkularının da dışında bir yürek hoplamasındaydı. Usta Kadın, sanki böyle bir ses bekliyordu, böyle bir sese hazırdı; bir topuğunun üstünde donuverdi. Sesin orta yaşlı kadınına: «Alanur'a n'oldu?» diye sordu telaşla.

Alanur, bir saat önce ne ise; öğleden önce, kuşluk vakti ne ise, dün, öncesi gün ne ise yine o idi. Gözleri öyle pırpırlı halılarda, kirpikleri Alanur'dan çok uzaklara dökülmüş, alnında çizgi çizgi ağrılar, çizgi çizgi ağrılar Halı

Dokumacıların Usta Kadınının yakıştırmasıydı. Alanur'un alnını ne zaman görse bu alına, doğulmuş bakırların çekiç izlerinde ağrıların sıkıştırıldığını sanırdı.

Hâlbuki ağrılar Alanur'un yüzündeydi; aşağı, çeneye doğru çekiyordu yüzü, çenede tombullaşıyordu, Alanur'un narin çenesi ağrılarda hantallaşıyordu. Tıpkı nakışların güneşin zorlaya zorlaya soldurduğu bir eski zaman halısında tedirgin oluşu gibi Alanur'un çenesinde ağrılar pıt pıt yere düşüyordu. Baştan aşağı bir sarılık, sarımsılık, yağın süzülüşünde akmış, aktıkça incelmiş bir sarımsılık Alanur'un yüzündeydi, ağrıların altında yayılıp kalmıştı; kaşlarıyla saçlarının karalığı olmasa Alanur'un yüzü nakışsız düz halıların her zaman gönüle hüzün veren yıkıntısına çöküyor sanılırdı. Dün de, önceki gün de, bir ay öncesinde de, bıldırdan kalma?

«Kaç bıldır odu ocağı batmayasıca kaçıncı bıldır? Sanki böyle doğdu soyha!»

Halı Dokumacıların Usta Kadınının gönlü «Sanki böyle doğdu soyha.» diyordu ama yüreği Alanur'u çok iyi biliyordu. O kaşı, o balımsı gözü, dökülen saçları ve baharı hiç bir zaman solmayan yüzü unutamıyordu; hiç kimsenin atmağa cesaret edemediği ilmikleri atan, hiç bir kızın aklına getiremediği boyaları karan, bunca yılın Usta Kadınıyken bile hala akıl edemediği nakışları düzen parmakları bir yana koyamıyordu. Alanur'dan kalan sadece bu parmaklardı bu günlerde; bildirin, önceki daha önceki bıldırların Alanur'u nereye gittiyse gitmiş, yerine bir deri bir kemik halinde bu sarımsı düz yüzün Alanurunu bırakmıştı da her nedense, her nasılsa o bir zamanların Alanurunun parmaklarını götürmemişti. Beş yıldır... Yok altı, hayır yedi. Allah kahretsin eni boyu şaşmış bir dipsiz zamanın tezgâhında dokuyup durduğu halıda bırakmıştı. Eni boyu şaşmış dipsiz bir

zamanda bir türlü bitmeyen ne zaman biteceği de bilinmeyen bir halı ki Alanur, her ilmiğinde biraz daha bu halı oluyor; derisinin alımlı rengini, saçının büklümlerini, gözlerinin balını, çenesinin çizilmesi çok zor narinini her ilmikle biraz daha bu halıya veriyordu. Alanur, bunca yıldır bitiremediği bu halıda uyuyor bu halıda uyanıyordu; saçlarını çözüp tarıyor, ılık derelerin suyuna gidip yüzüyordu güneşi, gölgesi. Kirpiklerinin pırpırı bu halıdaydı. Halı Dokumacıların Usta Kadını, Alanur'un bitiremediği bu halıya her bakışında binlerce yüreğin yan yana, art arda sıralanmışlığında usul usul attığını, on binlerce çiçeğin bir anda bir mayıs sabahında açtığını, çizgiden kalın büklümlere dönen renkleri hiç görülmemiş yüz, bin, yüz bin kuşun cıvıl cıvıl uçuştuğunu hissediyordu. Ve güneşler, güneşler, güneşlerdi ki bunca güneş ne doğmuş ne de batmıştı şimdiyece.

O zaman, Kumral Dede Konağının gelmişi geçmişi gibi bir hikâye yaşamağa başlıyordu. Ertuğrul Beğ'den Osman Beğ'e, oğlu Orhan'a, oğlu Murad'a, oğlu Bayezid'e gelen; her gelişte bir ayrı doğan, bir ayrı boy atan, bir ayrı dallanıp budaklanan tıpkı Alanur'un eni boyu şaşmış dipsiz zamanına benzer bir zamanın hikâyesi Halı Dokumacıların Usta Kadınının beynini tırnaklayıp duruyordu. Ama Alanur'un dokuduğu halı bitmiyordu; konuşuyordu, daha konuşuyordu, daha daha konuşuyordu; ırmaklar, koca deniz mavilikleri, der top bulutlarla dayanılmaz fırtınaların allak bullak ettiği gökyüzleri bir değil, iki değil sayısı bilinmez üst üste gökyüzleri halıdan taşıyordu. Atlılar; giden gelmeyen atlılar; yayalar; durmadan yürüyüp giden sonu gelmez yayalar, tuğlar, bayraklar küçücük, kocaman, sıra dağlar halinde fakat şaşmaz bir düzende ilmikleniyordu.

Halı bitmiyor, Alanur bitiyordu.

Alanur'un eti, kemiği dirhem dirhem halılaşıyor, beyninde buğulanan kimsenin bilmediği bir Alanur buğusu halıya siniyordu. Dayanamayıp; «Ne zaman bitecek kızım Alanurum, halın ne zaman bitecek?» diye sorduğu bir gün Alanur'un tükenmiş, yahut tükenmekte olan soluğunda; «Az kaldı ana, bitmek üzereyim.» deyişinden korktuğu için bir daha sormaktan da çekinmişti. O ses, iki yıl öncesinindi. Şimdi korkmasa da sorsa Alanur'dan bir ses hırıltısının değil soluk döküntüsünün bile gelebileceğini sanmıyordu. Alanur, sesini de dirhem dirhem, soluğuyla birlikte halısına ilmiklemişti. Usta Kadın, sorduğu soracağı ne varsa cevabını halıda buluyordu hem de fazlasıyla. Bazı gün, halının türküsüne öylesine dalıyordu ki Alanur o dalgınlıkta tezgâhın ağacından, yün ipliklerin ince tellerinden farksız oluyordu. Kendine geldiğinde ise, yıllar yılı birikmiş bir ağrının, çok gizli bir sızının taşınamayacak dert yumakları halinde yüreğinde dönüp durduğunu hissediyordu.

En son, Alanur'un gözlerinin de kör olacağını düşünmüştü, hiç istememişti ama düşünmüştü. O günden bu yana da Alanur'dan korkuyordu. Halıya bakamaz olmuştu bir süredir; iki üç gündür Halı bütün cıvıltısını kaybetmişti. «Kör oluyorum, kör oluyorum. Ana kör oluyorum.» diye sızım sızım sızıldamaktaydı. Renkler, karanlığa koyulanıyordu. İlmikler mağaralanıyordu; iki dağ arasında karanlık bir geçit ışıksız, ışıksız, ışıksızdı; boz bulanık renkler bir damla ışığa dönüşmeğe gayret ediyordu fakat beceremiyordu; geçidin tam ortasında dörtnal at sürmüş bir cüce o boz bulanık damlacığa kıpkırmızı bir ok atmak için yayını germişti.

Halı Dokumacıların Usta Kadınını iki gündür soluksuz bırakan da bu olmuştu.

Orta yaşlı kadının tozluca sesi: «Alanur'un nesi var

öyle?» diye hopladığında, Halı Dokumacıların Usta Kadınının yüreği bunun için sökülmüştü; Alanur'dan yana bakmağa korkmuştu. Birdenbire karanlıklaşmış gözlerin şaşırttığı parmakların sağa sola çırpınışını görürse ölümün gelip sağ omzuna konacağını bir daha da hiç, hiç kalkmayacağını hissetmişti. Öyleyken bakmıştı. Alanur'un aylardır değişmeyen duruşunun, haklaşmasının, kendisi ile halısı arasında sürüp gelen alışverişin yine öyle bir sessizlikte devam edişi bungunluğunu gideremedi ise de yüreğine su serpti. Hiç değilse, kör parmakları görme korkusu henüz ortalarda değildi. Ama orta yaşlı kadının tozlu sesindeki endişenin de boşuna olmaması gerekti. Bu yüzden, Alanur'u bırakan gözleri orta yaşlı kadına sorarak bakıyordu. Hem de cevap istemecesine; ne olursa olsun, kötünün en kötüsünden bile gelse cevap istemecesine bakıyor, bekliyordu.

Orta yaşlı kadın sapsarıydı. Birden gelip yüzüne saplanan bir korku sarısı, çekilip gideceği yerde, orta yaşlı kadının yüzünde taşlaşmışçasına yerleşmişti. Ancak göz uçlarıyla dudak büklümleriyle Alanur'u gösteriyordu orta yaşlı kadın ve Halı Dokumacıların Usta Kadınına yakına gelmesini işmar ediyordu. Bu ise Usta Kadının yüreğindeki yarım avuçluk su serpintisini gide gide kurutuyordu. Fakat işmarlara uydu, orta yaşlı kadına yaklaştı, kulağını onun ağzına eğdi. İlkin, hiç bir şey anlayamadı. Orta yaşlı kadının dudakları duyulmayacak bir şekilde fısıldıyor, fısıltılar yapış yapış eziliyordu. Öfkelendi, öfkelenişinde çıkıştı: «Ne ezip büzüyorsun bre? Ne diyeceksen de zaten yüreğim ağzımda benim!»

Bir an, halı dokuyan tezgâhlarda bütün eller durdu, bekledi; bütün gözler ya hırsızlamadan ya doğrudan doğruya Usta Kadınla orta yaşlı kadına döndü; bütün gözler de bekledi bu durumda. Oldum olası çıt çıkmayan

halı dokuma odasının olanca genişliği, yün tozlaşmasında boğulmuş bir sessizliğe sürüklendi. Öyle ki bu sürükleniş, Usta Kadının çıkışan sesindeki yürek yangınını acısıyla, korkusuyla, çaresizliğiyle bir başına, yapayalnızmış gibi bıraktı bir zaman.

Halı Dokumacıların Usta Kadını, kendi sesinin bu yalnız öfkesinden ürperdi. Gözü hep Alanur'daydı. Alanur'un parmakları, can sıkıcı bir alışkanlıkta, ilmikten ilmiğe koşuyordu. Orta yaşlı kadına bir daha, bu sefer epeyce sönmüş bir halde : «Söyle söyle!» dedi. Çekinecek bir hal yok ortalıkta.»

«Durdu!» dedi orta yaşlı kadın yutkunarak.

«Ne? Hay soyha, hay geberesice karı ağzına kira mı istersin konuşsana!» Farkında olmadan bir diziyle de orta yaşlı kadının böğrünü dürtmüştü.

«Alanur duymasın diye yavaş konuşayım dedim de...»

«Onun dünyayı duyacağı yok, söyle, ne oldu?»

Orta yaşlı kadın öteki tezgâhtakilerin duymasını istemiyordu aslında, Usta Kadına onları işaret etti. Usta Kadın, o zaman bütün tezgâhların sustuğunu, halı dokuma odasının kulaklarını açmış dinlemekte olduğunu fark etti. Fark ettiği zaman da tezgâhtakiler işlerine dönmüşlerdi. Yalnız Kalfa Kadın tezgâhtan tezgâha dolaşıyormuş gibi yanlarına yaklaşmaktaydı.

Usta Kadın, kalfasına sertleşti: «Git benim yeldirmemi getir seğirt durma!» dedi. Yeldirmesini niçin istedi, neden tezden getirmesini söyledi, bilemedi; düşünmek de istemedi. Kalfa, gönlü ustasında, orta yaşlı kadında, Alanur'da kala kala yün iplik yumaklarıyla boya çanaklarının bulunduğu bölmeye koşmuştu.

Orta yaşlı kadın, ondan sonra ancak, ikisinin duyabileceği bir sesle: «Alanur'un başı...» dedi; «Göğsüne dü-

şüverdi başı. İniledi herhal, öyle bir ses duydum. Baktığımda başı göğnümüş armut misali sallanıyordu, boynu armudun sapı gibi; ant olsun böyleydi, böyle gördüm. Elleri halıyı bulamadı, parmakları bir o yana bir bu yana gitti. Sol yanına doğru yıkılırken ben bağırdım. Sen duyup da dönünceye kadar, yemin kasem, sen duyup da dönünceye kadar dirildi nasıl dirildiyse Ana, dirilirken de gördüm.»

«Ne demek dirilmek gebermeyesice? Öldü mü ki?»

«Öldü mü ki?» derken halı dokuma odasının yine sustuğunu, tezgâhların konuşulanlara kulak kabarttığını sezmişti. Dönüp ters ters baktı. Bakışı, tezgâhların tekrar işlerine dönmelerine yetmişti. Alanur ise, halısının dışında bir başka dünya varmış yokmuş bilmiyordu; boşlukta gerili bir halı, boşlukta oturmuş bir halıcı kız, boşlukta kıpırdanan parmaklar kendi isteğince bir dünya oluşturmadalar.

Usta Kadın, bu ikili boşluğun dengesini bozmaktan korktu daha çok, o korku yüzünden sesini kısabildiğince kıstı; orta yaşlı kadına: «Yani sen... Şimdi?» diye çekine çekine sordu. Toparladı sözünü: «Yani şimdi sen, Alanur'un ölüp de dirildiğini mi söylemek niyetindesin?» diye sordu.

Orta yaşlı kadın, yüzünden, yerleşmişliği hiç gitmeyecekmiş gibi duran korku sarısını bile kıpırdatmadan: «Yemin ederim, ant olsun Ana.» diye söylendi; «Yemin kasem sana, gördüm. Ölmediyse bile erdi erenlere; üçlere yedilere karıştı, kırklara.»

«Git yüzünü yu da gel sen, azıcık hava al gel eyi gelir, hadi durma, bakma öyle bel bel, kalk dedim.»

«İnanmadın mı? Yalan değil; neden olsun?»

«Ne diyorsam onu yap sen, inandım. Çok durma dışarda da.»

Ne üçleri yedileri ne kırkları düşünüyordu Usta Kadın. Duyduklarını ölçüp tartıyor, akla yakın bir kaba sığdırmağa çalışıyordu. Alanur'un halinin, böyle giderse, böyle gitse keşke daha kötüye varırsa, zararının salt kendine değil bütün halıcı kızlara olacağını biliyordu. Daha şimdiden, bir sinsi korku tezgâhtan tezgâha tozlaşıyordu. Çoğu halılarda belli bir can sıkıntısı, belli bir usanış yavaş yavaş korkuya dönüyor, önceki günlerde karış karış renklenip nakışlanan halılar bugünlerde süyem süyem bile üremiyor, ürese de bülbülsüz gülsüz bir bahçe hüznüyle fosuluyordu her bir halı. Bahçenin hüznünü uçurmak için gülü açtırmak, bülbülü öttürmek şarttı. Bunun da tek çaresi Alanur'du; Alanur'u bu odadan çıkarmak. Alanur'u Sayrular Evine göndermek en azından. Olmazsa Kumral Dede Konağından bile uzaklaştırmak! Yoksa herkes bir efsane bekleyecekti, herkes bir masal düşünecekti gönlünce. İster istemez gerçekleştirilecek bir efsane, gerçekleştiği yerde durmayacak, ardından daha alımlılarını, daha dayanılmazlarını sürükleyip getirecekti. Her halı bir efsaneye tezgâhlanırsa, bunun sonu nereye varır nerede dururdu Allah bilirdi.

Kumral Dede Konağında kadınlığın ne olduğunu yaşamamış olsaydı Usta Kadın endişelenmeyecekti belki de, ama yaşamıştı; biliyordu, çok iyi biliyordu hemi de Tanrı korusun. Ama Tanrı'nın korumasından önce tedbir gerekti, tedbir. Gelip Alanur'da ilmikleniyordu, Alanur'un burdan, bu odadan; tezgâhlardan, kızların gözünün önünden, kızların ha şimdi ha şimdi diye beklemelerinden uzaklaşması tedbirin başı gibi görünüyordu.

Ya bu halı? Bir, bilemedin iki karış daha uzadı mı bitecek olan; bittiğinde de bir eşi menendi ne Çin'de ne Maçin'de, ne bundan önce ne bundan sonra görülmeyecek olan halı ne olacaktı pekey? Tanrı günah yazmasın

Alanur'un erimesine, bitmesine, tükenmesine çoktan hazırlanmıştı; halının yarım kalmasından, halı bitmeden Alanur'un tükenmesinden korkuyordu.

«Ana, yeldirmen yok, bulamadım.»

Kalfanın, paylanmağı bekleyen sesi, kara ormanların en boğuntulusunda döne dolana gelmişti, döne dolana sülükleniyordu.

«Ne yeldirmesi?» deyi sordu sülüklenmelere. Aklı halıda, Alanur'da, tezgâhlarda, halıcı kızlardaydı; gözleri, Kalfasına, anlamamış bakıyordu. «Hangi yeldirme?»

«Yeldirmemi getir buyurduydun ya Ana?»

«Kız sen sapıttın mı benim yeldirme aldığım mı var başıma? Hadi hadi kızları dolan sen, tezgâhları kolla.»

Kalfa kös kös döndü; başka ne yapabileceğini bile düşünemedi aklı.

Halı Dokumacıların Usta Kadını neden sonra yeldirmesini kendisinin istediğini akıl etti. Adımları yürüyüp gelmiş, Alanur'un hemen başucunda durmuştu. Alanur'a, geçitteki bir damlacık ışığın pek az, cücemsi atlının o bir damla ışığa atmağa yeltendiği okun olması gerektiğinden çok kırmızı olduğunu söylemeğe niyetleniyordu. Lafa böyle girerse Alanur'un dilinin ola ki açılacağını umuyordu. Yeldirmeyi, hekime gitmek niyetiyle istediğini o sırada düşündü. Evet, başka çaresi yoktu. Orta yaşlı kadının gördüğü yalan olamazdı; ne düş ne de hayaldi. Bir süredir hemen herkesin beklediğiydi; öncüye çıkmış işarettendi. Halı bir yana bırakılmalıydı. Halıdan önce Alanur? Yarım kalmış bir halı? Tamamlanmamış, noksan bir güzellik? Kel bir güzel kel? Gülsüz bülbülsüz Cennet Bahçesi? Olamazdı. Öyleyse bir umut, Alanur'un dayanabilme gücündeydi. Halı bitmeliydi. Alanur tükense de halı bitmeli!

«İnsan ömrü...» diye düşündü Usta Kadın; «İnsan

dediğin... Nedir ki? Kalan tek bir insan görmedim. Kumral Dede Kumral Dedeliğiyle gitmedi mi? Murad Beğ gibi bir Han gitmedi mi? Ya peygamberimiz efendimiz? Dünya, yalan dünya, yalan dünya. Halısı kalmazsa Alanur'un gitmesi boşuna olur; öyleyse halısı... Alanur gider bir Alanur doğar dünyaya. Ama bu halı yarım kalırsa doğan Alanur tamamlayamaz onu. Halı gerçek, Alanur yalan.» Karar, bu karardı.

Halı Dokumacıların Usta Kadını Alanur'un tükenmesi karşılığında da olsa halının tamamlanması gereğinin şartlığına yüreği pahasına karar verince: «Kızım.» dedi inceden; «Has kızım, yavrum, Alanurum beni duyar mısın ki?» Ara verip bekledi.

Alanur'dan ses gelmedi. Dokuduğu halı hareketlendi de Alanur'da bir kımıltı göremedi. Usta Kadın, düşündüklerinin de soracaklarının da cevabını Alanur yerine halısından alırım huylanmasında, gözlerini elinden geldiğince halıdan kaçırıyor, Alanur'a dikiyordu. Ses alamayınca daha yavaş : «Alanurum, kızım?» dedi bir daha; «Azıcık bıraksan diyorum şu halıyı. Yormasan kendini. Daha çooook vaktimiz var çooook!»

«Yok!»

Herhalde «Yok.» dedi Alanur. Usta Kadın, öyle bir ses duymanın ürpertisini hissetti: «Yok mu?»

«Yok.»

Alanur ne başını kaldırıp bakmıştı, ne parmakları ilmiklerde şaşmış ne de yüzü, dudakları kıpırdamıştı. Konuşmuş olduğunu belirtecek bir nefes izi bile göstermemişti ama Usta Kadın, Alanur'un: «Yok.» diye inleyen sesini açıkça duymuştu. Yüreği alevlenmiş birdenbire, kulaklarının içi yanmağa başlamıştı. «Var kızım. Benim has kızım kendini heder etmene ne gerek, vaktimiz çok daha. Yorulma.»

«Yok!»

Apaçık belliydi; şöyle böyle yormağa yorumlamağa kalkmak boşuna gayretti; Alanur'un parmakları nasıl yüreğine bağlanmış da yüreğinden gelen kıpırtılarla renklere nakışlara ilmik atıyorsa dudakları da öyle, tıpkı parmakları gibi yüreğine bağlanmış, yüreğinin zaman selinde uca doğru kaya kaya: «Yok.» diyordu; «Yok»tan başka bir şeye inanmıyor, başka şey demiyordu. Usta Kadın, en iyisinin az önce düşündüğünü söylemek olduğuna inandı sonunda: «Pekey.» dedi sesini bükmeden; «Yok diyelim de, şu geçitteki, geçitteki bir damlacık aklık. Işık mıdır o? Karanlığın ortasındaki?»

«Işık...»

«Halı o ışık, çok zayıf, yok gibi; he mi?»

Alanur cevapsız bıraktı Usta Kadını. Parmakları az biraz sinirlendi o kadar.

Usta Kadın, üstüne üstüne gitti: «Gelgelelim geçidin ağzından giren cücemsi atlı var ya, güzel, çok güzel cüceliği. Ama attığı okun rengi neden kızıl? Kıpkızıl, çok göze batmıyor mu? Ben, kıpkızıl bir ok görmedim heç de, has kızım.»

«Ben gördüm!»

Gerçekten şaştı Usta Kadın. Alanur'un iki söz ile de olsa böyle uzunca konuşmasına değil, sesin kesin inanmışlığına da değil, halsizliğine rağmen sertleşmek isteyişine şaştı. Sesin halsizliğine rağmen sertleşmesinin daha altında ölçüsüz bir öç alış vardı, Usta Kadın bunu sezmişti. Ne diyeceğini bilemediği için de ancak: «Yaaaa!» diyebilmişti.

Allah'tan ki Alanur susmadı Usta Kadının «Yaaa.» deyişine. İlk defa, bir iki haftadan beri ilk defa başını kaldırdı, Usta Kadına baktı. Gözlerini gördü Alanur'un; gözlerinden başkasını göremedi. Çok iyi bildiği Alanu-

r'un bal suyunda güneşi süzen gözlerinde ne bal vardı ne suyu ne de süzülen gün ışığı. Talan edilmiş bir kovanın peteğimsi bakışları o da külümsü, külümsü, külümsü. Kül bile canlıydı; kül bile nefes alır, renk verir, şöyle böyle ısıtırdı korunu yitirse de. Alanur'un gözleri söyünmüş külün de döküntüsünde bakıyordu:

«Kızılın daha kızılı olsaydı oku ona boyardım Ana.» dedi. «Yok! Daha kızılı yok, ancak bu kadar.»

«Eyi. Sen beğendiysen has kızım, güzeldir.»

«Beğenmedim. Daha kızılı yok.»

«Neden daha kızılı? Olsaydı ne demek isteyecektin?»

«Heç!»

Halısına döndü Alanur «Heç.» der demez yine halılaştı, dünkü gibi; önceki, daha önceki günler gibi. Başı önüne eğilmişti. Usta Kadın, dikkat edince Alanur'un gözlerinin de yumulu olduğunu gördü. Buna karşılık parmaklar hızlanmıştı, ilmikten ilmiğe geçiyordu durup dinlenmeden. Az önce orta yaşlı kadının tarif ettiği armuttu Alanur'un başı; sarkmış, düşmekte, boynu ise armudun sapı misali kopmağa hazırdı.

«Yavrum, bir iki gün dinlenmezsen yazık olacak sana, Tanrım korusun yazık olacak!»

«Oldu Ana, bana yedi yıl önce yazık oldu.»

Alanur'un sesi, uzak, çok uzak bir sayıklamaydı. Usta Kadının ciğerini dağladı. O ateşle gözleri dört açıldı:

«Ne yedi yılı? Alanur ne demektesin? Kızım? Has kızım senin derdin...»

«Heç..»

«Heç mi? Vay eşşek kafam benim, vay kadınlığım he mi? Ben bunu nasıl bilemedim, nasıl anlayamadım vay!»

Şaşırmayan kimse kalmamıştı. Bütün tezgâhlar, a-

çıktan açığa işlerini bırakmışlar, Usta Kadının döğünüşe benzer çırpınışına dönmüşlerdi. Kalfa bile olduğu yerde tezgâhı mezgâhı unutmuş, farkında olmadan bir eli böğrüne varmış bakınıyordu. Usta Kadın ise aldırmıyordu; usta kadınlığını bildi bileli ilk defa halılardan tezgâhlardan Konaktan uzak düşünüyor, ilk defa yünlerden boyalardan öte bir şeye hayıflanıyordu. Kimse onu bu halde görmemişti bugünece. O haliyle de çevresine aldırış etmezliği içinde vurdu çıktı kapıdan; ne dönüp birine bakmıştı, ne nereye gideceğini söylemişti ne de Kalfaya iş tembihlemişti.

Usta Kadın çıkıp gittikten sonra da bir süre halı dokumacılar odasında durum değişmedi; kadınlar kızlar pek işlerine dönemediler. Neyin nesi olduğunu bilmeden bir gözleri hep Alanur'dan yana çekildi; kimi gizli kimi açık bakıp durdular. Alanur, ne Usta Kadının hayıflanmasını duymuş ne de vurup gidişinin farkında olmuştu sanki. Gizliden açıktan kendisine bakıp duran gözlerden de habersiz idi. Halısındaydı.

Kalfa, neden sonra tezgâhları bir bir dolaşıp kızları kadınları, omuzlarına dokunarak işlerine döndürdü; daha doğrusu döndürmeği akıl edebildi. Usta Kadını düşünüyordu hep; delice çıkışını pek beğenmemişti. Yüreğinin dibinde, korka korka sakladığının doğruluğa çıkışı, bir an için damarlarını dondurmuştu. Bu Alanur, ecinnilere karışmıştı evet, eğrisi doğrusu yok dokuduğu halıyla bile ispatlıyordu bunu. O renkler başka türlü çıkamazdı yoksa ortaya. O nakışları, aklı başında bir Âdem nesli dökemezdi aksi halde. Ecinniler bu Alanur'a boyanın sırrını söylüyorlar o da boyayı karıyordu; yine ecinniler nakışların biçimini çiziyorlar bu Alanur da o çizikleri ilmikliyordu. Her şey, her şey ecinnilerin sözüyle oluyordu. Ecinniler şimdi de Halı Dokumacıların Usta Kadı-

nının aklını al demişlerdi Alanur'a, o da bunu yapmış, Ustayı, deli danalardan beter sokağa salmıştı. Sıra? Sıra belki de kendisine gelmişti, gelmediyse gelecekti, geliyordu. Ustadan sonra Kalfa. Kalfadan sonra? Tabi, ecinniler işin başına kendi adamlarını geçireceklerdi; Alanur'u. Bu da birinci adımı olacaktı ecinnilerin. Halı Dokumacıları ellerine aldılar mı Alanur'la ardından öteki zanaatlara el atacaklardı; demircilere, debbağlara, okçulara, kılıççılara. Her birini bir ayrı teslim ala ala gelip Konağa dayanacaklardı. Kumral Dede zamanında ol görüp elde edemedikleri Konak ecinniler yatağı olup çıkacaktı ki bunun da sonu Osmanlı Ülkesineydi. Taa bu Konak yapılırken niyetlenilmişti öteden beri duymayan bilmeyen yoktu; ecinnilerin adam kılığına girip, yılan suretinde görünüp Konağı teslim alma, Kumral Dede'yi de yok etme çabalarını dededen toruna dinlemeyen mi vardı? Usta Kadın gibi ayağına kaya düşse pamuk değdi diye itip geçecek cinsten bir kadını o halde sokaklara saldı mı salmadı mı bu Alanur? Saldı. Öyleyse ötesini düşünmek, vaktin bir daha ele geçmemecesine gitmesi demek olacaktı; bunu da önlese önlese kendisi, Kalfa olarak kendisi önleyebilirdi, önleyecekti!

Hem de bu gece. Herkes yatıp uyuyunca. El ayak çekilince. Gelecek, Alanur'un ecinnilerin tarifine uygun dokuduğu halıyı yakacaktı; külünü bile bırakmayacaktı orta yerde, götürüp ya dereye atacak ya bir çukura gömecekti. Dereye atmak en uygunuydu, suyun ecinnileri korkuttuğunu duymuştu. Suyun mu ateşin mi? «Halıyı yakacağına göre ateşten geçecekler nasıl olsa.» diye düşündü. Külleri suya atmak daha iyiydi.

Düşüncelerinin burasında tere battı Kalfa. Her şey iyiydi hoştu da gece vakti, el ayak çekilmişken dokuma odasına nasıl girecekti? Ecinniler, halılarını beklemek

için muhakkak bu odada olmazlar mıydı? Sağı solu, boşluk bırakmamacasına doldurmazlar mıydı? Hamaylısı geldi aklına; sol koltuk altında, göğsüne doğru sarkmış, yedi muşambaya yedi kere sarih hamaylısına eli, sıkı sıkıya sarıldı. «Bana dokunamazlar; bana el süremezler!» diye söylendi üç defa yüreğinden. Bu işi kökünden kazıyacaktı. Bu işi kökünden kazıyacak kendisinden başka bir kimse yoktu, düşünemiyordu böyle birini.

Alanur'un halısına nefretle baktı. Çok uzaktan bile seçilen göz alıcı nakışlarını, renklerini şimdi daha iyi anlıyordu. Göz alıcı renkler de nakışlar da ecinnilerin büyüsüydü; insanları ağına düşürmek için sarhoşlatıcı bir tuzaktı. Öyle olmasaydı, şu yüzlerce halıdan farksız olurdu Alanur'un halısı da. «Yedi yıl sürmüş, pöh!» dedi, nefreti gelip boğazına yumruklanmıştı. «Yedi yılın tuzağını ben de bir gecede yok etmezsem!»

Edecekti. Kesindi. Hamaylısına bir daha sarıldı eli. Bilebildiği namaz surelerini, sırasına bakmadan okumağa başladı. Okuduklarını, farkında olmadan Alanur'a, Alanur'un halısına üflüyordu. Yine okuduklarını, yine farkında olmadan halı dokuma odasının dört köşesine, giriş çıkış kapılarına, pencerelerine üflüyordu. Gözlerinin önüne Alanur'un cayır cayır yanan halısı geliyordu. Alevleri dilim dilimdi. Her bir dilimin yalazında bir renk, bir nakış, bir kenar çizgisi yahut bir karanfil büklümü titriyor, bükülüyordu, söyünüyordu; her titreyiş, her bükülüş, her söyünüşte bir ecinni yalvar yakar eriyordu. Alanur oluyordu eriyişleri; Alanur'un parmakları, gözleri, çatık kaşları, ağrılı alnı oluyordu.

Boydan boya yanan halı bir ara Alanur oldu Kalfanın gözlerinde, kıvrım kıvrım yandı. O zaman Kalfa, bütün yüklerinden kurtulmuş, boşalmış bir ferahlamada yüreğinin yeğnildiğini sezinledi ürpererek. Derin haz duya

duya derin bir «Ohhh!» çekti. Koca bir Osmanlı Mülkü Kalfanın yüreğinde «Ohhh!» çekti. Ama aynı anda da ustasını hayalledi, gözleri buğulanarak Kalfa. Yanan halının külleriyle başı dertteyken başucunda ustasının, Cehennem zebanisinde açılmış gözlerini görür gibi oldu. Ne diyecekti? Ustasını hesaba katmamıştı. Ustasının da cinlenmişliğini, Alanur'dan ecinnileştiğini, Alanur'un halısından sarhoşladığını düşünmemişti. Eli ayağı buz kesti Kalfanın daha halı yanmamışken hayallemesindeyken böyle olursa ya gerçeği nice olurdu Tanrım?

Hamaylısı imdada yetişmemiş olsaydı kararından cayabilirdi. Buz kesen eli, hamaylısının koltuk altı ısınmışlığında yavaş yavaş yiğitlendi; gönlü: «Hele bir dönsün bakalım ustan.» dedi; «Dönüşü de gidişi gibi olursa düşünme!»

Gidişini düşündü ustasının; yarı baş açık, hayıflanmış, kapıdan feldir feldir çıkışını. Nereye gitmiş olabilirdi? «Nereye gitmiş olursa olsun yapacağım bu işi ben! Hem de bu gece!» Şimdi çekip gitmeliydi usulca. Hazırlıklarını tamamlamalıydı. Hiç değilse biraz neft bulmalıydı. Bu arada da kimselere, hele ustasına hiç görünmemeliydi. Vereceği cevabı bile bulmuştu: «Öyle bir gidiş gittin ki aklımı başımdan aldın.» diyecekti. «Gidişini hayra yormadım Usta Ana. Bu halı cinliydi, Alanur da cinliydi. Seni ikisi saldı sokağa.» Halı Dokumacıların Usta Kadını bu söze verecek cevap bulamazdı.

Vurup kapıdan çıkarken, kendi de çok iyi biliyordu bunu, aklı başında değildi. Bir kız, bir daha bu toprağa bir eşi benzeri gelmeyecek bu yetenekli parmaklar gözlerinin önünde, yedi yıl iplik iplik erimişti. Baş ağrıları denmişti; halı dokumadan sanılmıştı; boyalardan, nakışlardan olma hükmü verilmişti. Hem de kendisi, Usta Kadın, ana deyip ana belledikleri kendisi bunun bura-

ya varmasına yardımcı olmuştu. Şimdi kız, Alanur, diyordu ki: «Ben...» diyordu; «Bana olanlar yedi yıl önce oldu...»

Ah katır! Ah öküz kafalı! Ah hekimbaşı olacak lain, hınzır, kör! Nasıl görmedin ah nasıl sezip: «Bu kız âşık, bu kız aşk oduna yanmıştır.» demedin, diyemedin de bu işi buraya getirdin sen, kızı erim erim erittin? Aşk oduna yanmış bir kızı bir bakışta anlamayana hekim mi derim ben ha yıkıl karşımdan hele! Şimdi bu kız kime âşıktır öğrenemeyiz de. Bu kerteye gelenin boynunu vursan sırrını vermez mezara götürür mezara! Tuh sana! Tuh senin hekimbaşılığına yıkıl! Gözüm görmesin seni, Kumral Dede Konağının adını da bir paralık ettin sefil, hekimliğin adını da batırdın, yıkıl!

Böyle diyor, düşünceleri böyle höykürüyordu Usta Kadının; vurup kapıyı çıktıktan sonra yol boyu, durulacağına taşmıştı. Taştıkça da köpürüyordu. Eğer o anda hekimlerden biri yahut hekimbaşının kendisi karşısına çıkmış olsaydı vay gele başına. Allah'tan yol dolambaçlıydı, bu saatlerde de hekimler, hekimbaşının odasında hasta meşvereretine otururlardı. Gözü öyle dönmüştü ki Usta Kadının, kendini hekimbaşının odasında, hastalar meşveretinde sandı. Saçından ayağınaca bir depremin gürültüsüne kapılıp kayboldu, ağzına geleni söyledi.

Yolun tam ortasından gittiğini, az kala çarpıp kendisini devirecek bir atlıdan zor kurtulduğu o zaman anladı. O vakit de dönüp atlıya verip veriştirdi: «Höst! Höst! Höst bre! Bu da yenimi çıktı yolsuz! Bu, Kumral Dede Konağı değil midir? Bu at sürüş burda erlik midir soyha!» Atlı, atının gemini kasmış, bütün bütüne durmamıştı; yarı dönük: «Kusura kalma ana.» der gibilerden bir şeyler söylemişti. Esmer bir karanlıkta bir kaş göz belirtisi bir yağız yakışıklılık, bir utanmış gülüş, saygılı

bir yakın ses, bunlar. Usta Kadın için o an atlıdan sadece bunlar kalmış fakat Alanur'dan, hekimbaşıdan, halıdan başkasıyla dolu olmayan aklı, atlıya daha fazla yer vermemişti: «Var git yoluna, edebinle var git. Kumral Dede Konağıdır bre bu!»

Atlı, atından inecek olmuştu, görmüştü inecek oluşunu. Güldüğünü de görmüştü atlının. Ama vakti yoktu Usta Kadının. Tezinden Sayrular Evine giden aralığa sapmıştı. Ardından: «Ana! Ana!» diyen, kulağını okşamakta da olan atlının sesine dönmemişti. Ama atlı, uzakça da olsa hoş yüzü, kulağını okşayan bu sesi ile höykürüşlerini gemlemişti. Hekimbaşının odasına geldiğinde aklı karmakarışıktı fakat üst perdeden konuşacak halde de değildi artık. «Hekimbaşı yok.» dediler.

Hekimbaşının odasında hekimlerin hastalar meşvereti de yoktu. Hekimbaşının gelirini gelmezini sorduğunda da: «Gelmez.» dedi hekimin biri; «Bursa'dan çağırıldı. Şehzade Mehmed için dediler, gayrisini bilmem. Şehzade Mehmed denildiğinde gece vakti düşünülmez yola çıkılır. O da öyle yaptı.»

«Yaa. Şimdi biz ne yapacağız pekey?»

«Neyi ne yapacağız? Bizim yapılacak bir işimiz mi vardı?»

«Hem de yıllardır. Hem de Hekimbaşı olacak keçi sakallıyla. Hem de kız elden gittikten sonra!»

«Ana! Usta Kadın, çok dolusun sen hele otur bakalım neyin nesidir?»

«Sen mi soruyorsun bunu? Şimdi mi soruyorsun? Kızı sana gönderdiydim, yedi yıl önce gönderdiydim. Unuttun mu yoksa?»

«Şu? Dur adı neydi kızın canım Alanur muydu o? O mu yine?»

«O yine, ne sandın? Sağ kalışını ummadın herhal

meredin soyu! Şaşma, yarına çıkmaz gayri.»

Hekim ne yaptı yaptı Halı Dokumacıların Usta Kadınını, üstü kınalı kuzu postu serili sedire oturttu. Ağzından girdi burnundan çıktı diyenin hesabı, Usta Kadını, doğru dürüst konuşacak hale getirdi. Zorluk çekmedi denilemez; Usta Kadın, bir vakit katır inadında direndi durdu. Ama sonunda da hekimin sessiz sakin: «Bu kız. Alanur beni çok, pek çok düşündürmekte Ana; çok, pek çok.» deyişine öyle bir boyun büküşle: «Neden ki oğul?» diye sordu ki bu sefer de hekim, nedenini diyebilmekte zorluk çekti. Alanur'dan uzak bir iki benzetmeden sonra:

«Halı.» dedi; «Bu senin bitmesini beklediğin halı. Kızdan çok halıyı düşündün sen. Dur hele dur anacık, niyetim yükü sana yüklemek değil. Belki haklısın. Halıyı ben de gördüm. Senin yerinde olsam, öyle bir halının dokunabilmesi için beş on Alanur'u hiçe sayardım; sayardım evet sayardım. Benden sonra falanca dokumuştur bunu diye bilinecek öyle bir halı bırakabilsem de üç beş yıl yaşasam üç beş yüz yıllık ömür yaşamış sayarım kendimi. Gelgelelim bir de kız var ortada; halı nasıl ortadaysa kız da ortada. Sen kızda hayır kalmadı diyorsun.»

«Kalmadı.»

«Geçen yıl, hatırlar mısın geçen yıl. Manisa Osmanlı'da değil Saruhan Beğliği elinde iken, bu kız, bu Alanur Manisa'nın Bimarhanesine gitmelidir dediydim. Bu hastalık bizden çıktı Manisa'nın bimarhanesindedir şifası, yoksa gayrisi de yoktur dediydim.»

Hekim, her ne kadar sesini, Usta Kadını suçlamamak için ayarlayabiliyorsa da gözlerini ayarlayamıyordu, Bakışları Usta Kadına: «Sen! Sen! Hep sen!» diyor gibiydi. Usta Kadın, ezile büzüle kabuğuna çekildi:

«Gitmedi soyha! Halı dedi; bu konak dedi; buralar

dedi. Ne bilirdim böyle olacağını? Giderse daha kötü olur diye düşündüm. Burda hiç değilse gözlerimin önündeydi, orda bir sürü delinin arasında şuncacık aklını da yitirirdi.»

«Halı da bitmemişti daha. Halının bitmesini istiyordun.»

«Eh, belki, doğrusun! Halı evet; bitseydi o zaman. Manisa'ya gitmekle kurtulur muydu?»

«Bilemem. Kurtulurdu da kurtulamazdı da. Delilerin arasında ne işi var dedin az önce. Alanur'un hastalığı senin bildiğin delilik cinsi değil, delilikle hiç ilgisi yok. Sana anlatamam bunu şimdi, Manisa'dakiler anlardı, gitse iyi olurdu.»

«Ne bileyim; daha kötü olur diye düşündüydüm.»

«Belki. Belki de halısı bağladı kızı bunca zaman hayata. Halısı olmasaydı daha kötüye giderdi. Böyleler bilinmez.»

«Hekimlerin bilmesi gerekir.»

«Hekimleri dinleyen olursa tabi. Senin gibi olanı... Ne ise seni bırakalım.»

«Şimdi göndersek? Bir işe yaramaz mı artık?»

Hekim korku ile baktı, korku ile sordu: «Halısı bitti mi yoksa?»

Halı Dokumacıların Usta Kadını terslendi: «Niye öyle bakıp da sorarsın? Bir üstüme yürümediğin noksan kaldı.»

Hekimin gözlerindeki korkuda hiç bir değişiklik olmamıştı: «Bitti mi dedim Ana? Halısı bitti mi dedim. Bittiyse kızdan umudunu kes diyeceğim. Bitmediyse daha umut var. Ama burda var artık, halısının başında var. Şimdi halının bitmemesi için ben dua edeceğim. Ta ki bir mucize ola.»

«Bir mucize? Ne mucizesi?»

«Birinin çıkıp gelmesi. Birinin yahut o birine...»

«Ne demek istersin? Bildiğin? Hekim, hekim bildiğin nedir senin? Yedi yıl önce der bu Alanur, yedi yıl önce ne olduğunu...»

Hekim düşünüyordu. Usta Kadının, sonunu getiremediği yahut getirmek istemediği sözü ya duymuş ya duymamıştı. Sedir boyunca, başı omuzlarına düşmüş, işliği bol bulama omuzlarından kaymış, dolanıyordu. Usta Kadın kalkıp hekimin önünde durmak, başı omuzlardan yukarı çekmek, işliği sıyırıp almak istedi üstünden; gönlünden yüreğine öyle bir esinti savruldu. Kalktı da kendini bilmeden. Ama hekimde hiç bir değişiklik yapmadı kalkışı: «Bu kız... Bu Alanur? Alanur'un gözleri nasıl gözleri? Görüyor mu? Aklımda, gözlerinin görmediği gibi bir, bir? Gözleri kör oldu mu o kızın canım?»

«Üstüme eyilik sağlık bir de bu mu gelecekti başımıza? Daha da neler?» dedi bir karabasanı koğar gibi Usta Kadın ama aynı anda yutkundu, hıçkırığımsı bir susuşla sustu. Gözlerini hekimden kaçırmıştı, önüne eğmişti; başını da.

Hekim: «Zor...» dedi; «Kötü...» dedi. Usta Kadının bir omurunu sıcacığından tutmuştu. «Biliyorum çok zor. Ama başka yolu yok bunun. Kör olduysa, halı da bitmediyse...»

«Kör? Değil henüz, bilmem, değile benzer. Ben de kaçırdım ipin ucunu. Kör değilse köre yakındır.»

«Deneyelim öyleyse, deneyelim.»

«Neyi deneyeceksin ki?»

«Sana söylememiş miydim?»

«Neyi bana söylememiş miydin? Neyi bana söylüyorsun ki, neyi söyledin ki Hekim? Adam yerine mi koydun beni bre? Tanrı'nın öküzünü benden akıllı bilmişsindir.»

«Dolusun dediysek Usta Kadın, lahavle ve la kuvvete. Tövbe Yarabbi. Ne ise, otur yerine otur. Otur; otururken aklın da oturuyor senin, dinle. Bu senin Alanur'un hastalığı sevda, karasevda illetine tutkundur. Söyledim sanıyordum.»

Başından aşağı kor ateşler dökülseydi Halı Dokumacıların Usta Kadınının canı ancak bu yanar, yanabilirdi. Alanur'un, garip bir kuzu melemesinde: «Bana olanlar yedi yıl önce oldu.» deyişi ile Hekimin bu karasevda illeti lafı kor ateşlerin en acımasızında yüreğini dolandı; dolandıkça da etinden et kopardı. İş işten geçmiş, çoktan geçmişti. Yıllar yılı uzun bir karanlıkta el yordamıyla yürümüş, yüreğine ağzına gele gele yürümüş, şimdi yolu bir aydınlığa çıkmıştı. Ama ne aydınlığın bir işe yarayacağı vardı ne de yol yürümenin bir yararı. Bir an, tırnaklarını saplayıp yüzüne yüzüne bir tuhaf bakan Hekimin çipil gözlerini oymak geçti gönlünden, oymak? Bu da bir işe yaramayacaktı. Tırnaklarını avuçlarının içine içine yumup batırmaktan başka bir hareket yapamadı.

«Söyleseydin! Söyleseydin!» diye inledi. «Hiç değilse ucundan çıtlatsaydın bana.»

«Söyledim sanıyordum.» diye kaçındı Hekim. «Söylesem de, ne yapabilirdin ki?»

«Çok! Pek çok. Neler yapmazdım neler!»

«Hekimbaşı karasevdaya inanmaz. Güler. Onun aklınca hastalık dokunup anlaşılandır, görülendir. Kesilip biçilen yani. Manisa'ya gitmesini de bu yüzden istediydim.»

«Terzi mi bu sizin hekimbaşı denilen keçi sakallı herif yoksa dülger mi saraç mı? Yazık!»

«Eh, öyle say sen. Bedenin iç parçalarını bilir o. Baş ağrısından kıç ağrısına ne varsa ağrıyan ağrımayan her

hastalığı bu parçalardan birine bağlar. Kesip aldın mı ağrı veren parçayı hastayı kurtarırsın der. Böyle bir adama karasevda dedin mi emlerini tepesine çıkarırsın, dinletemezsin. Karasevda onun için beyinde bir solucandır. Beyni de çıkarıp atamayacağına göre, bunun için, diyememişimdir.»

«Bana, bana deseydin!»

«Sen hekim değilsin.»

«Aman, sen oldun da pek işe yaradın. Kız elden gitti dahası var mı elden gitti, yazık!»

«Ben de pek güvenemedim sayılır karasevda deyişime ana. Bir kuşku. Bir kere, yok iki kere gördüm. Gençlikte olur bunlar.»

«Gördün mü? Hemi de iki kere? Kuşkulandın ha? Bre ocağı batasıca kuşkulandın hemi de ha? Vah beyinsiz hekim vah! Kim? Bu oğlan kim? Bu cibilliyetsiz soyha dölü burda mı, bu Konağın adamından mı?»

«Dur, celallenme hemen. Oğlan burda değil şimdi zaten. Gitti.»

«Ne zaman oldu bu işler?»

«Eh, şöyle böyle, yedi yıl vardır sanırım, öyle bir zaman; sekiz, altı belki.»

«Yedi!» dedi Usta Kadın hışımla. «Alanur yedi dedi. Ah! Ben ne eşşek kafalı bir karıymışım meğer; ne katırın katırı olmalıymışım tuh! Kimin nesiydi bu piç?»

Hekimin durmadan kuşkuya, korkuya, suçluluğa dönüp duran; üzülmüşlükten hüzne, hüzünden kedere varan gözleri, Usta Kadının Alanur'un ağzından söylediği cümleyi duyduğu andan beri varından yoğundan sıyrılmış, pır pır uçmuş, tuhaf bir gençleşmede dört bir yana sığamaz olmuştu. Alanur'un sözüyle kendi karasevda sözü bir kapıya çıkıyordu. Bir kapıya çıkınca da Hekimbaşının karşısında kazanılmış yarışın tadına yatıyordu.

Ne Alanur, ne Alanur'un eriyen yedi yılı, ne de Alanur'un o canlılıktan bu kurumuşluğa solan eti kemiği vardı bu gözlerde. Hekimin burun kanatları da, kazanılmış yarışın hayli zorlanmış soluklarında kalkıp iniyordu. Öylece geldi, durdu Usta Kadının tam yüzünün önünde; öylece, o gözleri, o burun kanatlarıyla Usta Kadının yüzüne dikildi: «Alanur, demek konuştu. Demek beni doğruladı.» dedi.

Halı Dokumacıların Usta Kadını, bir nefes alımı süresince Hekimin gözleriyle burun kanatlarına kısılıp kaldı. Fakat o bir nefes alımlık süreyi pek çabuk itti bir kenara; Hekimi sildi geçti: «Konuştu.» dedi. «Seni doğruladı. Doğrulamaz olaydı kahpe. Öleceğini bilmeseydi ağzını açar mıydı? Yedi yıl sustuysa ölümü beklediğinden sustu, bunu bilmemek için hekim olmalı dünyada sefil, hekim olmalı! Bir de geçmiş karşıma böbürlenmektesin. Yıkıl bre!»

Ondan sonra da açtı ağzını yumdu gözünü. Etinden kemiğinece bir öfke kumkumasında kudurdu. Varıp tezgâhından Alanur'un halısını çatır çatır sökmek, sürüye sürüye getirmek, lif lif parçalamacasına o halıyı hekim denilen şu soytarının suratında parçalamak isteyen dayanılmaz bir fırtına esiyordu iliklerinde. Fırtınaya kapılıp tam kapıdan çıkmak üzereyken o ana kadar Usta Kadının bütün öfke kumkumasını, bütün fırtınasını gözlerindeki kazanılmış yarış ışıklarına, burun kanatlarındaki yarış sonu çatlamalarına dalmış dinleyen Hekim, göğüsleyip durdurdu:

«Bir umut var dur hele.» dedi. «Bir umut varken delilenip de sonunda vay yandıma düşme. Aklın başında değil senin, otur az daha.»

Usta Kadın direndi. Hekimin sesi, kulaklarına bir sinek vızıltısında geliyordu. Ezilmesi, def edilmesi gere-

ken bir sineği ezememenin, defedememenin, üstelik bu vızıltıyı dinlemek zorunda olduğunu duymanın direnciyle tepindi. Fakat Hekimin gözleri de burun kanatları da hekimleşmişti o ara. Kolunu dirseğinden tutmuş sıcak bir çekişte götürüyordu:

«Otur dedik Anacık otur dedik, aklımızı dağıtmayalım. Bak ne diyeceğim. Ben de, ben de insanım. Bu Osmanlı Ülkesi, bu insan olma, ne ise orasını sonra konuşalım. Bu Alanur, gel bak ne diyeceğim?»

Sedire, kınalı kuzu postunun üstüne usul usul oturtunca Usta Kadını, kendi de yanına ilişti. Alanur'u, ta başından, altı yedi her neyse onca yıl öncesinden aldı. Doğan'ı anlattı; bildiğince, bilebildiğince. Doğan'ın gidişini, «Doğan? Bu Doğan Beğ? Beğ oldu gidince burdan kısa zamanda. Beğliğe has bir yeniyetme görünürdü zaten. Kulağıma yanlış çalınmadıysa Niğbolu Beği olmuş derler, odur. O Doğan'dır bu Niğbolu Beği olan.»

Halı Dokumacıların Usta Kadını, ol görüp Doğan'ı çıkaramadı. Hatırlayabildiklerinin en uzağından en yakınına birçok yüz, birçok kaş göz gelip gidiyor, anıştırıyor, anıyor, andırıyordu; belli bir kalıba dökemiyordu. Hekim, Doğan'ı bir daha bir daha tarif etti. Yüreği oynar gibi oldu Usta Kadının. Az önce, buraya gelirken az önce, yol üstünde esip gelen atlı; dönen, gülümsemeğe çalışan bir kara yağızlık; «Ana...» diyen bir ses. Olabilir miydi ki? Olamazdı. Yüreği olmasını istiyordu; gönlü: «Odur! Odur!» diye bar bar bağırıyordu. İlikleri yerinden oynuyordu: «Budur! Doğan'dır!» diye; ama aklı hepsini, hepsini geri itiyordu. Nitekim, tarta düşüne sonunda Hekime, yolda rastladığı atlıyı anlatıp da: «Onu anıştırıyor az biraz ama...» deyince Hekim bile:

«O değildir; olamaz.» dedi kesinlikle. «O şimdi ya Niğbolu'dadır ya Niğbolu yolundadır. Yıldırım Bayezid

gibi bir Hanın Beğlik buyruğunu alan gideceği yeri bilir. Hem...»

«Eee? Hem? N'oolmuş heme?»

«Hem. Doğan, sanmam ki hatırlaya. Giderken Alanur demeyen, Niğbolu'ya Beğ olunca hiç demez. Belki oğlanın gönlünde Alanur yoktu; kız, Alanur gönül düşürdü tek yanlı. Bunlar görülmemiş değildir.»

Halı Dokumacıların Usta Kadını büsbütün bunaldı. «Eh» dedi laf olsunundan; «Çaren ne öyleyse? Çaren bu hikâye midir? Neyi neye kazandırır?»

Hekim yine düşünmüştü. Aklının orta yeri bir şeyden bir parça alıyor bir başka nesneye katıyordu. Çok hızlı bir değiş tokuş yaptığı gözlerinin pırpırından anlaşılıyordu. Usta Kadın da, alıklaşmış, bu pırpıra bakıyordu: «Neyi neye kazandırır?» diye tekrarladı.

Hekim: «Şu senin atlı...» dedi. «Gelirken gördüğün, bulur muyuz onu? Buluruz neden bulmayalım, Konakta olduğuna göre buluruz. Bir de ben göreyim. Ola ki Doğan'ın benzeridir. Benzeriyse... Oh evet benzeriyse anacık, gerisini bana bırak sen, deneriz. Deneyelim. Denemek iyidir. Denemekte hayır vardır her zaman.»

«Nasıl? Ne biçim bir deneme?»

«Bilmiyorum. Pek düşünmedim. Dur bre deprenme hemen, düşünmedim dediysem, düşündüm düşünmem mi? Şimdi şu sıra, Dedemizin Konağında hayli konuk var, Konuklar Evinde gördüm. Bir ayıcı, ayı oynatan, söz aramızda güzel laf yarıştırmasını bilen, hoş türküler söyleyen bir ayıcı var. Bir maymun oynatan var, bir cambaz var.»

«Desene artık Osmanlı'nın toprağı oynatıcılarla gözbağcıların yatağı oldu? Vay gidi.»

«Eh o da gerektir. Toprak büyüdü mü her bir çeşit hastalığını da birlikte getirir; toprak büyüdü mü eyisi-

nin yanında kötü otları da türetir. Kötü otların eyiye yöneltilmesi bahçıvanın işidir orası bize gerekmez. Biz şimdi işimize yarayanını alalım. Bu senin oynatıcı gözbağcı dediklerin de işe yarar. Zamanı unutturur. Zaman yorgunluktur hay Usta Kadın bunca yaşın sahibisin benden eyisini bilirsin, yorgunluk ise zehirdir. Zehri akıtmazsan beden hastalanır, ruh sıraca olur.»

«Alanur'unki gibi.» dedi Usta Kadın yanık yanık; «Alanur'un zehrini akıtmasını bilemedik biz. Halıyı düşündük hep.»

«Hay atana rahmet tıpkı öyle işte. Bu oynatıcı gözbağcı takımı bu akşam bizim hastalara bir oyun verecek. Hekimbaşı hazır gitmişken dedim, fırsat fırsattır. Yok, bizim hastaların arasında olmaz bu iş, Alanur'u onların arasına sokmak olmaz. Ana? Usta Kadın? Sen, sizin halıcı kızları yarın akşam toplasan. Evet evet, yarın akşam toplasan diyorum; bu gözbağcı takımını da çağırsak...»

«Bak hele, daha neler? Sen bizi bu Kumral Dede Konağında tefe koyup çaldırmak istersin herhal?»

«Dur dedik soyha, lafın sonu gelmeden höykürme dedik! Bu bir denemedir. Bakarsın bu denemenin sonunda Alanur'un kurtuluşu yazılmıştır. Eğer şu senin rastladığın yolcuyu kandırır da oyuncuların arasına sokabilirsem, Alanur'un görmesini hiç değilse görebilmesini sağlarsam...»

Hekim sözünü bitiremedi. Zaten ikincildi bir saplantıya gidiyordu sesi. O sıra dışarda bir kapı, alışılmışın ötesinde bir hızla açılıp kapandı. Ardından da ikincisi. Hekim de, Usta Kadın da susup açılan kapanan kapılara kulak kabarttılar. Hızlı, sabırsız ayak sesleri, birilerinin anlaşılmayan çıkışmaları duyuldu. Hemen yanlarından üçüncü kapı da ötekiler gibi ses verdi. Anlaşılmayan çıkışmalar kalabalıklaşıp birbirine girdi; gürültü, içinde

bulundukları odanın kapısına kadar geldi. Gelmesiyle birlikte de kapıları ardınaca dayanıp açıldı.

Kapıdaki, Usta Kadının gelirken yolda çattığı atlıydı. Kuzu derisi çizmelerinden, eline yüzüne kadar yorulmuş bir toz toprak bulamacı, baştan aşağı öfkedeydi.

Hekim umulmadık bir şaşmış korkuda: «Allahuekber!» diyerek yerinden fırladı. «Bu o! Odur!»

Halı Dokumacıların Usta Kadını apışıp kaldı.

Eli ayağı çalılaştı.

Atlı burnundan soluyordu; kapıyı tutan kayamsı görünüşünün altında yıkılacak yer arıyor gibiydi. Hekimden Usta Kadına, Usta Kadından Hekime kopa devrile gidip gelen gözleri, Usta Kadını, fırdolayı dönmeğe başladığında Halı Dokumacıların Usta Kadını da neden olduğunu bilmeden, nasıl yaşandıysa yaşanmış bir gizli zamana gidip gelmişti. Karanlıkları, unutulmuş köşeleri bir bir, dipten doruğa talan etmiş bir kaş göz, bir kara yağızlık, bir silme çeneden çekme burun aramıştı; burma palabıyıktan sıyrılmış sımsıkı bir ağız bulmağa çalışmıştı. Bula bula da, o da hayal meyal, bir utanmış yeni yetme yüz, bir çift kıpırdaklı dudak ki utancından açılmağa hicap eder. İşte bu yeni yetme yüz idi, bu yeni yetme gözlerle kaşlar idi şimdi şu kapıyı büyümüş büyümüş tutan kayamsı atlı. Nasıl yaşandıysa yaşanmış onca zamanın ardındaki karanlıkta utana utana görünüyor, Alanur'u hekimin çağırdığını söylemeğe çalışıyordu; Alanur'u, Sayrular Evine götürmek için gönderildiğini söylemek istiyordu.

Halı Dokumacıların Usta Kadını, onca zamanın ötesinde, bunun böyle olduğunu görüp de bunun böyle olduğuna aklı yatınca, daha ötesini düşünmeden, neler olur neler olmazını da hesaplamadan yekindiği gibi kalktı olduğu yerden: «Sen osun!» diye bağırdı; «Seni ta-

nıdım; Doğan mı adın, Doğan mı?»

Artık Doğan Beğ'in de bir şeyler söylemesi gerekiyordu. Hekim de bunu bekliyordu, Halı Dokumacıların Usta Kadını da. Hatta niçin geldiğini anlamış; gelişinin çok yerinde, belki de tam zamanında olduğuna inanmış, bu inanmanın umutlanmasına hazır, bakıyorlardı; öyle bekliyorlardı. Bu bekleyişe öfkelenilemez; geçmiş zamanın kıyıla kıyıla özlemleri, özlemlerin acımasızlığı, en sonunda koştuğu o tek Alanur umudunun bu yürek perişanlığı gülle yapılıp ateşlere verilemezdi. Öfkelenilemezdi, ateşlere verilemezdi de ne yapılabilirdi pekey? Ne olduğunu, nasıl olduğunu bile bilemediği. Kalfa Kadının içeriye, yanına sokmadığı için kuşkulandığı, şöyle böyle duyduklarından yaşayıp yaşamadığını dahi çıkaramadığı Alanur'u, Alanur'un halini, Alanur'un acılarını, dertlerini, için için kemirilip yok edilmiş gönlünü kime, nasıl, ne şekil soracaktı? At çatlata çatlata Kosova'dan Edirne'ye gelişini, Edirne'den Bursa'ya uçuşunu; durmayışını, duramayışını, yeyip içemeyişini, uyuyamayışını nasıl dillendirecekti? Beyninden bir iplik ucu çekilse ayak tırnaklamaca çözülüp sökülecek durumdaydı, biliyordu bunu. Ama çözülüp sökülmesi işe yarayacak mıydı? İşte bunu bilemiyordu. Fırtmış, ilmiklerinden kopmuş ip uçlarını birinin eline verip çektirmektense kendi içine büzülmeği yeğ tutan bir çift göze sarıldı umudu; Hekimin gözleriydi, durmuş kucak açmış hatta hatta sevinmişti. Doğan Beğ, Hekimin gözlerinde yumuşaya yumuşaya: «Sağ mı?» dedi; «Burda mı? Almağa geldim.»

«Aklın...» dedi Usta Kadın sertçe. Ama Hekim Doğan Beğ'e doğru yürüdü. İki elini birden uzattı: «Hoş gelmişsin Doğan Beğ. Otur hele, otur Doğan Beğ.» dedi.

Üstü kınalı kuzu postu serilmiş sedire çekti. Bir yandan da Usta Kadına: «Sakın ha! Ağız açayım demeyesin

sakın ha!» der gibilerden gözünü dikmişti. «Yorgunsun.» diyordu öte yandan da Doğan Beğ'e; «Seni bu yorgunluğunda, seni böyle burada dinlendirmek olmazdı ya, eh, durum, evet evet durum Doğan Beğ...»

Halı Dokumacıların Usta Kadını da sedirde az beri yana çökerken: «Durum Doğan Beğ...» diye mırıldandı.

Doğan Beğ, Hekimin yumuşaklığına uymuştu. Hasta bir çocuğun uyumunda, Hekimin ellerinin yardımını benimseyerek sedire oturmuştu. «Durum?» diye baktı Hekimin yüzüne. Usta Kadına dönüp: «Durum?» diye sordu.

Hekim, uzağını yakınını deşmeden, çok sık medet umup başvurduğu bir hekim kuruluğuyla durumu anlattı. Ne taşırıp büyüttü olayı ne de büzüp küçülttü. Bitirdiğinde Doğan Beğ'in kara yağız yüzü boz bulanıktı; burulmuş pala bıyığı titriyordu; ellerini şaşırıyordu yerleştiremiyordu bir yere. Elleri hiç bir zaman bu kadar ağır, böylesine işe yaramaz, fazladan bir on parmak olmamıştı hiç, apaçık belliydi; görünüyordu: «Ah Ana, Ana, Ana, ah Ana!» diye mırıldandı. «İnsan bir satır; insan iki sözcük, insan, ne bileyim insan bir çift laf yazar, gönderir. Kuşun kanadında gönderir insan Ana. Gönderirdi!»

Her bir laf, Doğan Beğ'in her bir sızıltısı dikeninden iğnesine sivrilmiş batmıştı Usta Kadına; bedeni, gönlü, yüreği iğne dikenlerinin uçlarında, binlerce arının birden sokmasındaydı:

«Nereye? Kime?» diye çıkıştı acıyla; «Giderken bana mı danıştın? Alanur ağzını mı açtı da ben Doğan Beğ'e yangunum dedi? Beğ olduğunu bile şimdi duydum, hayırlı olsun.»

Öyle bir «Hayırlı olsun.» demişti ki bu, «Allah kahretsin!» deseydi Usta Kadının sesi Doğan Beğ'in kula-

ğına daha sevimli gelirdi. Doğan Beğ, bu yüzden istemediği halde ters ters baktı Usta Kadına. Usta Kadının zembereğini boşaltmağa yetti bu da.

Gelgelelim Hekim fırsat vermedi. «Geçmiş.» dedi. «Bırakalım, geçmiş, evet evet geçmiş. Doğan Beğ'in gelişi, gelecek oldu bizim için, geleceği düşüneceğiz. Geçmiş gibi olmasını istemiyorsak, he mi Doğan Beğ? He mi Usta Kadın, geleceğin de geçmişe benzemesine özenmiyorsak hatamızı bugün burda, hatayı bulduğumuz yerde giderelim. Görevimiz budur. Lafla vakit geçirirsek, sen onu o seni suçlayıp giderse ben de hekim olarak sizin halinize seyirci kalırsam Alanur gider elden. Sonra baş başa verir yanarız ama Alanur'u geri getiremezsiniz. Tamam mı?»

Tamamdı. Doğan Beğ de Halı Dokumacıların Usta Kadını da gözlerini yumdular. Hekim, derin bir soluk aldı. Sağını solunu süzdü gözaltından. Küçük, hasır örülü sekilerden birini alıp geldi, Doğan Beğ'le Usta Kadının tam karşısına oturdu. «Şimdi... Ana şimdi sen, iş sana düşüyor. Gidip Alanur'u getirebilir misin buraya?» dedi düşüne düşüne.

Halı Dokumacıların Usta Kadını güvensizdi; he deyip karar veremiyordu. «Bilmem.» dedi. «Belki.» dedi. «Zor.» dedi.

Doğan Beğ bir Hekime bir Usta Kadına döndü. Çekine çekine: «Ben... Gitsem...» dedi. «Beni görünce...»

«Olmaz!» dedi Hekim kesinlikle. «Senin görünmen hiç olmaz. Kızın nasıl davranacağını kestiremem. Seni görmesi, başına bir keser yemesi gibi de olur. Sinirleri ne haldedir bilmiyoruz; dayanır mı dayanmaz mı, bilmiyoruz.»

«Dayanır.» dedi Usta Kadın. «Alanur'u eyi bilirim ben, sağlam kızdır.»

Hekim: «O eskidendi.» dedi. «Senin aklındaki eski Alanur.»

Doğan Beğ'in yüreği paralandı. Buncağızını hiç ummamıştı. Aksine Alanur'un unutmuş olacağını düşünmüştü hep, belki evlendiğini. Çoğuncası bir kör umuda at koşturduğunu bilen bir sese açmıştı kulaklarını. Umduğu, Alanur'un karşısına ansızın çıkmak, şaşırtmak onu; şaşırmışlığını, şaşırmışlığındaki delice güzelleşmeği seyre dalmaktı. Ama şimdi, yanında, biri Hekim biri Alanur'un ana yerine geçmiş ustası yanı başında Doğan Beğ'e Alanur'un geçip göçmüşlüğünden söz ediyorlardı; hem de Doğan Beğ'i düşünmeden, Doğan Beğ'in at sırtında bunca yolu tepip gelmiş yorgun yüreğini düşünmeden söz ediyorlardı. Dinlemek bir ölüm, dinlememek iki bin ölüm demekti farkında mıydılar bunlar acep farkında mıydılar? «Ben giderim. Ne olursa olsun ben giderim.» diyerek kalktı.

Hekim durdurdu. «Bayılabilir Doğan Beğ, seni görünce aklı başından gidebilir.» diye karşı çıktı.

«Burda da olur o dediğin!»

«Burda olursa... Burası orası değil, orda bir sürü kadın var kız var. Yoldaşlarının arasında daha kötü olur. Canım burda ben varım hiç değilse, evet evet ben varım, hekimim bre! Bayılırsa hekim yanında, Sayrular Evinde bayılsın ki çaresini yetiştirelim. Orayla burası bir mi?»

«Doğru.» dedi Usta Kadın.

Kalkmıştı. El alışkanlığıyla üstünü başını toplamıştı. Gitmeğe hazırdı. «Hekim doğru söyler.» diye tekrarladı. «Ne olacaksa burda olmalı, bir an önce olmalı. Gidip getireceğim. Sen de çeki düzen ver kendine biz gelinceye dek Doğan Beğ. Böyle ölü suratıyla görürse kız seni aklı başındaysa bile güvenemem. Git elini yüzünü yu; tozunu toprağını sil adama dön biraz. Hadi Tanrı yardımcımız

olsun. Hepimizin.»

Hekim, ne olur ne olmaz düşüncesinde, bir kere daha denedi Usta Kadını: «Aklın kesiyor mu? Bir aksilik çıkmasın?»

«Çıkmaz! Kızlara, bugünlük iş bitti diyeceğim. Varın doğru dürüst giyinin akşama eğlenti var diyeceğim.»

«Ne eğlentisi?»

«Bön bön bakma yüzüme Hekim, senin cambazların, ayıcıların, akşam hastaların için oynamayacaklar mı? Eh, bizimkiler de bir kıyıda oturur seyrederler. Tamam tamam, en eyisi budur, hastalardan bir zarar gelmez adama, sağlardan kork sen. Tezgâhlar boşalınca da Alanur'u getirmem kolaylaşır, kimsenin aklına kötüsü gelmez. Baktım ki direnmekte Alanur'u sırtladığım gibi yine buradayım.»

«Aman ana bu işe bilek gücü sırtlama mırtlama karışmasın; bir çuval inciri berbat etmek...»

«Hadi ordan soyha! Bunca yılın kadınıyım ben, bir kere yanılırım bu işlerde. Eğleme beni vakit altın yerine geçmekte şimdi, boşa harcanıp vay yandıma gitmesin!»

Usta Kadın çıkınca Hekim kötü kötü düşünmeğe başladı. Doğan Beğ, bir süre Hekimin kötü kötü düşünüşüne daldı. Kaşı gözü yüzü ince seyrimelerde bunalırken Usta Kadının «Adama dön biraz.» deyişini hatırladı, Hekime, elini yüzünü nerede yuyabileceğini sordu. Hekim, aklı Alanur'da Usta Kadında olduğu halde Doğan Beğ'i, istediği yere götürdü.

Ondan sonra da zaman geçmek bilmedi bir türlü. O ana kadar doludizgin koşan bütün atlar durakladı ya soluğan sarsak atlara döndü ya da topalladı Doğan Beğ'in yüreğinde. Atların dizginleri koptu, atlar söz dinlemedi. Zaman ne gerisingeriye gidiyordu ne de öne doğru bir adım atıyordu; topal atların topallamağa başladığı yerde

çakılıp kalmıştı. Hekimin, arada bir, sağdan soldan, Yıldırım Bayezid Handan, beri yandan Timur'dan, Timur'un Osmanlı korkağı bir takım Beğlere el altından haber salmışlığından söz açması da çakılıp kalan zamanın kımıldamasına yardımcı olmadı. Doğan Beğ, bu kımıldanmayan zamanın boğuculuğunda, Hekimin söz açtıklarının kimine «He.» dedi; kimine «Hı.» dedi, kimine de «Bilemiyorum.» demekle geçiştirdi. Bir ara Kosova'da Murad Han'ın şehit edilişini anlattı nedense canı isteye isteye. O esnada da, topal zaman, zahmetsiz bir süzülüşle gerilere doğru uçmuş, Doğan Beğ'i iyi kötü soluklandırabilmişti.

Ama Hekim: «Ya Yakub Beğ?» deyince; «Yakub Beğ'in ölümü duyduğumuz gibi midir Doğan Beğ?» diye sorunca olmayacak yerden kör bir bıçak Doğan Beğ'in gönül köküne saplanıvermişti. Boğuk boğuk: «Nasıl duyduğunuz gibi mi?» diye sorarken gözlerini Hekimden kaçırdı.

«Duyduğumuz gibi demem yani. Yıldırım Bayezid Han, kardeşin kardeşi...» Kem küm ediyordu Hekim; sözünü tamamlamak için zorlanıyordu, dili varmıyordu anlaşılan. Yutkunamayacak derecede bir bunalmışlıkla: «Ne ise, bırakalım bunları.» dedi. «Osman Beğimizin torunu ne yaptığını biliyordur. Yaptıysa... Yine bizim içindir, bizim eyiliğimiz için yapmıştır. Gelecek günlere, demiştir.»

Doğan Beğ, bir kurtuluş rahatlamasında soluğunu bıraktı: «Herhal...» dedi. «Buna inanalım. Yıldırım Bayezid Beğ? Evet, yanılmadı şimdiye kadar, ben görmedim.»

«Ya şimdi bu laflar? Doğan Beğ bu her ağızda fıs fıs dolaşan fısıltılar? Timur? Bedreddin? Hah şu Şeyh Bedreddin? Ne ister Şeyh Bedreddin? Kimdir, nedir, nice-

dir? Bize bu Mısır'dan gelenler hep böyle düşler mi getirecek? Nil'i bilirim ben, Mısır'ı bilirim. Ay ışığı vurdu mu çöl gecesinin Nil'i adama hayırlı düşler gördürmez. Bizim Türkmen'in aklını alan düşlerdir ki tezinden uyandırılmazsa uyurgezere döndürür duyanı, kudurmuşluğa iter.»

Başka bir zaman olsa böyle lafları kulağını dört açıp dinleyecek olan Doğan Beğ, şimdi bu topal zamanda umursamaz bir gönül gezdirişte dinliyordu. Umursamaz bir gönül gezdirişte de: «Düş diyorsun işte.» dedi. «Hangi düş gerçekleşmiştir? Altı üstü düş, nasıl olsa uyanılır.»

Hekim gözlerini açtı: «Yoooo!» dedi. «Nil bu! Çöl bu! Ay ışığı dedim; üçü bir arada oldu mu kötü körükler adamı. Oldum olası düşlerden de ünlülerden de korkmuşumdur. Hele o yandan, Mısır'dan, Nil'den gelirse... Az biraz Yahudilik kokar çoğuncası çingenelik karışmıştır. Yahudiliğin parmağıyla düşlendi mi bir uyku pirelenirim. Huzur gitti derim. Bu Şeyh Bedreddin dedikleri, öyle bir düştür. Şeyh Bedreddin'de kalırsa, eh, zarar gelmez ama düş, düşü görenin elinden çıkar birilerinin hesabını güdecek, birilerinin ekmeğine yağ bal sürecek bir yem gibi görünürse işte o zaman... Doğan Beğ işte o zaman yan ki yan. İşte o zaman... Selin daniskası kudurur ki kim öle kim boğula, önünde Yıldırım Bayezidliğin de gecikirse işe yaramaz. Ve şimdi...»

Daha yanaştı Doğan Beğ'e; neredeyse ağzını kulağına yapıştıracaktı. Gözleri korkulu bir sırrın, kimsenin bilemeyeceği bir gizliliği tek başına bilmiş olmanın doluluğunda:

«Ve şimdi Doğan Beğ, ben ortalıkta bunun kokusunu duyuyorum. Durum bu düş, Şeyh Bedreddin düşü, gerçek; yeni görülmüş yeni başlanmış bir düş. Buraya gelen yolculardan anladığım Şeyh Bedreddin denilen

kişi düşü düş olarak yaşayıp gidecek gibi, ama bu yanda; Sakız Adası'nın o yanları bilir misin sen? Oralarda bir takım keşişler, rahipler mahipler; Rum dönmesi bir Börklüce Mustafa Yahudiden bir Torlak Kemal, bunlar Doğan Beğ, sanırım Şeyh Bedreddin'in düşüne sahip çıkacaklar; sanırım bu düşü Türkmen'e gördürüp, bu düşle Türkmen'i uyutup parsayı toplayacaklar ki ucundan ucundan parsa Osman Beğ'in Devletine konmaktır. Sen Niğbolu Beğisin şimdi, ben bu Kumral Dede Konağında bir hekim; biz düşünmezsek şimdiden Yıldırım Bayezid neyler?»

Başlangıçta pek oralı olmayan Doğan Beğ, hele Şeyh Bedreddin adıyla hiç ilgilenmemiş iken, Hekimin yavaş yavaş Börklüce Mustafa deyişi, Torlak Kemal'in adını anışı ile toparlanmış, topallayan zamanın sağlandığını sezer gibi olmuştu. Bütün bütüne bir sağlanma değil idiyse de bir rahat geriye gidişti ki bu sağlanma nokta nokta aydınlanmaydı. Bir ışık olup Kara Mustafa'da yanıyor, bir ışık olup Somuncu Baba'da, Bedreddin'de, Börklüce Mustafa'da yanıyordu. Bir ışık olup Torlak Kemal'i aydınlığa çıkarıyordu. O zaman, Hekimin sözleri bir şeye benziyor, ölülükten kurtulup canlanıyor, gerçekleşiyordu. Derken bir hınç halinde yüreğine çakıldı geçmişin ışığı, bir Derbend açılışında kocaman yanları, deve kervanlarını ılıttı; hınç yumaklarında dertop kararırken Ecevit oldu. Fısıl fısıl dönen, her dönüşünde kafasının içine dank dank vuran geçmiş karanlığı Ecevit'i getirip yüreğine çaktığında:

«Sen neler söylemektesin Hekim?» diye hopladı yerinden; «Bilerek mi söylemektesin bilmeyerek mi? Bre bunlar, bre benim...»

Hekim aval aval baktı. Ne söylemişti, niçin söylemişti, ne ummuştu? Niyeti neye varmış, Doğan Beğ'i nasıl

hoplatmıştı? Herhal bir yanlışlık vardı, yanlışlık da Doğan Beğ'de olmalıydı. Doğan Beğ'in davranışı ne olursa olsun, şimdiyece burda, bu Kumral Dede Konağında gelen geçen yolculardan duya dinleye düşünüp vardığı sonucu, kuşkularını, endişelerini; korkuysa eğer korkularını yeni baştan bir daha, tane tane anlatmalı. Bu kuşkuyu, bu endişeyi, korkuysa eğer bu korkuyu şimdiden Niğbolu Beği Doğan'ın kulağına pekçe tarafından yerleştirmeli aklının köşesine yer ettirmeliydi. Göreviydi bu; buna inanıyordu. Onun için, Doğan Beğ'in yüzüne bakmadan, bir elini bile bile Doğan Beğ'in omzuna koyarak:

«Bak Doğan Beğ kardaşım.» dedi içtenlikle; «Ben hekimim. Kumral Dede Konağının Sayrular Evinde hekimim. Kumral Dede Konağının kuruluşu ile Osman Beğ'in Devletinin kuruluşu denk düşer, aynıdır. Sen o Devlette bir Niğbolu Beğisin, ben bu Konakta bir hekimim. Yani? Yanisi şu ki sen de ben de aynıyız, biriz; bir aynı bütünün parçasıyız ayrı düşünemeyiz. Bir araba, atından dingiline dek bir uyum içinde çalışmazsa ne işe yarar? Arabadaki yük soyguncuların eline geçmez mi? İşte bunun için, sürücü arabayı rahatça sürsün istiyorsan at olarak sen, dingil olarak ben, seninle benim aramdaki bütün parçalar her kimler ise onlar da parçalığının değerini bilerek anlayarak sürücüye yardım etmemiz, yükü birlikte taşımamız gerektir. İşte onun için diyorum ki...»

Diyemedi Hekim diyeceğini; tam Doğan Beğ'i dilediği kıvama getirdiğine inandığı an, gürültüye gittiğini bildiği önceki sözlerini tekrarlayamadı. Odanın kapısı çekine çekine açıldı. Açılan kapıdan, önde Halı Dokumacıların Usta Kadını, ardında elinden tuttuğu kuzu uysallığındaki Alanur göründü. Daha kapının açılışında Hekim, Doğan Beğ'in omzunun önce sarsıldığını sonra taş katılığında soluksuzlandığını hissetmişti. O bir an,

Hekim de şaşaladı.

Halı Dokumacıların Usta Kadını ikisinden de farksızdı. Epeydir zorladığı soluğu bir yandan gönlünü buruyor, bir yandan yüreğini sıkıştırıyor, bir yandan da boğazında düğüm düğüm düğümleniyordu. Kapıyı açar açmaz Alanur'un elini tutan eli dirseğine kadar titremeğe başlamıştı.

Alanur, ilkin, kuzu uysallığının görmezliğinde adımını atmıştı odaya. Usta Kadının eli bıraksa, zıplayıp seke seke, hala ayrılamadığı muhakkak olan tezgâhının başına, halısına dönecekti. Usta Kadının titreyen eli, Alanur'un dirseğine doğru bollaşmış gömlek yenini yele vermiş gibiydi; kendiliğinden miydi yoksa Usta Kadından gelme bir titremeden miydi onun orası pek seçilemiyordu. Hekim, ömrünün geçmiş belki de gelecek ömrünün en kötü vaktine nefes aldığını bilmenin sıkıntısında bekledi. Farkında olmadan, Doğan Beğ'in tuttuğu omzunu sıkıyordu, Doğan Beğ'in bilinmeyen ne yapacaklığını tutacaktı aklı sıra. Ama Doğan Beğ kımıldamak şöyle dursun elinden gelse soluk almayacaktı; almıyordu da fakat ne kadar sürecekti? Gözleri karıncalanmağa başlamıştı. Kanı ya kurumuş ya da varlığı hissedilmeyecek kadar hızla akar olmuştu yahut pekmezlenmişti. Biri bir olmayacak hareket yaparsa herkesten önce Doğan Beğ yere düşebilirdi. Anlamadığı, bilmediği; hiç anlayamayacağı, hiç bilemeyeceği bir anı yaşıyordu ve bu an ne atlara benziyordu ne savaşlara ne de savaşa sürülen insanlara; bir yabancı dildi Doğan Beğ'e hiç bir şey söylemiyordu. Anlayan tek insan Hekim idi, o da korkuyordu; bütün düşüncesi korkusu belli etmemek çabasınaydı. Şu anda hiç istemediği şey de birinin bir olmayacak harekette bulunmasıydı.

Olmayacak hareketi Alanur yaptı. Kuzu uysallığıyla

durmaktayken, ilkin, küçük bir baş silkişle donmuş vaktin buzlarını çözdü. Öyle ki, bir kuzuydu, gerçekten bir kuzuydu, gözleri güneş ışıklarına henüz alışamamıştı da yüreğinden gelen sezgilerle çevresini tanımağa yelteniyor, menevişli burnu kokular arıyordu; bu arada da bir bol gün ışığı, alasından kızılına gözlerini yalamış; bir uzak eski zaman kokusu, belki anasının karnındayken yadlığına yatkınlaştığı bir eski zaman kokusu, menevişli burnunu okşamıştı. Bütün bunlar, ışıklar, kokular yürek tellerinde bir aşağı bir yukarı tıngırdayıp gelmiş, küçük bir baş silkmesi olmuş, arkasından da hemen sıçrayıp kaçmağa yahut sokulup ısınmağa hazır bir cerenlikte dönmüştü. Dönüşü Doğan Beğ'eydi; bakışı Doğan Beğ'eydi; sıçrayıp kaçmağa, sokulup ısınmağa hazır cerenliği Doğan Beğ'eydi. Halı Dokumacıların Usta Kadını, bu durumdayken, Alanur'un elini bırakıverdi.

Doğan Beğ irkildi; ya koptu ya kopacaktı. Hekimin nutku tutuldu.

Alanur, gözlerini iri iri açmıştı. Açabilse, daha açabilse onu da yapabilecek gibiydi. Külü söyünmüş donuk gözleri açılabilmiş iriliğinde, Doğan Beğ'e yutarcasına bakıyordu. Bir süre, kirpiklerini kırpmadan baktı. O bir süre, Doğan Beğ'in kan ateşlerde terini yakmasına yetti; Halı Dokumacıların Usta Kadınının görünmez mengenelerde etinden et koparılmasına yetti; Hekimin hekimliğine bin pişman olmasına yetti. O bir süre içinde, Alanur'un bedeninde bir tek çizgi oynamadı. Oynasaydı, sırtına giydikleri muhakkak sıyrılıp düşerdi. Çünkü o bir süre içinde, Alanur'un sırtına giydikleri öylesine eğreti, öylesine yabancı, öylesine «Ben Alanur'un dışındayım, Alanur'la değilim.» diyen bir duygusuzlukta göründü. Ama o bir sürenin sonunda Alanur'un gözleri ya kamaştı ya gördüğüne inanamadı ya da hiç bir şey görememenin

korkmuş bunalmasında kısıldı, kısıldı, kısıldı. Kısıldıkça göz pınarlarının ucu kızarıyor, göz ibikleri çizgi çizgi büzülüyordu. Kısılan gözleri ipince çizgileştiğinde yüzünü birdenbire al bastı; sararmış iken al bastı birdenbire. Alnı damar damar kırıştı. Başı dönüyor olmalıydı. Yutkunuyordu. Ağzını açtı kapadı. Bir daha açtı kapadı. Usta Kadın: «Kızın nefesi zorlanıyor.» diye düşündü. Yardıma gidip gitmemekte ikirciklendiği sıra Hekimle göz göze geldi. Hekim gözleriyle yerinde durmasını işmar etti.

Alanur, iki elini birden, tutunmak koğmak yahut dokunmak isteğiyle, belki de hepsi birbirine karışmış olarak Doğan Beğ'e uzattı. Bir daha açılıp kapanan ağzından, derin bir soluklanma da olabilecek bir ses çıktı. Belki bir şey söyledi Alanur bir şey fısıldadı ama anlaşılmadı. Al basan yüzü kıpkırmızı olmuştu.

Doğan Beğ ne yapacağını bilemeden Hekime baktı. Hekimin gözleri Doğan Beğ'e de yerinden kıpırdamamasını işmar etti.

Bu sırada Alanur Doğan Beğ'e doğru adım atmak istemişti.

Hekim, kızın alnını boncuk boncuk ter bastığını gördü. Karar veremiyordu; Alanur'un adımını atmasını, yürümesini, ne yapacaksa kendiliğinden yapmasını bekliyordu yüreği. Aklı, Alanur'un hareketlerine karışmasını istiyordu. Fakat ne ona ne buna vakit kaldı. Alanur yürüyemedi. Doğan Beğ'e uzanmış ellerinden birini alnına doğru kaldırırken tutamadı kendini, olduğu yere yığılıverdi. Hekimin de Usta Kadının da yetmelerine fırsat vermeden Doğan Beğ çaptı. «Alanur!» dedi demedi, Hekimi de Usta Kadını da bir kenara koyarak eğilip kucakladı Alanur'u. Usta Kadın «Deli misin? Ne yapıyorsun?» demiş, Hekim ise: «Hastayı bana bırak!» diye atılmıştı; «Dokunmayasın!»

Fakat Doğan Beğ, daha canlı mı cansız mı olduğunu bile sezemediği Alanur'u bırakmak niyetinde değildi. Mümkün mertebe incitmemeğe, canını acıtmamağa çalışıyordu. Alanur'un katı mı yumuşak mı; soğuk mu sıcak mı olduğunu da hissedemediği bedenine el attığında zangır zangır titremişti. Hissedebildiği tek şey o sıra Doğan Beğ olmadığını bilmesiydi. Bayılan kendisiydi; soluk alıp almadığı belli olmayan, alnındaki boncuk boncuk terleri iplikleşmiş yatan, yüzü hala ateş kırmızısındaki Alanur değildi de kendisiydi. Doğan'dı. Böyle bir hissedişle zangırtılı titremesini güç ayarladığı elleri, kendiliklerinden, kaldırıp kucaklamak arzusuyla Alanur'u yahut Doğan'ın kendisini kucağına almağa çalışıyordu. Dişlerini sımsıkı kilitlemişti. Dişlerinin kilitlenmişliğinde patlayan sesi, Hekimle Usta Kadını oldukları yere çiviledi. «Size bıraktıydım! Şimdiyece size bıraktıydım. Böyle verdiniz işte!»

Başka bir söz çıkmadı Doğan Beğ'in ağzından. Başka bir davranışta da bulunmadı. Özene bezene, örselemeden kucağına aldığı Alanur'u, Hekimle Usta Kadının yüzüne bakmadan, yarı aralı kapıyı da bir ayağını dayayıp açtıktan sonra dışarı çıkardı. Uslu usul, aralıktan aydınlığa, aydınlıktan taşlığa götürdü, gül bahçesinin çitini doğrulayıp yürümeğe başladı.

Hekimle Halı Dokumacıların Usta Kadını, Doğan Beğ'in ardından bakakalmışlardı.

Aralıkta, ondan sonra da taşlıkta Doğan Beğ'in önüne çıkan hasta bakıcı dervişler önce duraksamışlar, sonra önlemek ister gibi bir harekette bulunmuşlar fakat gözleri Doğan Beğ'in kara yağız taş yüzüne, kara yağız taş yüzünde kesilip kırılması imkânsız katılıkla daha bir heybetlenmiş pala bıyığına ilişince çekilip çekinerek yol vermişlerdi. Doğan Beğ o durumda gül bahçesinin çitini

doğruladığında Hekim Usta Kadına, Usta Kadın Hekime: «Şimdi ne yapacağız?» diyesiye bakmışlar, Usta Kadın bakışını dillendirerek: «Eee. Hekim. Şimdi. Şimdi ne olacak?» diye döklüm döşek sorabilmişti.

Aynı şeyi Hekim de sormak istiyordu. Sormak istiyordu da Hekimliğine yediremiyordu. Ancak: «Gel benimle.» demesini becerdi. «Gel anacık, benimle gel.»

«Böyle? Bu biçim? Bre Hekim bu Kumral Dede Konağında görülmüş iş midir? Bir yiğit bir kızı kucağında götürür görülürse ne denir? Biz ne oluruz ne çağırılırız?»

«Gel dedim anacık bizi düşünme sırası mıdır şimdi? Kumral Dede Ocağı bu işi kötüye çekerse asıl o zaman utansın, gel hele, artları sıra gitmeliyiz. İkisi de hasta bunların. Sen heç Leyla Mecnun okumadın mı bre yürü!»

Hasta bakıcı dervişler, yine çekile çekine Hekimle Usta Kadına yol vermişlerdi. Usta Kadın: «Görülmüş iş değil, işitilmiş değil; bu Kumral Dede Ocağında böylesi?» diye düşünüyor, yarın bütün Konağın bir uçtan bir uca nasıl laf alıp vereceğini; ne yarını daha şimdiden belki de söylentilerin ucundan bucağından çimlenmeğe başladığını aklına getiriyor, bu yüzden de, göğsünde bağrında sıkıntı terleri dikenleniyordu. Ama gözleri Doğan Beğ'deydi; Doğan Beğ'in kucağında, şu an için ölü mü diri mi kestiremediği Alanur'daydı.

Hekim, dirhem miktarı umutlanmıştı. Nedenini bilmediği halde işin sonunu iyiye yormuş hatta için için sevinmişti az sonra, arayıp da bulamayacağı bir denemeydi bu. Kesip biçmenin katı gerçeğine inanmış Hekimbaşının düşünce terazisini allak bullak etmeğe yetecekti. Yıllar yılı yalvarsa, özene bezene ayarlamağa çalışsa bu kadarını bir araya getiremeyeceğini biliyordu. Onun için de, kendiliğinden olmuş, kendiliğinden gelişmiş bu de-

nemenin ardından giderken başka hiç bir şey düşünmedi; sadece, Usta Kadının, boş bulunup bir densizlik etmesinden korktu. Doğan Bey'in kucağındaki Alanur'da meydana gelecek en küçük hareketi gözden kaçırmamağa gayret ederken Usta Kadını da yan göz hapsine aldı.

Doğan Beğ gül bahçesini de geçti. Ne yapacağını kesin olarak bilmiyordu. Kafasının içi henüz karanlıktı. Kucağındaki Alanur ya büsbütün soğuyor ya da yavaş yavaş, özünü geceden kalma bir kül sıcağından almış bir yanmada içten içe ısınıyordu. Doğan Beğ, Alanur'un bedeninin soğumakta olduğunu mu ısınmakta olduğunu mu da kestiremiyordu. Bir an, Alanur'u ilk gördüğü günlerde sandı kendini; o kimin nesi olduğunu bilmediği kız, bir çeşme başı, çeşmenin yalağındaki suya vurmuş Alanur yüzü. Sonra Halı dokumacılar... Halı Dokumacıların Usta Kadınına başı ağrıyan bir kızın Sayrular Evinden çağırıldığını söylerken utanışı, iki lafı bir araya getiremeyişi, derken Alanur'u görüşü; Alanur'la Sayrular Evine gelişi, yolu bile isteye dolandırışı, uzatışı Doğan'ın. Bu kız şimdi kucağındaydı ama ne pahasına?

Adımlarına bırakmıştı kendini. Doğan Beğlik bütününde ne yaptığını bilen, nereye gideceğini hesaplayan galiba ayaklarıydı sadece; Doğan Beğ'den hiç bir buyruk beklemeden gidiyorlardı; yürüyorlardı. Doğan Beğ de bu gidişe uymuş, bu yürüyüşe kendini bırakmıştı. Bir ara, o da korka korka, Alanur'un yüzüne indirdi gözlerini. Alanur'un yüzünde ne albasmışlık vardı ne de kendinden geçmeden önceki kıpkırmızılık; fakat eski kendi yüzü de değildi. Çizilip bozulmuş bir eski yüz, rengini biçimini atmış bir eski yüz düzeni yeniden bir araya gelmiş, biçimlenmiş, renk denemesinde henüz karar kılamamış bir dinlenmedeydi. Bilinmez eziyetlerin yorup

yıprattığı eskimelerin yerini alan bir yenilenme, anlaşılmaz bir gölgeye bürünmüştü.

Alnından çeneye doğru bütün yüz, zar havasında bir teri ya emiyor ya dışa sermiş kurutuyordu şimdilik. Az sonra ne olacağını kimse bilemezdi. İyiye de giderdi kötüye de. «Gecikmemeliyim.» diye düşündü. Alanur'un şimdi siyahlığını atmış eski gül yapraklarının gevremesindeki göz kapakları titremişti. «Gecikmemeliyim!» diye söylendi everek.

Neden gecikmemeliydi, nereye gecikmemeliydi? Bilse, muhakkak koşardı. Kendiliğinden giden ayaklarının yürüyüşünde bir değişiklik olmadı hâlbuki.

Çevrede yok denecek kadar az adam vardı. Sayrular Evi ile Halı Dokumacıların bulunduğu arasta arasında hayli dolanarak giden ana yol, öteden beri ıssız olurdu. Hele günün bu saatinde daha bir ıssız. Ta o zamanlar, bunu bildiği için hem yol uzasın da Alanur yanımda daha çok bulunsun hem de kimse görmesin diye bu yolu seçmişti. Şimdi neden bu yolu seçmişti pekey?

Yolun ara sapalığı, pek az, tek tük, o da ya zikirci derviş ya çiçekçi derviş cinsinden kimselerin olması en çok Halı Dokumacıların Usta Kadınının işine gelmişti. Yüreği bir hayli genlenmişti. Sağın solun ağzına sakız olup çiğnenmek endişesini daha az düşünür olmuştu. Farkında olmadan, yüreği kendiliğinden, Alanur'un sağlığı Alanur'un selameti için duaya dönmüştü. Okuyor üflüyor, okuyor üflüyor, okuyor üflüyordu.

Usta Kadının rahatlaması, hiç değilse rahatlamış görünmesi Hekimin de daha serbest hareket etmesine sebep oldu. Bütün dikkatini Doğan Beğ'e, Doğan Beğ'den de çok Alanur'a verebildi. Umudu artıyordu; inanca dönmeğe yüz tutmuştu. Alanur'da bir kötüye gidiş olsa Doğan Beğ ne yapacağını bilemezlere dönerdi şimdiye-

ce; böyle sessiz sakin gidemezdi.

Doğan Beğ'in bu esnada tökezlemesi Hekimin yüreğini ağzına getirdi.

Usta Kadın, ancak Hekimin duyabileceği bir sesle: «Çeşme başında dursa bari.» dedi. «Nereye varacak bu gidiş?»

Hekim cevap vermedi. Bir elini Usta Kadından yana anlamsız bir şekilde salladı.

Doğan Beğ'in ayakları, yolun sağında, az içerlek bir çayırlığın kıyısındaki çeşmeyi annacına aldı. Çeşme yalağının başında, kimi oturmak için kimi öteberi koymak için düz, aklığı kaygan taşlar vardı. Doğan Beğ, taşların hemen önünde bir soluk durdu. Taşlardan birine oturmak yahut yan yana taşların ikisine üçüne birden Alanur'u yatırmak düşüncesi arasında bocaladı. İkisini de yapmadı. Alanur kucağında olduğu halde, çeşme yalağının uzunlamalığının önüne gitti.

Halı Dokumacıların Usta Kadını ile Hekim, bir iki adım geride durup beklemişlerdi. Hekim, Doğan Beğ'in aklından geçenleri anlamış gibiydi, anlamadıysa da anlamak üzereydi. Eğilmek isteyişini de görmüştü. Usta Kadın, hiç bir şey anlamadan bakmaktayken acayipleşti: «Delirmiş mi bu soyha, kızı boğacak mı ne? Hekim bu herif ne yaptığını biliyor mu?» dedi demedi Hekime; «Heyy!» diye fırladı Doğan Beğ'in yanına. Hekim, Usta Kadını eteğinden güçlükle tutup çekebildi.

Usta Kadın «Heyyy!» fırlamasındayken Doğan Bey, kararsızlık bocalamasından kurtulmuş, kucağındakini, çeşme yalağının duru suyunun uzunluğuna yatırmıştı bile. Hekim, Usta Kadının eteğini tutarken suda bir çırpınma oldu. Alanur, dehşetli bir sıçramada kendine geldi; ilkin kendini bilmez bir halde baktı, bakındı. Sonra titremeğe başladı. Başlangıçta belli belirsiz bir korku

titremesindeyken, git gide artarak, baştan aşağı bütün bedeni zangır zangır titrer oldu. Yüzü sapsarıydı. Dişleri birbirine çarpıyordu. Daha çok ısınmak, sıcak bir kuytuluğa sığınmak tezliğinde Doğan Beğ'i arandı titremesi, sokuldu. Usta Kadının: «Sağı da hasta edecek bu herif tuh!» demesine kalmadan Hekim Doğan Bey'e varıp omuzlarından tuttu: «Bilerek mi yaptın? Bilerek yaptıysan bile bu kadarı yeter.»

Doğan Beğ'in yüzü, zor, umutsuz bir işi sona erdirmenin yükünü atamamıştı. Birdenbire kırk elli yıl ağırlaşmış bir yüz, kırk elli yıl birden kararmış gözlerle döndü: «Bilmiyorum.» diye kırk elli yıl yorulmuş bir sesle mırıldandı; «Elime doğmuş bir taycık vardı kucağımda. Ateşler içinde yandığını hissediyordum. Canımdan can katmak geliyordu içimden. Alanur'un yüzünü ilk bu suda gördüm; bana bakıyordu, bu suda...»

«Pekey. Dönelim, Sayrular Evine gidelim.»

«Kötü mü? Kötü mü ettim?»

Usta Kadın, gözlerini Alanur'a dikip kalmıştı olduğu yerde; gözlerinin içinde bir damla kan kalmamıştı.

Hekim, bir süre, Alanur'un ıslak kedi üşümüşlüğünde Doğan Beğ'e daha, daha, daha sokulmak isteyişine baktı. Alanur'un ıslak kedi üşümüşlüğündeki sokuluşu umut vericiydi. Gözlerini görebilse umut mu umutsuzluk mu her ne ise anlaması kolaylaşacaktı ama Alanur'un gözleri örtülüydü; Hekim, ancak püskül uzunluğu ıslandığından oklum karalığı artmış kirpiklerle, üşümüşlüğü giderse asıl rengine döneceği belli gözkapaklarını görüyordu. Umutlandıran da gözkapaklarıydı zaten. Buna rağmen Doğan Beğ'in çaresiz mırıltısına: "Bilemeyeceğim.» dedi istemeyerek; «Hemen dönelim hemen. Kızın üşümesi de kötülük getirebilir.»

Sayrular Evine dönünce Alanur'u Doğan Beğ'e bırakmadı artık. Usta Kadını, halıcıların başına gönderdi zorlukla. Doğan Beğ'i çağırıncaya kadar gidip gül bahçesinde dinlenmeğe razı etti. Hasta bakıcı kadınların en beceriklilerinin üçünü yanına aldı, hiç penceresi olmayan bir odaya taşıttı Alanur'u. İçerde kadınlara kızı soymalarını, gülyağında ovmalarını, pamuklu dokuma giydirip yatırmalarını, uyanırsa o ara Doğan Beğ'in yanında mahsus «Kendine gelirse.» demesi sıcak zencefil havlican suyu içirmelerini tembihledi. Ondan sonra da, saat başlarında, Alanur'u yokladı.

Alanur uyudu, hep uyudu. Yedi yıllık uykusuzluğun acısındaydı sanki o yıllara uyudu.

Yedi yıllık boyaların, yünlerin, ilmiklerin uyutmadığı nakışların acımasızlığına daldı derin uykularda.

Gün batmasına yakın Hekim, hala gül bahçesindeki, Kumral Dede zamanından kalma, artık beli sekiz on yerden budak bağlamış tek leylak ağacının dibine çökmüş oturan Doğan Beğ'in yanına geldi. Yüzü gülüyordu.

«Gözün aydın.» dedi. «Doğrusu ben de ummuyordum. Umutlanıyordum ama ummuyordum, kurtuldu. Tam tamına kurtuldu diyemem ama kurtuldu kalk oturma böyle, doğru hamama git. Böyle zamanlarda hamam adama birebirdir; soyun dökün kendine gel. Akşam yemeğini birlikte yeriz istersen. Kızı sen kurtardın. O taycığı hayallemen işe yaradı. Kalk dedim Doğan Beğ. Alanur seni sordu.»

«Nasıl?»

«Nasılı? Eh, öyle işte, dosdoğru. Doğan geldi, dedi.»

«Sorma mı bu?»

«Daha ne olsun? Bugün burda olanları anlatsan Osmanlı Ülkesinde kimsenin aklı yatmaz. Kızın baş açık koşmada kucağına atlamasını beklemezsin herhal? Taşa

tutulup bin parça edilmemizi mi beklersin soyha! Kalk, dediğimi yap sen.»

Akşam yemeğini birlikte yerlerken Hekim daha hoş haberler verdi. Alanur'un sağlığı dinlenmeğe kalmıştı gayri.

«Kaç gün?»

«Belki ay...» dedi Doğan Beğ'in sabırsız sorusuna Hekim; «Belki bir kaç ay, belki bir yıl, sana bağlı onun orası. Geldiğine göre alıp götürmeğe geldin; doğru dürüst konuşamadık daha.»

«Vaktim çok az.» dedi Doğan Beğ. «Yok bile. Düğünü Niğbolu'da yaparız artık. Burda nikâh yeter mi?» Yüzü kızarıyordu yine; yıllar öncesinin utangaç Doğanlığına dönüyordu.

Hekim: «Hele Usta Kadını görelim bakalım o ne diyecek ne düşünecek.» dedi.

«Neden? Usta Kadının hakkı? Yani neden düşünecektir? Suyolcuyla konuşmamız...» derken elini alnına vurdu; «Bre ben daha Suyolcu Ağa'yı da görmedim, gücense yeridir, aklımızın başımızda olmadığını anlatamayız ki...» Sofrayı, aldığı son lokmada bırakıp kalktı. «Benim Suyolcu Ağa'ya gitmem gerek, elini öpmem gerek. Derdimi bilirse güceneceğini sanmam. Uygun bir dille de söyler izin isteyebilirsem Hekim kardaş... Oh bre, ne halde olursa olsun Alanur benim kabulüm, ama ölü ama diri ama yarım sağ, Alanursuz Niğbolu Beğliği bana haramdır. Yüreğimdekini dedim diye ayıplamadın ya beni?»

Hekim hiç de ayıplayıcı bakmıyordu. Aksine, Doğan Beğ'i gördü göreli ilk defa yüzü genişlemiş gözleri hekimliğinden kurtulmuştu, en azından yirmi yıl öncesindeki ışıkları süzüyordu. Bir hoşça gülümseyerek kalktı:

«Beğ, beğ olmakla insanlığından mı sıyrılır ki ayıp-

lanasın hay Doğan Beğ?» dedi. «Böyle konuşmasaydın ayıplanırdın. Neyse, sen Suyolcu Ağanı gör git de. Ben yine Usta Kadından izin isteyim. He diyeceğini biliyorum bilmesine de yolunca yordamınca he dedirtmek başka gönlünü kırarak he dedirtmek başka. Halıcı kızların anası yerindedir izinsiz ol olmaz. Alanur da bu geceyi geçirsin bakalım sabah ola hayır ola. Dönüşünde beni ararsan hamamın yanındaki cambazhaneye gel, orada bulursun.»

Keyfi yerinde olduğu halde, Doğan Beğ gider gitmez gönlü bulandı. Yüreğinin başında, nedenini bilmediği bir sıkıntı bulutlanmıştı. Alanur'dan yahut Alanur'la ilgili olaylardan sandı. Yarım bıraktığı yemeğe el süremedi. Gönlünün derininde Doğan Beğ'i kandırmış gibi bir hal vardı. Oturup Alanur'un sağlık durumunu bir kere daha düşündü. Hayır, olmayacak bir umut vermemişti. İyice emin olmak için gidip Alanur'u yokladı; rahat, sıkıntısız uyuyordu. Yüzü hayli düzelmişti, yanaklarına sarımsı bir pembelik, mum ışığında kaynayarak can arıyordu. Hekim, yüreğinin başında ağlanan sıkıntının Alanur'dan olmadığını anladı. Doğan Beğ'i ne oyalayacak ne de kandıracak fazladan bir umut söylememişti.

Halı Dokumacıların Usta Kadınının saldığı çocuk gelip de: «Halıcılar hazır imiş, cambazhaneye gelsinler mi diye sordurmakta anamız.» deyince Hekim sıkıntısının sebebini söktü. Bundandı, evet, unutmuştu. Doğan Beğ'in geldiğini bilmeden, sırf Alanur'un sağlığına bir yararı olur düşüncesiyle hesapladığı bu oyalama eğlencesinin şimdi nasıl bir yük olduğunu hissediyordu. Hekimbaşı sorduğunda akla yatkın bir sebep söyleyemeyecekti. Hekimbaşının sormaması da imkânsızdı, bundan daha güzel bir bahane bulamazdı bir daha. Hekimbaşı, Doğan Beğ'le Alanur'un irezilliğini de soracaktı; hem de

bu ayıpsız olayın adına irezillik diyerek. Hekimin cevabını küçümseyecek, dudak bükecek ardından da irezillik sözünün üstüne basa basa halıcı kızlarla hastaların bir arada seyre götürülüşünün hesabını isteyecekti. Bir an, Hekimbaşının keçi sakalına sıvanan iki yüzlü tebessümünü görür gibi oldu; bu, Konağın Sayrular Evindeki görevinin sonuydu. Ucu Bursa'ya, Bursa'dan da uzağa, Karamanoğlunun Konyasına gönderilmek demek olan bir tebessümdü.

«Ne yapalım?» diye düşündü. «Hekimbaşı nasıl olsa muradına erer. Beni buradan sürmeği aklına koydu mu koymadı mı? Bu olmazsa başkasını bahane bilecek. İnandığımı Hekimbaşının keyfine değişecek adam mıyım ben? Yooo!»

Haber bekleyen çocuk, Hekimin üşümüşçesine: «Yooo!» deyişini kendine sanıp bir iki adım geri çekildi, yarı anlamamış yarı korkmuş baktı, bekledi. «Yooo!» üşümüşlüğünden sonra da bir cevap gelmeyince Hekimden, anlamamışlığı korkuya dönüşerek: «Ne deyim ben anaya?» diye sordu. «Ne cevap götüreyim?»

Çocuğun sorusu Hekimin aklındaki Hekimbaşının eğlenmekte olan son tebessümünü de sildi; silkinerek: «Gelsinler.» dedi. «Ananıza söyle kızları sıkı geyindirsin.»

Çocuk kapıdan çıkarken bu son tembihine de kızdı içinden; sanki Hekimbaşına boyun eğmişti. Fakat geri almak çocuğun aklını bulandırmaktan başka bir işe yaramayacaktı. Üzerinde durmadı. Gönlü, buradaki görevinden ayrılmış, yüreği Karamanoğlunun Konyasındaki hekimliğe hazırdı. Öyleyken sıkıntısını ol görüp atamamıştı. «Allah kahretsin Karamanoğlu denilen at cambazını da heç sevmem ya ne ise. Yazgımız neye yazıldıysa o olsun bre!» diye söylendi.

Hastaların hazırlanması için haber saldı. Ne olursa olsun, hastaların eğlenceye ihtiyacı vardı. Hasta olmayanların da vardı aslında. Zaman denilen yorgunluğun zehri başka türlü dökülemezdi. Hiç bir ilaç, zaman denilen yorgunluğun zehrini alamazdı. Hekimbaşı yanlış düşünüyordu. Sağlık, unutmakla mümkün olurdu ancak, oyalanmakla. Kesip biçmek, söküp almak en sonraki işti. Zamanı unutmayan hastanın iyi olacağını söylemek. Yok hayır söylenemezdi.

Cambazhaneye gidinceye kadar bunu düşündü.

Yatsı ezanına az kala cambazlar cambazlığını göstermiş, gözbağcılar gözbağcılıklarını seyrettirmiş, sıra, dağılma öncesi ayı oynatıcısına gelmiş iken Doğan Beğ, hayli keyifli olduğu halde Hekimin yanına geldi oturdu. Hekim, düşündüklerinin gerçekliğine bir defa daha inanmıştı. Gösteri boyunca gözünü ayırmadığı hasta yüzlerin hemen hepsini sıkıntısız, ağrısız, sancısız görmüştü. Halı Dokumacıların Usta Kadını bile bütün sert görünüşünün perdesini yırtmış, farkında olmadığı, unuttuğu bir başka zamanda yitip gitmişti; orada ne halılar vardı ne tezgâhlar ne hasta kızlar ne de Kumral Dede Konağı; belki Osmanlı mülkünde olduğundan habersizdi. Öyle ki bir ara, yanında oturan Kalfasının kalkıp gittiğini dahi hissedememişti, Hekim Doğan Beğ'in hayli keyifli bir halde yanına oturduğunu sezmişti. Yanlarındakine duyurmadan:

«Nasıl? İşler eyi gitti mi? Suyolcunun cevabı?»

«Eyi. Güzel. Tamam. Sen Usta Kadınla ne görüştün?»

«O da tamam.»

«O halde Alanur biraz kendine geldiyse yarın yola çıkar mıyız?»

«Sanmam.»

«Neden?»

«Usta Kadın düğün diyor.»

«Zamanım olsa, zamanım yok. Canım Niğbolu'da biz...»

«Burdakiler Niğbolu'ya gelebilir mi? Alanur'u da düşün. Yoldaşlarının arasında düğünsüz duvaksız...»

«Telli duvak şartı mı?»

Ayı oynatıcı girmişti içeri. Koca, kara bir ayı ardında. Ayıcının elinde budaklı bir çatal sopa, pırıl pırıl zilli bir def. Sırım gibi bir ayıcıydı. Kara, kırlangıç kanadı kaşları uzaktan da olsa belli oluyordu. Doğan Beğ'e, ayıcının bir gözü kısıkmış gibi geldi. Kıvırcık saçlarına, alnından dar bir poşu dolamıştı, allığı göz alıcıydı; üst dudağına düşen burnu kuşkanadı bıyığını ortalayıp kesiyor, alt dudağına doğru çengellenmiş çenesiyle nerdeyse bitişiyordu. Zilli defini kıvrak bir şıngırdamada döndürünce kocaman kara ayı keyifli homurdanmalarda ayağa kalkmıştı. Daha çok halıcı kızların bulunduğu yandan tuhaf bir fısıltı, gönül geçirmeyi anıştırır acayip bir esinti aktı ayıcıya. Usta Kadının, kızlara doğru dönmesine sebep oldu.

Hekim: «Bak hele şuna Doğan Beğ bu herif haza ayıcı. Sanırsın ana doğmasıdır, cambazlar bu kadar değildi, maymun oynatan da.»

Doğan Beğ aklı başka yerde gözleri ayıcıda: «Yaa? Öyle mi? Nasıldı?» dedi.

«Bilmem. Cambazın beği olsa, maymuncudan beğ oğlu çıksa, hani ona benziyorlardı. Yani, yani bunun gibi sahiciye benzemiyorlardı bana kalırsa.»

«Bunun nesi var?»

«Nesi yok ki. Baksana.»

Bakmasına bakıyordu Doğan Beğ; hem de hiç kimsenin bakmayacağı biçimde. Hele, ayıcının durmadan oynadığını sandığı bir yüzüne dikmişti gözlerini. Ne kadar çok olursa olsun mumlar da neftli yanar sırıklar da

ortalığı doğru dürüst aydınlatamıyordu ama Doğan Beğ gördüğünü görüyordu. Gelgelelim aklı Alanur'daydı. Aklı Usta Kadının düğün tutturmasındaydı. Düğünün bir bahane olduğunu sanıyordu. Hekimin sakladığı, uzatarak zaman kazanmak istediği bir tersliğe yoruyordu. Belki de Alanur'un sağlığı kötüyeydi. «Keşke gelirken uğrayıp gözlerimle görseydim.» diye düşünüyordu. Hekimin yüzünde sıkıntılar sezinlemişti. Bütün bunlar, görmesine gördüğü ayıcıdan alıp götürüyordu Doğan Beğ'i fakat yine ayıcıya alıp getiriyordu. Biri, eskiden, çok eskiden biri, bunun gibi; tanıyacaktı ayıcıyı tanımasına, acaba diyorken Hekim: «Ne daldın Doğan Beğ?» diye sordu. «Alanur'a ise eğer...»

Alanur meselesinde ateş üstünde oturan Doğan Beğ, «Alanur'a ise eğer?» lafını duyunca sıçrayarak döndüğünden ayıcıyı unuttu. Hekimin yüzüne afralı tafralı baktı; yüzünde saklanıp gizlenmiş anlamlar aramağa yeltendi. Hekimin hiç bir sözü inandırıcı gelmedi. Doğan Beğ'in ayıcı gözlerinden bunalan Hekim: «Git gözünle gör öyleyse ne bu inanmazlık böyle?» demek zorunda kaldı. Kabaca sesi, ayıyı döndüre döndüre oynatmak için ayıcının tutturduğu ince Germiyan Havasına karıştığından yandan yöreden çevrilip bakanlar oldu.

Doğan Beğ, çevresini düşünmeden kalktı. Ayıcıdan ve ayıdan başka ayakta görünen tek kişi olduğu için ister istemez gözleri çekmişti. Ayıcı bile bir ara türküsünü kesip Doğan Beğ'den yana dönmüştü. Bir an ayıcıyla Doğan Beğ uzaktan uzağa göz göze gelir gibi oldu. Hıncımsı bir öfkede başı döndü Doğan Beğ'in. Alanur'u görmeliydi, görmezse boğulacaktı, görmezse ayıcıya, ayıya, Hekime tahammül edemeyecekti.

Dönüp çıktı.

Hızlı hızlı yürüyordu. Adımlarına dev adımları den-

se yeridir. Sanki ayıdan, ayıcıdan kaçıyordu, sanki geçikirse Alanur'a yetişemeyecekti. Karmakarışık duyguların kovalamacasında yürüdü epeyce; hınçlar, öfkeler, umutlar, umutsuzluklar, özlemler, derken duruverdi «Kara Mustafanın Ecevit'i.» diye haykırdı yüreğinden bir hınç yumağı patlatırcasına; «Oydu bre bu, Mustafa'nın Ecevit lakabını verdiği herifti bu ayıcı!»

Kumral Dede Konağına gelmeden önceki yeniyetmeliğinin yeminli hıncı ayaklanmıştı birdenbire. Ötesini düşünmeden atladı geldiği yollara; yetiştiğinde paralamağa hazır çengelleşen parmakları gerilmişti; beyninde sıcak bir kan yanmağa koyulmuştu, Doğan Beğ'i alıp götürüyordu. Sekiz on adım sonra Alanur aldı kan yanmasının yerini. Ecevit, Alanur; Alanur, Ecevit! Demekteyken uzakça bir çığlıkla donup kaldı; «Ecinniler! Yetişin ecinniler yaktı beni Anaaaa! Ana yetişin!» çığlığı, hem de bir kadının gırtlağını paramparça sökerek geceyi yırtıyordu. O anda da yatsı ezanı okunuverdi. Doğan Beğ Doğan Beğ olalı böyle bir girdaba sürüklenmemişti. Alanur, Ecevit, çığlık, ezan, epeyce uzakta delicesine koşan alevler görünce o yana atıldı düşünmeden.

Delirmiş bir şaşkınlıkta kendini yere atmış yuvarlanıp debelenen alevlere yetiştiğinde ortalık kalabalıklaşmıştı. Yerde yuvarlanan kadın tutuşmuş yanmaktaydı; çığlıkları anlamsız iniltiler halini almıştı. Sağ yanlarından koyu bir duman, arada alev dillerini uzatarak körükleniyordu. Kalabalığın çoğu o yana koşmaktaydı.

«Halılar! Halı tezgâhları! Kurtuluş yok gibi, yok gibi!» sesleriyle birlikte boğucu bir yün kokusunun yanmışlığı Doğan Beğ'i sersemletmeğe yetti. Gelgelelim sersemlemenin yeri de zamanı da değildi. Yine düşünmeden attı kendini yanan kadının üstüne.

Sonunu Sayrular Evinde gördü, orda dinledi.

Halı Dokumacıların Usta Kadınının ağzını bıçak açmıyordu. Ağzını açsa kan kusacak cinsten bir sarılıkta canı çekilmişti, bir tek gözleri canlılığını koruyordu; o da taşıyamayacağı kadar kudurmuştu. Kudurmuşluğun kaç paraya geleceğini bildiğinden de köpüremiyordu. Hekim, Halı Dokumacıların Kalfasıyla uğraşıyordu; odaya ne kimseyi alıyor ne de kimseyi dışarı çıkarıyordu. Doğan Beğ, kendisinin de nasılını bilmediği bir çabayla, Kalfanın yanmadık yeri kalmamış elbiselerini söndürebilmişti ama kucağına alıp getirdiği bedenin pek insan bedenine benzer bir hali olmadığından emindi. Yol boyu, yanık insan derisinin iç bunaltan yağsı kokusu ile saç yerinde kavrulmuş bir avuç çiriş bulamasının kaldığı başın bayıltıcı saç, deri, kemik yanmışlığının kokusu ciğerlerini alt üst etmişti, Kalfa Kadının dayanılması imkânsız çığlıkları, hele halsizleştikçe çığlığa cesaret edememiş iniltileri Doğan Beğ'i Doğan Beğliğinden çıkarmıştı. Kucağındaki külçeyi getirip Hekime verdikten sonra bile kulakları çığlıklarla iniltilerden kurtulamamış, ciğerlerindeki koku tortulandıkça tortulanmıştı. Ne kendisini ne de Alanur'u hatırlamıştı bu süre içerisinde. Kalfa Kadının külçesini Hekimde bırakıp çıkınca da büsbütün semeleşmişti.

Sanki Kumral Dede Konağı olduğunca ayaklanmıştı, Halı Dokuma Evi ile Sayrular Evinin arası karınca misali kaynıyordu. Dokumacı kızların ağıtları, kadınların yırttıkları yakalarına doğru döktükleri ağıtımsı sesler, her kafadan ayrı bir yorumda mırıldanan yangının oluş sebepleri, Halı Dokuma Evinden söndürülmüş olmasına rağmen hala tütmekte olan dumanlar, dumanlar, yanarken öğseğileşmiş tahta kokusuyla birlikte bütün bu ağlamaklı kaynaşma Doğan Beğ'in düşünce pınarlarını bile kurutmuştu.

Usta Kadını aramağı akıl ettiğinde Halı Dokuma Evinin önüne gelmişti. Simsiyah tuğla duvarları kalmış kör göz oyuklarında durmadan ağır bir yangın artığı kokusunu kusan Dokuma Evinden hemen hemen hiç bir hayır gelmezdi artık. Usta Kadın, karşıdaki yapılardan birinin çıkıntısına, kılıçlasalar kanı akmayacak haliyle sığınmış, büzülüyordu. Geçen bunca yılının yanışına mı; genç kızlığının umutlarından, tebessümlerinden, hüzünlerinden bir şeyler sinmiş olan kayıp nakışlara mı için için göynüyordu, belli değildi. Doğan Beğ'in gelişine aldırış etmemişti; fark etmemiş de olabilirdi. Doğan Beğ fark etmemişliğine verdi; hayatının en zor, en dayanılmaz saati gelip çatmıştı. Usta Kadına ne söyleyebilecek iki laf bulup çıkarabilecekti ne de başka bir hareket yapabilecekti. Yanında yöresinde kaynaşan ağıtımsı sesleri dinlemek, yangın artığı kokuya dayanmak zorunda kaldı.

Neden sonra Usta Kadın: «Halı...» dedi. Sesi bir yangın çöküntüsünde kurtuluş arıyordu. «Yananın yanmışlığına acımıyorum halıya yanıyorum halıya Doğan Beğ. Alanur'un halısıydı. Yazık. Bir eşi daha dokunmaz artık; Alanur da dokuyamaz.»

Doğan Beğ Alanur'un halısını bilmiyordu. Usta Kadının, yangına vurmuş bunca emeğin arasında bir tek halıdan söz etmesine şaşması gerekirken şaşmaması, garibine gitti. Sorduğunda ise doğru dürüst bir karşılık alamadı. Dehşetli bir hayıflanmada başını salladı Usta Kadın ancak. O durumda: «Yazık!» dedi. «Yazık!»

Usta Kadından bir karşılık alamayacağını anlayınca, kalabalığın arasında sağa sola kulak kabartarak dolaşmağa çalıştı. Duyduklarını ucun ucun birbirine ekledi ise de pek bir şey çıkaramadı. Ecinniler, peri padişahı, iyi saatte olsunlar, şahmeran falan filan, yangını bu dünyada bulunmayanlar çıkarmıştı anlaşılan. Kimse Alanu-

r'un halısından söz etmiyordu; kimse Kalfa Kadının o saatte Dokuma Evinde ne işi olduğunu sormuyordu. «Kalfa Kadını da yaktılar vah!» diyorlardı; «Kalfa Kadın onları görmemiş olsaydı yanmazdı.» diyorlardı. «Kalfa Kadın neyi gördüğünü neyi görmediğini istese de söyleyemez artık.» diye hüzünlendi Doğan Beğ. Aklına Alanur'un halısı çakılıp kalmıştı.

Usta Kadını, Suyolcuyla adamları gelip ortalığı yatıştırdıktan, herkesi yerli yerine gönderdikten sonra alıp Sayrular Evine götürebildi. Elinden geldiğince, gücü yettiğince yatıştırıcı sözler söylemeğe gayret gösterdi. Usta Kadın, Sayrular Evinde kaynatılmış nane suyundan üst üste iki çanak içinceye kadar Doğan Beğ'in söyledikleri boşa gitti. Ya nane suyundan ya vaktin geciktikçe yangının da bir oldubittiye gelmesinden olmalı Usta Kadın kendine geldi. İlk duyduğunda Doğan Beğ'e olmayacakmış hissi veren bir teklif yaptı. Kendisini de Alanur'la birlikte Niğbolu'ya götürüp götüremeyeceğini sordu; gitmek istiyordu.

Teklif, aslında Doğan Beğ'in arayıp bulamayacağı bir teklifti. Böyleyken: «Ya burası?» diye sordu. «Kumral Dede Konağı ne olacak? Kime bırakacaksın?»

«Benimle beni bağlayan bir yeri kalmadı gayri.»

«Ya kızlar? Halıcı kızlar ne olacak?»

«Bir çaresi bulunur elbet. Dokuma Evi yeniden yapılırsa? Yapılınca tabii, işlerine devam ederler.»

«O zaman senin burada bulunman gerekmez mi?"

«Ben? Olur, bensiz olur. Bende yeniden kolları sıvayacak hal kalmadı. Ben üç yangını birden çekecek güçte de değilim, yaşta da değilim.»

«Hangi üç yangını ana?»

«Dokuma Evi, Alanur'un halısı, giderse Alanur'un özlemi. Dayanamam.»

«Nedir bu Alanur'un halısı? İkidir duyarım senden.»

«Tarif edebilsem, edemem ki. Cenneti görmemiş olana Cennet nasıl anlatılır? Alanur'a sorsan Alanur da tarif edemez. Kendine geldiyse halının varlığına dahi şaşar, eliyle dokumuş olacağına inanmaz, öyle bir Halı. Dokuyanın yarı ömrünü yedi yakanın bütün ömrünü, öyle bir Halı.»

«Yani? Halı için mi yandı Dokuma Evi? Kalfa mı yaktı?»

Usta Kadın iğrenerek: «Bilmiyorum» dedi. Sustu. Doğan Beğ de bir daha ne Halı hakkında ne de yangın hakkında konuşturabildi Usta Kadını. Sorduklarına: «Niğbolu...» cevabını aldı hep; «Beni de götür.» dedi de aykırı laf etmedi.

Hekim, yanlarına geldiğinde gece yarısını geçeli hayli zaman olmuştu; yüzü, silme yorgunluktu. Yine de Alanur'un sağlığının iyiye gittiğini söyleyebildi, «Uyuması hayradır, gözünü kurtuluşa açacaktır inşallah. Yarını bilemem ama devresi günü yola çıkarsınız sanırım. Bir gün daha beklerseniz birlikte yola çıkarız, gözüm üstünüzde kalmaz.»

Doğan Beğ, uzun yol yorgunluğunun üstüne yüklenen olayların ardı ardınalığına alışmıştı. Bunun için, Usta Kadının dileğine şaştığınca şaşmadı Hekimin sözüne. Usta Kadın ise everek: «Eyi olur.» dedi. «Alanur'un halini bilen bir hekimin yanımızda olması...» fakat ikirciklendi. Doğan Bey'den önce konuşmakla ayıp mı etmişti hata mı? Daha kendisini bile götürüp götürmeyeceğini söylememişken Hekimin gelmek istemesine de rıza göstermesi ayıbın ötesinde çirkindi; çirkin değilse yersizdi. Doğan Beğ'in yüzünden öyle anlaşılıyordu. Çekine çekine, ikircikli bıraktığı sözünü tamamladı. «Eyi olur, eyi olur tabi. Sen ne düşünürsün Doğan Değ?»

Doğan Beğ börkünü başından alıp dizine yerleştirdi. Sanki börkü, başına taşınmayacak bir ağırlık vermişti. Bu sefer de börksüz kalan başının yerinde olmadığını sandı. Dizinden aldığı börkü elinde evirip çevirdi. Hekim bir Usta Kadına bakıyordu bir Doğan Beğ'in görünüşünü süzüyordu; beyninin yarısından çoğu uyumağa hazırlanmaktaydı. Geri kalan kısmı ise çoktan uyumuştu. Bu haliyle konuşmak istemiyordu canı. «Neden gitmezler artık, ne bekler, neden otururlar?» diye düşündü.

Doğan Beğ Kalfanın durumunu sordu. Usta Kadın: «Benim sormam gerekirdi diye geçirdi içinden ama hiç mi hiç merak etmiyordu. Hekim baştan savma: «Allah bilir.» dedi; daha kesin bir umutsuzlukla: «Kurtulacağını sanmam.» diye ekledi.

«Bizimle Niğbolu'ya gelmek isteyişinin sebebi bu olamaz. Bu mudur?»

Usta Kadın, Doğan Beğ'in sorusundan kendine pay çıkardı; yüreğinde sıcak bir kıpırdanış canlandı; Doğan Beğ: «Biz.» dediğine göre? Hekimin vereceği cevabı bekler oldu.

Hekim, konuşmak istemediği halde Doğan Beğ'i cevaplamak zorunda olduğunu sezdi: «Hekimbaşı yarın, olmazsa ertesi gün döner. Öteden beri beni Konya'ya sürmek niyetinde sanırım. Anlattım belki, hastaya bakışlarımız başka, hastalığı anlayışımız değişik. Ben...»

«Haklıyım.» hatta «Ondan üstünüm.» diyecekti, demek geldi dilinin ucuna; «Ben, inandığımca giderim.» diye devam etti. «Bugün olanları Hekimbaşı fırsat bilecek.»

Usta Kadın «Ne keçi sakallı hınzırdır o!» diye atıldı. «Bilmez olur mu? Bu fırsatı bir daha eline geçiremeyeceğini de bilir.» Aslında kendi durumunu düşündüğünün farkında değildi. Kendi de bir fırsat vermişti birile-

rinin eline ama kime olduğunu bilemiyordu. Doğan Beğ'e doğru yana yakıla: «Burası oğul.» dedi; «Bu Kumral Dede Konağı gördüğün gibi değildir, karışıkçadır. Öyle oldu şimdilerde. Bir kötü yarıştır başladı ki sorma, bir çekemezlik. Sanki eski Kumral Dede Konağı...».

«Büyüdü...» dedi Hekim tamamlayarak; «Zenginleşti. Büyüyen zenginleşir, zenginleşen umursamaz olur. Umursamazlık öyle bir kurttur ki Doğan Beğ, kemire kemire koca bir göğdeyi devirir de göğde nasıl devrildiğini bilemez. Usta Kadın bunu demek ister. Kumral Dede Konağı Osman Beğ'in ülkesine benzer benim gözümde, onunla yaşıt; bir zaman buraya gönül zenginleri koşmuş, Konağı yeşertmiş; şimdilerde bu yeşertinin yemişlerini devşirmeğe koşuyorlar bana kalırsa. Yemişleri isteyen hep yemişi düşünür, ağacın beslenmesini aklına getirmez, ağacı dinlendireyim de demez. Ağacı dinlendirmek isteyenleri yük yerine görür.»

«Demek bunun için gelmek istersin?»

«Hayır, Konya'ya gitmemek için. Karamanoğlu çok gürültülü. Gürültücü bir kişi iş yapan kişi olamaz. İş yapan adamın ortalığı gürültüye boğduğunu gördün mü sen? Yıkan adam gürültü çıkarır, yıkıntısını saklayamamak korkusundan. Osmanoğlu sessiz; böyle olmasaydı Niğbolu'ya gidemezdi. Eh, Niğbolu'ya da bir Kumral Dede Konağı gerekir, gerekmez mi? Uzun kalmayacaksa, Osmanoğlu oralara yerleşmek niyetindeyse tabii, gerektir. Say ki Ceyhun ötesinden buraya gelenleriz biz, buradan Niğbolu'ya gidiyoruz. Bir Beğ, bir Halı dokuma ustası, bir hekim; hastamızla sağımızla, dönmemek azmiyle.»

Usta Kadın ürpermişti: «Dönmemek azmiyle.» diye tekrarladı; «Hastamızla sağımızla, inşallah mı Doğan Beğim?»

Doğan Beğ hiç bilmediği hiç görmediği bir Niğbolu düşündü. Dört bir yanı kefereyle sarih, dumanlar, koyu dumanlar içinde burçlar, surlar, mazgallar, taş, taş, taş duvarlar gelip gelip gitti gözlerine. Bu taş duvarları yumuşatmanın zorluğu; koyu dumanları dağıtmanın güçlüğü, kulakları uğuldamağa başlıyorken, ayrılmadan önce gördüğü Yıldırım Bayezid Beğ'in sesi, kulaklarındaki uğultuyu bastırdı: «Yolcu yolunda gerek Doğan Beğ, gitmelisin. Hiç bir şey ölümün gücünde değildir. Hiç bir yangın ölümün yakıcılığında da olamaz.» diyordu. Hiç yerinde değil iken, hiç bir benzerliği yokken o sırada, o sözü söylerken Yıldırım Bayezid Beğ'in anlayamadığı iç acısını derinden derine duymağa başladı; Bayezid Beğ'in değişik bakan gözlerindeki, o vakit farkına varamadığı, ne kadar yıldırım hızında toparlamağa çalışırsa çalışsın, yine de döküntüleri kalmış yangın yerini şimdi daha iyi görebiliyordu. «Nizam-ı âlem içindir Doğan Beğ!»

«Evet.» diyerek kalktı Doğan Beğ ayağa. «Nizam-ı âlem için!» Ayağa kalkarken Alanur'un yüzünü hatırlamıştı. Alanur'un yüzü, şu sıra hasta uykularda al al yüzü, koyu karanlıklarda, taşlığıyla katılaşmış Niğbolu'ya asılmış bir gül tebessümündeymiş gibi geldi Doğan Beğ'e. «Pekey Hekim.» dedi; «Gelmeniz bana bir ayrı dayanak olur. İnşallah Hekimbaşı dönünce izin vermezlik etmez. Usta Kadının iznini ben alırım.»

Kerçine bir gülüş Hekimin ağzını eğdi: «Kuşkun benim içinse yersiz Doğan Beğ.» dedi. «Hekimbaşı belki de Bursa'dan benim Konya'ya sürülme işimi bitirip gelecek. Eh, biz de burada ekmeğine yağ sürdük, sürmedik mi? Onun gözüyle bakılırsa tabii. Ne ise, ben yatacağım. Usta Kadın senin için Alanur'un yanında yatak yaptırdım.»

Usta Kadın Hekime minnetle baktı. «Gidip kızları görsem eyi olur.» dedi. «Şimdiyece görmem gerekirdi, ola ki arayalar. Konuşmam gerekirse...»

«Eh, artık onun orası senin bileceğin iştir anacık; kendini unutma da, kolay bir gün geçirmedin çünkü, dayanıklı kadınmışsın vesselam. Bedene fazla güvenmeğe gelmez, kulağında bulunsun. Hoşça kalın bu gecelik.»

Hekim gidince Doğan Beğ, Usta Kadına, gideceği yere kadar yoldaşlık etmek istedi. Yolun yarısınaca konuşmadan yürüdüler. İkisi de ayrı ayrı şeyler düşünüyordu. İkisinin düşündüğü de, ayrı ayrı olmasına rağmen bir noktada birleşiyordu. Yolun yarısında Doğan Beğ birden durdu. «Ana sen hoşça kalasın.» dedi. «Benim birini görmem şart. Unutmuşum, aklıma geldi.»

«Bu vakitte mi? Bre bunun sabahı da vardır.»

«Bu vakitte ana.»

«Allah Allah. Kimin nesiymiş? Alanur ise eğer? Sakın ha! Çizgiden yeterince çıktık oğul sabret de bütün bütüne çıkmayalım. Gidiyoruz şurdan şanımızla gidelim, gece vakti kız yanına erkek girermiş dedirtmeyelim.»

Bir tuhaf güldü Doğan Beğ: «Yok, değil, öyle değil.» dedi. «Alanur'u görmeyeceğim. Görmek istediğim ayıcı.»

«Ayıcı?»

Usta Kadın toparlayamamıştı. Doğan Beğ'in iki kolunu birden dirseklerinden tuttu. «Ayıcı?» diye sordu bir daha; «Ne ayıcısı bre Doğan oğlum?»

Doğan Beğ'in tuhaf gülüşü gerile gerile kara yağız yüzünde asılmıştı. Sesi de dudaklarından aşıla gerile döküldü: «Ayıcı. Ecevit derler biri vardı. O idi, evet o idi, o idi yanılmadım.»

Usta Kadın, Doğan Beğ'in dirseklerinden tuttuğu kollarının kasıldığını hissetti.

«O ise? N'oolur? N'oolmuş o ise?»

«Çok şey. Eski; Usta Kadın eski bir yemin, sen var işine git. Sabaha görüşürüz.»

Usta Kadının ellerinden kayarak gitti.

Usta Kadın düşünemedi ondan sonra. Yarım ay ışığında kalmış bir karanlıkta, Doğan Beğ'in yanında oluşunun o ana kadar verdiği ama kendisinin farkında olmadığı güvence damla damla uçup gitti. Kötü bir yalnızlık, her yanını yangın söynümelerinde sardı. «Ne kadar dayanıksızmışım meğer. Tanrım ne kadar fukaraymışım.» diye inledi. Gözleri, Doğan Beğ'in gittiği yönde, medet uma uma düğümlendi. Doğan Beğ'i göremedi.

Doğan Beğ, Usta Kadından kayar kaymaz hızlanmıştı, adımları koşmuştu. O zamanaca unuttuğunu sandığı hatta ilk gördüğünde, bir ara sıkı sıkıya hatırladığında bile kolay söküp çıkaramadığı eskilerde kök salmış Ecevit kinlemesinin sandığı kadar unutulmadığını anlıyordu. O zamanki tazeliğindeydi; o zamanki tazeliğinden de diriydi. Koşar adım gidişi bundandı.

Konuklar Evine vardığında Ecevit'i bulamadı. Elinden ilk kaçırdığı günün öfkesi bir daha kudurdu kanında. Yangının hayhuyundan uyuyan olmamıştı. Her önüne çıkana bir bir sorduğunda kimi dudak büktü kimi omuz silkti kimi açıkça «Bilmem.» dedi. Konuklar Evinin sorumlusu ise Ecevit'i hiç tanımadı; «Ayıcıysa adı Samed olacak onun.» dedi. «Ayısı burda, kendi de burdadır. Çağırtalım.»

«Ben aradım bulamadım.» diyemedi. Küçük bir umut, Ecevit'in ayısının burda olması «Bulamadım.» dedirtmemişti. Fakat çağırıcılar eli boş döndü. Konuklar Evinin sorumlusu eli boş dönüşe inanmak istemedi: «Kaçmadı ya bu zibidi bre!» diye fırladı sedirinden. «Bre bana maymuncuyu getirin, bre cambazı çağırın, kaçtıysa

kaçtığını onlardan duyalım.»

Maymun oynatıcı enine, cambaz boyuna gelişmiş, yan yana durduklarında inişli çıkışlı, apar topar getirildiklerinden bir hayli tedirgin bir hayli çapraşık iki adamdı. Doğan Beğ, nedenini düşünmeden getirilenlerin yanlış getirilmiş olabileceğini düşündü. İkisi de uğraştıkları işe o kadar uymamış o denli yabancı görünüyorlardı. Aklının ucundan geçse Doğan Beğ, bu adamların bu işleri yaptıklarına göre yüzde yüz kaçak olduklarına yemin ederdi. Yine öyle geldi ki bu adamların ikisi de birbirlerini tanıyorlar hem de bu tanıma burada karşılaşılıp tanışma cinsinden değil, eski, epey eski, saray kokusu Beğ Konağı kokusu taşıyan tanışmalardan. Akşam, bunları seyrederken Hekim de buna benzer laflar mı etmişti ne? Doğan Beğ, Hekimin söylediklerini hatırlamağa çalışırken Konuklar Evinin Sorumlusu, maymun oynatıcı ile cambaza Ecevit'i sordu. İkisi de bilip tanımadıklarını söylediler.

Biri ürkerek söyledi, öteki dikçe konuştu. Dili ayak takımının diline çalıyordu, daha doğrusu özeniyordu. Doğan Beğ: «Şu karışık akılla düşündüklerime bak sen.» deyip içinden, adamları incelemekten vazgeçti. Adamlardan dikçe konuşanı, maymun oynatıcı, kestirip atmıştı: «Adının Samed olduğundan öte ne idüğünü bilmeyiz. Bir de gitmiştir, onu biliriz. Neden gitmiştir niçin gitmiştir bize gerekmez. Yoldaşımız değildir.»

Konuk Evinin Sorumlusu: «Ya ayısı?» dedi. «Ayı neden burda?»

«Bilmeyiz.»

«Sizin törenizde gelişinizde izin istenir de gidişinizde serbestlik mi vardır? Adam saymamak mı vardır?»

«Yoldaşımız değildir. Bilmeyiz.»

«Bu ayı? Ayı ne olacak?»

«Bilmeyiz. Bizim değildir.»

Doğan Beğ, Konuklar Evinin Sorumlusunu, gece vakti sonu tatsızlığa varacak bir olaya sürüklememek için ayağa kalktı. «Üzme canını ağa.» dedi. «Bu, Osmanlı Mülküdür. Nereye gidilse Osmanlı Mülkünden çıkılmaz, çıkılmayacağı da bilinir. Biz de bu mülkün içindeyiz. Ola ki vara Timur Beğ'e sığınmaya kaça, şimdilerde adet edinildiğinden böyle söyledim. Bize izin, vaktinizi boşa ziyan ettik.»

İçinden hep cambazla maymuncuya bakmak geliyordu. Yine içinde bir his, Konuk Evinin Sorumlusuna bunları konuşurken, iki adamın ikisinin de gözlerini yere eğdiğini söylüyordu. Bakarsa, yere eğik gözlerini görebilecekti; bakmadı. Suyolcunun, kendisi için ayırttığı köşke gidinceye kadar taaa Kara Mustafa'dan Somuncu Baba'ya, Somuncu Baba'dan Bedreddin'e, Ecevit'e. Ordan Konağa durmadan değişen yüzleri, düşümsü hayalleri düşünüp durdu. Murad Han'ı, Yıldırım Bayezid'i, İne Beğ'i. Kendisinin de artık bu kocaman çarkta kertilmiş bir dişli olduğunu düşündü. Zikirci dervişlerin semahanesinin önünden geçiyordu o sıra. Derin, çok derin bir sesin incecikten inileye inileye okuduğu bir ilahi durdurdu Doğan Beğ'i. Düşündüklerini de düşüneceklerini de silip attı kafasının içinden. Derin, çok derin ses, yeraltındanmış gibi inleyerek: «Benim adım dertli dolap, Suyum akar yalap yalap...» deyip başlamıştı, devam ediyordu.

Doğan Beğ, semahanenin mermer merdiveninin ilk basamağına, hiç bir şey düşünmeden oturdu. Sırtını, revakın kalın mermer direğine dayadı. Bütün bedeni bir mermer serinliğinde dinlenirken derin, çok derin sesin büyük bir su dolabı dönüşünde inceden gıcılayarak yalap yalap döktüğü bir suda unuttu kendini. O an koca

Osmanlı Mülkü ağırdan akan genlemesine sonsuz bir ulu ırmak, Doğan Beğ'in özü o ırmağın kıyısına kurulmuş dev bir su dolabıydı; dönüyor, dönüyor, dönüyordu; gıcırdıyor, gıcırdıyor, gıcırdıyor ve yalap yalap sular...

Ecevit, daha ilk göz göze gelişlerinde Doğan Beğ'i tanımıştı. Türkünün dudaklarında hafiflemesi, defe vuran parmaklarının uyumsuzlaşması, kaşının gözünün birbirine girmesi bir olmuştu. Yıllar yılı kaçak yaşamanın bütün ürkekliği, tepesinden tırnağına oklarını dikmiş, gözlerini Doğan Beğ'den ayırmadan kaçacak delik aramıştı. Hemen yanı başında, ayının hırıltılı nefesi, defin uyumsuzluğuyla türkünün hafiflemesinden huylanmış homurdanmağa hazırlanmışken ense kökünde Kel Aynağın delimsi sesini duyduğunu sanmıştı: «Osmanlı mülküne ayak basma, sakın ha, Osmanlı mülkünden sakın ha, budur sana son sözüm!» Dinlememişti.

Göbeğinden bağlı sandığı bir urganın çekişine uymuş, düşlerde sallanırcasına kaçtığı Osmanlı mülküne geri dönmüştü. «Eyi nane yedik döndük de, al sana Osmanlı mülkü, al sana Doğan! Ben unuttum mu ki Doğan unuta. Yer beni bu herif, öyle bir yer ki bu Osmanlı mülkünde bir kıymığımı bulana aşkolsun.»

İlk düşündüğü bu olmuştu. Hele Doğan Beğ'in yüzünün yedi dağın doruğunda tüttüğünü seçer seçmez parmağına da dudaklarına da söz dinletmesi imkânsız olmuştu; defi fırlatıp atmak, ayıyı itip yuvarlamak, ardına bakmadan kaçmak için dört bir yanını yemeye başlayan kurtlara bırakacağı sırada kendini, Doğan Beğ dışarı çı-

kıyordu. Bu çıkış yüzde yüz kapıyı tutmak içindi, çıkış yolunu kapayacak, ayıyı mayıyı dinlemeyecek, seyredenler hastalarmış kadınlarmış aldırmayacak yapıştığı gibi bir zamanlar kaçırdığı Ecevit'in yakasından alacaktı ayağının altına. O zaman, çocukluğundayken, ayının bir budunu çekip kopartacak kadar güçlü bildiği Doğan, o zamandan bu zamana, kinini bileye bileye kim bilir nasıl bir dev azmanı olmuştu; yukardan aşağı indireceği bir şamar, Ecevit'in sinek ölüsünde ezilmesine yeter de artardı bile. Ama böyle yapmayabilirdi de; elini kaldırmağa tenezzül etmez adamlarına tuttururdu bir ayıcı parçasını. Kendisi tenezzül etmez adamlarının işkencesine bırakırdı ki o zaman da ölümlerden ölüm beğendi. Bir çırpıda gelecek ölüme bin can kurban, nerdeee... Etinden et kopartırlar adamın; tırnaklar bir ayrı gider teker teker, saç kılları ucu kor ateş şişlerinde bir ayrı sökülür, parmak eklemlerini bir bir kerpetenler dişlerdi de ölüm, ölümler, ölümlerin ölümü gelmez bilmezdi bir türlü.

Bunlar, Ecevit'in bildiği işkencelerdendi. Kel Aynak'la birlikte zaman zaman, tuttukları bir tavşan yavrusunda yahut bir karaca kuzusunda denedikleri ölümler idi. Hele bir eritilmiş kızgın yağda göz soğlatma yolu vardı ki yağın cızırtılıyla soğlayan gözün tütünü bir arada, deneyeni kendinden geçirir deneneni ölüme can attırırdı. Kel Aynak'ın: «Bu hiçtir bre Ecevitçik. Osmanlı mülkünde Osmanlı'nın işkencesinin yanında, bu gördüklerin yunmuş yıkanmış kalır. Padişah oğlu olsan herifler padişah oğlusun demez bundan beter soğlatırlardı. Onun için eyi ki kaçtın, eyi ki kaçtın da beni buldun kurtuldun. Dönersen, Osmanlı mülkünde göreceğin en ucuz işkence şu gördüğündür; dönmezsen, benim gibi aha bu dağların padişahı bir Kel Aynak olursun ki Osmanlı mülkü kaç para! Sakın ha! Bu dağ padişahlığına o

uyuz Osmanlı Mülkünü değişeyim demeyesin!»

Sanki ense kökünde de değildi Kel Aynak, daha yakında; daha yakınken hırıl hırıl hırıldayarak Osmanlı mülkünden sakınmasını söylüyordu. Ölmeden önceki o sıkılaşmış solukları, o taa can damarında duyduğu nefesiyle Ecevit'e başına gelecekleri hatırlatıyordu; omzuna doğru abanmış, kıl içinde terli, sıcak, ağır kokusunu unutturmak istemezcesine homurdanıyordu.

Doğan Beğ'in çıkışına saplanıp kalan gözleri, korka korka, omzuna yüklendiğini sandığı Kel Aynak'ın ağırlığına döndüğünde ayısını gördü. Defle türküye alışmış ayı, defle türkünün uyumsuz ikirciğinden öfkelenmiş bekliyordu, Ecevit'in omzuna omzuna: «Def çal, türkü söyle.» demek istercesine dokunuyordu. Ayının kanlıca gözleri, ıslak kara burnu, aralıklı açıldıkça sunduğunu gördüğü kırmızı dili Ecevit'i deliye döndürdü. Doğan, nerdeyse çıkış kapısına gelmişti, az daha gecikirse kurtulmak düş bile olamayacaktı. Elindeki defi, omzuna omzuna yaslanan ayının başına geçirdiği gibi fırladı.

Görenler, ayının da şaşalamasını, bir süre şaşalamasında bunaldıktan sonra kaçan oynatıcısının ardından apul apul öfkelenip koşmasını yeni bir oyun sanıp hoşlandılar; sonunun neye varacağını beklediler. Ayıcıyla ayının, yeni bir oyun sanılan kaçışlarının sonu ecinnilere karıştı. Yangın, Ecevit'in ekmeğine yağ sürmüştü hem de öyle bir yağ ki Osmanlı mülkünde değil dünya mülkünde bulunamayacak yağlardan. Ortalık bir ana baba gününe dönmüştü. Ecevit ancak, o da ortalığın karıştığını gördüğünden canının kurtulacağına güvenip malının derdine düşebilmiş odasındaki bir iki ufak tefeğini toplamış, homur homur öfkelerde aptallaşmış ardı sıra dolaşan ayısını bağlayabilmişti.

Ayısını bırakacaktı. Bırakmazsa ayak bağı olurdu.

Ana baba gününden beter kaynayan ortalık durulunca, şimdi bile arıyordur ya hele durulunca, ardına düşecek Doğan'dan, Doğan'ın atlılarından ayısıyla birlikte kolay kurtulamazdı. Harıl harıl çalışan kafasının içinde, ayısını bağlarken cambazla maymuncuyu düşündü. Maymuncunun tıknazlığından çok cambazın uzun boyunun kolaylığını aklı keser kesmez bu sefer de nazlanmağa yeltenen ayısını bıraktığı gibi, koltuğuna kıstırdığı ufak tefeğiyle vardı cambaza.

Yanılmamıştı. Cambazla maymuncu, ortalığın ana baba gününe dönüşü sanki kendilerinden çok uzaktaymışçasına, Konuklar Evinin sofasında burun buruna vermiş konuşuyorlardı. Ecevit, yanlarına yanaştığında konuşmadıklarını, düşündüklerini gördü; sıkıntılı, nerdeyse suçlu, nerdeyse kuşkulu bir düşünme. Yaşadığı için böyle burun burunalıkları öyle düşüncelere dalıp dalıp gitmeleri pek iyi bilirdi; höt desen sıçrayıp ayaklanacak düşüncelerdi bunlar. Kaçaklara hastı. İkisinin de, kendisi gibi kaçak olduğundan kuşkulanmıştı gördü göreli, şimdi kaçaklıklarına kesinlikle inandı ama neyin kaçağıydılar? Bunu bilemiyordu.

Bu yüzden de, kaçaklara has sinsiliklerde yanaştı yanlarına; ürkütmeden selam verdi. Buna rağmen ikisi de belli etmemeğe çok çalıştıkları halde irkildiler. Ecevit, cambazı çağırdı; yalnız iki çift lafı olduğunu söyledi.

Cambaz Maymuncuya, Maymuncu Cambaza baktı sezdirmeden, akılları sıra sezdirmediler. Ecevit usulca: «Yabancı değilim.» dedi. «Şunun şurası burda yoldaşız.»

«Yoldaşız.» derken sesi düzdü. Cambaz, yine de sakındı kendini. Ecevit'e sakınarak baktı. Sofanın kapısına kadar sakınarak gitti. Bir gözü Ecevit'te, bir gözü arkadaşındaydı, sık sık kapıya bakıyordu.

Ecevit, Cambazı Maymuncudan yeterince ayırdığın-

dan emin olunca çarçabuk; «Yoldaşlığına muhtaç olduk kardaş.» dedi. «Esirgemezsen yoldaşlığına muhtaç olduk, bir gün gelir biz de altında kalmayız elbet. Günü gelince öderiz.»

«Nedir?»

Cambaz, oyuncudan çok, en azından bir bölükbaşı havasında «Nedir?» diye sormuştu. Farkına vardı ki havası aşağılara indi: «Nasıl bir yoldaşlıktır arkadaş? Ekmek peynir ise, eh, hani varımız yoğumuz ortak sayılır, buyur.»

Ecevit, havalanışın da inişin de bilmezliğinde: «Eksik olma.» dedi. «Oncağız için boyun bükmeyiz. Benim derdim, senin anlayacağın kardaş benim kaçmam gerek, kaçıyorum!»

"Eh, Tanrı yardımcın olsun, biz seni ne gördük ne duyduk.»

«Sağdasın, o da şart tabi. O da şart da, benim kaçtığım eski bir kindendir. Burda karşıma çıktı, yakalarsa kanıma girecek, tanıdı bir görüşte, tanıdı köpoğlu.»

«Tanıdıysa ne duruyorsun arkadaş, yangının kıyameti işine yarar. Kaçsana, ne durmaktasın? Görmedik biz seni korkma.»

«Kaçacağım. Ayımı size bırakacağım, onunla birlikte kaçamam çünkü. Ayak bağım olur. Burada bırakacağım.»

«Olmaz! Bizim başımız, canım bizim yükümüz bize yetmez mi? Hem ayının dilinden de bilmeyiz, ayıcılık bize göre...»

«Dur, dur, dur, olmazı bastırma hemen; olur, olacak, olmalı!»

«Ne demek olur, olacak, olmalı ne demek?»

«Ne demekliği anlaşılır, düşünürsen tabi.»

Cambaz, görünen bir bunalmışlık içinde Maymun-

cuya döndü elinde olmadan. Maymuncu, yanından ayrıldıkları andan beri pirelenmiş bir dönüp bu yana bakıyorsa iki düşünüyordu pireli pireli Cambazın bakışını görünce kalkıp yanlarına gelmek istedi.

Ecevit telaşla: «İşmar et, gelmesin arkadaş.» dedi. «Gelirse kötü olur sonu.»

Cambaz arkadaşına yerinde oturmasını işaret etti.

Maymuncu dana çok pirelenmiş oturdu ama gözlerini de Ecevit'ten ayırmadı artık.

Ecevit uzatırsa kendisi için de kötü olacağını anladı. Kestirmeden: «Ayımı Konya'ya getirmenizi istiyorum. Konya'da sizi bulur ayımı alırım.» dedi. Gözlerini Cambazın uçuklayıp küllenen, ardından da, hemen eski halini alan gözlerine dikti.

Cambaz: «Biz Konya'ya gitmiyoruz.» dedi. «Yolumuz Konya'ya değil bizim.»

«Konya'ya gidiyorsunuz.»

«Yanılmışsın.»

«Duydum. Konuşuyordunuz.»

Cambazın gözleri epeyce bir süre kurtulmamacasına uçukladı; arkadaşına dönmek isterken caydı ama dönmeğe hazırlanmıştı bir kere. Ecevit'e: «Yanlışın var.» dedi güvensiz sesi; «Konuşurken Konya dediysek, Konya'ya gidelim mi dediysek. Hani her dilek gitmek olmaz, olur mu?»

«Bak arkadaş! Siz Konya'ya gideceksiniz; değil ise Malatya'ya, değilse Erzurum'a belki Diyarbekir'e. Hayır deme bana sakın, çünkü Timur Beğ'in yanına kaçanlar oralardan birinden geçmelidir. Siz Timur Beğ'e kaçacaksınız. Ayımı bana Konya'da teslim ederseniz. Eh, kaçın helal olsun. Yok eğer hayır derseniz siz bilirsiniz; Osmanlı kolcularının ne biçim kurtlardan olduğunu benden eyi bilmektesinizdir.»

Cambaz afallamıştı; afallamanın da ötesinde çözülüyordu. Son bir direnişle: «Yanlışın var senin.» dedi. «Bizim kolcularla ne alışverişimiz olacak?»

Konuklar Evinin dışında birbirine karışan kıyamet günü uğuldaya arta, dış kapının önüne doğru geliyor olmalıydı. Ecevit, duyduğunda yanılmadıysa, vaktin geçip gitmekte olduğunu sezdi. Sezgisi, bir ürperti dizisinde bütün belkemiğini yaktı. Kısa kesmeliydi: «Kim olduğunuzu biliyorum.» dedi. «Konya'ya gitmek zorunda olduğunuzu da biliyorum. Karamanoğlu son umudunuz sizin. Konya'ya geleceğiniz gün, hangi gün olduğunu da söyleyeyim mi? Pekey kalsın. O gün ayımı isterim sizden. Konya'dan sonra canınız isterse size yoldaş da olurum; yanınızda bir ayıcının bulunması takımı tamamlar, uyanacak kuşkuları uyutur, tamam mı? Ben, anlaştık diye belliyorum, gerisini siz düşünün. Hadi bana eyvallah!»

Ondan sonrası Ecevit için bütün geçe kaçmak, dağ yollarına vurmak olmuştu. Hem de dağların en sarp, en kuş uçmaz kervan geçmez yollarına vurmak. Kel Aynak'ın sağlığında, zaman zaman Osmanlı mülküne zarar ziyan vermek için geldiklerinde buralardan geçerlerdi. Kel Aynak, avucunun içinden daha iyi bildiği bu yolları: «Gör, geç, deneme; sakın deneme Ecevitim.» sıkılamasıyla göstermişti. «Ben ölmeden Osmanlı mülkü bölünüp yok olmazsa bu ülkeye adım atayım dememelisin. Ben ölmeden parçalanmazsa bu heriflerin toprağı bir daha parçalanmaz, adam yiyen ejderhaya döner ki kıyamete sürer hem de parçalamağa kalkanı ağaçlarda sallandırır alıcı kuşlara yem olsun diyerekten.»

«Ya sen ölmeden parçalanırsa?»

«Eh o zaman korkma. O zaman Karamanoğlu baş Beğ olur ki bize de ekmek yedirir, gün doğar bahtımıza.»

«Sen şimdi Karamanoğlunun adamı olaraktan mı bu işlerdesin?»

«Bir dedin bir daha ağzından çıkmasın bu laf, ağzına kilit vur e mi?»

«Vurdum. Ama soracağım; Osmanlı'nın mülkü sen ölmeden parçalanacak mı?»

«Biz neye didiniriz ya?»

Kuş uçmaz kervan geçmez dağ sapaklarından daha kör dağ sapaklarına kıvrıldıkça Kel Aynak yanındaymış da Kel Aynak'la konuşuyor, Kel Aynak'ı dinliyormuş gibiydi. «Yıkılmadı.» diye homurdanıyordu küfre benzeterek; «Yıkılmadı; sen de öldün yine yıkılmadı. Adam yiyen ejderhadır şimdi yere batası, haklıymışsın, yazık.»

Bu yollarda saklı gizli, birinden ötekine dağ altından geçme mağaralar, görenin dudak büküp bir şeye benzetemediği oyuklar vardı. Kiminin kapısında, kiminin yarı yerinde Kel Aynak yanındakini bırakır, içerilere dalar, kiminde, içerde birileriyle fısıldaştığı duyulur, kiminde ise hiç bir şey duyulmazdı. Ama her birinde muhakkak bir çıra, yüzde yüz bir neftli ışıldak yanardı. Kel Aynak, ışıldatmaların duyulmadığı yerlerde de kimlerle konuşuyorsa Osmanlı mülkünün bölünüp parçalanması için konuşur, fısıldanır, söz getirir söz götürürdü. Ecevit, yaşı ilerledikçe bunun böyle olduğunu ayan beyan anlamağa başlamıştı, ucundan bucağından da umutlanmıştı.

Osmanlı mülkü dağılırsa, hangisiyse bu Karamanoğlu baş Beğ olduğunda; «Bize de gün doğar.» demişti ya Kel Aynak dediği bu gün doğumunda. Eh, o zaman Ecevit de bir Beğ olurdu herhal, niye olmasın!

«Olduk.» dedi erkesini dillendirdi, yerini tanıdığı mağara ağzına tırmanır iken; «Ola ola ayıcı olduk!»

Öteki mağaraların ya yerini kaybetmiş ya hiç hatırlamamıştı. Hepsine de gece geldikleri için, ay ışığı varsa

sevebilecekti. Ay ışığı yoksa yanan çıradan ışıldaktan bilirdi. Yarım bir ay vardı ama ışıldak pırıltısı görememişti. Kel Aynak'tan sonra buralara ilk gelişiydi; sığınmak niyetindeydi. Kel Aynak: «Beni dinlemez, Osmanlı mülküne adım atarsan başın dara düşecek; kaçmadan bu mağaraları ara.» demişti. Hey gidi Kel Aynak, bilmiş de demişti ki; «Evliya bre bu Kel Aynak.» diye mırıldanacaktı ki evliyalara inanmadığını hatırladı. Burnundan ter damlıyordu; diliyle yaladı, yalabuk yalabuk gülümsedi.

Yarım ay ışığında tanıyabildiği bir mağaraya çıktığında içeriye girip girmemekte eğlenip durdu. Ağzın içi, görebildiğince karanlıktı, nokta kadar olsun ışık izi yoktu. Bir iki adım atınca burnunu tutmak zorunda kaldı; dayanılmaz iğrenç bir kokudan az kalsın kusacaktı. Ya yarasalar, ya baykuşlar kanat çırptı mağaranın içinde. Bu sefer de ürperdi. Gerisingeriye çıktı.

Mağarada kimse yoklu. Şu dağ başı, şu yarım ışıklı ıssız mağaranın içi de o denli ışık azında kötü bir gıcık kazındıkça kazın olamadı sökemedi bir türlü. Sanki boğazındaki gıcığı atabilmek için; «Sanki Kel Aynak ölmüş, mağara da ölmüş.» Burnunun direği sızladı.

Ayıcı oldu olalı ilk defa sızlamıştı burnunun kemiği. On beş yıl kadar önce de Kel Aynak: «Ecevitçik denilen oğul, adam olmağa başlamışsın he mi?» demişti. Artık ayıyı kaldırıp yere vuruyorsun, getir şu defimi çalacağım, sen de oynayacaksın!»

Mağaradan kaçtı bunun üzerine. Doğan Beğ'i bir süredir unutmuştu. O yollara gelemeyeceğini bildiğinden mi yoksa Kel Aynak'ın nefesiyle düşüyle birlikte dola dola yürüyüp geldiğinden midir nedir bir şey düşünmüyordu. Geçip geldiği yerlerde olması gereken mağaraları bulamaması, büyük umudunu sakladığı bu mağarada da

ölü kokularıyla ölü uçuşlarının sesinden başkasını hissedememesi birden dağıtmıştı Ecevit'i. Bir müddet, Kel Aynak'ı da düşünmeden yürüdü. Yürümek de değildi bu adımları neyse yürüdü diyelim; aslında seğirtmek arası bir çapmaydı. Ayağının attığı her adımda tavşanlarla karacalar geldi aklına. «Bre tavşanların da karacaların da bir yeri yurdu vardır.» diye içlendi. Durdu. Yüreği kopacaktı nerdeyse. Tavşanlarla karacalar ellerine geçtiği zaman Kel Aynak'la birlikte kimi vakit keyif için yaptıkları işkenceleri hatırlamıştı; işkenceler Osmanlı mülkünü, Osmanlı mülkü Doğan'ı alıp getirmiş yüreğine oturtmuştu yeni baştan. Dizleri titriyordu, gözleri kararmıştı.

Düşünceleri donmuş, çöktü olduğu yere. Ense kökünde saçları yapış yapıştı. Elini attığında kansı bir sıcaklık buğulanıyor gibi geldi saçlarından. Korkarak çekti elini. Nereye gidecekti? Konya'ya gidecekti gitmesine de Konya'ya varıncaya kadar nereye gidecekti? Düşüne düşüne, dere ağzındaki sulu mağarayı buldu aklı. Derenin içinden geçilecek, mağara ağzındaki gölek diz boyudur diz boyu suda yürünecek, sonra mağaranın kumluğuna çıkılacak, doğrusu derinine gider, sağı kördür, soldaki taş itilecek, iki adam boyu yüründü mü düz bir odadır artık. Odadan odaya geçilir. Odadan odaya adam da vardır yiyecek ve yatak da. Bir kapağı atıp girebildin mi Osman Beğ mezarından kalkıp gelse bulamaz seni; Osmanlı'nın yeniçerisi sarsa güç yetirip alamaz. Böyle demişti her deyişinde Kel Aynak, hem de bu mağara en sağlam kalesiydi, en güvendiği.

Dere ağzındaki sulu mağarayı hatırlar hatırlamaz Ecevit'i bir canlanmadır aldı. Umudunun üstüne umut yükledi, o umut yüklenmişliğiyle kalkıp yön arandı. Yolu sulu mağara yönünden az biraz sapmıştı ama eh, ne zarar; o kadarcığı olurdu, kolayına çıkardı, tutturdu git-

ti. Sabah olmasına yakın iken dereyi geçmiş, göleği diz boyu adımlamış kumluğa ayak basmıştı. «Huhhh!» çekti derinden bir soluk aldı. Kumluğa ıslak, üşümüş, sırt üstü yattı. Uyuyuverdi ıslaklığına. Kel Aynak'ın en sağlam mağarası, en güvendiği kale yüreğine güvenceyle girmişti.

Uyanışı üşümelere oldu. Kemiklerinin içindeki ilik üşüyordu; dişleri orta yerlerinden köklerine akarak buz tutmuştu, gözlerinin bebeği donmadıysa bile donmağa yakındı. Üşümesi böylesineydi. Korka korka el attığı donlarının her biri, mağaranın nemini de emerek, bütün gece, derenin ıslaklığıyla şişmiş, ağırlaşmış, buz soğuğunda bir bulamaç olmuştu. Mağaranın ağzından, yeni doğmuş ıslak bir güneş görünüyordu. Dar attı kendini güneşe. Bir yandan da akıl almaz bir gayretle soyunuyordu; soyunduklarını oraya buraya kaldırıp atıyordu. Attıklarıyla birlikte üşümüşlüğünden de soyunduğunu sanıyorsa da dişlerinin birbirine vuran takırtısını önleyemiyordu.

Mağaranın ağzında, ana doğması çıplak kaldı.

Yeni doğmuş, ıslak güneş hiç de ısıtıcı değildi. Deliren üşümesini artırdı. Bir ara, gözlerinden ateşler çıktığını da zannetti.

Esmerdi; zayıflığı iri kemik halindeydi, eti sırım gibi. Uzunca kollarıyla göğsünü, bedeninin erişebildiği yerlerini oğuşturup durdu bir süre. O zaman, üşümesinin ara yerinde, gizlice sıkışmış bir yanmanın da peydahlandığını hissetti, korktu. Hem üşümenin hem yanmanın ikisinin bir arada olabileceğini aklı almadı. Gözlerinden çıktığını zannettiği ateşlerin gitgide gözevlerini oyacağına inandı. Kel Aynak'la birlikte gözlerini soğlattıkları tavşanları, karacaları hatırladı ödü koparak. O anda da, kaldırdığı gibi kendini dereye attı.

Derede rahatlar gibi oldu. Su, kemiklerindeki buzdan sıcaktı. Ne kadar sürecekti bu sıcaklık? Düşünmüyordu; derede, bu haliyle uzun zaman kalamayacağını hissediyor, kalmaması gerektiğine inanıyordu. Düşünmekten çok, tıpkı o gözlerini soğlattıkları tavşanların, karacaların içgüdüsüyle sudan çıktı, kumluktan geçip soldaki taşı canı dişinde; itmeye başladı. İçeri girerse en azından sarınıp yatacak bir keçe, giyecek üç beş parça pılı pırtı, ağzına atacak iki lokma bulacağını umuyordu. Açlık, en kötü, en dayanılmaz haliyle karnını kazımağa başlamıştı. Uyandığında da aç mıydı yoksa şimdi mi tutmuştu karnının kazınması onun orasını düşünmedi; ne var ki bütün gece kaçmıştı, bir önceki öğleden bu yana ağzı ekmek görmemişti. Bunu hatırladı. Ayısı geldi aklına, ayısının açlığı, ayısı aç iken bu biçim yüklenirdi ekmek umduğu kapılara, tıpkı ayısının gücünde onun aç hali ile ardındaki taş odalarda yiyecek, giyecek, yatacak var sandığı taşa yüklenmekte olduğunu fark etti.

Taş yerinden bir parmak ya kımıldamış ya kımıldamamıştı. Hâlbuki Kel Aynak, taştan söz ederken bu kadar zorlanacağını söylememişti. «Şöyle bir omuz vuruş yeter.» demişti iri bedenini yan döndürerek. Ecevit, bunu hatırlayınca taşa alıcı gözle baktı. Terlemişti, kaşlarından gözlerine, her yanından olduğu gibi, sırılsıklam ter inmekteydi; sildi gözlerini. Silince de, taşın dört bir yanından sıkıştırılıp sıvandığını gördü; ittikçe sıvalı yerler çatlamıştı. Çatlakları aptal aptal seyretti bir süre. Yine düşünmeden, yine bir zamanlar gözlerini soğlattıkları tavşanlarla karacaların içgüdüsünde fakat bu sefer nedeni bilinmez bir öfkenin karıştığı içgüdüsünde, delicesine abandı taşa. Artık ne kadar sürdü abanışı Allah bilir. Ecevit için zaman durmuştu o sıra; zaman, iki lokma ekmek, sarınıp ısınacağı bir keçe, üşümesini ısıta-

cak üç beş parçalık pılı pırtıydı, direnişi de abanışı da bu umudaydı; bunlardan fazlasını düşünecek gücü de isteyecek gücü de kalmamıştı.

Neden sonra taş geçebileceği ölçüde yana kaydı. Ecevit, üşümesinin kesildiğinin farkına vardı o vakit aksine bütün bedeninde bir yeğnilme vardı, ter yerine soğuk soğuk sular sızmaktaydı her yanından. Açılan aralıktan içeri kaydı. Taş oda karanlıktı. Hiçbir şey göremedi; az sonra, epeyce eskimiş bir terkedilmişliğin kokusunu duydu ekşice, taş karanlıklarda gün görmemiş bir çürüme. Göğnüyen armutlar, çürümeğe yüz tutan üvezler, ezik döngeller böyle kokardı.

Gözleri karanlığa alışınca taş odanın boşluğu, öteki taş odaya oyuk aralığın eşiğimsi çıkıntısında yarı belinden görünen bir adamın yatmakta olduğu gözüne çarptı. Bağırdı; kendi sesi büyüye büyüye taş odalara dağıldı. Adama koştu. Eğildi üstüne. Ölüydü. Az kalsın çıldıracaktı Ecevit. Bir daha yokladı adamı. Bir daha ölü olduğunu anladı. Başındaki börkle ayağındaki çakşır sırtındaki uzun hırkayla yatıyordu ölüme, belindeki kuşağı bile çözülmemişti. Çevirmek istedi. İğrenç bir kokuda ya dağıldı ya döküldü adam; belki de çürüyen etleriyle iskeleti, uzun hırkasının içinde birbirine karıştı. Ecevit, kaynayan beyaz, kara; sarımsı kurtlarla böcekleri gördü.

Aralıktan, öteki taş odaya kaçtı.

Odadaki iki adam da öyleydi. Birinin börkü Kel Aynak'ın kazınmış kafasına benzer cascavlak kafatası açıkta kalmıştı. Cascavlak kafatasının derisi yol yol yenmişti; oyulmuştu. Oda, bir öncekinden de ağır kokuyordu.

Sonraki üç odayla uzun taş aralığın durumu daha kötüydü.

Ecevit, Ecevitliğinden çoktan çıkmıştı. Aklına ayısı gelip yer etmiş, her şeyi ayısının gözüyle görmeğe, ayısı-

nın burnuyla koklamağa başlamıştı. Yürüyüşünün, sağa sola yalpalanışının bile ayısının eşi olduğundan emindi; başka bir duygu kalmamıştı yüreğinde. Ayıca bir üşümede ayıca bir açlıkla kasıp kavruluyordu. İlk işi ölülerden birinin uzun hırkasını çekip çıkarmak oldu; hırslı, burnundan soluyarak silkeledi hırkayı, sırtına attı, sarındı. Sarınınca burnunun doğrusuna ekmek arandı, ekmek, olmazsa kazınan karnını dolduracak ne bulursa, onu da uzun taş aralığın yarım adam boyu yükseğindeki bir oyukta buldu. Deri bir torbada bir kaç avuç mercimek, yanındaki torbada bir o kadar nohut; canına minnet bildi. Taşlı mıdır kurtlanmış mıdır demedi, attı ağzına. Bir iki çatırdattı, dişlerinin kamaşığına aldırmadan bir iki çiğneyip dolandırdı ağzında yuttu, dolandırdı ağzında yuttu ve dahi dolandırdı ağzında yuttu.

Sonra, ölüleri soydu. Uysun uymasın, koksun kokmasın demedi; yırtığını pırtığını, börtüsünü böceğini düşünmedi sıkı sıkıya giyindi. Kalanlarını bir torba yapıp sırtladı. Mercimek nohut torbalarını da eline aldı. Tam çıkacağı zaman mağaranın ağzındaki gölekle dereyi hatırladı, yine ıslanacaktı. O zaman, ayağındaki çediğin de su içinde vıcık vıcık gevşediği aklına geldi. Ölülerin ayaklarındaki sağlam duruyordu, almamıştı. Geri döndü. Çekip çıkardıklarından uyanını ayağına çekti, uymayanını torbasına attı. Taş aralık boyunca yürüdü çaparak. Dağın öte yüzüne çıkan dar yolu kolay buldu, oradan çıktı dışarı. Çıkarken bir daha terlemişti. Ölü kokusu vurdu burnuna. Mağaranın çıkışında gözü kör olurcasına kamaştı, dizlerinin dermanı kesildi, soluklarında gırtlaklandı.

Çalılarla dikçesine bir kayayı siperlenip oturdu zor şer; güneşin, inadına vurduğu yeri seçmemiş, içgüdüsünde bulmuştu. Orada, iyi kötü kendine geldiğini hisse-

dinceyece oturdu. Sık sık uykusu geliyordu, gözleri kapanıyordu, esniyordu: «Güneş hoşaflaması, güneş hoşaflaması.» diye sayıklıyor, gizliden gizliye yüreğini sarmakta olan satlıcan olma korkusunu bastırmak istiyormuşçasına lapalaşmasının güneş hoşaflamasından olduğuna kendini inandırmağa çalışıyordu. Bir ara, güneş hoşaflaması deyip sayıkladığı lapalaşmasını yenemedi, daldı, uyudu; başı göğsüne sarktı. Sırtına giydiği ölü giyeceklerinin ateş alev yandığını gördü. Sıçrayarak uyandı, dehşetle çevresini süzdü, yadırgadı kendini; sonra yine dehşetle giydiklerini yokladı: Yanmamışlardı, yerindeydiler.

«Burada durulmaz artık; durulmaz!» deyip fırladı kalktı.

Nedenini bilemeden elini torbadan birine attı, mercimekti; ağzına doldurdu. Germiyan topraklarına geri dönecekti. Ama daha iki adım atmadan bunun imkânsızlığını düşündü. «Dönülecek yer olsaydı gelir miydim?» diye sokrandı bıkkınlıkla, «Germiyan toprağı da Osmanlı mülkü oldu, Allah kahretsin bize orası da haram. Öyleyse aşağıya, Hamidoğlunun Beğliğine oğlum Ecevit haydi!»

Dedi demesine de adımını bile atamadı. «Hangi Hamidoğlu bre?» deyip söğdü söğebildiğince.

Hamidoğlu Beğliği de kalmamıştı, kaldıysa bile Osmanlı'nın eli uzanmıştı, Osmanlı'nın sözüyle konuşulur bir Beğliğe dönmüştü. Ya Karahisar? Ya Sahipataoğlunun toprakları? Orada da Osmanlı. Kastamonu'ya gitse? Candaroğullarına? Gidemezdi, Osmanlıydılar artık. Beyşehir'de Menteşeoğullarına niyetlendi ama daha niyetlenmesinde boğuldu. Osmanlı, bir dev alacasında gölge salmış. Ecevit'in düşündüğü, düşünebildiği, düşünebileceği her yöne uzanmıştı.

Osmanlı, Osmanlı, Osmanlı! «Bre bu Osmanlı'nın bulaşmadığı bir toprak! Koca Tanrı hey, hey, heyyy bre duy beni Osmanlısız el kadar bir toprak diyorum, yok mu yok mu yok mu heyyy!» bağırtısına, o acayip delirmişliğine; kulağı düşmüş sesi, neredeyse ağlamaklı bir halde cevap verdi: "Yok. Allah kahretsin yok. Aldığım soluğa dolmuş bre, neredeyse boğacak beni.»

Gidebileceği tek yer yine Karamanoğlunun Konyasıydı. Nasıl olsa Cambazla Maymuncunun da gideceği yer orasıydı; ayısının geleceği yer idi.

Cambazla Maymuncuyu düşününce gönlü biraz ferahladı. Daha ilk gördüğünde ikisini de kendine benzetmişti. «Evet kaçak onlar da, kaçak.» diye söylendi. «Kaçak ya...» Aralarında bir ayrıcalık vardı, diken olup batmaktaydı. Sanki ayaktı kendisi, bir kaçağın ayağıydı. Cambazla Maymuncu ise baş idiler, öyle bir şey.

Konya, Cambaz, Maymuncu derken ayısı gelince aklına, gidecek başka hiç bir yeri olmamasına kahrola kahrola Konya yolunu tutmaktan başka çare gelemedi. Eh, işte buna ferahlama derlerdi, ferahladı da.

Öğleye doğru yolu, kimi ekili kimi sürülü tarlalara düştü. Sıcak ötesineydi, yorulmuşluğun da ötesindeydi, tersi olmuş akıyordu. Boğazı kurumuştu, dizlerinde derman gözlerinde fer kalmamıştı. Bir ok atımı uzaklıkta beş on saz damlı kerpiç kulübeyi hayal meyal gürdü. Sonra da bir derin, kör, halsiz bir sessizliğe düştü.

Düşerken, fersiz gözlerinde korkunç bir sıcaklıkta yanmakta olan güneş tepetaklak olmuştu. Ne kadar zaman sonraysa, iki üç, beş gün sonra olabilir, daha az değil ama daha geç bir vakitte gözlerini açtığında, taze tandır ekmeği, bekleye bekleye ısınmış fışkı, bunları da bastıran sulanıp süpürülmüş toprak kokusundan başı döndü. Tanımadığı bu dam altı, bir tuhaf ılıklığa sessiz-

leşmişti. Az önce başını döndüren kokuya bir de bu sessizliğin yol verdiği saz dam kokusu karışıyordu. Alışamadığı bir rahatlığın huzursuzluğunu duydu; altında bir yün yatak, üstünde kavuniçinden fesleğen tomurcuğuna yollanan renklerle bezemeli ak bir keçe vardı. Dar, göz göz dört penceresinin dışında duvarlar, silme Türkmen kilimiydi, göz ucuyla baktığı yerde de aynı kilimlerden serilmiş olduğunu gördü. Bir kuş ötmediği, kanat çırpmadığı kalmıştı orta yerinde yattığı yatağın, kilimler, öylesine bir baharın türküsüne yatırdı, al beni dercesineydi. Ecevit, başka zaman acı türküyü tutturur def vurup oynamaktan kendini alamazdı gördüğüne. Sonra böyle bir esrikliğe kapılıp gidiyor, hem bulamadığı rahatlamaların huzurunu duyuyordu.

Derken, ancak kaçakların gezebileceği bir ayak sürümesi hissetti kalın tahta kapının dışında. Torlak Kemal gibi birbirine benzeyen birbirine zıt ama hepsi de garip bir korkunun hızlandırdığı bir sürü duygu bir anda Ecevit'i perişan etti, bunalttı. O ara uzun paçalı iç donuyla gömleğinin kıvrak dokumadan olduğunu sezinledi; bedeninde varla yok arası durduğundan ana doğması çıplak sanmıştı. Keçeyi hızla kaldırıp baktığında korktu. Ömründe görmediği bir aklık giyinmişti, ipek zannetti kıvrak dokumayı. Korka titreye bir elini gömleğine değdirdi; tırnaklarının da kirsiz olduğunu gördü.

Kesilmiş, sanki törpülenmişti. Kıvrak dokumanın süt beyazı akında koyu esmerliği karalaşan eli az kala aklını kaçıracaktı. Soyulmuş muydu derisi? Kabuğunu atmış eski bir kara meşe budağı mıydı? Şaştı kaldı. Biri, ova ova silmişti teni, sadece elini değil, boynunu, boğazını, kolunu budunu... Dalgın unutmuşluklarda elinin şimdiyece görmediği temizliğini seyre dalacağı sıra kapı, gıcırdayarak itildi.

Ecevit, elini keçenin altına dar attı; keçeyi alttan alta yüzüne doğru kaydırmağa çalıştı. Yarım göz ucunda da yine ancak kaçakların sezgisiyle kapıya bakıyordu.

Kapının aralığından ya on altı ya on yedisinde, fazlası haram haydi haydi on sekizinde bir Türkmen kızı başını uzatmıştı. Ürkütmekten çekindiği bir şeyi ya arıyor ya yerini bildiği için sezdirmeden halini hatırını yokluyordu. Ecevit'in ak keçe altındaki telaşlı debelenişini görünce yüzü güldü, kapıyı ardınaca dayayıp odaya girdi.

Ecevit deprenmeği bırakıp bekledi. İlkin, gözlerini kızdan yana çevirmemek istemiş, elinden geldiğince gizliden seyretmeği tasarlamıştı. Cayıp, açıktan açığa kıza bakmağa başladı. Kızın üç etek üstlüğü, göz alıcı boyalarda döklüm döklüm nakıştı. Yarım yeleği ceviz boyasında üstü ibrişim sırmalı Türk kırmızısıyla göz alıyordu. İki göğsünün, önde, sağından solundan sarkıtılmış saçak örgülü saçları gece karasında yağmur yağmış gibi göz alıyordu. Kızın kaz göğsünden gerdanına, gerdanından boyuna yükselişi, göz alıyordu; yüzü, gözleri boncuk sıvamalı alınlığı kızın, göz alıyordu. Uyandı uyanalı çılgın bir kilim baharının, kilim baharından fışkırdığını sandığı ilkyaz, kokularının esrikleşmesinde ala gide düşlenen Ecevit, kızın göz alıcı salınıp gelişinden kendini kurtaramadı. Yeri yurdu bellisiz bir garipleşmede durumunu unutup kıza döndü. Herhalde gülümsemeğe çalışıyordu yahut gülümsemeği deniyordu.

Türkmen kızı, gülümsemesi daha bir zenginleşmiş, hiç çekinmeden geldi, Ecevit'in yattığı yer yatağının başucunda diz çöktü, elini Ecevit'in alnına koydu. Yine türküler, yine def vurup oynamalar kaynadı damarlarında; Kel Aynak biçimi uydurulmuş demeler, ayağı uyağı yerli yerinde, dilinin ucuna geldi, çatlamağa hazırlandı ama

dili tutulmuştu sanki ağzını açamadı, dilinin ucunaca gelen demeleri söze döküp söyleyemedi.

Türkmen kızının ancak insan ayağı değmemiş en kuytu pınarlara has sesini, o durumdayken duydu:

«Tanrımıza şükür, alafın geçmiş, he mi?»

Ecevit daha, daha, daha gülümsemeğe çalıştı yahut daha daha daha gülümsemeği denedi. Cevap vermedi.

Türkmen kızı pırıl pırıldı: «Gece azalmağa başlamıştı alafın. Geceden eyileştiğini anladık. Tanrı yaşamanı istemiş ki ardından gönderdi hekimini.»

Korkuyla sıçradı Ecevit, yarı beline doğruldu. Korkulu sıçrama Türkmen kızını karacalardan beter ürkuttü. Ama Ecevit, varlığına alışamadığı kıvrak dokumadan iç donuyla gömleğini unutup kıza çıplak göründüğünü sanmanın utanışında çırpındı. Ak keçenin altına girdi de kız eski haline dönebildi, Ecevit de şöyle böyle toparlandı. Kızı ürkütmekten çekinerek: «Hekim mi?» diye sordu; korktuğunu sesinden anlamamak imkânsızdı. Bozukluğunu öksürüyormuş hissini vererek saklamak istedi, beri yandan da «Ne hekimi?» diye Türkmen kızının gözleri bu ara düşünmüş, kuşkulanmış, biraz şaşmıştı ama alıcılığını atmamıştı.

«Niğbolu Beğinin hekimiymiş.» dedi.

«Niğbolu? Niğbolu Beği? Niğbolu Beği'nin hekimi mi?»

«Öyle ya, öyle der. Doğan Beğ...»

Öyle bir ter bastı ki Ecevit'i, eğer bedeni silinip temizlenmemiş ise olanca kirini alarak ter kıvrak dokumanın aklığını muhakkak kapkara kirletirdi, öyle sandı terini, korkusunu. Kızı kuşkulandırmamak için inileyip: «Bir, bir alaf bastı birden.» dedi; «Hastalık yeniden başlamasın?»

Türkmen kızı Ecevit'in esmer karası yüzünün ter kı-

zarmasını gördü ama üzerinde durmadı: «Niğbolu Beği'nin hekimi geçer dediyse geçer. Seni buldukları gün mümkünü olsaydı da görebilseydin kendini, ölürdün korkudan.» dedi saf saf...

Kızın saflığı, inanmışlığı, bir de sesi, insanda varsa bile kötü duyguları alıp götürürdü. Buna rağmen Ecevit, Doğan'ın Niğbolu Beğliğinin böylesine bir güvence olup söylenmesini, hem de bir peri kızının ağzından söylenmesini kıskandı. Dayanılmaz bir kıskanma, yüreğinde tutunacak yer bırakmadı. Tek bir teselli beyninde; «Kendi soylarından Doğan kendi soylarından yoksa at uşağı bile olamazdı.» dedi durdu ama yüreğini yersiz yurtsuz bırakan kıskanmayı da büsbütün silip süpüremedi. En iyisi Doğan'ın adını duymamak, sözünü ettirmemekti:

«Çok mu kötüydüm?» diye sordu; «Beni buldukları gün çok mu kötüydüm?»

«Çok, üstün başın da.» Kız ötesini söyleyemedi.

Ecevit utanca boğuldu; birden mağarayı hatırlamıştı, ölülerden soyup giydikleri iğrenerek aklına gelmişti. Gözlerini kızdan kaçırdı. «Beni sen mi buldun?»

«Yooo. Bizim yanımızda bir devşirme oğlancık var, o buldu. Devşirme oğlancık nedir bilir misin sen?»

Ecevit, dişlerini sıka sıka: «Bilirim!» dedi. Sesindeki nefreti çocuk bile seçerdi.

«Devşirme oğlancık nedir bilir misin diye sormam neden zoruna gitti?»

Kız üzülerek sormuştu bunu; belliydi. Ecevit de nefretini saklamalıydı; gülmeli, hoş bir laf çıkarıp söylemeliydi. Bu düşünce ile: «Sana öyle gelmiş.» dedi. «Arada bir şuram ağrıyor da ondan; konuşurken dişimi sıkıyorum. Devşirme oğlancığınız olmasaymış ölürmüşüm he mi?»

«Eh, Tanrı ne yazdıysa o olur. Tanrı senin sağlığını

yazmış ki hekimini ardından koşturdu, ertesi günü geçtiler burdan.»

Kızın yüzü kızarmıştı. Ecevit o zaman, kızın göründüğü kadar saf olmadığını anladı. Hekimden bile bile söz ediyor, Doğan Beğ'i, üstüne basa basa anlatıyor, laf çevrilse de döne dolaştıra sözü Niğbolu Beğinin üstüne getiriyordu. Yanılıp yanılmadığını anlamak için gözlerini kızın gözlerinin içine dikti. Kızın gözlerini indireceğini sanıyordu, aksi oldu, kızın gözleri, görünüşteki saflığını da attı. «Sen bu Doğan Beğ'i tanır mısın?» diye sordu.

«Tanımam!»

«O seni tanıyor.»

Demirci ocağında kızdırılmış bir kılıcı ansızın boş böğrüne saplasalardı Ecevit'in ancak bu denli canı yanardı, belli etmese de ancak bunca kıvranırdı acısı. En iyisi cevap vermemekti.

Türkmen kızı: «Seni sordu.» dedi; «Burdan geçip geçmediğini. Tarifine bakarsan sensin sorduğu, başkası olamaz. Ayıcı miydin?»

Yer yarılsaydı da yerin dibine geçseydi daha kötü olmazdı, Ecevit kahroldu bu sefer; için için yedi kendini bitirdi. O Doğan Beğ olacak piç varsın Niğbolu Beği olsun da Ecevit ola ola bir ayıcı parçası olsun! Bunu da, en olmayacak yerde bir peri kızının ağzından duysun! Bundan kötüsü ölüm bile olamazdı, bundan aşağısı...

«Yalan!» diye coştu; «Ayıcılık kim?»

Tamamlayamadı; ölümüne bayılmış yatarken bulduklarını vakti hayalledi. Kokmuş ölü soygunu pırtıların içinde pis, pis, pis; kokan, kokan, kokan; taş tırnakları kapkara çamur içinde kirli, kirli, kirli it leşinden beter kıvrılmış yatan bir, bir, bir hayvan! Başka türlü hayalleyemiyordu bulunduğu andaki halini. Bunun için de sözünün sonunu getiremiyordu, bu kadar yalanı göze ala-

mıyordu. Ama kızın, bir ara görebildiği gözleri, yeniden saflığına dönmüştü. Kötülüksüz, belki biraz acıyarak; «Hekim de tanıdı seni.» dedi.

Hekim de tanıdıysa... Doğan'ın tarifine uyan kendisi, hekimin tanıdığı kendisi, üstelik ölümcül hasta iken, üstelik ellerinde iken...

Ecevit teslim bayraklarını çekti. Umutsuz, yenik, bin bir parçada: «Öyleyse neden götürmediler beni? Neden burdayım?» diye sordu.

«Hastaydın ya.»

«Eyi olunca...»

«Yoluna gidersin.»

«Yani? Şimdi siz? Pekey neden Doğan'a teslim etmediniz? Neden hekim? Doğan neden alıp götürmedi?»

«Atam. Benim atam Doğan Beğ'e seni görmediğini söyledi. Herhal hekimin seni tanıyacağını ummadı da söyledi. İçerde hasta bir oğlumdan başka kimse yok, burdan da sizden başka bir geçen olmadı dedi. Doğan Beğ'in yanında hekim olduğunu nerden bilirdik ki? Atam da bilemezdi. Varmış. Hasta lafını duyunca, hekim, kimseye sormadan içeri girdi. Biz kuşkulanılmasın diyerekten dışardakilere yiyecek içecek serinleyecek çıkardık. Kim olduklarını da bilmiyorduk o vakit daha. Bir yaşlı kadın, bir gelin, herhal Doğan Beğ'in karısı olmalı sülün süzülmesinde gencecik bir tazeydi. İki üç adam daha vardı yanlarında. Biz onları oyalarken hekim de seni yokluyordu. Tanımış. Ne yapmak, nasıl bakılmak gerektiğini söyledikten sonra atama şöyle bir bakmış: «Neden sakladın?» diye sormuş; «Doğan Beğ'in aradığı adam bu.» Atam sapsarı olmuş. Korkudan değil neden korksun, yalan söylediğinden sapsarı olmuş atam korkmaz çünkü başkaca. Hekime: «Hastaydı, bana sığınmıştı.» demiş. «Sen olsan ne yapardın?» demiş. Senin ne suç

işlediğini, neden arandığını sormuş. Hekim ne suç işlediğini bilmiyormuş. Sadece: «Ben de olsam senin gibi davranırdım.» deyip çıkmış. Hepsi bu. Biz o zaman gelenlerin Niğbolu Beği olduğunu öğrendik de çok korktuk atamın başına bir iş açılacak diye. Tanrı'ya şükür korktuğumuz başımıza gelmedi. Hekim giderken atama doğru, herkesin duyacağı biçimde seslendi: «Korkma oğlun eyileşecektir. Söyle bir daha üşütmesin o zaman iflah olmaz haberi ola.» dedi. Doğan Beğ yeyip içtiklerinin parasını bıraktı, geçip gittiler.»

Kız durdu, biraz soluklanmak istedi herhal. Bu süre içinde Ecevit'in yüzünü süzdü. Kaşları az biraz çatıldı, yüzü sertleşmeğe gayretlenerek: «Şimdi bunları neye anlattım sana?» diye sordu. Cevap beklemedi. «Şunun için anlattım ki hem kendi durumunu hem bizim halimizi bilesin diye. Eyileştin artık. Karnını doyur, yiyeceğini çıkıla, var varacağın yere. Bizim ağzımızın tadını bozma kardaş, dirliğimiz senin yüzünden düzeninden çıkmasın. Bunu da böylece benden başkası yüzüne gelip söyleyemez bu evde bilesin. Bildim diye de gücenmeyesin sakın.»

Kız bunları söylemese de etini dilim dilim doğrasaydı keşke. Kafası, şimdiyece böyle bir kayaya ilkin çarpıyor; gözleri ilk defa bir kayaya açılıyor, yıllar yılı kaçtığı korkusu bir peri kızı kılığına bürünerek karşısında kayalaşıyordu. Kaçmak, kaçmak; kaçamadığın zaman koğulmak hep koğulmak, sığınmak istediğin zaman mağaralarda ölüler, ölüler, ölüler. Öte yanda ise Doğan, Doğan Beğ, hekimli uşaklı yanaşmalı Niğbolu Beği. Sonra? Beğlerbeği mi sonrası? Ve Ecevit'inki sürünmek ha!

Kız gözlerini bir an olsun ayırmıyordu yüzünden.

«Ölseydim!» diye geçirdi zihninden; «Ölebilseydim!»

«Bir şey mi dedin kardaş?»

Ecevit hınçla: «Hayır!» dedi.

«Bir şey söyledin sandım da. Ne ise, gidip sana yiyecek getireyim.»

«Aç değilim.»

«Olmaz olur musun? Geldin geleli ballı yoğurttan başka nesne girmedi kursağına, açsındır. Bal tutsa da yoğurt tutmaz adam kursağını.»

«Değilim bacı, dur hele; ben nerdeyim şimdi? Burası neresidir?»

«Beğimizin mülkündesin.»

«Beğ?»

«Yıldırım Bayezid Beğ'dir. Mülk Osmanlı mülkü. Şu aşağıdan yol ayrılır, bir yan Bursa'dır bir yan Karaman Eline, Konya'ya gider sonu, gayrisini bilemem.»

Kız çıkarken Ecevit dişlerini gıcırdata gıcırdata: «Osmanlı mülkü!» dedi. Doğdu doğalı ilk defa ölmek istiyordu; doğdu doğalı ilk defa ölmekten bu kadar uzak olduğunu hissediyordu. Acı veren de buydu zaten. «Gideceğim kahpe, gideceğim.» diye höykürdü kızın çıktığı kapıya; «Senin getireceklerini de yemeyeceğim!»

Ama hem kızın getirdiklerini kıtlıktan çıkmışçasına yedi hem de yola düşüp gidemedi. Yarım ağızdan söylendiğini çok iyi bildiği: «Hastasın. Hele iki gün daha semir.» denilişini cana minnet bildi. Sözüm ona, böyle diyen evin erkeğini kırmış olmamak için gidememiş nazında üç gün daha sallandı. Bu üç gün içinde kız görünmedi gözüne, hemen hemen hiç görünmedi. Göründüyse de pek görünme denemez ona da. Adını bile kızın, devşirme oğlancıktan öğrendi: Almıla idi.

Almıla? Ne demeğe geliyordu acep? Devşirme oğlancığına sordu, o da bilemedi; Türkmencesi çetrefilliydi daha. Oğlancığın çetrefilli Türkmencesinde, yıllar önce-

sinin kendi Türkmencesini duyduğunu sandı; oğlancığı, yıllar öncesinin Ecevit'ine benzetti. Kaçmıştı da ne olmuştu? Yeri mi boş kalmıştı yoksa Osmanlı'nın taş yapısında şuncacık bir kağşama mı olmuştu? Kalsaydı, şu oğlancık gibi işe sarılsaydı, Osmanlı'nın mülkünü benimsese, şu oğlancık misali sahip çıksaydı sürünür müydü şimdi hiç? Ya bir bölükbaşı, ya bir Beğ değilse de ona yakın bir hatırlı kişi ki kurul kurulabildiğince, as astığınca, kes kestiğince. Nasıl da sahipleniyordu toprağa şu oğlancık bak hele. Sanırsın evin öz oğludur, sanırsın Almıla'nın özce karındaşıdır.

«Hey. Oğlancık, çapayı bırak da iki laf edelim.»

«İşim var benim. Görmez misin ki yeni sulanmış bir karık çapalamadayım. Kurursa yazıktır filizciklere.»

«Sana ne bre oğlancık.»

«Ne demek bana ne. Karnım doyar, sırtım pek. Burdan doyarım ben.»

«Kendi malın değil ki bre oğlancık.»

«Höst! Hösttür o ne biçim laftır? Duymayım. Hem bana oğlancık deyip seni bulduğuma pişman etmeyesin. Adım var benim.»

«Bak hele, nedir adın?»

«Hah, derim. Benim ad Timurtaş. Sarı Timurtaş deyip çağırırlar burda.»

«Kim verdi bu adı?»

«Kim? Haa kim olacak atam. Nah Almıla'nın atası vardı. Deftere Hüseyin yazıldıydı, değiştirdi atam, sarı Timurtaş dedi.»

«O Almıla'nın atasıdır, senin atan neden olsun?»

«Odur. Ondan ötesini bilmem ben!»

Bıraktığı yerden çapasına dönmüştü. Alnında çocuksu bir ter vardı. Çapanın ince tozu, alnında bir çocuksu terle birleşince Sarı Timurtaş'ı devşirmelikten

çıkarıyordu. Sanki bu toprakta doğmuştu, bu çapaladığı toprakta; alnını bu toprağa eritiyordu, bu toprağa yatacaktı. Gözü bu toprakla kırk yıldan bu yana haşır neşirmişçesine çapanın uçundaydı; ne toprağı ne de filizleri örselememek için incelmişti.

«Ne zamandır burdasın?»

Sarı Timurtaş, kaldırdığı çapasının sapını sinirlenerek sıktı: «İki, yok üç.»

«Ooo! Epey olmuş.»

«Ben buralıyımdır.»

«Hep böyle çapa mı çapalayacaksın?»

Küçümseyerek baktı Ecevit'e: «Cahilsin.» dedi. «Hep burda kalınmaz. Yeniçeriliği bilmez misin?»

«Haa şuu. Başkasının uğruna ölmek?»

«Ne demek o?»

«Yani Osmanlı'nın keyfine, Osmanlı'nın zenginliğine.»

Sarı Timurtaş, yine eğlenmeli yine küçümsemeli baktı, güldü: «Senin ya aklın yok ya da Osmanlı'dan değilsin.» dedi. «Seni bulduğum yerde bırakmalıydım bre ki ölesin. Ölesin de bu boşboğazlığı yapmayasın. Bre ben Osmanlı değil miyim ki Osmanlı'ya ölmeyim? Bre sen ne der benim atam bir kere dinledin mi? Bak, benim kollarım aha bu toprakta katılaştı; avuçlarım aha bu çapanın sapından nasırlandı. Bre ben evi atamın yanında gördüm soyha, Almıla bacımdır benim; bre sen Tanrı bilmez misin? Tanrı bilirsen Osmanlı'yı nasıl ayrı düşünürsün teres! Almıla doğru demiş uğrusun sen. Geç git, kendine benzetmek niyetindesin beni aklınca ama ben Osmanlıyım boşuna uğru değilim.»

Sarı Timurtaş'ın gözleri, az daha konuşursa, Ecevit'e çapayı kaldırdığı gibi vuracaklardan göründü. Yüreğindeki Ecevit'in bir kere daha öldüğünü hissetti.

Süklüm püklüm döndü. Eve, hastalığı boyunca yattığı odaya girdi. Bir süre, düşünemeden dolaşıp durdu odada; pencerelerden boş gözlerle baktı. Toprak, toprak, toprak; tepeleri de aşıp uzayan bir yeşil, bir kendi renginde, bir allanıp pullanmış toprak... Sarı Timurtaş'ın bu uçsuz bucaksızmışçasına görünen toprağın bir kıyıcığında öylesine çapa sallayışı vardı ki bütün toprağı titretiyormuş gibi geldi Ecevit'e. Daha o yanda Almıla'nın babası, Sarı Timurtaş'ın titrettiği toprağı yerleştiriyordu, sanki çift sürüyordu. Bu yanda Almıla'yı gördü, Almıla'nın anasını gördü, Almıla'nın anasının da anasını. Ya tohum ekiyorlardı ya fide dikiyorlardı. Daha ötede yedi sekiz kişi toprağı bir başka biçimde mıncıklıyordu.

Sarı Timurtaş'ın: «Karnım doyar, sırtım pek.» diyen çetrefil ama güvenli sesi, kulaklarının içinde zonk zonk vurdu. Odadan çıktı. Niyeti aş ocağına girmek, bir iki sokum yiyecek çıkılamak, görebilirse bir yerde eski giydiklerini bulup onları giyinmekti. Adımları, kendiliğinden, Almıla'nın olduğunu sandığı odaya girdi. Bir genç kız temizliğiyle gözleri kamaştı. Bir sandık, yerde duvarlarda kilimler, sırmalı yastığıyla iki yer minderi, ha, bir de geyik postu kınalı dese kınalı değil, kınasız dese kınasız değil. Her şey, her yer bal dök yala cinsinden temiz; her şey, her yer görülmüyor ama ince ince ellenip işlenmiş. «Türkmen mayasından kadın olur mu?» Tuh, Allah belanı vere Kel Aynak, sen öğrettiydin bana bu türküyü imansız gel de gör şu evi şu kadınlığı şu bal dök yala diyen serim serimliği köpoğlu köpek!

Aklını kaçırayazdı az kala Ecevit. Dilini ısırıp durdu. Nasıl olmuştu da Kel Aynak'a verip veriştirmiş, küfrün en koyusunu bastırmıştı düşünmeden? Hem de ölmüş, kemikleri bile çürümüş iken Kel Aynak'ın; hem de şimdiyece bu yeryüzünün en birinci adamı diye bilip bel-

lediği, uğrunda gözünü kırpmadan öleceği Kel Aynak babasına? Söğmüştü evet. Aklı başında düşününce söğdüğünü, hem de haklı söğdüğünü anladı. «Eğer öğrettiğin türkü gibi ötekiler de yalansa, böyle uydurma ise Kel Aynak baba ben yandım ya sen de hortlarsın!» diye söylendi. Kel Aynak'ın öğrettiği türküyü yalan çıkaran odaya, Almıla'nın tertemiz on sekiz yaşına kıyamaya kıyamaya girdi. Bir süredir aklı Kel Aynak'a küfür ederken gözünü alamadığı sandığın başına gitti. Açtı. Bir düşe bakarcasına baktı. Bilmediği birçok nesne vardı sandıkta. Hoş, gizlilikten, gizlenmeden gelme hoşun da hoşu bir kokuyu sine sine çekti göğsüne, bir esrik baygınlığa kaydı gözleri. Elini uzatıp gördüklerini ellemekten korkuyordu. Yine de uzattı; Almıla'nın sırma boncuk sıvama alınlığını alması ile koynuna sokması bir oldu. Sanki o an, Almıla'nın gizliliğinden bir parçayı koparıp almış, koynuna sokmuştu. Alınlığın, gömleğiyle teni arasında kaydığı yer, aklını başından alarak yandı. Sandığı kapattı.

Kaçtı odadan. Bir müddet aklını başına toparlayamadı. Dayak yemiş domuzlardan beter soluyordu.

Kendine geldiği zaman, neden yaptığını bilemediği deliliğin derecesini anladı ama götürüp geri bırakmağı düşünmediğini de hissetti. Hep yenik geçtiğini bildiği ömrünün bu yegâne yenişiydi. Geri bırakırsa sırtı bir daha kalkmamacasına yere yapışacaktı. Yenmenin, Osmanlı'dan koparıp almışçasına haz duyduğu koynundaki doyumluğunu o ara okşamakta olduğunu fark etti. Onun üzerine de düşünmedi artık.

En yüzsüz halinde, gerine gerine çıktı evden; çift süren Almıla'nın atasına gitti. «Ben yolcuyum Ağa gidiyorum, ne dersin?» dedi, Sağ omzundan yana uzakça, Almıla ile anası; sol omuz berisinden Sarı Timurtaş dur-

muş, bakıyorlardı; Ecevit görmüyor fakat hissediyordu, bu yüzden, elinden geldiğince dik durmağa özeniyordu.

Almıla'nın atası, öküzlerini: «Deh hooav!» deyip durdurmuştu. Duyduğuna inanmamış görünüyordu. «Gidiyor musun?» diye sordu, «Neden?»

«Yolcu yolunda gerek.»

«Hemen mi?»

«İzin verirsen.»

«İzin isteyene verilmez mi canım. Ama evmene sebep ne? Yoksa gönlünü mü kırdık? Evdekilerden biri mi?»

«Hayır.»

«Öyleyse? Eh, öyleyse pekey. Böyle mi gideceksin?»

Gözleri Ecevit'in üstündeydi. Arayarak bakıyordu; koynundakini soruyordu sanki, Ecevit ürperdi:

«Böyle nesi var ki?»

«Yiyecek miyecek? Canım böyle yolculuğa çıkılmaz Ecevit can. Almılaaa! Hay kız Almıla, beri bakasın! Sen de benimle gel çift sürmenin sırası değil şimdi gel hele Ecevit can, böyle yolculuğa çıkılmaz, yol azığın nerde, yol azıksız konuk yola mı salınırmış yeni töre mi çıkaracaklar bre. Akşamdan haber verir adam hay can, gel.»

«Ben böyle giderim.»

«Sen gidersin de, seni böyle göndermek bize yaraşmaz.»

«Kim görecek kim bilecek baba?»

Almıla'nın babası durup bir tuhaf baktı Ecevit'e; durup bir tuhaf: «Tanrı!» dedi. «İnsan şu bu görecek diye mi yaşar bre can Ecevit? İnsan şu bu görecek diye mi iş yapar? Tanrı gönderdi seni, beni seçti, hasta, aç, susuz gönderdi. Bir sebebi olmazsa göndermezdi; bir sebebi olmasa bana göndermezdi. Öyleyse? Tanrı'nın emaneti cıscıplak salınmaz yoluna, yanlış mıyım?»

Almıla seğirterek geliyordu; babası durdurdu: «Eve! Eve, bana değil eve!» diye seslendi. «Konuğumuz gidiyor, seğirt azığını çıkıla çap!»

Almıla yön değiştirdi, evin yolunu tuttu.

Ecevit, Almıla'nın babasının adımlarına uymuş eve giderken yüzünü yerden kaldıramıyordu. Hiç bilmediği, hiç öğrenmediği duaları arıyordu. Alnı boncuk boncuk terdi. «Tanrım, Almıla sandığı açmasın, ben gidinceye kadar açmasın.» diye dua etti; «Almıla ben gittikten sonra da sandığını açmasın!» diye de dua etti ama bunun gerçekleşeceğine kendisi de inanmadı.

Evin kapısında, Almıla'nın babası üç beş kere: «Gel, gel bre.» demeseydi Ecevit içeri girmeyecek, kaçmağa hazır bekleyecekti. Ama Almıla'nın babasının çağırışı artınca, daha çok kuşkulandırmamak için içeri girdi. Aş ocağının önünden geçerken, yan gözle, içerde Almıla'nın yol azığı hazırladığını görünce yüreği şöyle böyle ferahladı.

Almıla'nın babası küçücük bir kese getirdi: «Al bu senin.» dedi; «İçindeki akçedir.»

«Ne akçesi? Ben istemem. Bana çok eyilikte bulundunuz akçeye gerek yok, alamam.»

«Var. Akçe işe yarar.»

«Almam.»

«Alacaksın Ecevit can, benim değil bu akçe, senin nasibindir. Birileri burda yediği ekmeğin karşılığını vermeğe kalktı. O akçedir bu.»

«Doğan Beğ'in akçesi?»

«Tamam, eyi bildin, Doğan Beğ'indir. Konuktur diye almamazlık edemediydim, gönlü kırılsın istemediydim. Şeninmiş.»

Almıla da yol azığını getirmiş babasının yanına bırakmış, Ecevit'e yarım yamalak: «Yolun açık olsun kar-

daş.» deyip işine koşturmuştu. Babası, Doğan Beğ'in küçücük kesesini uzatmaktaydı. Ecevit, keseye nefretle bakıyordu.

«Alsana hay can, akçedir bu dedik bre! İşe yarar dedik!»

Elinin tersiyle küçücük keseye nasıl vurduğunu kendisi de kestiremedi Ecevit'in: «Doğan'ın akçesi benim işime yaramaz? Benim işime yaramaz!» diye avazı çıktığınca bağırmıştı. «Anladın mı kendini beğenmiş Osmanlı parçası, Doğan'ın akçesi işime yaramaz benim!» Ağzından tükürükler saçılıyordu, Almıla'nın babası, dudağını büke büke şaşıyor, bakıyordu.

Ecevit bu bakışlara haykırmıştı.

Dönüp ardına bakmadan çıkmıştı.

Çıkış o çıkış.

Bir hafta on gün sonra Konya'ya vardı.

İkindiüstüydü; tepeyi aşan yolu yarım düzlüğe dolanınca, aşağılarda, ayağının altındaymış gibi Konya buğulanıvermişti. Toz dese toz olmayan, döğülmüş inci dese döğülmüş inci olmayan bir buğu, aşağılardaki Konya'nın üstünde, ya yerden göğe ağıyor ya gökten yere yağıyordu. Bu ağma yahut yağma her neyse, gün batısına yatan güneşin ışığını öyle bir emmedeydi ki Ecevit, kaba soluğunu bir süre tutmak zorunda kaldı; soluksuzlandığının bile farkında olmadan gözlerini Konya buğusunun ışık süzülmüşlüğünden alamadı. Bir ara, Bursa'nın yeşil denizine daldı çıktı aklı ama Konya'nın yeşilden çok uzak bu inci tozlanmasındaki buğusu daha bir çarpıcı geldi. Bursa'nın yeşil denizine düşse hemen belli olacak bir damla karalığı, Konya'nın buğusunda erir giderdi, bu buğuya karışırdı. Yüreğinde öyle bir damla karalığına benzeyen ezilişler duyuyordu; öyle bir damla karalığı-

nın buğu karmaşalığında kaybolma arayışı debeleniyordu. Gözlerini kısmış, kısmış, kısmıştı. Buğuları ışık tozlarından sıyırıyor, şehri buğulardan sıyırıyor, şehrin kelliğini arıyordu; bir yaban hayvanı içgüdüsü, göğüs boşluğunda olanca nefesini hapsetmiş, Ecevit'in de dışında, Konya'yı kelleştire kelleştire, kelin altına saklanabilecek tehlikeleri arıyor, görmeğe çalışıyordu. Ona göre adımını atacak, şehre ona göre girecek veya girmeyecekti. Konya'nın üstündeki buğularda tozlanan ışıkların altında gizlenmiş bir tehlike sezemedi. Daha doğrusu sezmek işine gelmedi. O zaman, delinmiş bir tulumun sönüşünde uzunundan bıraktı soluğunu; alnında pinekleyen teri sildi. Yokuş aşağı Konya'ya indi.

Larende Kapısı'ndan girenin de çıkanın da hesabı yoktu. İkindi sonunun atlısı yayası, rençperi esnafı kimi tarla bağ dönüşü kimi kendi keyfine kimi de iş güç bağcığında çıkıyor dönüyordu sur kapısının hemen sağındaki girişin içerlek çayırlığında çoğu kalın göğdeli kavakların serinliğinde oturanlar girip çıkan kalabalığın hareketini dinlendirircesine sessizdi.

Ecevit'e yorgunluğunu hatırlattı. Fakat üstü başı toz toprak içindeydi; daha gelir gelmez ayağının tozuyla hoş geldin beş gittin sorularına uğramaktan çekindi, canı çok istediği halde çayırlığa girip oturmadı. Kalabalığın akışına bıraktı kendini. Gözleri yerdeydi ama sağını solunu, önünü ardını kollamaktan geri kalmıyordu. Yanından yöresinden gidip gelenler az yolundan şaşsa da Ecevit'e doğru gelir hissini uyandırsa ayakları hemen ters yöne kayıveriyordu kendiliğinden. Ayakları gözlerine, elleri gözlerine, kulakları bile gözlerine bağlanmıştı sanki. Gözlerinin ayarıyla nefes alıyor, duyuyor, kokluyor, yürüyordu; elini kaldırıyor elini indiriyordu.

Kubbesi yeşil çinili büyük tekkeye geldiğinde ancak,

bedeninin her bir parçası, bağlandığı gözlerinden çözdü iplerini. Camiye de, türbeye de benzeyen tekke, ürküntüsünü gidermişti. Aklı almadı bunu. Rahatlayışını, tekkeden çok tekkenin bahçesindeki çayır yeşiline, türlü çeşit güllerine, ağaçlarına verdi. Sur kapısından beri yürüyüp geldiği yolun sağlı sollu taş yapıları, kerpiç duvarlarındaki bozluk, sarayımsı konaklar, konağımsı medreselerdi içindeki ürküntü; gördüğü Konyalılar da bunlara benziyordu. Ya taş yapı, ya kerpiç bozu biçiminde bakıyorlardı; hemen hepsinin de yüzü sarayımsı konaklar, konağımsı medreseler biçimindeydi ama hepsi de bozkır idi, Konya'yı bu bozkırın eli sıvamıştı. Hâlbuki önünde durduğu tekkenin bahçesinde Konya yoktu, Konyalı da yoktu.

Bu bahçe, buraya, dünyanın birçok yerinden birçok parçalar halinde sökülüp sökülüp getirilmişti. Sanki şu pembe gül bir çingene gönlü, şu kırmızı şakayık bir Frenk yüreği, ordaki eflatun bir Acem'in dumanlı ciğeri, şurdaki sarı Ceneviz yüzü. Öte yandaki mor salkımlı çiçekler Venedikli gözler, bu debbağ çiçekleri Urus gecesi; kehribar sarısında yana yakıla tomurcuğa püskürmüş yıldız çiçekleri Çinli gülüşünde. Daha bir sürü renk, bir sürü çiçek, bir sürü bilmediği ülkelerin bilmediği insanlarının şusu busu sanki. İnsanlar, böyle bir bahçede çiçeklendiği zaman ürkütücü olmuyorlardı demek ki.

Bahçenin yarı göğüs yüksekliği duvarına dirseklerini dayamış, çenesi avuçlarının içinde dalgın, çevresinden uzak, hepsi de yabancı olduğundan hiç birinden irkilmediği ülkelerin insanlarından alınma düşlü bahçeyi seyrediyordu. Neden sonra dervişleri görünce tekkenin Mevlevi Tekkesi olduğunu anladı. O zaman da, yeşil çini kubbeye daldı gözleri. Bu çiçekleri bu kubbe mi toplamıştı? Bu çiçeklerin her birine insanı deliliğe götüren

renkleri bu kubbe mi vermişti? Neden yeşili kendine saklamıştı pekey? Kel Aynak'ın, yeşilin gümrahını gördüğü zaman def vurup oynayışını görür gibi oldu; terden koka koka yeşile oynarken coşup coşup da: «Yeşil muraddır bre Ecevit muraddır bre!» deyişini hatırladı. Murad, deyince ısıtmalı bir öfkede gözleri dönerdi Kel Aynak'ın: «Amma velakin bu muradı sen Osmanlı'nın Murad Beği belleme yıkılası bir Murad'dır o, köle yapıp bağlar adamı. Bu yeşilin muradında bağlar çözülür kuş olur uçarsın hadi bre sen de vur defe, yeşil için vur! Vur defe vur defe bre bre vur defe Ecevitim vur defe heyyy hey hey defe!»

Gözleri, sivri kubbelerin yeşil çinilerinde def elde oynayan Kel Aynak'ın coşkunluğuna öylesine dalmış, öylesine gerçek bir dönüşe kapılmıştı ki bedeninin kımıl kımıl kımıldadığını, ayaklarının, sivri kubbeden geldiğini gerçekten duyduğu defe uygun kıvrılıp büküldüğünü fark edemiyordu. Bir an, gerçeğin de ötesinde gerçekleşen Kel Aynak'ın defli oyununa eşlik etti sivri kubbenin çini yeşillerinde, kuşkanatlarında uçan kendi bedenini de gördü. Düş bile bundan güzel olamazdı. Fakat gözlerinin önüne kadar gelen bir hayal bozdu bu acayip gerçeği; hayal, üstelik gülümsedi, üstelik konuştu da:

«Hoş gelmişsin, yeni mi geldin?»

Ecevit, gözlerini açıp açıp kapadı, açıp açıp kapadı. Sivri kubbenin çini yeşilinde, düşten de güzel sandığı gerçek bitmiş, gözlerinin önüne gelerek gülümseyen hayal sandığı gerçeğe dönmüştü. Öyle ki bu adamı hem tanıyor hem tanımıyordu. Bir kuyu derinliği kadar uzak karanlıklarda da olsa hem görmüş hem görmemişti. Ayrıca gülümsemiyordu da; bu gülümsemelerden yapılmış, gülümsemelerle yoğrula yoğrula insan biçimi verilmiş bir adamdı. Muhakkak ki duvarın öte yanında, bah-

çenin içinde olduğu için; çimenler, güller, çiçekler gibi bahçenin içinden gülümsediği ordan konuştuğu için Ecevit'i ürkütmemişti. Fakat konuşmak, cevap vermek gelmedi içinden. Açıkçası ağzını açamadı. Ama adam cevap beklercesine bakıyor, cevap beklercesine gülümsüyor, artık esmerliği hayli artmış ikindi sonunda Ecevit'i en yumuşağından çağırıyordu.

Ecevit, biraz zorlansa, hiç de yabancı bakmayan adamı tanıyacağını seziyordu ama kendini zorlamağa üşeniyordu. Gördüğünün hayal olması, bir sürü ülkenin bir sürü insanından yeşerme diye kabullendiği bahçeden el sallayan bir tanıdığı, belki kendi bütününden bir parçayı seyretmenin yürek gizliliğindeki yoksulluğa ilaç olduğunu hissediyordu.

Gülümseyen adam, gülümsemesinde gençleşmese eh, biraz yaşlıcanaydı, Ecevit'e: «Pekey. Öyle olsun. Yorgun gelen yorgun düşlerdedir. Eskiden yerinde duramayan, yol yürümese bile yorulur hay oğul. Ne ise, bir daha hoş gelmişsin. Beni ararsan, belki işine yararım, burda bulursun orda bulursun; Konya'da bir zaman kalacağa benzeriz. Sen Bedreddin'i tanırdın, he mi?»

Bedreddin? Kel Aynak'ın yeşile oynayan ayaklarına eş defi gibi uzak, uzak, uzak tıngırdayan bir ses...

Bedreddin? Isıtmalı, ısıtmalı, ısıtmalı koyun gözleri. Hep Ecevit'in üzerinde, hep uzak, hep gözleyici ama hep «Kaç! Kaç!» diyen uzak gözler.

Adam bir daha sordu: «Bedreddin hay oğul Bedreddin'i bilmez misin? Pekey, yorgunsun yorgunluğun görünüyor. Dinlendiğinde beni ara. Yine karşılaştık bak? Sen, ben, Bedreddin; daha vardınız siz. Ne ise, bul beni.»

Gülümsemelerden yoğrulup insan biçimine girdiğine inandığı adam, gülümsemelerini de birlikte götürdü; kılıklarından Mevleviliği anlaşılan dervişlerin arasına

karıştı, yeşil çinili sivri kubbenin külah olup oturduğu yapıya girdi.

Ecevit, adam görünmez oluncaya kadar baktı ardından. Adamın gülümsemelerinden mi yoksa durmadan yorgunluğunu hatırlatmasından mı nedir, az önce unuttuğu yorgunluğu iki kat artmıştı; adam görünmez olunca daha da arttı. Artan yorgunluğu, bir süre, bütün bedeninde uyuştu. Dirseklerini dayadığı duvardan zorla ayrıldı.

Sersem sepelekti.

Sersem sepelekliğinde bir hayli vakit dolaştı.

Yabancısı olduğu şehrin yabancılığında bir yerlere girip çıktı, bir takım sokaklardan sapıp ana yolları dolaştı.

Çarşıdaydı.

Kimi esnaf, dükkânlarının kepenklerini indiriyordu.

Burnunun direğinde taze ekmekler dumanlandı.

Gün batısına karışmış belli belirsiz bir serinlik esiyordu. Yavaş yavaş, yorgunluğunun üstüne binen yorgunluğun sebebini çıkarır gibi oldu. Bahçeden, gülümsemelerde konuşan adamın kimliğini çıkaramamasındandı. Bir keskin bıçak, hatırlama gücünün yarısını kesip atmıştı sanki. Adam o kesilip atılan yarıda kalıyordu, o kesilip atılan yarıda kayboluyordu. Taze ekmek kokusunda dumanlanan burun direği, bıçağın kesip attığı hatırlama gücünü yapıştıracak gibiydi ilkin ama pek işe yaramadı, sadece Ecevit'e acıktığını hatırlattı. Burun direğini dumanlayan taze ekmek kokusunun izini koklaya süre fırını buldu ayakları.

Fırında, ekmek alacak parası olmadığı aklına geldi. Para yerine geçecek bir nesne diye düşünürken gömleğiyle teni arasında ne halde olduğunu bilemediği Almıla'nın sırma boncuk sıvama alınlığına vardı eli; çıkar-

dı koynundan, fırıncıya uzattı. Fırıncı alınlığa bir baktı iki baktı, dudak büktü. Evirdi çevirdi.

Ecevit gözlerini kırpıştıra kırpıştıra fırıncının evirişini çevirişini bekledi.

Fırıncı alınlığı kokladı. «Nedir bu? Kadın işi.» Sakalına sürüyordu nedense, gözlerini yummuştu.

Ecevit: «Kadın işi.» dedi.

Fırıncı tedirginleşti ansızın: «Bre benim ne işimedir? Bre sen beni, la havle vela kuvvete, bre akşam akşam günaha sokacaksın.»

Ecevit: «Bir ekmek.» dedi ikircikli; «Bir ekmek eder, ederse?»

Fırıncı yine acayipleşti: «Bre sen Yahudi'yi ararsın, haaa. Koş kapamadıysa teres çarşının ucundaki izbe onun yeridir, bu işlerin gölüğü o çıfıttır, yanlış geldin buraya.» derken Almıla'nın alınlığını geri uzatmıştı ama vermedi. Bir daha alıcı gözle bakmak niyetinde görünerek alınlığı burnuna götürdü, kokladı, sakalına sürdü; yine gözlerini yummuştu, morumsu kara göz kapakları seyriyordu. Alınlığı, sanki istemeye istemeye geri verdi.

Yahudi'yi toprağımsı bir kümbete oyuk dükkânının keçesini çekerken buldu Ecevit. Alınlığı alıp almayacağını sordu. Yahudi çipil gözlerini uzatılan alınlığa değil önce uzatan Ecevit'e dikti.

Yukardan aşağıya, aşağıdan yukarıya süzmeden bırakmadı. Ondan sonra alınlığa el attı, o da pek gönüllü görünmeyerek gözleri çipil, hava karanlığa yakın, alınlık kusursuz olduğu halde Yahudi, yok boncuğu sırsız, dedi kusur buldu; yok sırması çiğden işleme dedi kusur buldu; yok teli yarı büklümdür bunun deyip değer vermez gözüktü. Ecevit içinden: «Bir ekmek parası da vermeyecek bre bu.» diyerek hayıflanacağı sıra Yahudi: «Ağzını açıp yorma kara yiğit.» dedi; «Dört akçeden ne aşağı

eder ne yukarı, gelgelelim ki bana üçe yarar akşam akşam o da darda kalmayasın diyedir. Hani be kuzum bunun burası Konya'dır, sen ise bir garip çingenesin, söz temsili varıp gittiğin yerlerde Konyalı beni aldattı demeyesin için veriyorum üç akçeyi de haaa. Anlarsın? Al istersen götür sabah başkasına gösterirsin. Ama yine bana getirirsen, bilirsin ki, o vakit edeceği iki akçedir onu veririm, demedi demeyesin. Hedir? He değil ise sen bilirsin. Akşam vakti aksuvata etmeği sevmem ben, gecedir, akçesiz kalmayasın dediysek, bre kuzum bunun boncuklarının bir kaçı kırık mıdır yoksa bana mı öyle gelir? He, kırıktır gibi, üç mü dediydik?»

Ecevit iki akçeye de razıydı. Para için elini uzattı. Alınlığı hiç düşünmüyordu; ne değeri, ne kimin olduğu ne şusu ne busu. Akçeyi almak, fırına varmak, karnını doyurmak. Yahudiyi dinlediği de yoktu. Akçeler; sadece akçeler, yalnız akçeler!

Yahudi, Ecevit'in bu kadar çabuk he demesinden pirelendi. Alınlığı yeni baştan çekip çevirmeğe başladı. Bir gözü alınlıktaysa bir gözü Ecevit'te; bir gözü Ecevit'teyse bir gözü alınlıkta ince eleyip sık dokudu. Sonunda:

«Etmez. Bre bunun pulları yok, şimdi gördüm.» dedi. «Gelgelelim çıktı ağzımdan üç akçe dedik, dediysek dönmeyeceğiz. Konya'nın çıfıtı da olsak dönmeyiz. Al üç akçeni. Kandırdın bre beni ama kandırdığını sakınıp sağda solda söylemeyesin bre kuzum. Sonra ihtiyarladık bilirler de bu Konya milleti bizi kazıklamak için sıraya girerler. Üç akçe tamam mıdır, almış mısın şimdi?»

Ecevit avucunu kapatmamıştı. İki akçe avucunda görünüyordu. «İki.» dedi. «Bir daha vereceksin.»

«Bir daha mı? Bre kuzum üç saymışım ben. Bakalım, bir, iki. Demek iki akçedir avucundaki biri nerde? Bak hele yere mi düşmüş?»

«İki verdin, yere düşen olmadı.»

Ecevit öfkelenmeği deniyordu ama öfkelenmeğe hiç niyeti yoktu.

Yahudi tınmadı. «Düşmüştür düşmüştür, eyi bak sen.» dedi. «Ben üç dedim mi üçtür. Pekey al bunu da üç olsun, yerdeki bana, arar bulurum. Şimdi üç müdür? Tamam mıdır?»

Ecevit ötesine aldırmadı. Üç akçenin üstüne sıktığı avucunu açmadan fırına döndü. Almıla'nın alınlığını değil Almıla'nın kendisini üç akçeye, hem de Yahudi'nin Konyalı çıfıtına satmış olmanın keyiflenmesi bile vardı yüreğinde. O dik dik konuşan, o on sekiz yaşının peri kızlığını hiçe sayıp evindeki hastaya, git diyen Türkmen kızı. «Pöh! Böyle satarız biz Türkmen kızını üç kuruşa böyle satarız.» diye döktü yüreğindekini fırının eşiğini atlarken.

Fırıncı ters ters baktı. Niçin baktı neden baktı ona da aldırmadı Ecevit. Taa ki taze, sıcak pazar ekmeğini koluna dolayıncaya kadar. Pazar ekmeğinin aklığı, tazeliği, sıcacık misk kokusu öyle bir neft yanmasında ışıdı ki gözlerinde, Ecevit birden Somuncu Baba'yı görür gibi oldu; Kara Mustafa'yı, Doğan'ı, Börklüce'yi, Torlak Kemal'i, Bedreddin'i. Hepsini bir arada, bir fırında; hepsini Somuncu Baba'nın, gülümsemelerden yoğrulmuş Somuncu Baba'nın önünde dizi dizi sıralanmış gördü. «O!» diye haykırdı kendinden geçercesine; «Şeytan çarpsın beni tekke bahçesinde gördüğüm herif o idi eyvah! Somuncu Baba'ydı bre!» Soluk soluğa fırladı fırından.

Fırıncı: «Tuh Allah belanı vere!» öfkelenmesinde; «Şeytan çarpsınmış.» diye sokrandı. «Şuna bak, bre nerden çıkar bunlar, nerden gelir de Konyamızı doldururlar? Bet bereket hak getire, neden? Köpek soyları sizin yüzünüzden. Şeytan çarpsınmış! Bre Tanrı şeytanı-

nızı kaldırsın yeryüzünden köpoğlular sizin!» diye söylene kapıya çıkıp Ecevit'in ardından okuyup üfledi.

«Şeytanının canı cehenneme. Hele şuna bak; oklanmış köpekten beter seğirtmede herif.»

Eğilip kapının di-bindeki küpten bir maşrapa su aldı. Üç Gulhuvallahi bir Elham okuyup suya üfledi. Maşrapadaki suyu, fırının içine dört köşeye serpti.

«Lanet olsun canına, lanet olsun canına. Hem şeytana hem şeytanı anana, lanet olsun canına.»

Sonra kandili yaktı.

Somuncu Baba'nın bütün derdi Ecevit değildi. Ecevit'i çok aşan meselelerin, kapıyı çalmadıysa bile mahallenin aralıklarında dolandığını sezinliyordu. Bursa'da bir zamandır, kokusu yaban gelmeğe başlayan bir hava çökeleklenir olmuştu. İlkin Murad Beğ'in Kosova'daki şehitliğinden gelme bir çökeleklenmedir sandığı bulanışın hiç de öyle olmadığını seziyordu. Gelgelelim Murad Beğ'in şehitliğiyle başlamıştı. Hoşlanmadığı bir zenginlik, Bursa'nın çınar yeşili havasını dünya malına körüklüyor gibiydi. Esnafı o esnaf, köylüsü o köylü, zanaatkârı o zanaatkâr idi; görünüşte açık bir değişme yoktu. Lâkin bu hava, bu çökeleklenen duruluk, çınar yeşilinden sahtiyan morarmasına seğirten doymayış nerden çıkmıştı öyleyse?

Hamuru yoğururken, yumağı pidelerken, somunu fırına sürerken düşündüğü bu idi. Elinde olmadan, iki işin arasında bir duruyor, havayı kokluyordu. Sıcacık ekmekleri, sarı öküzünün sırtındaki heybede şehre getirirken, her günkü susan yol boyu, vakit vakit konuşkanlık huyuyla aksıyordu; sarı öküzüne, cevabını veremediği, vermekten çekindiği sorular soruyordu. Hemen hepsi de bu dünyanın sorularıydı.

«Sen de sezmekte misin hay dost, Bursa'nın havası dünyalı oldu; eyiden eyiye dünyalı oldu. Hem de en kötüsüne varacağım diyen dünyalıdan, neden?»

Sarı öküz, sesini soluğunu çıkarmadan, susan yol boyu alışkanlığını sürdürüyor; Somuncu Baba'nın sorusu havada sallanıyordu, hem de Bursa'ya yaklaştıkça ağırlaşarak. Bir çocuk düşlemesi geliyordu gözlerinin önüne, sık sık; deli bir tayın üstünde kötü, karanlık bir geçide, delirmiş bir çocuk inadıyla tayını sürüyordu; geçitten biri çıkar mı, geçit uçuruma mı açılır, ya yol hep böyle düz gitmezse diye düşünmüyordu. Şimdinin Yıldırım Bayezid Hanı olan o çocuğu Somuncu Baba o zaman da durduramıyordu.

«Ben durdurabilir miydim? Ben durdurabilir miyim?»

Daha çok yol boyu, yol boyunun sessizliğinde kendi kendine sorduğu bu soruydu. Sarı öküzüne: «Hay dost, biz durdurabilir miyiz?» diye soruyordu.

Sarı öküzü gönülsüz gönülsüz böğürüyordu, ya bir ya iki defa. Somuncu Baba, sarı öküzünün böğürüşünü, evete mi hayıra mı yorsun seçemiyordu. «Haklısın.» diyordu ama evete mi hayıra mı haklısın dediğini kesinlikle ayırt edemiyordu. Bursa'ya girip de: «Somunlar! Müminlere somunlar.» demeden önce yıllar yılı sapmadığı inancını değiştiremeyeceğini bir kere daha anlıyordu: «Çizmeden yukarı çıkmayalım hay dost; dünya işi bizim dışımızda kalmalı.» Ama bir boşluk kalıyordu göğsünde; yüreğinin yarısı, gönlünün bir evleği doymamış, inanmamış, Somuncu Babalığından emin olmamış bir kırgınlıkta alıp başını gitmeğe yelteniyordu. Sanki: «Dünya senin dışında kalırsa sen nasıl dünyanın içinde olabilirsin?» diye soruyordu; sanki: «Dünyasız bir Ahiret, Ahiretsiz bir dünya mı var ki sen birinden birini seçesin!» diye paylıyordu. Bunalıyordu.

«Dünya bizim dışımızda kalmalı.» demek, evet, korkaklık demekti; somunculuk yapmamak, sarı öküzün

sırtına sıcak ekmekleri yükleyip Bursa Çarşısına sürmemek, esnafı görmemek demekti, öyleyse? Dünyaya karışmıştı zaten, haşır neşir olmuştu hemi de.

Konya'ya bu yüzden gelmişti. Dünyanın bir gömlek, bir eski hırka gibi çıkarılıp atılamayacağını kesinkes aklı kesince Bursa, gözünde daha bir acayipleşmişti. Açıkçası Bursa'yı çırılçıplak görmeğe başlamıştı. Çirkinleşmeğe koşan çarpık bir çocuğun durmadan almak isteyen elleri, Bursa'nın dört bir yanında, aldıkça daha, daha, daha diyerek açılıp kapanıyor, kapanıp açılıyordu. Bu doymak bilmez açılıp kapanışa da denk denk kumaşlar, avuçlar dolusu inciler mercanlar, yakutlar, yüklerle altun yağıyordu. Şarap eskimişliğinde bir esrime, tek yanlı olarak, Bursa'yı kendine çekiyordu.

Yeniçeri, yeniçeri, yeniçeri! Beğ, Beğ, Beğ! Paşalar! Atların deri takımları yetmemiş altuna sırmaya değişmişti. Atlar, Bursa'ya üstten bakıyordu şimdi; Bursa, atların kudretten sürmeli gözlerini kan kırmızısına boyuyordu. Böyle bir Bursa'da ne dünyayı ne Ahireti düşünebilecekti. İster istemez Yıldırım Bayezid'e takılıyordu aklı; Yıldırım Bayezid'in bilmediği bir geçide delicesine sürdüğü üç yaşını geçmemiş tayın gem almaz hayali, Somuncu Baba'nın gözlerinde şahlanıyordu. Bu şahlanışı sevmiyordu; o at sürüşü beğenmiyordu. Ne var ki gün batısına yöneldikçe, kefere üstüne yürüdükçe bu sürüşün durdurulmasına da kıyamıyor, gönlü razı gelmiyordu.

Bursa'dan ayrılmağa karar verdi. Gönlü istemese de yüreği: «Geri dur, kaçıyorsun eyi belle bunu.» dese de aklına uyup ayaklarının Yıldırım Bayezid'e varmasından korkmuştu. «Atı dizginle artık; ne sen o çocuksun şimdi ne altındaki tay o deli taydır. Önüne ardına bak, sağını solunu gözle, Hansın artık. Hanların kulağı millette, gö-

zü kulağına gelecek seslerde olmalıdır. Başı havalarda olan ne duyar ne görür, benden söylemesi.» demekten çekinmişti.

Konya'da düşünecekti. Gönlünü yüreğine, yüreğini aklına ala vere bir edip üçünün dediğini bire tartacak, Bayezid'e gelmek gerekirse Bayezid'e gelip az biraz kulak bükmecesinden Han kulacığını bükecek, yoksa, evet yoksa Timur Beğ'e gidecekti.

Karar verince kolaylaşır sanmıştı ama hiç de kolaylık göremiyordu. Timur'u düşünür düşünmez alışmadığı, bilmediği bir kötü düş hummasında damarlarının ürperdiğini hissetmişti. İnsan, Somuncu Baba da olsa, ürpertiye gidebilir miydi? Bu yanda Bayezid bütün deliliği, deliceliği, bütün kabına sığmazlığıyla benliğe benliğe koşsa da «Benim beni.» deyişine rağmen ürpertili değildi. «Daha şimdiden seçimimi yaptım Tanrım ben ne biçim bir âdemim böyle?» diye sızlanmıştı ama aynı anda da kendini öteki insanlardan ayırdığının, üstünlüğe benzer bir ayrıcalığın gururlanmasını yaşadığının farkına varmıştı.

«Ben kimim Tanrım ben neyim, neciyim ki seçme yapıyorum, yol göstermeğe kalkıyorum? Nasıl bir güç vehmediyorum ki kendimde senin yön verdiğin nehirler öyle değil de şöyle akmalı, şöyle aksın diyorum? Kendimden geçmiş olmalıyım. Bağışla beni, affet!»

Konya'ya geldiğinde hala ikircikliydi. Doğru mu yaptığını eğri mi yaptığını kestiremiyordu. Yüreğini ferahlatan şey Bursa'dan ayrılmış olmaktı. «Bursa bitti benim için artık, kesinlikle bitti.» dedi. Yine de sarı öküzünü özlemişti. Ayrılırken eğilip uzun uzun öptüğü karamuk gözlerindeki ıslak karalığı unutamıyordu.

Bir müddet Mevlana Türbesi'nden medet umdu. Fakat semaya ol görüp alışamadı. Evet güzel bir dönüştü;

evet tabiatın durmadan yenilenişi, gökle yer arasındaki yakınlaşma, Tanrı'nın her zerrede bir ayrı dönerken bütünlenişi gözle görünüyordu ama neden, niçin, niye? «Ben zaten içimde dönüp durmaktayım. Ben zaten ruhumu bir çılgın musikiye bırakmışım öyleyse neden bu dış dönüş, bu uçmağa heveslenme oyunu kimin için?»

Hep sorular soruyordu kendine; «Yaşlandım, yaşlandım» diye söyleniyordu.

Bedreddin'i gördüğü gün yaşlandığını doğru dürüst anlayabildi. Zaman, en unutulmamışlığıyla birdenbire karşısına dikilmişti; bir aynadan daha gerçek hem görüyor hem gösteriyordu. İlkin: «Acaba?» demişti; «O mu?» deyip duraklamıştı. Şunca yılı gerisingeriye dönmüş koşa koşa bir ramazan sabahının alacasında Kara Mustafa ile birlikte sıralanmış üç beş çocuğun içinden hep susan, hep ısıtmalı bakan, konuşacağı tuttu mu ısıtmalarda ısınmış tav alafında laflar eden Bedreddin'i tutup çıkarmıştı. O oğlancıktı bu, gözleri yine yere bakıyordu, göz kapakları yine ısıtmalardan yorulmuştu. Bu defa kara, kalanın güneşte sola sola rengini atmağa hazırlanmışı hem de çalılaşmış, sakal niyetine fışkırmıştı çenesinden. Öyle ki, sakalın altında bir çene olduğuna inanmak için bin yemin isterdi. Kanları, karasından yaylanmış, Ebucehil kaşlarını gördüğünü sandı Somuncu Baba nedense, pek bakmak istemedi. Ama börkünün altındaki dazlak kafasına takılmazlık edemedi gözleri. Bedreddin'in üstünde, bir kendinden olmayan; «Ben özenişim, özenti üzereyim.» diyen tek yeri bu kazınmış dazlak kafasıydı. İyi ki börk vardı başında, iyi ki börkü saçaklı Mısır biçimiydi. Yoksa Somuncu Baba'nın, hazır bunca yılın ötesine geçmiş iken orada bir dizi çocuk hatırlamış iken kendisinin de çocuklaşıp börksüz dazlak başa şaplağı yapıştırması işten bile olmayacaktı.

İlk selam veren Somuncu Baba olmuştu.

Bedreddin, gözünü yerden kaldırmadan, yolcu selamında geçip gidecek iken durdu. Sıkıntılı bir kıpırdanmada bunaldı herhal. Sonra, ısıtması eskisinden beter sararmış gözlerini yerden kaldırıp baktı Somuncu Baba'ya. Sarı kara bir bakış, bir süre, Somuncu Baba'ya yapıştı. Somuncu Baba, yapışmış sarı kara bakışın gülümsemesini bekledi. Çalı sakal, belki o zaman yumuşayabilirdi, belki o zaman hoşa gidebilir, sevimli olabilirdi. Ama Bedreddin gülümsemedi, onun yerine, dudakları bir tuhaf gerilerek sıra dişlerini açığa çıkardı. Alttan iki dişi kapkaraydı. «Aç kalmış epey.» diye düşündü Somuncu Baba; «Çok kötü kemirmişe benzer. Hasta ve lâkin dayanıklı bir beden.»

Bedreddin, kaçak bir sesle selamını almıştı. «Sen Somuncu Baba mısın?» diye sordu. «Tanıdım. Çocuk dediğin neyi unutur neyi unutmaz, bilinmiyor. Seni unutmamışım.»

«Bizim somunlarımızdan tadan unutmuyor nedense, sır somunlarımızda olsa gerek.»

«Ben somununuzdan tatmadım hâlbuki.»

«Yaa. Aklımda yanlış kalmış demek. Göz hakkınızı verdim sanıyordum. Giderken. Vermemiş miyim?»

«Verdin. Ramazandı. Yiyemedik. Kara Mustafa onları yolda zaviyenin birine bıraktı idi.»

Hiç beklenmedik bir sırada derin bir iç çekişle sustu Bedreddin. Somuncu Baba'nın garibine gitti. Fakat Bedreddin: «Tadamadık somunundan baba.» diye devam etti: «Tadını bilemeyeceğiz, unutmayışım ondan değil. Bir tek senin yanında, fırınında otururken, içimde yürüyen adımlar durmuştu, bir tek o zaman o oturuşumda dinlenmiştim. Neden olduğunu bilemediydim. Düşündüm, hep düşündüm o dinlenişimi. Cevabını bulamadıkça sen

aklıma geldin. Şimdi...»

«Buldun mu cevabını?»

Bedreddin kötü düşleri koğarcasına başını salladı. Karaçalı sakalı titremişti: «Hayır. Şimdi de bulmuş değilim. Dün, içime düştün. Bilemem neden çoğuncası böyle olurum. Hiç aklımda değilken birden birileri gönlüme düşer. Ya hemen o sırada ya az sonra ya da bir iki gün geçince gönlüme düşenle karşılaşırım. Bakarsın, beni ziyarete gelenlerden biridir. Sen dün beni düşündün mü? Bana gelmeği diledin mi?»

Somuncu Baba'nın gönül evi sarsıldı. Bedreddin'in sorusunda taşın taşlığı, toprağın topraklığı gibi bir tuhaf benlik kokusu sezmişti; ham yemişlerin oldum sanışı ile kurtlandığının farkına varmadan düşüşünü hatırladı. Acısın mı acımasın mı kestiremedi. «Kara Mustafa'yı düşündüydüm; Yıldırım Bayezid Beğ'in çocukluğunu düşündüydüm.» dedi. «Eh, seni de düşünmüş sayılırım. Hani hepiniz bir aradaydınız o vakit, birbirine bağlı bunlar.»

Aslında Bedreddin'i cevaplarken düşünmeğe başlamıştı. «Birbirine bağlı bunlar.» derken, Bursa'dan beri çözemediği düğümün ne olduğunu hissetti. Her zaman söyleyip durduğu, içinden çıkılmaz sanılan meselelerin çözümünde bu «birbirine bağlı gibi» meselelere bakılmadan asıl meseleye gelinemeyeceği inancını yol belleğiği halde neden bu yoldan gitmemişti bu sefer? Neden Bursa'yı Bursa'da çözememiş, Bursa'ya bağlı ipleri teker teker gözden geçirmemişti de Konya'ya gelmişti? Bursa'nın içinde Bursa'ya bakmak dururken Bursa'ya Konya'dan bakmak? Timur'a Konya'dan bakmak? Yüreğinde bir ses: «Hayır sen Karamanoğlu için geldin.» dedi. Somuncu Baba yüreğindeki sese dudak büktü: «Acaba?» diye mırıldandı.

Bedreddin, Somuncu Baba'nın ne düşünmekte olduğunu bilmeden yine derin, yine yangını gönül kökeninden iç çekmişti. «Kara Mustafa'yı hatırlamışsın, ben hiç unutmadım.» dedi. «İçimde yürüyen on iki adımın biri bu Kara Mustafanındır, bir onu seçiyorum. En çok o yürüyor.»

Somuncu Baba dalgın: «Herkesin bir işi vardır bu dünyada.» dedi. «Kara Mustafanın ki yürümek idi.»

«Öldü!» dedi Bedreddin. İlk defa sesi ısıtmasız, ilk defa gözleri topraktan kesinkes kurtulmuştu; ilk defa herkes gibi bir Bedreddin'di: «Ölen durur hâlbuki ölen yürümez. Mustafa neden yürür, hiç durmaz bende? Neden değişir, bir Mustafa'yken beş Mustafa olur on Mustafa'nın ayakkabısına sokar da ayağını yüreğime yüreğime yürür gelir.»

«Demek senin derdin de bu?»

Bedreddin sinirlendi: «Ne derdi? Derdi biz yaratırız, sen ben. Senin benim yarattığımız da beni yormaz.»

«Öyleyse bu yorgunluğun neden? Dolusun, boşalmamışa benzersin.»

Bedreddin sağına soluna bakınmıştı. Bahçenin iki duvarının bitişiği sık gölgeli, çiçeksiz bir yalnızlıktaydı, orayı gösterdi. «Şuraya çekilsek Somuncu Baba he der misin? Yol üstüyüz, gelip geçen var, tanıyan bilen var.»

Gözleri tanınmanın hem sıkıntısında hem nazında alıp verdi «tanıyan var» derken.

Somuncu Baba: «Keşke tanıyan olsa...» diye mırıldandı. «Asıl o zaman yalnız kalırdık Bedreddin. Gidelim. Görünüşteki yalnızlık hoşuna gidiyorsa, eh gidelim.»

Bedreddin çimenlere girmek üzereyken durup:

«Haklısın Somuncu Baba.» dedi benliğinden sıyrılarak; «Kurtulamıyorum, büsbütün kurtulamıyorum; bir yanım kalabalığa koşuyor, tanıyın bre beni tanıyın, de-

mesine haykırıyor; bir yanım tanınmaktan korkuyor. Ben bu iki yanımın arasındayım, eziliyorum.»

«Dünyayı bırak. Senin gibiler için dünya.»

Yutkundu Somuncu Baba. «Bir ağaçtır...» diyecekti. «Yemişlerinden vazgeçemezsin, gelgelelim zehirlidir damla damla öldürür seni.» diyecekti, işte o zaman yutkundu. Aklına, Bedreddin'i gördüğü gün hatırladığı ağaç gelmişti. Yapraksız, kış soğumuşluğunda, yaprak niyetine asılmış gözler, kulaklar, boyunları hatırlamıştı. Bedreddin'e ürpere ürpere bakmıştı o zaman da: «Tanrım, sana sığındım, sen koru.» diye geçirmişti içinden. Bu sefer duran Somuncu Baba, çimenlerde ayağını sürüye sürüye giden Bedreddin idi. Somuncu Baba, Bedreddin'in ardından bakmamak için bir gül fidanının yanında durmuş, eğilip tomurcuğu koklamıştı. Bedreddin az sonra Somuncu Baba'nın geride kaldığını fark etti. Durup beklediğini göstermek için de, tıpkı Somuncu Baba gibi eğilip, açmış bir gülü kokladı. Kokladıkça hoşlandı. Bir ara Somuncu Baba'yı da Mevlana Türbesi'nin bahçesini de unuttu gülün kokusunda. Pembesi taşmış bir gülün dünyasına daldı gitti; kokular, gül tohumları, gül tohumlarında yeniden açan yeniden kokan yeni güller...

«Hoş mu? Tanrının her hikmeti hoştur.»

«Evet. Dünya hoş.»

«O zaman seçmek gerek.»

«Seçtim ben!»

«Hangisini?»

Bedreddin yapmacıksız, ikircikiz, inanmışlığında anlamamış bakıyordu: «Ne demek hangisini? Bir dünya var. Bu gördüğümüz. Başkası? Yok. Bırak diyorsun bana; insanları bırak diyorsun. İnsanları bırakırsam benim varlığım neye yarar?»

Somuncu Baba şaşaladı. Bedreddin'e, dünyayı bırak

derken insanları bırak mı demişti? Öyle bir söz etmediğini biliyordu; edemeyeceğini de. Dünyayı bırak derken, dünyanın kabuğunu bırak demek istememiş miydi yoksa? Herhal Bedreddin kendi gönlünce duymuş işitmişti. Öyleyse yanlış yorumluyor duyduğunu Bedreddin; gördüğünü yanlış, işittiğini yanlış yorumluyor süzgeçten geçirmiyor hiç. Ya sezdiğini de yanlışa yorumlarsa? Bir kere daha dalını yaprağını dökmüş kış soğuğunda bir ağaç geldi gözlerinin önüne.

Bedreddin: «Ben insanlar için yaratıldım.» dedi sertçe. Somuncu Baba'nın gözlerinde canlanan kış ağacını sertçe silkelemiş oldu; «İnsanlardır dünya. İnsanların olmadığı bir dünya da var olamaz. Ahiret diyorsan...»

«Evet. Ahiret diyorum.»

«Yok. Var. Yani hem yok hem var. Gerisini sen anlayıver işte.»

«Kaçıyorsun. Aklınca kaçıyorsun.»

«Ahireti bırakalım Somuncu Baba. Ahiret bizim içimizde, biziz Ahiret, kendimiziz. Bizim dışımızda insanlar var, her insanın içinde de bir Ahiret. İnsanların içindeki Ahireti unutsak şimdi... İnsanları yönetirsek, doğru olana, iyi olana, güzel olana Somuncu Babam, insanları bu söylediğim yolda yönetirsek, oturalım şuraya, iki ikiyeyiz iki ikiye oturalım. Ben diyorum ki insanları Yıldırım Bayezid yönetmemeli, insanları Timur Beğ gibileri de yönetmemeli. Biz, bizim gibiler, bizim gibi düşünmesini, yazmasını, söylemesini bilenler diyorum; kılıçsız, atsız, yeniçerisiz...»

Somuncu Baba usulca: «Malsız mülksüz...» dedi.

Bedreddin kendi coşkunluğunda: «Malsız mülksüz...» diye tekrarladı. «Kılıç, mal mülk için sıyrılıyor kınından. Düşünce insan içindir, yalınkat insan için. Kılıç

düşünmesini bilmez.»

«Yani Bedreddin sen demek istiyorsun ki...» deyip düşüne düşüne çömeldi Somuncu Baba. Yeşili sertleşmiş bir çimeni kökünden koparıp avucunda döndüre dolaştıra çöğmenleştirdi: «Sen istiyorsun ki Yunus Emre yön versin dünyaya; Geyikli Baba çekip çevirsin, Mevlana Celaleddin şöyle olmalı böyle olmalı desin? Pekeylesek hepimiz senin bu sözünün sonu nereye varır bilir misin? Bütün dünyalılar türkü çığırmağa başlar, şiir okur, Hakkı çığrışmaktan başka şey düşünmez olur. Yahut Geyikli Baba'ya benzer, dünyadan elini eteğini çekip geyiklerle karacalarla hem dostlukta dolaşır. Yahut da rebabın, neyin, kudümün sesine bırakır kendini döner de döner. Dünya bu mudur? Kim doyuracaktır bunların karınlarını? Kim giyeceklerini dokuyacak, kim oturacakları evi örecektir? Ben demiyorum ki Yunus Emre köşesine çekilsin, Mevlana Celaleddin ortaya çıkmasın, Geyikli Baba görünmesin hiç. Bunlar merhamettir, gönüldür, insanın bedeninin içini yuyup yaykarlar. Gelgelelim gönül ile hoşgörü ile nizam-ı âlem dedikleri nesne yürümez, çünkü insan ile kurt kuş arasında ayrıcalık yoktur sen de bilirsin. Ne var ki insanlar düş gören kurtlardan kuşlardandır. Düşü doğruya yormak için Yunus Emre yorulacak, Yıldırım Bayezid Beğ uyku durak bilmeyecektir, bunlar el eledir, sırt sırta. Ben böyle biliyorum. Diyelim ki sen Timur Beğ olmak niyetindesin...»

Bedreddin sıçradı çömelişinden. Korkulu düşlerden uyanmışçasına baktı:

«Hayır! Bilemem. Ben, ben olmaz.»

«Neden?»

«Bilmiyorum, ama olmaz.»

«Dünyadan korktuğundan mı Ahiretten korktuğundan mı olmaz dersin?»

«Dünya var. Ahiret... Bilmiyorum, şimdilik bilmiyorum. Ahireti sorma bana, hiç değilse şu günlerde sorma. Timur Beğ olmamam korkumdan değil, Timur Beğ'in kanlılığını istemem.»

Somuncu Baba, hiç ilgisi olmayan bir soru sordu tepeden inme: «Benimle birlikte çileye soyunmak ister misin Bedreddin?»

«Yeter!» diye bağırdı Bedreddin delicesine; «Yeter! İstemem yetti artık. Kendi kendime dönmek istemiyorum bir daha, kendimi dinlemek, kendimi düşünmek istemiyorum. Çilelerin yalnızlığını değil, dünyayı özledim dünyayı!»

Titriyordu. Ağzı sulu sepkende köpürmüştü. Susup bir müddet konuşmadan Somuncu Baba'ya baktı. Sarı kara bakan gözleri yuvarlak halkaların dönüşünde uzaklaşıp yakınlaşıyordu.

«Dünyayı özledim Somuncu Baba.» diye titredi ısıtmalarda. «Kitaplarımı Nil'e döktükten sonra sırtımdaki ağır yükten kurtulduğumu hissettim. Yüreğimde yürüyen kalabalık tenhalaştı nispeten, on ikiye indi; çilelerle yeniden dolmak istemiyorum!»

«Çile boşalmaktır Bedreddin.»

«Eksik olsun öyle boşalma.»

«Pekey. Neden sana Şeyh Bedreddin dediler öyleyse?»

«Şeyhlik... Kim demekte? Mısır'dan kalmaysa kaçtık ondan da; kaçtık baba.» Sustu.

«Mısır'dan değil; bir yerlerden kulağımıza çalınmış olmalı. Sakız Adası'nın denizinden bir keşişin yolu bizim fırından geçmişti bir vakitler, ondan duydum bir; bir de herhal Mısır'dan gelme bir çömez idi, şeyhliğinden değil de senden biraz karışıkçasına söz ettiydi. Şeyh Ahlati'nin ölümünde...»

Şeyh Bedreddin susuşunda kalktı. Öylece bir iki dönelendi. Gelip Somuncu Baba'nın önünde durdu. Isıtmalı gözlerini yerden kaldırmıyordu. «Duyduklarının yarısı doğru sayılır.» dedi fısıltıda. Hangi yarısı olduğunu açmadı. «Seninle erbain çıkarmak isterim. İsterdim daha doğrusu. Hoş bir babasın, hoş düşünürsün amma ve lâkin erbain zor gelir bana, aklımı başımdan alır. Dünya için akıl gerek. Eğer dilersen oturup sabahlaraca tartışalım. Kur'an'ın içten dıştan yedi anlamını söyleşelim, her bir yediden yetmiş yediyi soralım dilersen.»

Bu bir meydan okuma mıydı? Somuncu Baba'ya meydan okuma gibi geldi. Oldum olası, ne çeşidinden olursa olsun meydan okumaları sevmezdi. Boynunu büktü: «Biz kim Kur'an-ı Kerim'in yedi manası kim hay Bedreddin, biz yoksul bir somuncuyuz şunun şurasında, somuncu olduğumuzu da unutamayız.»

Şeyh Bedreddin, Somuncu Baba'nın boyun büküşündeki niyazı anlamadı; belki de anlamak istemedi. Biraz huysuz, biraz dikçe: «Dilersen dedik biz de Somunca Babam.» dedi. «Dilemezsen, sen bilirsin. Biz Kur'an'ın içten dıştan yedi manasına varmış kişilerdeniz, eyi olurdu. Ama istersen, dilersen yarın akşam buraya gelirsin söyleşiriz.»

Somuncu Baba, Ecevit'i gördüğünde Şeyh Bedreddin'in bu çağrısına gidiyordu. Niyeti ne Kur'an-ı Kerim'in yedi anlamı üzere söyleşmek ne de Şeyh Bedreddin'i dinlemek idi. Dünden, yanından ayrıldığından bu yana Bedreddin'i düşünüyordu; Bedreddin'in ne Ahiretten bütün bütüne kopabilen ne de tam tamına dünyalı olabilen, çok istemesine rağmen isteğince olamayan dünyalığındaki çapraşıklığı çözmeğe çalışıyordu. Bir sonuca varamıyor, Bedreddin'in ne isteğini, ne isteyebileceğini çıkaramıyordu. Şunu anlamıştı sadece:

Bedreddin her şeyden, herkesten çok kendini seviyordu, bir tür kendine tapınmaydı bu. Dünya dediği, kopamayacağım insanlar dediği, kitap gibi yüce tabiat dediği nesneleri nasıl biçimlendiriyorsa kafasında onlardan, onların hepsinden üstün görüyordu benliğini. Birçok şeyler bildiği, bildiklerini hem de enine boyuna derinine bildiği, yaptığı kıyaslamalardan belliydi belli olmasına da bilmek neye yarardı? Düşleri yanlışa yorumlamak, tabiatı olmazına zorlamak ne fayda getirirdi?

Mevlana Türbesi'nin kapısına kadar geldiği halde beyninde evrile çevrile dönen Bedreddin, şöyle yahut böyle bir kılığa bürünememiş aksine soğuk, soğuk, soğuk bir kış ağacı en kalın dalından kabuk bağlayıp yaprak yerine urganlar sarkıtmıştı. Urganlar yağlıydı da üstelik. Türbenin kapısından irkilerek dönmüştü Somuncu Baba. En iyisi, Şeyh Bedreddin denilen bu adamı hiç görmemekti; ondan uzak durmaktı. Konya'ya gelme niyetinde Şeyh Bedreddin zaten yoktu; Şeyh Bedreddin'e rastlaması zamanın kötü bir oyalamasıydı o kadar. O kadar mı? Gerçekten bir oyalaması mıydı zamanın? Bedreddin'in uzaktan yakından olacaklara hiç mi bir parmak sokuşu olmayacaktı? «Belki de ben Konya'ya bu Bedreddin için geldim, sadece bu Bedreddin için. Yoksa nizam-ı âlem bize göre değil, olmasa gerek!»

Böyle düşündüğü anda Bedreddin'den kaçmanın manasızlığını anladı. Bu, hem Bedreddin'in üstünlük hastalığını daha çok ateşleyecek hem de noksanların noksanlığında alıp götürmesine sebep olacaktı. Kur'an-ı Kerim'in içten dışa yedişer anlamı demek her biri yedişer dünyadan üstün manalar demekti ki sezebilmek için dahi insanın, değil on yedi Şeyh Bedreddin, üç beş Yunus Emre, beş on Mevlana Celaleddin olması gerekirdi en azından.

Şeyh Bedreddin'le oturup söyleşmeğe sığanma kararıyla döndüğünde, duvarın öte yüzünden bahçeye dalgın yorulmuşlukların yorgun uyuklamasında bakan Ecevit'i yaladı gözleri. Ummamış bir kırpışmada seçmecesine bakınca gönlü bulanır gibi oldu; «Tanrım!» diye mırıldanmaktan kendini alamadı. Bir yanda Bedreddin, içerde; bir yanda Ecevit, dışarda. Uzak, çok uzak ülkelerde birbirine sıkı sıkıya bağlanmış iki tutsak, iki mahpus olsaydı ve bunu da görebilseydi Somuncu Baba ancak bu denli şaşakalırdı. Bir kere daim, tıpkı Şeyh Bedreddin'i gördüğünde olduğu gibi, yılların yıllara yüklenip ağırlaştırdığı bir dolu dereye bata çıka koşup çaptı. Bedreddin, Ecevit, Doğan, ötekiler; Börklüce Mustafa ile Torlak Kemal, sonra? O zaman daha yıldırımlığı bilinmeyen Bayezid'in karanlık geçitlere deli tayları sürüşü, sürüşü, sürüşü.

Somuncu Baba'nın gözleri kamaşıyordu.

Yıllarca önce birbirine bağlanmış da kendi fırınına getirilmiş olan bir sofraydı sanki dünya ve bu sofrayı ucundan ucundan Simavnalı Bedreddin, Ecevit, Doğan, Börklüce, Torlak ve Bayezid kemiriyorlardı. Bir Karamanoğlu bir de Timur Beğ noksandı o zamanki sofrada. Şimdi sofra büyümüş, şimdi sofra zenginleşmişti. Şimdi Karamanoğlu ile Timur Beğ de sofraya oturmak istiyordu, oturuyordu, oturmuştu. Ve şimdi Konya'da...

Bedreddin'den sonra Ecevit'e rastlaması sıradan bir rastlama değilmiş gibiydi. Gülümsedi. Fakat Ecevit oralarda olmazcasına bakıyordu, hala dalgınlığında, hala yorgun uykumsuluğundaydı. Varsın olsun; varsın uyanmasın, çünkü Ecevit'in uyanması, çalınacak elmalara, açlığına doyulmayacak ekmeklere olacaktı, geçmiş günlerinden biliyordu bunu. Keşke Bedreddin de Şeyhliğini böylesi uyanmaz uykumsuluklara yatırabilseydi.

Ecevit'i görünce Bedreddin'den irkilmemesi gerektiğini bir kere daha anladı. Bedreddin üstünlük mü taslıyordu? Somuncu Baba olarak varsa üstünlüğün de üstünlüğünü taslayacaktı. Bedreddin biliyor mu, çok mu biliyor? Bildiğini gösterme ateşinde mi yanıyor, çok mu yanıyor? Somuncu Baba olarak kendisi de en çok bilmenin ateşinde yanıyor görünecekti. «Savaş!» diye geçirdi içinden; «Bu bir savaş. Karşındakinin silahlarını kuşanmak istedin mi savaşa girersin, istemedin mi? Zebanini kendin beslersin elinle. Öyle de hay Somuncu Baba Timur'u neden kınarsın Bayezid'e neden küsersin? Onlar bu dünyanın adamları ayrıca. Değil mi?

Somuncu Babalığından ayrılmadıkça dünyanın içine giremeyecekti; dünyanın içinde debelenemeyecekti.

Fakat Şeyh Bedreddin, Somuncu Baba'yı dünyanın içine girme ağırlığından kurtardı. Şadırvanın az ötesinde karşılaştıklarında Somuncu Baba, az önce gülümsediği Ecevit'in dalgın yüzüyle Şeyh Bedreddin'in karaçalı sakalını, zihninden değiş tokuş ediyordu, ilk bakışta bunun için Şeyh Bedreddin'in dünkü giydiklerinden farklı giyinmiş olduğunu göremedi. Ama tez uyandı. Şeyh Bedreddin'in hırkasından çediğine, daha yeni daha gösterişli giyindiğini gördü. Karaçalı sakalı parıldıyordu, taranmıştı. Bir gül yağı kokusundaydı Bedreddin'in üstü başı. «Hayırdır inşallah Şeyhim neyin nesidir bu?» dedi ama «şeyhim» deyişindeki acayipliği kendi kulağına bile battı. Nedense düzeltmek içinden gelmedi acayipliği.

Şeyh Bedreddin biraz tedirgin kaçamaklaştı:

«Gitmemiz gerekti de.»

«Konya'dan mı? Yolculuk molculuk gibi mi?»

«Hayır. Karamanoğlu bizim için, buyursun elini öpeyim demiş. Yeyintiye çağırır.»

«Yaa? Ondan böyle gidersin demek?»

«Bunda şaşılacak ne var?»

«Ne yok ki Şeyhim?» Yine acayip çıkmıştı sesi istemeyerek de olsa. Bu sefer düzeltti: «Yani haklısın, şaşmamak gerek. Biz Karamanoğlunun dervişleri sevmediğini duymuştuk; dervişliği inkâr eder, hor görür diye bilirdik. Seni sarayına çağırması?»

«Biz derviş değiliz diyedir.»

«Orası da doğru ya. Biz derviş derken dervişliği daraltıp arıtmak istememiştik, Peygamber Efendimizi de derviş diye düşünmüştük öte yandan.»

Şeyh Bedreddin hırçınlaştı. «Anladık, pekey; çağıran çağırdıysa gitmeyelim mi? Dervişlikte gitmemek mi vardır?»

«Benim bildiğim Geyikli Baba ne Orhan Beğ'in çağırışına gitmiştir, ne de onun ben geleyim demesine gel demiştir.»

«Biz Geyikli Baba değiliz.»

«Haklısın. Karamanoğlu da Orhan Beğ olamaz zaten.»

Şeyh Bedreddin, dünyalı Bedreddin'e yakışmayan bir öfkeyle ayrıldı Somuncu Baba'dan. «Orası pek belli olmaz, şimdi belli olmaz!» demişti dişlerini gıcırdatarak.

Somuncu Baba bu kadarına inanmak istemedi: «Bana öyle gelmiş olmalı.» diye düşündü ama Bedreddin'in çok yıllar önce Timur Beğ'in yanına da gittiği aklına geldi. «Tıpkı böyle, Timur Beğ'e de tıpkı böyle yeldir yepelek koşmuştur.» diye mırıldandı; «Kim bilir, daha nice bir Beğe de böyle koşacaktır. Hıncı, neden Bayezid Beğ beni çağırmaz diyesine midir acaba?» Evet, hınçtı Şeyh Bedreddin'in yüreğindeki, bunu kesinlikle anlamıştı Somuncu Baba. Şak dedi elini ensesine attı: «Bre Somuncu sen bunadın mı?» diye kötülendi; «Bre bu Bedreddin Timur Beğ'e gittiyse bir vakitler, şimdi de bre

Karamanoğluya gidiyorsa, hemi de saklanmadan apaçık gidiyorsa ne demektir bunu neden düşünmezsin? Eyvah, dervişin uleması üç Beğden ikisiyle ne alıp verir ola? Dervişliğin ulemalığa yelteneni Beğ kapısına koştu mu sonu neye varır? Hele ne dedi bu Bedreddin ne dedi? Orası pek belli olmaz, şimdi belli olmaz! Bre ne demektir bu söz ulu orta söylenmişse Somuncu?»

Şak deyip ensesine vurduğu eli orada, öylecene duruyordu. Şadırvanın şırıltısı da olmasa yeryüzünde değilmiş sanabilirdi kendini. Yıldırım Bayezid'in, tayını, geçitlere delice sürüşünü düşlüyor; delice tayın burun kanatlarındaki fısırtıyı duyuyor, toprağı dörtnal toynaklarının gittikçe yalnızlığa vuruşunu işitiyordu. Geçitlerin her birinin ardında ya bir Karamanoğlu ya bir Timur Beğ, delice tayın toynaklarının yalnızlığa vuruşunun yorulmasını bekliyordu. Şeyh Bedreddin Timur'dan Karamanoğluya, Karamanoğlundan Timur'a, ama her geçitte aradığı fırsatı koklar bir durumda görünüyordu.

Toz duman içinde ağır bir gülyağı kokusu, uykudan beter siniyordu.

Somuncu Baba güçsüzlüğünü sezdi; çaresiz: «Bize göre değil bu işler.» diye iç çekti; «Ya biri gidip Yıldırım Bayezid'e dur demeli, ya biri Timur Beğ'in topal aklını düzeltmeli. Benim elim kısa kaldı Konya'da.»

Şadırvanın şırıltısını da duymuyordu artık.

Bütün aş boyu, Şeyh Bedreddin, Karamanoğlunun sarayının kapısından şu ana, görünüşlerinden tatlarına varıncaya değin değişik, görünüşlerinden tadına varıncaya değin göz alıcı damak eritici tatlılara el vuruncaya kadar karşılanıp ağırlanışının kabına sığamazlığındaydı. Sanki bir bulunmadık kuş olup uçurulmadığı, bir görülmedik soydan at olup tavlanmadığı noksan kalmıştı. Sofranın sıvama ibrişim, işlenmiş sırma örtüsü, al peşkirlerin üstünde altın tellerden açtırılmış çiçeklerin mum şavkımasında ışıması; tabaklardan kaşıklara pırıl pırıl vuran altın sarısı; kesme billur kadehlerde yakut şaraplar, şaraplardan içmemişti Şeyh Bedreddin ama içse buncasına başı dönmezdi belki.

Zengin sofra iki kişiyeydi. Kendisine önce, sonra Karamanoğlu'ya. Kızlar ki birbirinden güzel, kızlar ki yüzlerine bakılmağa gözlerin kıyamadığı... Yalnız iki kişiye hizmet ediyordu. Kendisine önce, sonra Karamanoğlu'ya. Kızların gidişi gelişi ancak düşlerde olabilirdi; düşlere has gidiş gelişti; elleri, göz süzüşleri, bekleyişleri. Şeyh Bedreddin, kızların, yüreğinde durmadan yürüyen on iki adımın on ikisini de durdurduğunu hissetmekteydi.

Karamanoğlu gülüyordu, yine gülüyordu, yine gülüyordu.

Ta başında, sarayın kapısından girince başlayan merdivenin üst başında Şeyh Bedreddin'i karşıladığından beri gülüyordu. Gülüşü derece derece artmıştı, gülüşü şaraplaşmıştı. Sofrada tatlılar sıralanınca da uzun, sonu gelmez sanılacak bir kahkaha da sofranın, var sandığı noksanını tamamlamıştı.

Şeyh Bedreddin, Karamanoğlunun, dar, badem gözlerinden yassı Türkmen yüzüne; yassı Türkmen yüzünden çakal inadı çenesine göz gezdirmek fırsatını bu kahkaha sırasında bulmuştu. Niyeti, her şeye aldırmaz gözükmekti. Daha gençliğinde denediği Timur Beğ yenilgisini tekrarlamak istemiyordu. Gençliğinin hamlığı yüzünden ancak uzaktan görmekle yetindiği Timur Beğ'in yüzü ile Karamanoğlunun yüzünü kıyasladığında Karamanoğlunun yüzünü daha toy, daha kolay buldu. Timur'un yüzü, unutmadığı, unutmak istemeyeceği yüzlerden biriydi, Kara Mustafa'nın yüzü gibi; Somuncu Baba'nın, Bursa düğününde gördüğü Murad Beğ'in, Seyyid Bereke'nin, Şeyh Hüseyn-i Ahlati'nin yüzleri gibi. Ecevit'inki gibi. Gönlüne pireler doldu sanki Ecevit'in yüzünü anar anmaz. Unuttuğunu sanıyordu.

«Hayatımıza girecek bir yüz değil, hayatımıza girecek bir yüz değil.» diye söylendi gönlündeki pirelerin arasından. «Öyleyse neden unutmamışız, neden anarız böyle bir günde?»

«Daldın derviş baba, sen hep böyle susar mısın?»

Karamanoğlunun kahkahalı sesi eğlenmesineydi gizlisinden.

Şeyh Bedreddin, gönlünde pirelenen Ecevit'in yüzüyle uğraşmaktayken: «Biz derviş değiliz.» diye homurdandı. «Olmağa da niyetimiz yoktur.»

«Eh çok şükür lafın ağzını açabildik, sofrayı sevmem ben. Hele dervişlerle olursam ki olmazdım, olmadım.

Şarap getirin tez bre soyhalar! Tamam, sen haklısın Şeyh, derviş olamazsın, derviş şaraptan kaçar lâkin şeyh, derviş, molla, ne dersen de, bizden ırak olmalıdır amma sana yaklaşmak dileriz. Çünkü... Açık konuşalım mı Bedreddin Şeyh?»

Şeyh Bedreddin ters yüz döndüğünü sandı. Karamanoğlunun şarap eziği sesi, şimdiyece el üstünde tuttuğu Bedreddin'i hiçe sayıyordu. Hiçe saymasa bile Bedreddin'e batmıştı. Bu altın sarıları, bu ibrişim sırmalar gizli bir yem gibi sırıtmıştı birden. Sanki huysuz bir yaban eşeğiydi Bedreddin de, yüke alıştırılmak için görülmemiş yemler serpiliyordu her adımına. Adım adım, adım adım, yemi yalaya yuta fışkı kokan bir ahıra mı sokulacaktı? Karamanoğlunun şarap eziği sesi, kulaklarını yanıltmamış ise, fışkı kokan ahırı haber veriyordu. Karamanoğlunun dar badem gözleri, yassı Türkmen yüzü, çakal inadı çenesi henüz sesi gibi açık değildi ama...

«Yine de toy yüz.» diye düşündü sinirlenerek. «Timur'un yüzü kan özlemini saklamasını bilen bir ustalıktaydı bununki budala. Pazu gücü bu yüz, akıl gücünden yoksun.»

«Ee? Bedreddin Şeyh? Açık konuşalım mı?»

«Konuşalım.»

«Neden terslendin bre? Bir alışveriş sofrasıdır bu, terslenmek olmaz.»

«Terslenmek? Düşünmedik.»

«Eyi öyleyse. Heyyyy! Şarap gelsin tatlı istemez bize. Bedreddin Şeyh de şarap istemez derviş tatlı müptelası olmak gerek, yetiştirin!»

«Biz derviş değiliz dedik!»

«Tamam bre, biz de duyduk, duymadık mı? Dervişler nedir kabul etmeyiz öteden beri; derviş, Osmanlı'nın baş tacıdır, Osmanlı'nın nökeridir bize yürek gerek

yürek! Dervişe sığınanda yürek eksik demektir. Böyle düşünürüz de ya neden sana el atarız neden bunca yemi dökeriz önüne?»

Altın kadehini bir dikişte ağzına boşalttı; çakal inadı çenesinden sızan artığı sildi. Şeyh Bedreddin'e bakmıyordu. Şeyh Bedreddin'in ısıtma yükü gözlerini açа açа kendisini süzdüğünü fark etmiyordu. Aklındaki hesabın ötesini umursamadığı belliydi:

«Şundan ki...» diye bitirdi sözünü; «Önüne şundan dökeriz bunca yemi ki senin ünün gürültülüdür. Timur'a da kapılanmak istemişsin, doğru mu?»

Şeyh Bedreddin'in yüzüne bakarak sormuştu bu sefer. Şeyh Bedreddin'in lokma boğazında tıkandı. El üstünde el üstünde uçuruluşunun kanadı kırılmıştı, böyle giderse düşeceği yüzde yüz idi. Düşmeden önce kalkıp gitmeliydi. Kalkıp gitmek, bu budala surata vurulacak en yiğit şamar olurdu, bu dar badem gözleri yolmaktan betere geçerdi. Fakat altın tabaklar, fakat kızlar, fakat o karşılanış o el üstünde uçurmacalar, hemen, birden bırakılıp kalkılamayacak kadar esrik o baş dönmeler. Ola ki bu pazu gücü budalası aklınca denemekteydi kendisini. Böyle düşünmek işine geldi. Karamanoğlunun sorusunu, boğazına tıkanan lokmasını çabalayarak cevapladı:

«Kapılanmak değil.» dedi. «Bize kapılanılır. Timur'u görmek diledik, hepsi bu. O da hamlığımızdaydı.»

«Eh, öyle dediysen öyledir. Gördün de ne kazandın?»

«Görmedim. O vakit, Seyyid Bereke'yle söyleşmek bize daha tatlı geldiydi.»

«Olmaz. Adam neyi istiyorsa ona gitmeli, ondan şaşmamalı. Timur'u görmek istedi isen Timur'a gitmeliydin, Seyyid Bereke neyine?»

«O vakitlerde de deryayı bırakıp ırmakla uğraşmaktan hoşlanmamışız demek ki.»

«Vay hele; Timur mu ırmaktır bre? Herif dünyaya pençe atmış ki kaldırıp yere çala, nasıl ırmaktır bu?»

«Ben öyle gördüm. O vakit.»

«Şimdi?»

«Bilemem. Ben de büyüdüm, Seyyid Bereke ne durumdadır Timur ne durumdadır görmeyince bilmek olmaz.»

«Bre ne biçim sözdür bu Bedreddin Şeyh? Seyyid Bereke Timur'un akıl hocası mıdır? Ne zamandır Beğler akıl hocası taşır oldu? Beğ dediğin aklınca sürmezse yaya kalır. Akıl hocası başkasının atına binmektir, tez inilir.»

«Sen öyle diyorsan öyledir.»

«Ya sen? Bre sen ne dersin?»

«Timur dünyaya pençe salmış ki yere çalasına diyen sensin. Bayezid Beğ ise kefereyi dize getirmiş yedi yerden. İkisinin de akıl hocaları var, bilmektesin. Sen ise bu Konya'nın düzünde...»

«Ne durdun? Açık konuşuyoruz. Açık konuşmada gücenmece yoktur getirsene sözünün sonunu! Ben ise bu Konya düzünün parçasında sıkışıp kalmışım. Bir yandan Timur'u beklerim korka korka, bir yandan Osmanlı sopası yerim çünkü benim akıl hocam yok, bunu diyecektin desene Bedreddin Şeyh! Bre şarap! Bu dervişin ağzı açıldı kerametini görelim bre bana şarap!»

Karamanoğlunun dar badem gözleri iki yana doğru iyice yatmıştı, yassı Türkmen yüzü daha bir şaraba yassılmıştı. Az öncekini gölgeleyen bir kahkaha daha attı.

«Eveeeet!» dedi yerinde genleşip yerleşerek: «Bedreddin Şeyh evet, geldik Vehbi'nin kerrakesine derviş ağa, bilir misin nedir bu Vehbi'nin kerrakesi. Bilirsin,

geçelim öyleyse. Biz, bizim aklımızı kullanacağız Karamanlı aklını, bilir mi sen olacaksın, bu biçimde düşündük. Unutma haa, akıl yedi adım sürer ancak!»

Şeyh Bedreddin'in el üstünde el üstünde uçuruluşunun bir kanadı daha kırılmıştı. Küsüp el sürmediği tatlılar, el sürüp ağzına atmışçasına boğazına dizildi. Bu herif deliydi başka türlüsü olamazdı; ya kendini bilmezin biriydi deliliğinde ya da aklınca Şeyh Bedreddinliğini küçümsüyordu. Sofrayı bırakıp gitmek farz olmuştu ama sofrayı bırakıp gitmekle ders verilmiş olamazdı buna, anlamazdı oncağızdan. Beklemeliydi, yeri geldi mi lafı taş yapıp fırlak boğazına sokmalıydı çıkmazından.

Karamanoğlu, boşalttığı kadehinin kıyısını yalıyordu; gözaltından da Şeyh Bedreddin'i araştırıyordu.

«Eveeet!» dedi yine yayıla yayıla: «Evet akıl bizim Karamanlı aklı el senin Bedreddin Şeyh elin. Ben Timur Beğ değilim, kaz palazı Bayezid hiç değilim. Oğuz sülalesinde Karamanlının yeri vardır Osmanlı gibi uydurma yer yakıştırmamıştır kendine. Timur gibi soyu sopu bellisizlerden de değildir.»

Yumruğunu kaldırdığı gibi vurdu sofraya; altın tabaklar cıngıldadı, altın kaşıklar civildeşti; Karamanoğlunun kıllı yumruğu sımsıkı, sofranın ortasında çakıldı kaldı.

«Ben Karamanoğluyum! Şimdi beni eyice dinle. Dur dinlemeden önce bana gücünü göstermelisin. Bakalım duyduğum doğru mudur, ünün tünün doğru mudur? Çıkardığı gürültüye denk mi, değmekte midir? Göster, görelim. Ondan sonra kulağını bana verip dinleyeceksin.»

Karamanoğlunun sımsıkı kıllı yumruğu, sona ermesine rağmen hala zenginliği eksilmemiş sofranın üstünde çakılı duruyordu. Şeyh Bedreddin yediği yemeklerin içtiği şerbetlerin üstüne üstüne oturur gibi kursa-

ğına çakılıp kaldığını sandığı bu kıllı yumruğa baktı bir vakit. Altın tabaklar, yakut kakmalı gümüş kupalar, onlardan aşağı kalmayan şunlar bunlar, şamdanlar, kandiller, kızların giydikleri, takıları, öteberileri. Derken Somuncu Baba'yla Kara Mustafa vaktinden kalma bir ramazan akşamına kaydı gözleri. Yeşil soğan ile el kadar ekmek dilimine iftar ettikleri Yolcu Dervişlerin sofrası. Derken Konya'nın beş kapısına birden yaklaşmış, yapışarak yaklaşmış küme küme yoksul evlerin aç sofraları. Derken Nil boyunda yalınayak ısıtma şişmişliğinde küp karınlı çocuklar. Derken Şam'ın derken Haleb'in. Der*-ken... Şeyh Bedreddin'in gözleri bu zenginlikten o yoksulluklara boğulurcasına bakmağa başladı.

«Olmaz! Hayır olmaz!» dedi açık açık; «İnsanların sofrasından bu yumruk kalkmalı, kalkmalı! Bu yumruklarla bu dünya abad olmaz!»

Karamanoğlu bir yumruğuna bir Şeyh Bedreddin'e baktı aval aval; Bedreddin ne demek istiyordu, ne diyordu? Yavaşça açtı sıkılmış yumruğunun parmaklarını, oynattı; içini dışına dışını içine döndürdü, güldü bir tuhaf, sırıtır gibi: «Yani, şimdi keramet midir bu söylediğin?» diye sordu. «Senden keramet istedim; göstereceğin keramet bu ise...»

Şeyh Bedreddin: «Hayır.» dedi; «Sözüm benim sözümdür, düşündüğüm. Keramet değil.»

«Bre lafı bırak da keramet göster bana.»

«Keramet? Nasılını istiyorsun?»

«Kerametin nasılı mı olur behey Bedreddin Şeyh. Ününe tününe uygun olsun da nasıl olursa olsun.»

«Pekey. Bekle bakalım.»

Karamanoğlu bir an alıklaştı. Ya ummamış ya da inanmamıştı. Dağlıların apul apul çocuklaşmasında toparlandı; eliyle ağzını burnunu sildi; ağzı, farkına var-

madığı bir yan açılmışlıkta gözlerini Şeyh Bedreddin'e dikip bekledi.

Şeyh Bedreddin Karamanoğlunun haline şaşmadı:

«Demek keramet görmek istersin. Pekey neden görmüyorsun? Sen bir kerametsin; ben de bir kerametim.»

«Nasıl? Anlamadım!»

«Nasılı burda zaten, anlamakta.»

Karamanoğlu, hoş bir oyunun hoşluğuna adım atmanın keyfinde güldü: «Eh, anlat bre Bedreddin Şeyh. Anlatasın diye çağırdık.»

«Yemişini yediğin ağaç nerden biter?»

Karamanoğlunun gülüşü yassıldı yassı Türkmen yüzünde: «Topraktaaan. Bunu bilmeyecek ne var?»

«Bilmek başka görmek başka, bakmak daha başka. Ne ise. Şu yediğimiz ekmeğin ekini, aşın sebzesi nerden biter?»

Karamanoğlu kıkırdadı: «Bre çocuğa mı sorarsın sen? Topraktan bitmez mi Bedreddin Şeyh? Tabi topraktan biter.»

«Bazen çocuğa sorulur büyüğe sorulacak, bazen büyüğe sorulur çocuklara sorulacaklar. Her neyse. Şu içtiğimiz lezzetli suyun kaynağı nerden kaynar Hakkın izni ile pekey?»

Karamanoğlunun kıkır kıkır gülüşü kahkahaya atladı: «Bre anlaşıldı sen oyun oynarsın. Hadi cevabını geciktirmeyim. Bütün kaynaklar Çalap'ın izniyle topraktan kaynar.»

«Tamam, dünya bir bitmez oyundur zaten, yine neyse diyelim, sözün kısası demek ki yemiş veren ağaç senden biter, ekin ile sebze senden göğerir, su senden kaynar. Dört bir yanın çifte keramet doluyken benden neden keramet istersin gözlerini açıp baksana çevrene. Sarayından çıksana, adam arasına karışsana, yumruğu

sıkmak marifet değil sıkılmış yumrukları açıp yumuşatsana...»

«Dur dur, bre Bedreddin Şeyh dur aklımı dağıtma. Ağaç nasıl benden biter, ekin nasıl benden göğerir, su nasıl benden kaynar?»

«Sen ölünce toprak olmayacak mısın? Etin kemiğin çürüyüp toprağa karışmayacak mı? Öyleyse?»

Karamanoğlu elinin tersiyle önündeki kadehi itti. Kadeh devrildi; canım sofra örtüsünün ibrişim sarmalarına doğru bir şarap kırmızılığı akıp yayıldı. Kızlar koşuştular ama Karamanoğlu elinin tersiye kızları da itti.

«Öyleyse? Öyleyse?» diye açtı ağzını; «Öyleyse ben beni yiyorum haberim yok bre Bedreddin Şeyh, senin kerametin de beni bana yedirmek midir bu ne biçim kerametttir, durmadan ben beni mi yemekteyim şimdi haa?»

«Ne sanırdın ya? Bu dünyada herkes kendi kendini yemekte, kendi kendini tekrarlamakta...»

Karamanoğlu, bu sefer kurnaz güldü; tilkileşmiş göz süzdü, şarabımsı; «Ben Bayezid'i yemek isterdim, Timur'u içmek dilerdim, bu mümkün mü bre Bedreddin Şeyh?» diye sordu.

Kalkıp gitmenin tam sırasıydı. Karamanoğluyu o haliyle bırakmak.

«Dur bre Bedreddin Şeyh, nereye kalkarsın ben daha oturmaktayken? Bre dur dedik sana sorum karşılıksız kaldı, olmaz! Hele durasın. Durasın ki önüne nasıl bir padişahlık açmadayım göresin. Bu padişahlığı ben bulurum, senin eline geçmez bir yerlerde bulamazsın bensiz, bilesin.» diye kalka gelmiş, bırakıp gitmeğe hazır Şeyh Bedreddin'i kapıda durdurup koluna el atmıştı.

Sürükleyip has odaya götürdü. Orada, daha bir aklı başında; şaraptan, sofradan, kızlardan uzaklaşmış daha

bir kendinde, niyetini anlattı Şeyh Bedreddin'e. Osmanlıyı ortadan kaldırmak gerektiğini, Osmanlı'nın yerine Karamanlının konmasının şart olduğunu yoksa bu dünya yarışına çürük Osmanlı'nın soluğunun yetmeyeceğini çünkü Kayı Boyunun cibilliyetinde soluksuzluğun yattığını, hâlbuki Karamanoğullarının şunca geçmişi ile Selçuk soluğunu sürdürmeğe hak kazandığını hemi de yiğitliğini, akıllılığını üstünlüğünü anlattı.

Bedreddin sıkıla sıkıla dinliyor, kendi padişahlığının nasıl bir padişahlık olacağına meraklanmasa sözü yarıda kesip gitmeği hayalliyordu. Sonunda Karamanoğlu: «İşte böyle.» deyip sözü bağ yerine getirince gözlerini açtı bekledi. Karamanoğlu da: «İşte böyle.» deyince az biraz soluklanıp beklemişti.

«Bunun için, Türkmen'in Osmanlı'dan soğuması gerektir. Bu dediklerim başka yolla olmaz, bu yolla olur. Zaman ister ama olur. Çünkü bizim Türkmen'i bilirim ben. Düş ister bu sürü. Kel Aynak gibilerinin dedikodusuna yatar. Kel Aynak benim adamım idi. Osmanoğlunun toprağında adamlarını ağ gibi örmüş dedikodusunu yayar Türkmen sürüsünü bizden yana çekmeğe çalışırdı, kandırırdı da. Yararını çok gördük, Osmanoğlu kolayına üstümüze salamadı. Şimdi Kel Aynak yok, öldü. Bedreddin Şeyh senin öyle bir Kel Aynak olmanı isterim sözün kısası.»

Öyle bir düşüş düştü ki Şeyh Bedreddin el üstünde uçurmalardan, boş bulunup tıpkı Karamanoğlu ağzıyla:

«Bre bu ne biçim padişahlıktır ki bize ol dersin Karamanoğlu?» diye sordu aptallaşarak.

«Nasıl mı? Nasıl bir padişahlık mı?» Yine gülmeğe başladı Karamanoğlu: «Nasıl olacak Bedreddin Şeyh? Sen içten göğnüttün mü ben dıştan vurup erittim mi bitti bu Osmanoğlu. Bir yandan da Timur'a el ediveririz daha

olmazsa o zaman? Düşün bre o zamanı Bedreddin Şeyh, neden senin de Mevlana Celaleddin gibi dönenlerin, onunkinden yaldızlı yeşil kubbelerde türben olmasın ha?»

Çöktü oturdu olduğu yere Şeyh Bedreddin. Hiç bir söz edemedi de ağzı ısıtma köpüğünde açılıp kapanıp:

«Düşüneyim hele.» dedi. «Düşüneyim bir.» Karamanoğlunun sarayından ne biçimde çıktığını bilemedi.

Gece basmıştı ortalığı. Ay daha ışımamıştı. Yıldızlar deyyus gözleri gibi yalabuyordu. Hiç ama hiç bir şey düşünmüyordu. Düşünemiyordu.

Nereye gideceğini bilmiyor, kestiremiyordu. Bir gölge peydahlandı yanı başında. Bir süre adımlarını Şeyh Bedreddin'in adımlarına uydurdu.

Kendince uygun bulduğu bir dönemeçte, Şeyh Bedreddin'i ürkütmek istemeyen bir dikkatle yaklaştı. Utana sıkıla selam verip yol kesti, boyun büküp derviş niyazına durdu.

«Kimsin?»

«Etindenim kemiğindenim Şeyhim. Bastığın toprağın zerresindenim. Ben de halimce bir Bedreddinim.»

«Yetmedi. Belki biz yetmedik.»

«Börklüce Mustafa'dan Torlak Kemal'den geliriz.»

«Ne yandadırlar?»

«Sakız derler bir ada. Sakız'ın denizinde.»

Şeyh Bedreddin: «Sakızın denizi...» diye mırıldandı. Somuncu Baba'dan duyduğu geldi aklına.

«Nicedir Börklüce? Nicedir Torlak?»

«Nefesin üzeredirler; ikrarın kavlince...»

«Ya niyetleri?»

«Şeyhimizi o yana çağırmaktır. Yol açık, mekân hazır, cümle uyumumuzda, bizi beklerler.»

Şeyh Bedreddin Kel Aynak'ı düşündü. Ne bir biçim,

ne bir çehre veremedi. Bildiği Kel Aynak kuşlarını gözünde canlandırdı; iğrendi. «Demek bizi Kel Aynak görür Karamanoğlu? Demek bizi el ulağı derecesine indirir. Bütün Beğler yere batmalı!»

«Ne buyurdun Şeyhim?»

«Buyurmadım henüz, hay hay dedim dervişim tut elimden.»

«Böyle mi? Böylece mi? Şeyhim bir yere uğramak yok mu bir şeyler almak yok mu?»

«Yok. Her şey üstümüzde, her şey bizdedir. Yum gözünü. Ben aç demeden açma sakın.»

Gece basmıştı ortalığı; ay daha ışımamıştı.

Yıldızlar deyyus gözleri gibi yalabuyordu: Şeyh Bedreddin yıldızlardan birine sürünüp geçtiğini hissetti.

Ne Karamanoğlu, ne Konya, ne Yıldırım Bayezid Han ne de Timur Beğ, hiç biri, hiç bir yıldıza erişemez böyle, el süremezdi.

Yıldızla iç içe, yıldız olmanın esrikliğinde, dervişinin tuttuğu elini hırsla sıktı, hırsla.

Derviş gözlerini yummuştu.

Dervişin yumduğu gözlerinin içinde ayı ışımamış bir Konya gecesi vardı; yıldızları deyyus gözleri gibi yalabumaktaydı.

Korktu beklerken, sonunu düşünmek dileyemedi...

Somuncu Baba Şeyh Bedreddin'i beklerken Ecevit'i görünce hiç şaşırmadı; belinlemedi bile. Nasıl olsa sebep sonuca varacak yahut sonuç sebebini arayacaktı. Ama hangisi sonuç, hangisi sebep idi bunu kestiremiyordu şimdilik. Kestirmek de zaten güçtü. Kestirmek için ya başa dönmek gerekti ya da zamanın sonunu almak, zamanın sonu? «Akan bir ırmak, dönen bir su dolabı; su dolabı ırmak kurumadıkça döner, dolar, boşalır; yine dolar yine boşalır. Ne başı bellidir ne sonu; suyu hep aynı döker, hep aynı eskir, onarılır yahut yenilenir. Su dolabının eskidiğini onarılmak mı yenilenmek mi gerekeceğini sahibi bilir. Sonsuz ırmak Tanrı ise, su dolabı zaman ise? Ecevit, dolabın ırmaktan aldığı sudur, dökülüp gidecektir nereye gidecekse, öyleyse ben ne karışayım, neden karışayım, niçin?»

Zaten Ecevit'in de selamsız sabahsız daha ağzını açtığı an, Ecevit'e karışamayacağını anlamıştı. Ecevit'in selamsız sabahsız: «Sana geldim.» deyişinde bir güvenemeyiş sezmişti. Bakışlarında da bu güvenemeyiş görünüyordu.

İncitmek istemeyerek yer gösterip sağında oturmasını işaret etti: «Eyi ettin hoş gelmişsin.» dedi. Ecevit'in, öpmek için uzandığı elini sakladı. «Dün bekledim seni.» dedi hafifçe. «Gelmeyince tanımadın sandım. Eh, zaman

bu. Tanımasan da haklısın. Kaç yıl geçti aradan.»

Ecevit hesaplar göründü. Aklı başka yerlerdeydi. «Epeyce.» dedi. «Çok epeyce.»

«Seni hemen tanıdım. Pek değişmemişsin.»

«Keşke değişseydim. Bir görüşte tanınıyorum. Doğan da tanıdı.»

«Doğan? Bu Doğan? Niğbolu'ya Beğ olan Doğan olmalı. Tabii, yoldaşın idi.»

Ecevit tavşan ürkekliğinde, Somuncu Baba sözü bir yere bağlayamamanın sıkıntısında sustu. Somuncu Baba, çimenlerden, sararmağa yüz tutmuş, sararmaklığı sertleşmiş bir sap koparıp elinde evire çevire dolandırdı, çöğmenleştirdi. Ecevit'e sezdirmemeğe gayret ederek sağını solunu gözledi.

Ecevit: «Sana geldim.» dedi yine. Somuncu Baba'nın bir kolunu tutarak kalkmağa davrandı: «Burdan gitsek, başka yerde oturup konuşsak baba, yalnız.»

«Burda yalnızız ya, değil miyiz?»

«Pek ortalık yerdeyiz, kimin olsa gözüne çarparız. Gelenler de var.»

Somuncu Baba, Ecevit'in ürkek tavşan gözlerinin baktığı yana döndü. Gelenleri süzdü. «Gençten üç beş kişi.» dedi çekinmeksizin; «Giyinişlerine bakılırsa Buhara'dan. Bize bir zararları dokunmaz.»

«Buhara'dan mı? Oralar Timur Beğ'dir?»

«Olsun. Timur Beğ'den bize ne şimdi? Sen benimlesin.»

«Baba, şöyle bir tenhaya gidelim Somuncu Babam.»

«Burası da tenha oğul. Bak, kuşkulandığın yabancılar şadırvanın taşlarına oturdu, bizimle ilgilenmiyorlar bile. Hem ben burda oturmalıyım. Birini bekliyorum, beni görmeli. Sen de tanırsın, gelsin bakalım o seni tanıyabilecek mi?»

Ecevit'in ürkek tavşanlığı arttı. Hatta oturmaktan çok kalkıp gidici oldu. «Kim? Benim tanıdığım yoktur burda. Madem birini bekliyorsun, ben gideyim öyleyse.»

Somuncu Baba, Ecevit'i fazla korkutmanın eziyet olacağını anladı. Üzüldü. «Bedreddin'i bekliyorum.»

Ecevit kendine geldi herhal, öyle bir rahatlamada yerleşti. Farkına varmadan sıkı sıkıya tutmakta olduğu Somuncu Baba'nın kolunu bıraktı; biraz daha gevşedi; çömelerek oturdu. «Bedreddin ise. Gelmez.» dedi. «Gitti. Gitti onlar. Dün gece gördüm.»

«Bedreddin yalnız değil miydi?»

«Yoo hayır. Bir kavruk dervişle gitti. Dervişi ben handa tanıdım. Sırçalı Medrese'nin arkasına düşer bu han. Gece orda yattım. Ahırları dolaşırken, yani ahırların orda önüme çıktı. Karanlıkta birisiyle konuşuyordu Urum dilinde. Ben biraz anlarım Urum dilini.»

Somuncu Baba'nın: «Ne konuşuyorlardı?» demesini beklemek için sustu. Beklediği soru sorulmayınca, canı sıkılarak sözünü tamamladı:

«Sakız Adası makız adası gibi laflar ettiler. Orda bir keşiş mi ne varmış, Şeyh Bedreddin'i beklermiş, bir takım işlere başlamak için bu bizim Bedreddin'in keşişe gitmesi gerekliymiş. Gece Şeyh Bedreddin dediklerinin bizim Bedreddin olacağını düşünemedim ama şeytan dürttü, kavruk dervişin izini sürdüm ardından. Alaeddin Tepesi'ndeki saraya yakın bir sokağın başında sinitip bekledi epeyce. Yatsıyı falan geçmiştik. Derken, ben görmemişim bir ara, baktım derviş biriyle konuşmakta. O biri dediğim Bedreddin'di, bizim bildiğimiz Bedreddin, tanıdım bir görüşte. Ne konuştuklarını duyamadım. El ele tutuşup gittiler, tepeyi dolandılar. Ben Bedreddin'i tanıyınca görünmemek için saklandım zaten. Gelmezler bekleme. Onlar Sakız Adasına gitti, adım gibi eminim.»

Somuncu Baba, eli kısacık sakalında, sakalını kaşıya kaşıya: «Bre bu Konya hiç tekin değilmiş meğer.» diye mırıldandı.

«Anlamadım. Bana mı dedin baba?»

Somuncu Baba durumunu değiştirmeden: «Kimseye demedim.» dedi. Şeyh Bedreddin'in Karaman Beğinin sofrasında yemek yeyişi ile hemen sonra Sakız Adası'na gidişi arasında ne bağlantı olabileceğini arıyordu. Çok, çok önceleri de olsa Timur Beğ'e gidebilen bir Bedreddin neyin davasındaydı? Sakız Adası yeni bir halka mıydı? Timur gibi, Karamanoğlu gibi mi? Aklı Sakız Adası'na takılıp kalmıştı daha çok, Bedreddin'in içinde var olduğuna inandığı, dünden beri inandığı hıncı bir yana bırakmıştı. «Ben ne yapabilirim? Ben ne yapabilirim?»

«Çok şey Somuncu Baba, istersen çok şey.»

Gerçekten bönleşerek baktı Ecevit'e. Bu soru cevap bir Tanrı işareti mi idi? Bir ara yanında unuttuğu Ecevit, yanılıp yüksek sesle düşünmesini kendisine mi sanmıştı? Öyle ya, niye sanmasın. Gülümsedi yorgunca. «Sen ne dediğini bildin de mi söyledin şimdi oğul?» dedi. «Öyle bir sırada söyledin ki sözün elimi adağımı bağladı.»

«Yardım edeceksin öyleyse?»

«Elimden geleni yaparım. Önce şu sorumu cevapla. Sen neden korkarsın?»

Ecevit soruyu beklemiyor olmalıydı. Yalvarmağa benzer yardım isteyişine cevap bekleyen gözleri kaçtı. Kaçabildiği kadar derinden Somuncu Baba'yı göz hapsine aldı. Güvensiz: «Korkuyor muyum?» dedi. «Kimseden. Hiç bir şeyden. Ben dedim ki, demek istedim ki...»

Somuncu Baba uzatmamak için: «Öyleyse neden ahırlarda dolaşır, dervişlerin izini sürersin? Neden Bedreddin'i görünce saklanırsın?»

İlk defa, gözleri Ecevit'e doğrudan bakıyordu. Ece-

vit'i düşünerek, Ecevit'i görerek, anlamak isteyerek. Küçücük gözleri, karıncayı dahi incitmekten sakınan bir ışığı süze süze bakıyordu. Ecevit, Somuncu Baba'nın gözlerine kısılıp kaldı, bu gözlere her şeyini söyleyebileceğini sezinledi. İlk defa, korkmadan bakabileceği bir çift göz görüyordu. Zaman zaman Kel Aynak'ın, daha çok ayısının gözlerinden korkmuştu şimdiyece. Fakat Somuncu Baba'nın gözleri onlardan ayrıydı, güvencedeydi, onlarda olmayan bir ayrı dostluktaydı. Uykuda konuşanların gevşekliğinde, kaçışını, Kel Aynak'ı, Kel Aynak ile birlikte geçirdiği Kel Aynak'sız geçen kendi yalnız Ecevit günlerini bir bir anlattı. Almıla'nın alınlığını söylemedi sadece.

Bitirdiğinde rahatlamıştı. Almıla'nın alınlığından da söz etse daha çok rahatlayacağını hissetti. Yine de, bunca zamandır duymadığı bir yüksüzlük, bir kuşkanadı hafiflemesi duyuyordu gönlünde. Buna kendi de şaştı. «Keşke daha önce gelseydim sana Somuncu Baba.» dedi. «Bilememişim.»

«Eh, ne zarar, şimdi geldin. Ha üç gün önce ha üç gün sonra. Bu ara biraz daha hanyayı konyayı öğrendin fena mı? Şimdi rahatta mısın?»

«Rahatım.»

«Bana sırf rahatlamak için mi geldin?»

«Yoo. Sahi ben? Benim sana gelişim? Bilmem, söylemem doğru mu olur?»

«Yine kaçıyorsun, yine saklanmak istiyorsun.»

«Hayır, utanıyorum, galiba utanıyorum, belki utanma da değil ne bileyim, ama başka yolu yok, anlatmalıyım. Yardım edersen, elimden tutarsan biter kaçaklığım bundan sonra, işe yararım diye düşündüm de geldiydim. Ben. Benim... Somuncu Baba ben Kumral Dede Konağındayken, henüz Doğan Beğ'i görmemişken daha

orda, yoldaşım vardı benim. Yoldaşım dediysem orda daha önceden tanışlığımız manışlığımız olmadı. Biri cambaz biri maymuncu. Maymun oynatan oyuncu senin anlayacağın. Gelgelelim tuhaf göründüler gözüme, bizim gibi bu işte yetişip pişmişlerden olmadıklarını hissettim. Kuşkulandım. Hatırlıyor musun, gizli saklı adam gözetlemesini severim. Elimde değil bre, elimde olmadan yapıyorum. Bunları da gözetledim. Ne cambaz ne maymuncu ikisi de. Cambaz olanı Aydın Beği, maymuncu Germiyan Beği. Tanınmamak için bu kılığa girmişler. Yıldırım Bayezid Beğ'den kaçıyorlar. Kumral Dede Konağındayken daha asıl kimliklerini öğrenmiştim fakat niyetlerini bilemediydim. Doğan'ın korkusundan kaçarken ayımı bunlara bıraktım. Almak istemediler ilkin. Kim olduklarını bildiğimi söyleyip korkuttum. Şimdi Konya'dalar, buldum. Buldum ama nasıl bir bulma orasını benden sor. Meğer burda, Konya'da öteki arkadaşları ile buluşacaklarmış. Arkadaşları da kim? Menteşe Beği bir; cavlağa soyunmuş âşık derviş kılığında. İsfendiyar Beği iki; çerçi kılığında. Üçüncüsü de Erzincan Beği; nökerleri olmuş herhal yol gösterecek. Bu beşi bir arada o kılıkta tanınmayacakları için doğru Timur Beğ'e varıp, canımız size emanettir mülkümüz de size emanettir diyecekler. Timur Beğ'i bu yana, Anadolu üstüne çevireceklermiş ki gele de Yıldırım Bayezid'i vura öldüresiye, yeniçerisini dağıta ve hem de devletini yıka paralaya yok ede. Bunu duyunca...»

Hiç değilse Somuncu Baba'nın: «Eee? Bunu duyunca sen de...» demesini, ilgilendiğini göstermesini beklemek için kesti sözünü, sözünün aklı sıra en meraklı yerinde olduğunu da hesaplayarak. Somuncu Baba'nın ilgilenmediğini, hatır için dinlediğini sanıyordu. Hatta ikide bir, kendisi konuşurken Somuncu Baba'nın başını çevi-

rerek şadırvandan yana, orada oturan Buharalılara bakmasından, dinlemediğini bile sanıyordu. Somuncu Baba, yine Ecevit'in beklediği soruyu sormadı. Ama dinlediğini belli etti:

«Deli mi bunlar oğul Ecevit? Birleşmek, bir olmak, el ele vermek oğul. El ele vermek dururken neden yanan ocağa körükle koşarlar anlamam ki? Galiba şu senin Bedreddinin haklı.»

«Neden haklı?»

«Ne ise sen sözünü bitir bakalım, benim Bedreddin haklı dememe aldırma, o da ayrı bir körük o da ayrı bir yangının ardında.»

Ecevit, Somuncu Baba'nın benzetmelerinden bir anlam çıkaramadı. Derdi Bedreddin değildi nasıl olsa, kaldığı yerden sözüne girdi:

«Bunu duyunca Somuncu Babam gözüm açıldı. Ben bir garip kaçağım bunu eyice anladım. Bu kaçaklıkla da aç acına, bir yerim yurdum olmadan aç acına dolaşıp duracağım. Osmanlıya gitsem bu halimle Osmanlı beni ipe asar. Karamanlıya gitsem vere vere bana ahır temizleme işini verir, burnum fışkıdan kalkmaz. Timur'a varsam yüzüme bakacağını sanmam, onun işi Beğ takımında, Beğ takımını kapısına almakta biz bir kaçağız kime gösterecek de böbürlenecek? En eyisi bu herifleri varıp ihbar edeyim, yanıma adam versinler tenhada kıstırıp bağlayım Osmanlıya teslim edeyim. Böylece bana, bana bir beğlik versinler diye düşündüm. Bu işte de bana etsen etsen sen yardım edersin!»

«Ben mi? Nasıl?»

«Sen Somunca Baba. Bu adamları burada, Konya'da kime haber veririm? Karamanoğlu onların yerine beni zindana atar önce. Onun için Karamanoğlu olmaz. Konya'da Osmanlı'nın gizli casusları vardır, olmamasının

mümkünü yok, benden kuşkulanmazsan, bunları bilirsin sen. Senin aracılığın ile haber vereyim dedim. Sen de bir kâğıt yaz benim elime ver; böyle böyle de; bu Ecevit böyle böyle büyük işler yaptı bizi bir koca tehlikeden kurtardı de. O kâğıtla bana bir Beğlik versinler.»

Somuncu Baba durup düşüneceği yerde gülmeğe başladı: «Demek böyle ha Ecevit oğlum?» dedi. «Hesabın bu hesap? Güzel. Güzel de, sana Beğlik vermez ise Osmanlı, ben de öyle bir kâğıt yazmaz isem, yazamaz isem ne olacak?»

«Heç. Bildiğimi söylemem. Susarım.»

«O zaman sen ne olursun? Kaçaklığın yani, ne olur?»

«Değişmez. Yoksa sen? Sen beni, sen beni ele vermek niyetinde misin hay koca?»

«Dur, otur, telaşlanma. Bu sorunu saklayalım şimdilik. Ben sana başka bir laf edeceğim. Ayın ne oldu senin? Getirdiler mi?»

«Hayır. Onlar da zor kaçmışlar doğruysa? Ayımın yerine üç beş altın verdiler.»

«Niye? Sus payı mı?»

Ecevit terslendi: «Neden sus payı olsun, ayımın karşılığı, emanetimin karşılığı.»

«Yani senin onlarla bir alacağın vereceğin kalmadı?»

Ecevit sözün nereye varacağını kestiremediği için kuşku içinde: «Hayır.» dedi.

«Sen de kendi kurtulmaklığın için, hiç bir alacağın vereceğin olmayan kimselerin başını yakmak istiyorsun?»

Bir an verecek cevap bulamadı Ecevit. Bir iki kekeledi, ne dediğini kendi de bilemedi. Sustu. Somuncu Baba: «Deseydin ki ülkenin parçalanmasını istemediğimden, deseydin ki birlik bozulmasın, şu sıra Anadolu'nun

pekiştirilmesi için uğraşılıyor, bu adamları bunun için durdurmak gerektir, hay hay derdim; ben de seninle birim derdim. Ama sen Ecevit oğlum, sen, kendi yararın için sadece kendi özünün çıkarı için adam satmağa kalkıyorsun. Dur sözüm bitmedi. Az önce bir soru sordun, dedin ki sen beni ele vermek niyetinde misin dedin. Korktun. Neden? Kaçaksın. Can tatlıdır çünkü. Pekey ama o adamlar da kaçak, o adamlar da canı derdinde. Eyi yahut kötü, haklı yahut haksız bir kavgaya atılmışlar; hiç değilse benimsedikleri, benim dedikleri bir mülkü başkasına kaptırmamak için ortaya atılmışlar, ya sen? Ecevitim sen neyin kavgasındasın? Hiç bir şeyin, hiç bir şeyin kavgasında değilsin de ele verilmek korkusundasın. O adamları en eyi anlayacak durumda olan sen, onları ele vermek istiyorsun.»

«Ben kendimi düşünmezsem beni kimse düşünmez!»

«Herkes böyle düşünüyor şimdi herhal. Yazık. İnsan ne hale gelmekte.»

«Bana yardım edecek misin etmeyecek misin onu söyle sen? İnsan ne hale geldiyse geldi bana ne? Ben ne haldeyim onu bilirim.»

«Ben? Bedreddin'de de bu ben var. Yıldırım Bayezid'de de herhal, Timur'da da.»

«Yardım edecek misin?»

«Edemeyeceğim. Edemem. Seninle onlar arasında bir fark yok. Onlar senden bir parmak daha üstün.»

«Çünkü Beğ onlar, Beğ takımı! Çünkü soylu! Çünkü Türkmen hepsi de, Türkmen'in soylu geçineni; ben ise yoksul, kaçak, devşirme, soysuz yani!»

«Yanlış düşündün.»

«He; biz yanlış düşünürüz. Beğlere sırtını dayayarak evliya olmanın kolayını bulmuşsunuz bir kere.»

Ecevit kötü bir yenilginin yılgınlığında mı böyle konuşuyordu yoksa yıllar yılı birikmiş bir kinin öfkesinde miydi pek anlaşılmıyordu. Ama Somuncu Baba üzülmüştü. Aklı başka şeylere daldığı için Ecevit'e karşı yanlış bir yol tutturduğunu anlamıştı. En azından: «Benim bu Konya'da bir tanıdığım yok, hele casus işlerini hiç bilmem.» demek varken, Ecevit'in anlayacağı dilde kıyaslamasız, basit konuşsaydı belki daha iyi olacaktı, onu böylesine hırçınlaştırmazdı. Üzgün:

«Suç bende, haklısın Ecevit oğlum.» dedi. «Sana açıkça söylemeliydim. Casuslarla işim olmadı hiç bir gün. Burda kim kimin casusudur bilmiyorum.»

Ecevit kopmuştu bir kere: «Yaa. Demek öyle.» diye höykürdü.

«Evet. Gerçekten bilmiyorum. İstersen yemin edeyim.»

«Yalan! Yalan yere yemin de edersin sen, çünkü kendin casussun başta. Yoksa Kara Mustafa bir somuncu parçasına neden gitsin, karşısında neden eğilip bükülsün? Ben seni haber vermeliyim aslında, tamam. Karamanoğluya seni haber verirsem...» dedi, kalktı, yürüdü. İki üç adım sonra adımları ağırlaştı.

Somuncu Baba, yerinden kımıldamadan Ecevit'in ardından bakıyordu. «Dönse, gelse, gönlünü alsam, inandırsam, başkası gelmiyor elimden bu türlü yardımım dokunsa...» diye gönülleniyordu. Ecevit'in ağırlaşan, duralayan adımlarına umutlandı; dönüşüne, bakışına sevindi. Sesini, azıcık Ecevit'in duymasına yükseltti:

«Beni dinlersen Ecevitim.»

Ecevit dönüşünde geldi: «Sen beni dinle Somuncu Baba.»

Ama şeytanlaşarak sürdü: «Sen beni dinle. Sana kötülük etmek istemiyorum. Beğlik vermek zor ise geçtim.

Beğlik istemem, eyi bir casus olurum. Bütün gizli yolları, dereleri, mağaraları bilirim; belleri belenleri bilirim. Kel Aynak'tan edindiğim çok bilgi var elimde, Osmanlı'nın işine yarar. Kefere dili de bilirim. Osmanlı'nın işine yarar. Kılıktan kılığa girmesini bilirim, Osmanlı'nın işine yarar. Beni yanına al, Beğlik istemem. Size bir casus oymağının ağını kurayım ki Bizans Kralı parmak ısırsın, Frenk'in Lordu ağzı açık kalsın. Bizans'ın dilini de bilirim ben. Sana bağlı, senin casusun olayım, ona da razıyım. Bir yıla kalmaz ustalığımı anlarsın.»

Somuncu Baba'nın gören gözü görmez, duyan kulağı duymaz oldu; engin gönlü daraldı su sızdırmamacasına sıkıştı. Ecevit'in sözleri, bu Ecevit'in sözleri? Ne deseydi şimdi? Ne diyebilirdi? Bir çok laf yahut hiç bir şey. Susmak bile bu sözlere kötü bir cevap olurdu.

«Babam? Somuncu Babam? He dedin mi bana? Kurtardın mı? Osmanlı'nın casusu sayayım mı kendimi? Timur'a yolla istersen.»

«Yorma kendini oğul, olmayacak sözler bunlar, yorma.»

«Nasıl olmayacak?»

«Ben casus değilim, veli de değilim. Bir somuncu, sıradan.»

«Son söz mü bu?»

«Değilim. Sana diyeceğim ki...»

«Vazgeç, senden alacak öğüdüm yok benim, delilik ettim. Belki olursa diye düşlendim. Gelgelelim bir gün pişman edeceğim seni, unutma pişman edeceğim. Ben ne yapacağım biliyor musun şimdi? Sıkıysa kaçma, burdan bir yere kaçma!»

Vurdu gitti çimen mimen demeden; çiçeğe gül fidanına aldırmadan. Geçtiği yerden bir hışım geçmedeydi.

Somuncu Baba, Ecevit'in demesinden de önce pişman olmuştu. Ecevit'in korkuttuğu geleceği beklemeden; pişmanlığının da hiç bir çaresi olmadığını bile bile. Tek çaresi yalan söylemek,

Ecevit'e he demek: «Seni yanıma aldım, benim casusluğumun yamağısın, var git Timur'dan haber getir.» demek idi.

Bir ara gönlünden bunu bile geçirmişti. Ama bu kadarından korkmuştu.

Pişmanlığına sıkıntı, sıkıntısına çaresizlik, çaresizliğine olacakları önleyememenin imkânsızlığı binmiş, yüklene yüklene ağır, altından kalkılmaz bir uyku ölümsülüğüyle omuzlarına çöker olmuştu.

İstese de yerinden kalkamayacaktı, istemek zaten elinden gelmiyordu.

Neden sonra, uyumuş da uyanmış yahut uyanmışken uykulu bir ölçüsüzlükte kalktı şadırvana yollandı. Lülelerden birinden dökülen iki parmak suyun altına eğdi başını. O sırada da başındaki börk düştü herhal. Su, saçlarından aşağı süzüldü; boynuna, ensesine sırtına sırtına. Beri yandan da alnından yüzüne, kısacık sakalına. Börkü lüleye mi takılmıştı yoksa? Lüleye takılsa su akmazdı canım, akar mıydı? Lüleye takılmadıysa nerdeydi pekey? Elini uzatıp arandı. Börkü eline geldi. Başını çevirdi eline doğru.

Süzülen suların arasından ışıl ışıl bir yüz seçti. Buhara'dan bir yüz. Yirmi, çok çok yirmi bir. Ama yüz yirmi yüz yirmi bir, iki yüz yirmi iki yüz yirmi bir de olabilecek bir yüz; öyle bir yenilik ki eskimiş, öyle bir eskilik ki yenilenmiş. Nasıl bir gülümsemeydi o Tanrım! Demek gülümsemenin böyle ağırbaşlısı, böyle edeplisi, bu denli insanı yüreğinden vuruvereni de yaratılıyormuş dilenirse. Öyleyse bu kul sayılı kullardan; bu gönül öyle bir fırında pişmiş ki olsa olsa Ahmed Yesevi fırınıdır. Somuncu Baba, içten içe Tanrı'ya şükrediyordu. Böylesine bir yüklü, ağırcana sıkıntılardayken, su sızmalarının arasından seyrine doyamadığı eskilerde gençleşmiş yüzün gülümsemesini yarattığı, yaratıp bu gününde annacına çıkardığı için.

Eskilerde gençleşmiş Buharalı yüz, gülümsemesini eksiltip yoksullaştırmadan «Ha babam, saçını mı serinletmek dilerdin börkünü mü? Anlayamadığımızdan börke el attık, bizi bağışladın mı?» diye diye yaklaştı.

Somuncu Baba, yüzdeki gülümsemeyle sesteki gülümseme arasında kıl payı ayrıcalık olmadığını fark etti. Bir daha şükre vardı. Sudan çok gülümsemelerden ferahlamış idi. Doğduğundan beri böyle bir gönülden yüreğe yürekten gönüle akıp duran bir serinleme duymamıştı. Saçından yüzüne, yüzünden kısacık sakalına, oradan da döşüne damlayan su sızması, gönlünden döşüne sızdı sanki. Yedi yaşında bir çocuğun yeğniliği ile doğruldu:

«Umarım börkümüzü kapan el yüreğimizdedir oğul.» dedi. «Bizim başımızda ağırlık taşıdığımızı başkası bilemez.»

Buharalı, Somuncu Baba'nın börkünü, ekmek misali azizleyerek üç defa öpüp alnına götürdükten sonra: «Ha babam buyur.» diyerek uzattı; «Göğün kubbesine el attığımı börkünü elime alınca anladım; yeter daha fazla yanmasın elim himmet eyle, bunca alevlenmiş bir yangını tutmak bizim harcımız değilmiş, lütfen al elimizden.»

Somuncu Baba, Buharalının elinden uzattığı börkünü alırken de, başına giyerken de Buharalının yüzündeki gülümseme değişmemişti, sesi değişmemişti. Somuncu Baba Ecevit'i de unuttu, Bedreddin'i de; Yıldırım Bayezid'i, Timur'u, Karamanoğluyu bir yana kodu; ne Bursa ne Konya kaldı aklında. Bir Buhara bahçesinde bir Buhara ikindisinin dünyasındaydı. Usulca, mekânı ve zamanı darıltmamak endişesinden usulca:

«Bizi aramıyorsan bizim gibi birini arıyorsun oğul.» dedi. «Yoksa börküm mü yanılmaktadır?»

«Bursa'da aramamız buyrulmuştu; Konya'da bul-

mak ha babam bize başka bir hikmet oldu, hoş bir hikmet.»

«Nerden geldiğin belli oğul, bu yüz Buhara; bu gülümseme Mekke; gözlerin Medine'yim diyor. Gençliğin yahşi ki söz bulamam. Lâkin kimden gelirsin? Çoktan biri midir birden çoğu mudur onu bilemedim, yorgunluğuma ver.»

Buharalı yavaşça gözlerini yumdu; boynunu yüreğine eğdi, el bağladı: «Ha babam oturur musun şöylece. Oturuşuna diz çökmek dilerim. Ayakta durursan konuşamayacağım. Lütfeyle, ha babam lütfeyle de dinlendir bizi.»

Somuncu Baba ikiletmedi; Buharalının şöylece dediği yer, sarmaşık güllerin çardak olduğu yer idi, şadırvandan altı yedi adım ötedeydi, oraya besmele çekip yöneldi. Buharalı, niyaz halini bozmadan bir adım gerisinden Somuncu Baba'nın adımlarına uymuştu, onun bir adım gerisinden de yoldaşları. Somuncu Baba, sarmaşık güllerin çardak sekisine, yine besmele çekerek oturdu. Hemen önüne Buharalı diz çöktü. Yoldaşları da yarım ay biçiminde Buharalının iki yanında yörelendiler. Görünüş, Mevlana Türbesi'nin bahçesinde sık görülen açık hava ders dinlemesiydi. Gelip geçen birisi katılmak istese isteğinin ötesine pek geçebilir miydi orası biraz şüpheli; Somuncu Baba'nın karşısında diz çökenlerin görünüşündeki varlıkla yokluk arası dinleyiş, isteyeni daha istediği yerde durduracak bir ayrıcalıktaydı.

Buharalı: «Ha babam gören görür biz buna inandık da diz çöktük önünüzde.» dedi mırıl mırıl. Bir çeç, yelde nasıl savrulur da taneler sıyır sıyır samandan ayrılır bir arada kümelenirse, onun gibi bir taneleniş, Buharalının mırıl mırıl sesinde kümelenmekteydi. «Buhara'dan yola çıktık. Haccımızı tamamlayıp bu yana yöneldik. Adımız

Muhammed Şemseddin'dir Tanrı izin verirse. Babamızı Buhara'da Emir Külal diye bilirler.»

«Buhara'dan bu yana yönelmeden önce hac? Demek burada temellisiniz? Demek Buhara'ya dönmek yok artık?»

«İnşallah. Ha babam inşallah buranın temellisiyiz, Buhara'dan koptuk gayri, buralı olacağız.»

«İnşallah.»

«Öğseğimizi atan öyle atmış buraya. Üç kandilimizin üçü de burada söndüğünde yerimiz belli olacak, yerleşeceğiz. Bu üç kandilden biri sevgimizdir; bizde yanar, bizde söner, bizden sonraya kalır; bizi halka halkı bize hepimizi bedenimizi vereceğimiz toprağa bağlar. Bu üç kandilden ikincisi yine sevgidir; bizi yönetenlere yönetenleri bize, hepimizi bizi doyuran toprağa bağlar, bizde yanar, bizde söner, bizden sonraya kalır. Ha babam bu üç kandilden üçüncüsü bir daha sevgidir. Halkımızla yönetenlerimizin ötesinde kalan insanları bize, bizi insanlara hepimiz bir göğün altına bir yerin üstüne bağlar, bizde yanar, bizde söner, bizden sonraya kalır. Biz de, bizden öncekilerin yolunca bu üç kandilimizle geldik temelleşmeğe. Yolumuz Bursa idi, seni burada görünce ikirciklendik. Yoldaşlarımdan biri Bursa'yı bilir biraz, seni de bilir. O tanıdı, gösterdi, öyle bildik kimliğinizi.»

«Yoldaşın kaç yıl önceki Bursa'yı bilir Muhammed Şemseddin oğlum? Yoldaşın kaç yıl önceki kimliğimizi bilir?»

«Üç. Ha babam üç yıl.»

«Üç yıl Bursa'yı çok değiştirdi. Bursa, akçedir şimdi; on lafın dokuzu akçe üstünedir bugünlerin Bursa'sında. Yeniyetmenin gözü altında, oynaşta oldu. Daha palazlanmışı Beğlik peşinde. Esnaf, esnafın dedikodusuna dalmakta, imam müezzinin kuyusunu kazıyor ki ben

öne geçeyim demecesine. Dirhem eksik, terazi satana ağır basar, kadı akçeye göre yazar hükmü, ozan caize derdinde. Nedir caize bilir misin? Bahşiş, sadaka; kalem diz çöker el açar oldu, kılıç dersen benden ötesi haram biline demekte. Herkes ben diyor; herkes benim diyor, benden ötesi haram, benden sonrası tufan diye bir bağırmadıkları noksan.»

«Ya Yıldırım Bayezid Han?»

«Bilemem. Beğdir, Osman Beğ'in has torunudur, dil uzatamam.»

«Ya Ali Paşa? Başvezir? Çandarlıoğlu?»

«Balık baştan kokar derler bu yanda. Buharalılar nasıl derler bu sözü oğul?»

Buharalı Muhammed Şemseddin baş eğip boyun büktü bir süre. Gülümsemesi soyunmuştu; canlanmağı denedi bir ara, eski rengini bulamadı. Dudakları bir iki kıpırdadı. «Yanlışsız!» diye mırıldandı; «Korkulan da budur.» Başını kaldırdı belli belirsiz; düşüne düşüne Somuncu Baba'ya baktı. «Çandarlı Ali Paşa'nın bilgili, becerikli, ne yaptığını bilen birisi olduğu da söylenirdi.» dedi. «Bizim oralarda öyle duyulurdu. Bayezid Han genç, atak, yeni seller misali ise Ali Paşası durmasını bilen bir düşünüş derlerdi.»

«Lâkin işret oğul, lâkin eğlenceye düşkünlük, kibir. Kendini çok beğenmiş bir kibir ne kadar düşünür? İşret ne kadar düşünür? Kibrin düşünüşü de kibirdir; işretin düşünüşü işret değil mi? Korkarım Bayezid Han da o kibri beğenir o işrete alınır ise...»

«Ha babam ya siz?» diye sordu birdenbire Buharalı Muhammed Şemseddin; yüzü kızarsa sesi çatallaşsa da sordu. Belki de az önceki susup düşünüşü, dudaklarındaki ikircikli kıpırdanma bu soruyu sorup sormamanın sıkıntısındandı. Sorunca birdenbire, arkasını da getirdi:

«Siz ne yaptınız Somuncu Babam?»

Buharalı ilk defa, Bursa'da bilinen adını ağzına almıştı; «Somuncu Baba.» derken de, deyişinden üzüldüğü belliydi.

«Biz...» diye cevap verdi. «Biz...» Ne yapmış ne yapmamıştı? Ne yapması gerekti, daha doğrusu Buharalı ne yapmış olmasını istiyor, onu bekliyordu? «Ben...» dedi fısıldarcasına; «Biz ne yaptık? Düşündük. Neci olduğumuzu düşündük oğul. Yerimiz neresidir, neresi olmalıdır onu düşündük. Saray bize çok uzak, çok tenha geldi halk ise kalabalık. Suyu çok bulanık gördük, bulanık suda ne yapılır? Daha da bulandırmaktan çekindik. Su kendiliğinden durulmazsa ne işe yarar?»

«Ha babam bulanık su birilerinin işine yaramaz mı? O birileri daha da bulandırmak istemezler mi? Sizden öncekilere baksa idiniz; dervişi velisi evliyası Beğin çevresini boş mu bıraktı? Beğe kendi başına nefes mi aldırdı? Neden? Bağışla beni ileri gittim herhal Somuncu Babam?»

Somuncu Baba gözlerini eğdi, uzunca; eğişi gibi aldı Buharalıya doğru çevirdi: «Haklısın.» dedi; «Belki. Zamanımızın en kötü kaderi nedir bilir misin? İki buçuk devin bir vakitte ortada görünmesi. Vakit bu vakit; içinde yaşadığımız zaman. Devlerden biri bizim Yıldırım Bayezid Hanımız, biri Timur Beğ. Buçuğu da Karamanoğlu. Bu iki buçuk devin benlik hastalığı bu vaktin Türkmeni için talihsizliktir. Bursa'dan bu yüzden ayrıldım, Konya'ya bunun için geldim. Ne var ki nafile. Tanrı'nın köpürttüğü ırmağı durduramazsın. Karamanoğlu bizi dinlemez Bedreddin'de ortaklık ararsa, Yıldırım Bayezid Han benlik kuşuna binmiş uçup giderse... Timur'un damarına burdan kaçan mal derdine düşmüş Türkmen Beğleri ha bre, ha bre ha süngü sokarlarda su durulur

mu daha çoğa mı bulanır? Bu suya bir de biz girersek kime geçer sözümüz? Bunlar oldu diyemem, olmadı da diyemem. Olacak, bu gidiş o gidişe.»

«Demek bu kadar imkânsıza düşünmektesin?»

«Seyyid Bereke ne düşünür Timur'un yanında? İmkânlıya mı?»

Buharalı, herkesin göreceği şekilde açıkça titredi. Hayranımsı baktı Somuncu Baba'ya: «Haklısın ha babam amenna.» dedi. «Seyyid Bereke de umutsuz. Bizim bu yana geldiğimizi öğrenince dedi ki: Timur Beğ'den bir ara umutlanmıştım. Oğlunun ölümü Timur Beğ'i gemlemiş, ölümün can evinden öç aldığına inanır olmuştu ama tez döndü eski Timurluğuna eskisinden keskin oldu, dedi. Kana koşuyor sanki. Ölüme koşuyor durdurmak zor dedi. Seyyid Bereke işi gücü bırakmış, Timurlenk'i Çin'e doğru döndürmeği iş edinmiş kendine. Başka yolu yok diyor; Timurlenk'i Çin'e yöneltirsem Urumeli gazileri rahat nefes alır yoksa sonundan ben de korkarım diyor. Ben burada Seyyid Bereke'nin orada yapmak istediğini yapacağım Tanrı yardım ederse, becerebilirsem; Bayezid Beğ'i Urumeline, daha Urumeline daldırma, ha babam işte bunu deneyeceğim, bunun için gönderildim, bunu yapmalıyım diye geldim. Bana Bursa'da kimler yardım edebilir? Başta sen? Yardımcı olur musun?»

Somuncu Baba dudağını büzdü; buruşmuş gülümsedi: «Ben, sanmıyorum Emir Sultan sanmıyorum. Hoş bir söz bu Emir Sultan sözü oğul dilime öyle geldi kabul et. Baban Emir Külal idi, he mi? Eh, sen de sultancasına çıktın ortaya, öyle dilersin, pekey, ben sana Emir Sultan diyeceğim. Bursa'da, Gökdere'de bir boş mağara vardır; yoldaşlarını da barındırır, oraya yerleş. Bursa'da sana bir kişi yardım eder. Ver bakayım şu börkünü bana. Al,

sen de benimkini al, nasıl olsa elin değdi bir kere ha benim ha senin; ne dediydim? Ha bu börk, bu benim börkümü o kişiye göster, Bursa Kadısıdır, adına Şemseddin Fenari derler, adaşındır. Seni Hundi Hatun'a Kur'an-ı Kerim hocası olarak tavsiye etsin. Hundi Hatun Bayezid Beğ'in kızıdır. Saraya, saray dediğime bakma sen, büyücek bir Beğ konağıdır alt yanı, Bayezid Beğ'e kızının aracılığıyla yaklaşmış olursun. Ondan sonrası senin bileceğin iştir. Gençsin, damatlık da görürüm bu işin sonunda.»

«Bizim ne haddimize ne niyetimize ha babam.» dedi kızararak Emir Sultan. «Ne emirlik, ne sultanlık, ne damatlık düşünmedik.»

«Lâkin bu yola atıldın oğul. Bu yol hem eyidir hem, artık onun orasını Tanrı bilir. Ben yoruldum oğul; benden bu kadar.» diyerek kalktı Somuncu Baba. Emir Sultan'ın yoldaşları da kalktılar, «Emir Sultan oğul...» dedi aklına yeni gelmiş gibi; «Bursa Kadısı Fenari börkü tanımazsa koklamasını söyle, unutma. Kokumuz yabancısı delildir. Eh, Tanrı yolumuzu aydınlatsın bana izin gayri, kaderde varsa Bursa'da görüşürüz yine. Gelmişken Aksaray'a uğramağı düşündüm.»

«Ha babam Bursa'dan durmadan uzaklaşıyorsun.»

«Belki Bursa benden uzaklaşıyor Emir Sultanım, belki Bursa benden uzaklaşıyor. Hoşça kal, mübarek olsun sana!»

Somuncu Baba bahçe kapısından çıkıncaya kadar, niyazını eksiltmeden, ardından baktı Emir Sultan. Somuncu Baba'nın sözlerini düşünüp tarttı. Gökdere, börk, Molla Fenari, Hundi Hatun... Bayezid Beğ'in kızı Hundi Hatun, ama bunlar pek yer etmemişti yüreğinde, izleyeceği yolların tarifine benziyorlardı, şöyle böyle birer işaret taşı. Emir Sultan oluşu da birdenbire, sandığı ka-

dar kalın bir ize benzemiyordu. Ama «İki buçuk dev.» deyişi Somuncu Baba'nın; «Bayezid, Timur, Karamanoğlu. Bu iki buçuğun bir vakitte yaşamış olması Türkmen'in kötü talihidir.» deyişi, bir de giderken yaşlanmış, yorgun bir göğnümede: «Belki Bursa benden uzaklaşıyor.» demesi, bir evin anahtar teslimi miydi bu Tanrım? Yüreği kavrulmağa başladı durup dururken; gözlerinin önüne eski, tozlanmış, çok dolanan bir yol geldi; yanında dümdüz, yepyeni bir yol uzamaktaydı. Üzüldü.

«İki buçuk dev.» diye mırıldandı. «Yazık!» Kimeydi, niyeydi, nedendi bu yazık?

«Kader!» diye söylendi; «Hiç mi değişmez?»

Seyyid Bereke, kendini bildi bileli belki de tek ibadetsiz gecesini geçirdi. Gözleri ibadet için burkuluyor, alnı ibadet için tutuşuyordu; bütün bedeni beyniyle birlikte hiç alışmadıkları ibadetsiz bir geceye direniyor, karşı geliyor adeta yalvarıyordu ama gönlü o gece ibadetinin boşa gideceğini, bir aldatmacadan öteye varamayacağını biliyordu. Beyni ne kadar isterse istesin, ibadete olduğunca veremeyecekti kendini, gönlü başka, başka, başka yerlerde dolaşıyordu; başka kuşkuların derdindeydi. Tasalanması, kayguları, korkulara dönüşüyordu gizliliklerinde; gönlü bu dönüşmeye gidiyordu koşa koşa, ibadete gelmeyecekti, gelemeyecekti. Hani biraz küskün, biraz kırgın, darılmış; Tanrı'nın bunca yakınlığında, el uzatmayışına biraz alınmış. Bu alınışını duyurmak mı istiyordu, dargınlığının bilinmesi niyetinde miydi ne idi? Her vakit aklıyla barışık olan Seyyid Bereke, yerli yersiz kendi gönlünün kendine küskün durduğunu sezerdi. Sezmesine sezerdi de pek oralı olmazdı. «Herkesle hoş olsun yeter ki, bizi doyuran budur.» der geçer kendi küskün gönlüne kendi gülümserdi bıyık altından. Ne var ki bu defa gönlü kendini de aşıyordu.

Sabahı gözlerini kırpmadan ısıttı. Bir türlü unutamadığı Herat yangınına eyvallah dedirten nice kentler

yangın dumanında kül ufak olmuş, çocuğundan yaşlı kadınına ayırt edilmeden, sayrusuna sağına dizi dizi kana boğulmuştu. Ya Timur Beğ salhane kokularına doymayan bir hastaydı ya da salhaneleşmeği özlemiş kentler Timur Beğ'i çekiyordu. «Benden sonra ben!» deyip var gücünü bağladığı oğlu Cihangirinin ölümü bir zaman durdurmuştu kan kokularını. Sanki cihan nefes almış, dünya gözlerini açmış, yeryüzü dayanılmaz bir baş ağrısından kurtulmanın pembesinde yüzünü yaslamıştı.

O günlerin Timurunu ne kadar sevmişti Seyyid Bereke; ciğerinden dağlanmış bir yaşlı aslanın duyurmaktan çekindiği iniltileriyle kuytu yerler arıyor, sanki kendinden geçmiş günlerinin Timurluğundan kaçıyordu. Kaçtıkça da insanın arayacağı geliyordu; görmeden edemeyeceği geliyordu. O zarif yüzü süzüldükçe süzülmüş, bal peteklerinde sanırsın akmıştı. Ak saçları, lekesiz bir acının lekesiz ağarmışlığıyla öyle bir pamuklaşmıştı ki yalnız bu pamuklaşma için salhaneleri, ölümleri, cehennemde yaşadığı sanılan kentlerin küllerini unutmak yeterdi.

Bir gece yarısı ne olduysa oldu. Say ki yerden erimiş ateş kaynadı, say ki gökten kaynar sular fokurdadı; Timur Beğ o gece yarısı eski Timur oldu. Bir daha da tutabilene aşkolsun.

«Din için yapıyorum.» diyordu. Seyyid Bereke Timur'un yaptıklarında dini arıyor, arıyor, arıyordu; bulamıyordu.

«Devlet için yapıyorum.» diyordu. Seyyid Bereke Timur'un yaptıklarında devleti arıyor, arıyor, yine arıyordu; bulamıyordu.

«Dünyayı rahatlatmak için yapıyorum.» diyordu. Seyyid Bereke Timur'un yaptıklarında bu sefer dünyayı arıyordu; ne dünya vardı, ne rahatlık, külünü dahi bula-

mıyordu.

«Seni dinlerim Seyyid Bereke, seni kırmak istemem.» diyordu. Seyyid Bereke'nin Seyyid Bereke'yi aradığı oluyordu, nereye baksa Timur'u buluyordu. Burnunun doğrusunda, kendi bildiğinden şaşmaz. Ve dahi şaşmaz.

«Yıkacak!» diye dertleniyordu Seyyid Bereke; «Yıkacak, yıkacak, yıkacak. Öyle ki kendine hükmedecek bir dünya bırakmayacak yazık. Kendini de bırakmayacak. Tanrım buna izin veren sensin. Dur demeyen sensin, neden?» Seyyid Bereke, gönlünün Tanrı'ya kırılışını anlıyor anlamazlığa geliyordu bu yüzden.

Bütün gece: «Şaşmayacak, bildiğinden şaşmayacak yine; bu köpürüş Urumeline, yazık Urumeli gazilerinin kolu kanadı kırılacak kefereye gün doğuyor. Tanrım! Yine mi izin vereceksin, neden?» diye inliyor daha öteye gidemiyordu.

Bir tek umut, küçük, fide tohumunda bir tek umut vardı içinde; bu fide tohumundaki umuda dört elle sarılıyordu. Muhammed Şemseddin, Bursa'dan gelen haberler, Muhammed Şemseddinliğinin bilinmeden Emir Sultan olarak ünlenip Bursa'ya yerleşmesi, Bayezid Beğ'e damat oluşu, bu haberler, buna benzeyenler fide tohumundaki umudu besliyor, kimi gün yüzünü adam akıllı güldürecek hale bile geliyordu. Belki, hayır yüzde yüz. Daha kesin evet, Emir Sultan, hiç değilse Bayezid'i durdurur, Timur'a hoşça davrandırır; «Timur'sun, Timur Beğ'sin; ben bu yanda sana ayak bağı olacak değilim, sırt sırta verelim birlikte yapalım ne yapacaksak.» dedirtirdi. Tanrı'nın gücü o kadar o kadar o kadar sınırsızdı ki. Ama o kadar o kadar o kadar da dili varmıyordu söylemeğe; o kadar da cıbırdı herhal.

İki gündür suratından düşen sinek bin pareydi.

Aksine iki gündür Timur Beğ'in yüzü de süt liman bir denizdi; dalga şöyle dursun esinti kırışığı yoktu. Seyyid Bereke'nin yüreğini ağzına getiren de bu yeli esmeyen yüzdü zaten. Kimi temmuz günlerinin ikindisi Semerkant'ı umulmadık serinliklere çeker; bu çekişe dalıverir insan, boş bulunur. Sen misin boş bulunan? Haydiii bir sıcak nemlenip bastırır ki birdenbire fırın bulsam da kapağı açık, atsam kendimi içine dersin, kurtulsam bu kötü nemden. Timur'un yeli esmeyen yüzünün de böyle yapış yapış bir nem getirmesinden korkuyordu. Çünkü Semerkant ile Timur'un arasında aynada yüz misali bir iç içelik, bir ayrılmazlık vardı. Timursuz bir Semerkand, Semerkantsız bir Timur kimsenin aklına gelmezdi. Ne sanırsa sansın yaptıklarını, nasıl bir dünya düşünürse düşünsün ardından kalacak tek dikili yer galiba bu Semerkant olacaktı. Belki Timur da farkındaydı bunun, bu yüzden varını yoğunu Semerkant'a döküyordu. Gözlerini verecekti nerdeyse Semerkant için; veriyordu. Kulaklarını verecekti, bütün bedenini bölük bölük veriyordu. Putçu demelerinden korkmasa, Seyyid Bereke'ye öyle geliyordu ki Timur Semerkant'ı kendi putu yapacaktı, kendini put yapamayacağından.

İbadetsiz geçen tek gecesinin ilk gün ışıklarına gözlerini kırpıştırırken, çilede geçen günlerinin beden halsizliğini duyuyordu. Bütün gece ince saz örgülü seccadesinin üstünde iki diz üstü oturmanın çatırdayan acısı her yanında uyuşmuştu. Kalkarsa başı dönecek, kalkarsa uyuşan acılar buzundan kırılıverecekti. Kalkma gücünü bulamadı kendinde. Ama yüreği, ama gönlü ama aklı taptazeydi; olanca ışıklarını söndürmüş olsalar da var umutlarını yitirseler de taptazeydiler. Yüreği, aklı, gönlü, her biri ayrı ayrı dilleniyor, hepsi bir arada olmazlanıyordu.

Gün, bir bilemedin iki mızrak boyu yükseldi mi tümenbeğinden binbaşılarınaca ne kadar savaş eri varsa hepsi Timur'un savaş meşveretinde olacaktı. Semerkant'ta yeterince dinlendirdiği Timur'un savaş yangını gönlü tutuşturulacak yeni yangın yerini seçecekti. Çoktan seçmişti seçmesine de, savaş meşvereti belli edecekti sözüm ona; kim kanacak kim kandırılacak ise.

«Bu müstebitlik değil mi?» diye hıçkırdı Seyyid Bereke'nin yüreği; gönlü: «Buna müstebit denmez ise kime denecek Seyyid Bereke, susmasana.» diye haykırdı. Aklı şimdilik susuyordu. Susuyor muydu acaba? O değilden kulak verip dinleyince, Seyyid Bereke aklının da susmadığını duydu; ağır ağır, inandırıcı, kuşkusuz; «Müstebit!» diyordu; «Senin bel bağladığın, yanından ayrılmadığın adam için müstebit demek az gelir.»

Hayıflanamadı Seyyid Bereke, gözlerini yumdu sımsıkı, bir bunu yapabildi. Ama kulaklarını tıkayamıyordu. Yüreğinin paylayan sesini açık seçik duydu:

«Müstebidin yanında ne işin var senin?»

Gönlünün sesi de ayan beyandı: «Daha bekleyecek misin? Senin yerin Mekke'dir, atalarının yanıdır.»

Aklı da gönlüyle yüreğinden yana çıkıyordu artık:

«Şarlatana uyan şarlatandır! Yalancıyı yalancılar destekler. Müstebidin yanında bulunan da ya köpektir ya müstebit olmağa özenmektedir. Müstebit olamayacağını bilir amma özenir. Sen hangisisin? Yerini seç artık!» Yüreği de gönlü da aklı da haklıydı şu anda; hiç birine bir söz söyleyemezdi; «Susun!» bile diyemezdi. Bir parça uyumağı denedi.

Kalkamayacağını bildiği için, ince sazdan örülmüş seccadesine uzanıverdi. Burnuna kurumuş bir saz, tozlanmış eski bir hasır kokusu doldu. Bu koku rahatlattı biraz. Kulağına bir ney sesi, uzak sazlıklarda ipildeyen;

ya bir gün doğuşunda ya bir gün batışında umutlanmağa yeltenen bir ney sesi gelip gitti, gelip gitti. Sazlarda hışırdayan, durulanmış bir bataklık yeli yüzüne esti. Kadın mı erkek mi olduğu anlaşılmayan, ezik, yorgun; ya çocukları ölmüş ya evi barkı yakılıp yıkılmış yağmalanmış güçsüz, dermansız bir ses ağıtımsı dile geldi uzak, çok uzak bir zamansızlıkta:

«Dinle neyden kim hikâyet etmede. Ayrılıklardan şikâyet etmede. Der kamışlıktan kopardılar beni...»

Derindi; sulardan, balçıklardan sazlara siniyor, sazlardan yele veriyordu. Üzerine basa basa durdu acınarak: «Ben ki her cemiyyetin nalanıyem...» Ben ki...

Her cemiyyetin...

Nalanıyem.

Bulmuştu. Yüreğine de, gönlüne de, aklına da verecek cevabı bulmuştu.

Sağ dirseğini destek yapıp yarı doğruldu: «Her toplumun bir ağlayanı vardır.» diye mırıldandı; «Ben Timur'un yok ettiği, yok edeceği toplumların ağlayanıyım. Olmağa çalışacağım, elimden gelirse bunu yapacağım.»

Yüreği: «Kaçıyorsun.» diye eğlendi Seyyid Bereke ile.

Gönlü: «Her müstebitin bir bahanesi vardır.» diye eğlendi.

Aklı: «Mevlana Celaleddin'i tekrarlıyorsun, tekrar ile Mevlana Celaleddin olunmaz!» dedi sertçe.

Yüreğini de, gönlünü de, aklını da susturacak derecede derin bir besmele çekerek doğrulup kalktı:

«Pekey! Şimdi abdest tazeleyelim, boşa giden gecemize yetişmeğe çalışalım öyleyse; ibadet, ibadet, ibadet! Açlığımızı doyurmak için, beni rahat bırakın artık.»

Gün iki mızrak boyu yükselip de Timur Beğ'in meşveret ulağı çağırıldığını bildirdiğinde Seyyid Bereke du-

adaydı. Fatiha okuyup elini yüzüne sürdü üç defa. Uzun, aklığı şüphesiz, kıvır kıvır sakalını sıvazladı bir süre. «Sana sığındım.» diye mırıldandı. «Sana sığındım. Müstebidin yanında karalama beni; zincirimi koparma gücü ver.»

Meşveret sofasına girdiğinde bir kendisinin noksan olduğunu gördü. Cümle savaş erleri eksiksiz gelmişlerdi; fazlası vardı da eksiği yoktu. Daha kapıda göründüğünde Timur Beğ ayağa kalktığı için, fazlası var eksiği yok cümle savaş erleri de ayağa kalkmışlardı. Sofa bir anda, insanı boğan bir saygı gösterisine dolup taşmıştı. Zor nefes alınır bir dolulukta, aklığı şüphesiz uzun sakalının da ayrıca artırdığı uykusuz, ibadetsiz bir gecenin sararmışlığı ile Seyyid Bereke zor bir besmeleyle sofayı adımlamış, zor bir selamla cümle savaş erlerine gülümsemiş, kendisine doğru, ölçülü, kusursuz bir saygıyla beklemekte olan Timur Beğ'in Beğliğini bekletmemeğe özenerek adımlarını tezlendirmeğe gayret etmişti.

Timur Beğ aynı kusursuz saygıda, yanını göstermiş; Seyyid Bereke oturmadan da yerine oturmamıştı. Hoşça, özlemiş, sabahtan beri görünmediği için gücenmişçe bakmıştı. Bunların dışında yüzü yine o iki günlük yeli esmeyen yüz idi.

Seyyid Bereke'nin kısa, biraz gönülsüzlüğü belli duasından, ardından da Fatiha'yı tamamlamasından sonra Timur Beğ'in, her zamanki istemez, niyetsizmiş görünen fakat seçilerek yerli yerine oturtulması bilinmiş cümleleriyle meşveret açılmıştı. Sonuç: Savaş gerekiyordu. İstesek de istemesek de dünyanın durumu savaşı gerektiriyordu. Mademki gökyüzünde bir tek Tanrı vardı öyleyse onun hak dini cihanı tutmalıydı; bunun için de yeryüzünde bir tek padişah olmalıydı. İnsanlar bölük pörçük olamazdı, bunu istiyordu. Hak, adalet kapanın elin-

de kalamazdı, bunu istiyordu. Münkirler bu dünyada münkirliklerini sürdüremezlerdi, bunu istiyordu. Bu, savaştı. Kaçınılmazdı; kaçınılmayacaktı. Bağdat alınmıştı, Basra alınmıştı. Şam alınmış, Halep alınmıştı. Kafkasya geçilmezliğiyle gururlanabilirse gururlansın. Kafkasya alınmıştı. Buralar tamamdı, buralar... Buralarda haksızlık yoktu artık, zulüm yoktu, adaletsizlik yoktu. Timur vardı.

Sözün burasında Seyyid Bereke içinden hem: «Olamaz zaten; ne Bağdat Basra kaldı, ne Şam Halep eski halinde; Kafkasya diye bir yerde dam üstünde dam kaldıysa tabi. Harebelerde haksızlık ne arasın, zulüm ne arasın? Zulmün kalıntısında adalet mi olur?» diye geçirdi. Timur'un sesine kulak vermedi; hem de yüreği bir atıp bir durdu, gönlü koptu kopacak oldu, aklı elden gidiyordu.

Timur, kulak vermediği sesinin sonunu: «Buralardan sonra savaş nereye olmalıdır, neresi uygundur, seçilmelidir ki karar verelim.» deyip meşverettekilere bırakmıştı. Seyyid Bereke çok iyi biliyordu ki bu bir oyundu; Timur Beğ'in seve seve oynadığı, Timur Beğ gibilerinin, şimdi biri kalkacaktı, kesinlikle emindi, söz alan, en yaşlı Tümen Beği olacaktı hemi de. Hatta şimdiden Seyyid Bereke'nin gözleri en yaşlı Tümen Beğinin her zaman oturduğu yere dönmeğe hazırlanıyordu; iğrenecekti bu sefer eğlenmeyecekti; iğrenişinde eğlenecekti için için. Kurulu bir saat benzeri konuşacaktı en yaşlı Tümen Beği; Timur'un kurduğu biçimde, ne eksik ne fazla. Sonra ötekiler söz alacaktı; kimi bir öncekinin aksini söyleyerek, kimi ötekine karşı çıkmış görünerek aynı sözde birleşecekti. Timur'un önceden kurduğu saatler tik-tak, tik-tak, tik tik tak tak, rakkas şaşmadan, Timur'un ölçüsünde şaşmadan gidip gelecek ve dura-

caktı kurulu zemberek bitince. Timur Beğ lütfedip: «Pekey» diyecekti. Seyyid Bereke, kendisi, bu lütfedilmiş «Pekey»'e Fatiha okuyacak idi. Okuyacak mıydı? «Hayır!» Aklı da gönlü de yüreği de üçü birden «Hayır»'ı başarıverdiler.

Seyyid Bereke boynunu kıstı. Aklığı şüphesiz uzun bir sakal kabarması oldu oturduğu yerde Fatiha'yı okumayacaktı. Onun yerine, yıllarca önce söylemesi gerekeni, söylemediği için de kendi kendini çoktan suçladığı sözleri söyleyecekti.

Ondan sonra?

Ondan sonrası mı olacaktı artık bre! Bağdat'ın ondan sonrası mı olmuştu, Herat'ın ondan sonrası mı olmuştu? Şam'ın, Haleb'in?

Sözü en yaşlı Tümen Beği almıştı işte. Hiç kuşkusu yoktu: «Urumeline!» diyecekti. «Savaş Urumeline olmalıdır Timur Beğ. Yıldırım dedikleri bir kendini beğenmiş, Türkmen Beğlerini ezip yok ederken, Türkmen'e zulüm, haklıya işkence ederken; kefereden dost, Müslümandan düşman edinerekten adaletsiz davranırken, hemi de bütün bunları din adına yaptığını yayarken sen bu Bayezid'in cezasını vermezsen başkasına savaş bilemem ben!» diyecekti kesinlikle. Üç aşağı beş yukarı böyle konuşacaktı. Timur yan gözünü kısıp Seyyid Bereke'ye bakacaktı eğlenerek, bundan da emindi Seyyid Bereke. Sonra ötekiler «Urumeli.» diyecekti; «Bayezid» diyecekti, diyecek oğlu diyecekti.

En yaşlı Türkmen Beği ağzını açmıştı. Çıngar, koptum demek üzereydi. Seyyid Bereke, boynunu adeta omuzlarına gömdü.

Az kalsın hoplayıp kalkacaktı; yanlış mı duymuştu yoksa? En yaşlı Tümen Beği, hayır «Urumeli» dememişti. Ne derse desin önemi yok şimdi ama «Urumeli»

dememişti. Toparlandı. Belli etmek istemese de gözden kaçmayan bir kendine gelişle doğruldu. En yaşlı Beği Timur'un, savaş Hindistan üstüne açılsın deyip yırtınıyordu.

Geniş, rahat, dinlenmiş bir nefes aldı.

Urumeli kurtulmuştu; Yıldırım Bayezid, gönlü rahat kefere içine dalabilirdi dalabildiğince; en azından bir iki yıl. O zamanaca da Allah Kerim idi.

Kuşkuları, kayguları tam tamına gitmiş değildi; Hindistan'daki Müslümanların halini düşünmeğe başladı. Yok olacaklardı. Timur Beğ, İskender'den üstün olduğunu ispatlayacaktı ispatlamasına, Delhi yerle bir edilecek, Hindistan Timur'un buyruğunda kullaşacaktı ama oradaki Müslümanlar Müslüman olmayanlara ne diyecekti? Nasıl bir yalan özrü bulup bu yangını haklı göstereceklerdi? Daha derini düşünmek istemedi. Yıldırım Bayezid'e genişinden bir soluk aldırmak, öte yandaki zulmü bağışlatmağa yetecekti. Osmanoğluna inanıyordu Seyyid Bereke, güveniyordu; Hak dinin has adamı diye biliyordu.

Yıldırım Bayezid'den yana açık gönlü Hindistan'dan yana kötü bulutların kapalılığında yanıyorken, en yaşlı Tümen Beğinden sonra konuşanları dinledi. Anlaşılan meşveretin cümle cenk erleri Hindistan üzerine kurulmuştu bu sefer. Söz Timur Beğ'deydi artık, son söz. Lütfen: «Pekey»leyecekti.

Tek ibadetsiz geçen gecesinin gündüzünde Seyyid Bereke bir daha şaştı çocuklardan beter. Timur, son sözü kendisi söylememiş, kendinden önce Seyyid Bereke'nin konuşmasını istemişti; buyurmamıştı, lütfetmemişti hemi de, düpedüz istemişti. «Sizi dinledik.» demişti. «Benim konuşmamı beklemektesiniz şimdi.» demişti. «Bu defa konuşmayacağım. Bu defa Seyyid Berekemizi

de dinleyeceğim. Cümlemiz bilmektedir ki Seyyid Berekemiz, daha biz ne olduğu bellisiz bir Beğ iken, kimseler elimizden tutmaz, üstelik önüne gelen dudak bükerken bize tuğu, davulu eliyle vermiştir dualarıyla vermiştir, o Seyyid Bereke'dir, unutamayız. Yine cümlemiz bilmektedir ki Seyyid Berekemiz, Peygamberimiz Efendimiz Hazretlerinin yoluna kurban olunacak temiz ve yüce soyundandır. Saygımız ve kelime varlığımız yoluna kurbandır, böyle biline. Bu sebepten ve dahi Hindistan Müslümanlarının durumu bakımından Seyyid Bereke'nin söyleyecekleri, varacağı karar pek önemli sayılmalıdır. Buyur hocam, lütfet dinleyelim.»

Ya dünya tersine dönmüştü ya dönüyordu da kimse farkına varmıyordu. Öyle bir hal olmuyorsa şayet Seyyid Bereke çok tatlı bir uykunun olmayacak düşlerini görmekteydi. Ama ne düştü gördüğü ne dünya tersine çevrilmişti. İmkânsız bir gerçekti yahut Timur Beğ çıldırmıştı. Çıldırmadıysa ona yakın değişmişti:

«Hayırdır inşallah» diye düşünüp; «Hayra gelir.» diye mırıldanarak kalktı yerinden. Kendine dikkat etmese düşebilirdi, kollanarak kalktı. Bir an konuşamadı, nutku tutulmuştu. Korka çekine, hala ummayarak bakındı. Bir kaç kere besmele çekti gönlünden, yüksek sesle de:

«Bismillahirrahmanirrahim.» diyebildi sonunda, konuşma gücünü buldu. «Kısa konuşacağız» dedi. «Kısa gerek. Hindistan'a savaş hatadır; evet hatadır. Timur Beğimiz de haklı olarak Hindistan'daki Müslümanlardan kaygulanıyor sanırım. Daha önceki hatamızı tekrarlamak günahına girmeyelim. Daha önceki günahımız Altınordu Devletini ortadan kaldırmaktır. Toktamış Han gibi bir yiğidi, milletinin çok sevdiği bir Beği, devletiyle birlikte yok etmemiz kimin işine yaradı? Moskova'ya girdik de ne kazandık? Küçük, ciğersiz, etsiz bir Mosko-

va Beğliği ki ağıla Beğlik dense daha yerinde olurdu o vakitler, şimdi semirdi; nefes aldı, şişti, bir Urus Devleti yarattık, biz yarattık. Şimdi Hindistan'a savaş açarsak oradaki Müslümana zararımız dokunacaktır, Hindu'ya ise yararımız. Onun için derim ki, savaş Çin'e açılmalıdır. Kaldırılacaksa Çin ortadan kaldırılmalıdır. Doğumuz böylece güvene alınır, böyle açılır. Varsın...»

Az kala: «Yıldırım Bayezid Han da Urumelinde ta gitsin gidebileceği yerece, o yandan Çin'e erişsin.» sözü çıkıyordu bir çırpıda. Duraksamasıyla birlikte sözünü çevirmesi de bir oldu:

«Hindistan Müslümanları yeşersin. Çin'i almamız Hindistan'ı almamız demektir. Doğrusunu ancak Tanrı bilir.»

Tek ibadetsiz geçen gecesinin gündüzünde, Seyyid Bereke'yi çıldırtan üçüncü bir olmazlık oldu; konuşmasını bitirir bitirmez, daha nefeslenmeden Timur Beğ el çırpıp alkış tuttu. Meşverette sağdan soldan gelen mırıltılar da duyulmaz oldu bundan sonra.

Timur ayağa kalkmıştı. Konuşacaktı. Son, kesin söz konuşacaktı.

«Alkış tuttuk hocamıza.» dedi. «Alkış tuttuk çünkü alkışımız hakkınadır. Çünkü bizi ikinci hatamızdan kurtarıp, her zamanki gibi doğru yolu göstermiştir; bu sefer hocamızın gösterdiği doğru yoldan şaşmayacağız. Bu sefer ne sizin ne benim sözüm yerine getirilecek. Söz de karar da Seyyid Bereke'nindir bu sefer. Savaş Çin'e olacak, böyle bilinsin. Tümen Beğleri, binbaşılarını çerileriyle birlikte hemen, meşveretten çıkar çıkmaz yola salacaklardır, beklenilmeye! Tümenler yarın, en geç devresi günü binbaşılarını izleyecektir. Biz tümenlerle geleceğiz. Hocam Fatiha'yı okusun!»

Seyyid Bereke kulaklarına inanamıyordu. Bir etek-

lerinin zil çalmadığı noksandı. Fatiha'yı gürül gürül okudu; yüreği, aklı, gönlü kopuyordu Fatiha'da.

Meşveretin dağılmasını da Timur Beğ'in kalkmasını da beklemeden: «Timur Beğim bana izin, ibadetimiz var, geceden borçlanmadır.» dedi uçuşan seslerde; «Gitmeliyiz, izin?»

Timur Beğ, ilk günlerinin yakın, güvenli, hoş, insan yüzüne dolmuş yüzünü yanaştırdı Seyyid Bereke'ye, eğildi, fısıl fısıl: «Bizi de unutma, sende emanetiz bilesin.» dedi. «Öğle aşını da bile yiyeceğiz onu da bilesin. Konuklarımız vardır, sensiz olmaz, gönlümüzü kırma.»

Seyyid Bereke gerisini dinlemedi. İlk defa çocuktu. Nazlanmış, nazına kanılıp katlanılmış bir çocuk.

Timur Beğ, Seyyid Bereke'nin yeldir yepelekliği eksik çıkışına buruk gözlerle baktı nedense. Sağ kaşı aşağı inmişti birden, solu yukarıya yukarıya kavislenmişti. Burnunun hemen kenarında keskin bir çizgi belirdi; iki defa seyridi.

Seyyid Bereke kendinden bile habersizdi o anda. Öğleye kadar da, bu kendinden bile habersizliği bürüdü gitti; arttı eksilmedi, taştı dökülmedi diyenin hesabı Seyyid Bereke alnını bıraktığı secdelere doyamadı bir türlü. O anlar, birileri gelse de: «Dünyada ne var ne yok?» diye sual etseydi Seyyid Bereke: «Ne dünyası bre?» diye sorardı. «Böyle bir yer mi var? Bilemedim.» derdi. Dinlenmiş, gençleşmiş, iki yüz yıl daha gençleşmiş, hiç bir yerinde hiç bir pas, hiç bir kir kalmamıştı. Kolları, ayakları, parmakları kımıldamak için hiç bir güce ihtiyaç duymayacaktı, öyle hissediyordu.

Öğleye doğru yıkandı. Aklığı kuşkusuz kıvır kıvır sakalını uzun uzun taradı; bir damladan az gül yağında saçlarının dibini oğdu, bir damladan az gül yağında uzunca saçlarını taradı. Dişlerini misvakladı. İçten dışa

yenilerini giyindi. Bedeninin içi dışı yenilenmiş bir halde, odadan çıkmadan önce, ince saz örme hasır seccadesine diz çöküp el açtı. Gözlerini yumdu, çenesi sol göğsünde: «Yâ ceddi!» dedi, Arapça. «Dedem! En büyük dedem ya Muhammed Mustafa! Senin çizginden çıktım mı? Çizginde miyim?»

Yine yeryüzünün dışına taşmıştı. Yine göksüz ve yersiz bir yeşil mavide, Mekke ile Medine arasında bir bulutta, bir gözü Mekke'yi görür, bir gözü Medine'ye bakar bir halde, sonsuz bir tebessümün buğulanmasına bıraktı kendini.

«Türklerin, Tanrı'nın ordusu olduğunu söyledin; doğru, senin söylediğindir. Bu ordu dağılmasın, bu ordu birbirine düşmesin, güçlensin istedim. Bunun için bir zalimin yanındayım, bunun için bir zalime köpekleştim. Devam edeyim mi? Bu sabah, yanlışım olmadığını gördüm, yanıldım mı? Yanlış yolda mıyım? Bir ışık göster bana, yoluma bir aydınlık düşür.»

Mekke'yle Medine arasında bir yeşil mavilikte buğulanmasına kendini bıraktığı sonsuz bulut tebessümü kıpır kıpır kıprandı. Seyyid Bereke ter içinde bir bedenin hummasında titremekteydi sapır sapır; kıpranan sonsuz tebessümün küçücük kırıntılarını olsun kaçırmak istemiyordu. Yanılıp yanılmadığını gösterecek işaret bu kırıntılarda olabilirdi. Ama sonsuz tebessümün buğusu huzuraydı, hep huzuraydı. Bunu, doğru çizgilerde olduğunun bir işareti sayacağı sırada, duydu mu duymadı mı kesinlikle ayırt edemedi, sonsuz tebessümün bir aynı buğulanmada sesler uçuştu:

«Tanrı her şeyin bilicisidir. Tanrı bildiğinden şaşmaz. Tanrı dilediğini dilediğince yapar. Tanrı'nın dilediği insanlar için muhakkak ki hayırlıdır.»

Sonra bir derin sessizlik.

Uçuşan seslerin, uçuşa uçuşa dağılışı; uçuşa uçuşa sessizliğe konuşu.

Sonsuz tebessümün, yeşil mavilerde buğulanışın sessizliğe sinişi; sessizlikte ışıklarını söndürüşü. Seyyid Bereke'nin bedenindeki terin yavaş yavaş soğuyuşu; yavaş yavaş kendi beden sıcağına dönüşü. Sanki hiç terlememişti.

İnce saz örme hasır seccadesinden kalkarken, içinde, bir şeyi noksan yapmış, bir şeyi noksan bırakmış, en kötüsü bir ayağı doğrudaysa öteki eğriye atılmışçasına bir his boyun kaldırdı; buruluyordu belli belirsiz; buruldukça burkuyordu. Neyi yarım bırakmıştı acaba? Noksanı neredeydi? Bulamadı. Kapıyı, çıkmak üzere açtığı halde çıkamadı, örttü gerisingeriye. Ne düşündüğünü bilemeden, geniş odasında dolanmağa başladı.

Neden sonra Timur'u düşündüğünü sezinledi. Ama Timur'un neyini düşünüyordu? Çıkaramadı. Acaba bu? Gözü, ince saz örme hasır seccadesine takılıp kalmıştı. Kaldırmadığı, her zaman serili hazır bıraktığı seccadesi. Varıp diz çöktü düşünmeden. Diz çöktü ama ne az önceki lezzeti ne de az önceki dünyaların veremeyeceği huzuru buldu gönlünde. İnce sazdan örme eski hasır seccadesi, dizlerinin altında, saz katılığındaydı. Sanki: «Benden seccade yapılır ibadet için, sopa da yapılır vurmak için.» diyordu.

Vurmak?

Sonu? Acıtmak! Sonu? Yaralamak! Sonu, kan akıtmak, sonu? Savaş bir bakıma. Savaşta hile yapılmaz mı? «Ya Ceddi!» diye inledi haykırışında; Arapça, boğazında boğuldu; «Ya Muhammed Mustafa savaşta hileyi uygun görürdün, Timur da uygun görüyor. Timur? Hiledir, bunu derdi tebessümün bana, eyvah!»

Kalktı, Timur Beğ'in sofrasına gitti.

İnanmak istemiyordu, aklından büsbütün çıkarmağa gayret ediyor, gönlünü burkan kuşkudan kurtulmak için yoruluyordu, yine de sabahki savaş meşveretinin bir göstermelik olduğunu, Timur Beğ'in şimdiyece denenmemiş bir oyununu seyrettiği korkusunun yapıştığı yüreğini kandıramıyordu.

Timur Beğ'in öğle sofrasının kurulduğu küçük havuzlu taşlığa sapan aralığın kapısında daha önce de buna benzer bir oyun seyrettiğini hatırladı. Savaş meşvereti tam aksi yönü, Hazar'ın gün batısını kararlaştırmış, tümenlerin göstermeliği Hazar'ın gün batısına yollanmış iken gece yarısı ters bir dönüşte hızlanarak asıl tümenlerle bu yanda birleşip Kafkasya'ya inivermişti. Hem de nasıl? Kafkasya'nın taş geçitlerine taş yağdırmacasına; öyle bir yandım Allah dedirtmecesine ki bir daha Kafkasya'yı bulursan benzet Kafkasya'ya!

«Sebebi?» deyip sorduğunda Timur Beğ yarım yamalak gevelemiş, ham kaşalot:

«Kendimi bilmesem kendime bile inanmayacağım Seyyid Bereke.» demişti. «Meşverettekilerden biri, hangi biri bir kaçı bile yapabilir, nereye gideceğimizi kesinlikle bilseler satarlar bizi, hiç düşünmezler, satarlar!»

«Böyleleri varsa orduda neden arınmazsın?»

«Hangisidir nasıl bilirsin? Ne zaman satılır, nerde satılır nasıl bilirsin? Ben de böyle geldim bu Emir Timurluğa, onlar gibi yaptığım çok oldu. Her Tümen Beği bir Emir Timur olmak istemez mi? Kendinden bile saklasa da gönlünde böyle bir aslan yatmaz mı? Nasıl benim her yerde bir casusum varsa, tümen beğlerimden herhangi biri de şunun bunun casusu olabilir, olamaz mı?»

«Böyle bir orduya nasıl güvenilir pekey?»

«Kendine güvenirsen! Korkmazsan. Osmanlı'nın yeniçerisinden...»

Timur'un yarım yamalak gevelenişi azmış «Osmanlı'nın yeniçerisinden.» deyip devam edecek sesi ham kaşalotluğunda kinlenmişti birden. Seyyid Bereke, işin kötüye saplanacağını bilmişti, oldum olası Timur Beğ Osmanlı'nın yeniçerisi dedi mi kan kusardı, biliyordu. Bunun için boyun eğip: «Öfken yersiz, ben o niyetle sormadım.» demişti hemen; «Ben senin için üzülerek...»

Timur Beğ bu sefer de sözü, kendine acınmışlık sanıp, silkip atmağa yeltenmişti: «Benim için üzülme, kolayına Timur olmuş değilim. Timur olmak için ne yapılmak gerek kimse benden eyisini bilmez, gücüm de burdadır. Sen Seyyid'sin, Peygamber soyusun. Peygamber soyunun içi dışı bir aynadır, öyle olmazsa nasıl o ulu soya yakışır insan? Gelgelelim senin yüreğin Seyyid Bereke, tam bir ayna mıdır? Saklın gizlin yok mudur? Benim yanımdasın, benimle birlik görünürsün ama gönlün Osmanlı'dadır. Yalan mı?»

Seyyid Bereke, Timur Beğ'in öğle sofrasının kurulduğu küçük havuzlu taşlığın eşiğine geldiğinde hatırladığı konuşmadan anladı ki Timur, «Hocam» dediği kendisinden de kuşkulanmaktadır. Belki de Peygamber soyundan olduğu için herkesin duyduğu saygı yüzünden yanından ayrılmasına izin vermiyor; yaptıklarını, Seyyid Bereke'nin yanında bulunmasıyla örtüyordu; Seyyid Berekeliği Timur'un gösterişiydi, yaptıklarının haklılığının ispatı.

Ve Timur, bu sabaha oyunlarının en iğrencini oynamış —o muhakkak ki buna büyük oyun diyordu, varsın desin iğrençliğini mi kaybeder demesi—, üstelik Seyyid Bereke'ye oynatmıştı kuzu kuzu. Savaş Çin'e değildi; Çin yutturmacaydı, yem idi. Tümenlerin dökün-tüsü Çin yoluna sürülmüştü asıl tümenler ya Hindistan'a ya? «Urumeli üstüne!» dememek için dudağını ısırdı var

gücüyle, gece yarısı döküntü tümenler de dönecekti asıl amaca.

İnanmak istemese, inanmamak için yırtınsa da bu böyleydi, dudak ısırmak neye yarar? Böyleydi, böyleydi başka türlüsünü beklememeliydi Timur'dan. Ah, nasıl, nasıl inanmıştı sabah sersemliğinde, nasıl çocuklardan beter uçuşmuştu yüreği? Şimdi... Elini daldırabilse göğsüne, yüreğini avucuna alabilse, buz soğukluğunda bir taş parçasını tutacağından emindi.

Küçük havuzlu taşlığa adımını attığında, taşlığın büyük bahçeye açılan uzun erguvan çardağından bu yana doğru Timur Beğ de görünmüştü. Ya bir tesadüf idi ya da bilinerek ayarlanmıştı. Timur Beğ'in arkasında üç beş kişilik bir kalabalığı da görünce, Seyyid Bereke, taşlığa bu aynı anda girişin hiç de tesadüf olmadığını anladı. Timur Beğ, yanındakiler her kim iseler, Timurluğunun ölçüsünü hissettirmek için her şeyi yapmak niyetinde görünüyordu. Yine de Seyyid Bereke'yi, önce davranıp saygı karşılamasında aldı, sofranın başköşesine buyurladı, oturmasını beklemeden de elini öptü. Nedense Seyyid Bereke, yüreğinin yerini alan buz soğumasındaki taşın ısınmadığını duydu. Hatta Timur, yanındakilere, kendisini öğe öğe tanıttığı halde; hatta onlar da Timur'un saygısından kat kat gerçek bir içtenlikte elini öptükleri halde; hatta bir el pençe divan durması noksan bekledikleri halde, yüreğinin yerini alan buz soğumasındaki taş, ısınmadı.

Timur Beğ yanındakileri tanıtmadı. «Herhal tanırsın.» dedi. «Bakalım yanılmış mıyım? Tanırsın.» Öğle güneşi doruğunda olmasına rağmen ortalık serinceydi. Küçük havuzun oymadan pıtıraklanmış çiçek açmasına açılmış görünen mermer fıskiyesi siyim siyim su sağıyordu. Sağılan suyun zerreleşerek dökülüşü dinlendiri-

ciydi. Sofranın üstü kesme billur sürahilerde sekiz on şerbetin sekiz on rengini süzüyor, altınla gümüşün durgun akını oynak sarıya karıştırıyordu. Taşlık, suyun, güneşin, serinliğin ve yeşile sarınmış çiçeklerin karıştığı hoş bir kokudaydı.

Seyyid Bereke bütün bunlara, yüreğinin yerini alan taşın gözleriyle bakıyorken, Timur Beğ'in tanınmasını istediği yüzler, gözlerinden soğuk soğuk geçer oldu. Hepsi de, saygıda kusur etmeyen tebessümlerini, saygıda kusur etmeyen hayran yüzlerini Seyyid Bereke'nin tanıması için, tanımasına yardım için kolaylaştırmışlardı. Sarı Uygur bir yüz, Selçuk Peçenek kırması bir çakır bakış, Karaoğuz buğdaysılığında bir başka beniz, düpedüz Türkmen çehresi bu yandaki, Kuman-Kırgız kavgasında bir çene bu yanda, hepsi de Oğuz soyu ki hilesiz hurdasız. Ne var ki hepsine de Urumeli güneşi vurmuş hepsini de Urumeli yeli sertleştirmiş. Hiçbiri Timur'un «Urumeli güneşi görmemişim.» diyen derisi ince yüzünün Moğol çizgilerinde değil. Timurlu Türkmenlerin Oğuz soyunda çekilen burnuyla çakırlaşmış gözlerinin düzleştirdiği yüz değil. Ama hepsi de soylu Beğ yüzleri bunların, belli. Aynı buyurmağa alışmış hazır ağızlar, aynı kopana çene, aynı göz bakışları ki söze lüzum görmez cinsinden; ağız açmadan konuşmasını bilen gözler.

«Urumelinden gelmiş Beğler» demektense, «Bilemedim.» demeği yeğ buldu Seyyid Bereke. «Urumeli.» derse Timur Beğ'in sofrasından bir lokmasını ağzına atamayacağını sandı. «İzin ver de Tanrı'ya bunca nimetleri için dua edeyim Timur Beğ.» dedi.

Timur Beğ, «Estağfurullah.» deyip el açtı.

Duadan sonra Seyyid Bereke konuşmayınca Timur da bir süre ağız açmadı; konukları sadece yediler, yemedilerse yer gözüktüler.

Sofraya iki altın lengerde, üstünde sarı safran ışıltısında emilmiş incecik bir yağ pırıltısı şavklanmış mis kokulu Horasan pilavı getirdiler. Pirinçler say ki canlıydı; eti pirinç olmuş, pirinci pürçekliyle yanar sönerdi; baharatı tütüyordu dumansı. Yenmekten çok seyre değer bir görünüştü. Pilav lengerlerini getirenler şerbetleri de tazelediler. Timur Beğ, gözleri lengerlerde bir tuhaf: «Acıkmamışa benzersin hocam.» dedi. «Ben açım. İki gündür tezine acıkıyorum. Bir hastalık mıdır?»

«İki günlük ise zararsızdır.»

Timur Beğ kötüye yormadı. Hoşça gülümsedi. «Öteden beri değil.» dedi. «İki gündür. Demek geçici. Bizde her şey geçicidir zaten, öyle dersin. Kalıcı değil.»

Fırsat bilip geçicilikten söze girse miydi, yoksa anlamazlıktan mı gelseydi. Ama yabancı saydığı konukların önünde eski bir tartışmaya çanak tutan Timur'u kötülendirmekten çekindi. Hemen aklına gelen ayet-i kerimeyi okudu. Konukların da duymasını isteyerek:

«Yalnız Tanrı kalıcıdır Timur Beğ bilmez misin?» dedi tatlıca. «Biz hepimiz, her şey geçiciyiz. Önemli olan eyilikle anılmaktır.»

Timur Beğ'in gözleri Seyyid Bereke'nin yüzüne dönecek iken çevrilip büyük bahçeye açılan eflatunlu çardağın gölgeliğine kaydı. Bir an süzdü o yanı; belli belirsiz, sanki Seyyid Bereke'nin söylediğini düşünmekteymiş gibi başını eğdi. Bir soluk alımı ya geçti ya geçmedi; Timur'un az önce baktığı yandan ayak sesleri duyuldu. Elleri bağlı dört kişiyle bir yüzbaşı göründü. Seyyid Bereke yüzbaşıyı tanıdı hemen. Acımasızlığı ile ünlenmiş Barak Tekin yüzbaşı. Timur'un Semerkant'taki gözü kulağıydı; elinin uzanamadığı sokaklarda bile sıkılmış yumruğuydu. «Nedir bunlar Barak Tekin? Görürsün konuklarlayız, soframızdayız.»

Barak Tekin yüzbaşı, yüzü geldiğinde nasılsa yine öyle kaldı. «İkisi Hintlinin, üçüncüsü Çinlinin çaşıtıdır Timur Beğ.»

Timur Seyyid Bereke'ye: «Nasıl, haklı mıymışım?» dercesine çaşıtlara ise iğrenerek baktı: «Biri nerde?»

Barak Tekin biraz donuk: «Beşincisi.» dedi; «Çin çaşıtıdır. Yakalanmadıysa yakalanmayacak demek değildir. Öldürülmediyse saatine kalmaz yakalanır.»

«Bana dirisi gerek.»

«Buyruk bilindiği için bunların yakalanmasında geçe kalındı. Meşveret dağılırken ayrı ayrı kapılardan çıkmışlar. Aslı sekiz idi. Üçü gitsin istedim.»

Seyyid Bereke diken üstüne oturduğunu sandı ansızın. Bu adam, acımasızlığıyla ünlenmiş Barak Tekin denilen yüzbaşı kolayına adam izleyip yakalamadan caymazdı. Hele çaşıtlığını yüzde yüz bildiği birini de değil, üç kişiyi birden kendi keyfine salmazdı. Sabahki meşveret, Timur'un sabahki oyunu, bu oyunda kendisinin nasıl bir şebek maymun maskaralığında oynatıldığı geldi gözlerinin önüne; kıpkırmızı oldu.

Konuklardan kimi gözlerini Timur'dan kimi çaşıtlarla yüzbaşıdan ayırmıyordu. Timur sözüm ona, yüzbaşının gelişine de konuşuşuna da öfkelenmişti.

İki altın lengerde safran sarısı yağda ışıl ışıl Horasan pilavının baharat tüten dumansılığı soğumağa yüz tutmaktaydı.

Seyyid Bereke kıpkırmızı kesilen yüzünü yere eğdi.

Timur Beğ: «Tümenler geceyi beklesin öyleyse.» dedi sertçe; «Bunları da götürün. Yeter yaşadıkları. Yolumuz Hindistan'a Barak Tekin. Öncü tümenlere haber uçur, yollar ona göre tutulsun. Gizlilik isterim, senden isterim, bilesin!»

Barak Tekin Yüzbaşının söyleyecekleri yahut gidip

gitmediğini beklemeden de Seyyid Bereke'ye döndü: «Beni bağışlayacağını umarım hoca.» dedi. «Çaşıtları gördün, Barak Tekin'i dinledin. Niyetimiz senin sözünü dinlemekti, Çin'eydi. Bu durumda, sen benim yerimde olsan Hindistan'ı sağlama almadan, arkandan vurulmayacağına emin olmadan Çin'e gitmezsin, gider misin?»

Hem sordu hem sormamış oldu ki cevap beklemedi: «Gitmezsin!» dedi. «En güvendiğim adam Barak Tekin yüzbaşı. Bak, o bile üç çaşıtı bile bile izlememiş, yanlış mı duydum? Yok, hayır, öyle dedi. Ordu Hindistan'ı istiyor, çünkü yakın, çünkü zengin, çünkü Çin'e gidilecekse önce Hindistan'dır. Aslında güceneceksin ama ben Urumelini isterdim. Evet Urumelini. Kim kalıcıdır kim geçicidir bu dünyada tartışmıştık hani. O yeniçeri düzeniyle bizim ordumuzu kıyaslarken tartışmıştık. Sağlığımda sana haklı olanı göstermeliyim. Gelgelelim bu Beğler, sofrada gördüğün konuklarımız, onları dinleyince, sen de dinlemelisin hocam. Konuklarımız, şu Beğ, sağ yanındaki Germiyanoğlu Yakub Beğ'dir, Yakub Beğlerin ikincisi. Onun yanındaki Menteşe oğlu İlyas Beğ'dir. Senin solunda oturan Aydınoğlu İsa Beğ, benim sağımdaki de Saruhanoğlu Hızır Şah Beğ'dir. Osmanlı'nın Bayezid'inden kaçmışlar, bizi büyük bilip bize sığınmışlar. Dinlemeni isterim, ne demekteler bakasın! Beğler, pilavımız soğudu ise yüreğimiz sıcak olsun, hem yiyelim hem konuşalım. Hocamız Urumeli ne haldedir, doğru ağızlardan duysun. Konuşurken bir daha gelen sözümüzü kesen olmayacak artık. Biz bizeyiz. Hocamla beni ayrıcalıksız bilin, güvenerek konuşun.»

Seyyid Bereke pek kolay olmasa da adım adım düzelmişti. Sabahki meşveret oyununun şebek maymun maskarası olmasına deminki kadar içerlemiyordu. Ne olurca olsun yüreğinden geleni söylemişti, inanmadığını

konuşmamıştı. Gerçi Hindistan'ı kurtaramamıştı; Hindistan yanacak, Müslümanları utançtan yüzlerini yerden kaldıramayacaktı ama Urumelinde Bayezid Beğ, en azından Hindistan dönüşüne kadar Timur'un, soluk alabilecekti. Tanrı'nın neye hükmedeceği bilinmez, ola ki Hindistan Timur için bir acı son olurdu da...

Demek bunu isteyecek hale gelmişti Seyyid Bereke? Yüreği çekinmeden Timur'un acı sonunu istiyor, gönlü yenilmesine dua ediyor, aklı başka bir yol göremiyordu demek? Üzüldü; hayıflandı, Timur'un yakınlığında Timur'un yenilişini düşünmüş olmağı kendine yediremedi. Bunun için de, başını dikleştirip Timur Beğ'den yana bakamadı. Fakat bakması gerekiyordu. Sofradaki konuklara böyle bir çöküntüyü göstermek ayıp olacaktı. Mümkün mertebe gözlerini saklayarak bir an Timur Beğ'e baktı, sonra da Urumeli Beğlerini süzdü. Birden: «Yanılıyor muyum?» diye düşündü. Yanıldığını hissetmişti. Hisleri hep yanlışa mı gitmişti yoksa? Urumeli Beğlerinin yüzleri yalansız görünüyordu; yalın, kötülüksüz, haksızlığa uğramış. İçlerinden hiç birini görmediği, yalnız davranışları, tutumları, kulağına gelen köylü yaşayışlarıyla haklarında hüküm verdiği Osmanlı Beğleri sandığı derecede değiller miydi acaba? İslam'ın kılıcı olmağa, Hak Dininin ordusu bilinmeğe layık değiller miydi?

Birer birer süzdüğü Urumeli Beğlerinin yüzleri haksız yere incinmiş, gözleri eşkıya baskınına uğramış mazlumların medet umuşundaydı. Öyleyse Bayezid'e güvenmek de boşuna olurdu. Nizam-ı âlemin istediği zalimlikse eğer Timur Beğ gerçekti, Bayezid değil.

Seyyid Bereke yanılgılar içinde bunalacak iken, Urumeli Beğlerinin alınlarından burun aşağı çeneye inen keskin çizgilerinde bir terslik gördü. Dikkat etti;

zorladı kendini bunun için, yanılmamıştı hayır; bu yüzler, bu çizgiler yeterli değildi. Bu yüzler, çizgiler soya, sadece soya, babadan kalma üne güvenen yüzlerdi, çizgilerdi. Hiç birinde de kendi işini kendi yapacak, kendine güvenecek bir işaret yoktu. Ancak üçü beşi bir olunca yiğitlenecek cinsten, yenilince sığınacak bir güçlü dayanak arayacak yaratılışta. Bunlar Beğ olamazdı; bunlar, toprağı baba mirası bir gelir diye bilmiş kimselerdi. Bilebildiyse şimdiyece bilebildiği Türkmen yüreği bunların ardından gitmezdi. Nitekim gitmemişlerdi ki yalnız kalmışlar, kaçmışlar; kendi soylarından gelen yakınlarındaki dururken, kendi soylarından indiği kuşkulu uzaktaki güce sığınmışlardı. «Gel bizi kurtar.» diyorlardı; «Gel bizim malımızı bize ver, eski tahtımıza oturt bizi.» diyorlardı. «Beğliği kendi öz malı sanmak!» diye düşündü bir ara Seyyid Bereke; «Tahtına el gücüyle oturmak? Tanrım bunlar ne biçim Beğdir ki Beğliklerinden utanmazlar? Kul bunlar. Timur'un gücüyle tahtlarına oturduklarında Timur'a kulluk edeceklerini bilmezler mi? Gücünü elden alana devlet ne gerek, millet ne gerek?»

Hayır yanılmamıştı. Gönlü de aklı da yüreği de Osmanlıyı tutarken yanılmamıştı. Buna bir kere daha emin olunca sofradaki konukların yüzüne gerinerek bakabildi. Hatta Timur Beğ'e dönüp güvenle: «Sana söylemişler söyleyeceklerini, bana tekrarlamaları yorgunluk olur.» dedi.

Timur Beğ zaten kuşkulanmıştı. Seyyid Bereke'nin, Urumeli Beğlerini teker teker süzerken düşündüğünü, bir an bocalar gibi olduğunu anlamış, aslında bu bocalamayı beklediğinden için için sevinmişti. Ama sonunda, bocalayışın ummadığı bir güvene dönüşü, sevinişini kuşkuya çekmişti. Seyyid Bereke'nin aklı kadar gözleri-

nin de keskinliğini bildiğinden, inanmadığı halde keramet dahi umduğundan, düşünüşünde, bu Urumeli Beğlerinin iç yüzlerindeki beş paralık ciğersizliği sezmiş olmasından endişelenmişti. «Zarar yok hocam.» dedi kaçınarak; «Biz bir daha dinleriz. Ola ki eyi değerlendiremediğimiz sözler geçmiştir. Yanılmayalım.»

Böyle deyince, Urumeli Beğlerine, bir daha anlatmak, dertlerini dökmek farz olmuştu. En bağrı yanıkları Germiyan oğlunun ikinci Yakub Beğ'i olmalı ki ilk dertleniş ondan geldi. Söyledikleri aslında incir çekirdeğini doldurmazdı. Yıldırım Bayezid'in soy kardaşlığı, din kardaşlığı şöyle dursun hısım akraba hatırını saymadığından aldı, öz topraklarının nasıl uğrucanalığına elinden koparıldığını, ne şekilde yurtsuz yuvasız bırakıldığını sıraladı, yakındı. Arada bir durup soru sormasını bekledi Seyyid Bereke'den, umduğu çıkmadı. Umduğu çıkmayınca da gitgide kurudu sesi; ipe sapa gelmez, ipsiz sapsız tekerlemelerle Bayezid'in haksızlığını ispatlamağa yeltendi. Son sözlerinde de ip sap hak getireydi. Seyyid Bereke ancak o zaman sordu soracağını:

«Şimdi şu sıra nerdedir, ne yandadır Bayezid Beğ?»

Germiyanoğlu, sonunun neye varacağını bilmeden cevabı: «Bizans'ı kuşatmış diye duyduk.» oldu. Cevap vermekle iyi mi etti kötü mü etti onu da bilmediğinden Timur Beğ'in yüzüne bakakaldı. Eli şerbet kâsesine uzandı, aldı, gözlerini Timur'dan ayırmadan içti, eli yanılsa su kâsesine de gidebilirdi, şerbet niyetine su içebilirdi.

Seyyid Bereke aldığı cevaba karşılık vermedi. Gülümsemekle yetindi. Menteşe Beğine döndürdü gözlerini.

İlyas Beğ, Germiyanoğlundan zeki görünüyordu. Nitekim: «Önemli olan toprağımızın elimizden alınması

değil.» diye açtı ağzını. «Dostça el uzatsaydı sözümüz olmazdı. Varlığımız, toprağımız gibi Tanrı'nındır, biz emanetçiyiz. Vakti gelmiş der emaneti Osmanoğluna vermekten geri durmazdık. Gelgelelim dostça yanaşmadı bize. Kan döktü. Kitabımızda kardaş kanı dökmek yazılı mıdır? Kitabımız Müslümanın kanı Müslümana helal mi der? Eri, avradı, malı helal mi der? Üstelik Sırbıyya'nın keferesi ile Bulgar'ın dinsiz imansızını kardaşlığına alıp onlarla kardaşlık güdüp bir olunca Müslümanın toprağına çullanın mı der? Var mı öyle bir yazı Seyyid Bereke hocamız? İstesek karşı gelirdik, gelmedik ki Müslüman Türkmen kefereyle ortak olan Osmanlı'nın karşısında kanını akıtmasın. Menteşe toprağım benim, böyle alındı elimden. Germiyanoğlununki böyle alındı elinden. Aydıneli böyle alındı. Bu mudur İslamlık, bu mudur Oğuz'un töresi?»

Menteşe oğlu İlyas Beğ'in son sözleri, Germiyanoğlunun aksine hayli yiğit öfkesinde çıkmıştı; sarı bıyıklarını burmalarından titretmişti. Susunca, bıyık bir süre daha titredi. Sonra İlyas Beğ'in bakımlı eli, hiç öfkelenmemiş bir serinlikte varıp titreyen sarı bıyığını burdu serin serin. «Biz.» dedi; «Bu haksızlığı duyurmağa geldik. Başkaca bir isteğimiz yoktur. Bilinsin ki, Timur Beğ de Timur Beğ'in yazıcıları da bilip yazsınlar ki Bayezid kana susamıştır; Osmanlı'nın yazıcısı bunu böyle yazamaz korkusundan bari Timur Beğ'in yazıcıları yazsın dedik.»

İsa Beğ, Seyyid Bereke'yi beklemeden: «İlyas Beğ karındaşım doğru söyler.» diye atıldı. «Niyetimiz Timur Beğ'i körükleyip Bayezid'e vurdurmak değildir, haşa! Bunlar istese de, istemez ya, ben istemem başta bunu. Tanrı tanığım olsun ki istemem. Çünkü Anadolu nasıl Anadolu olmuştur, nasıl bu hale gelmiştir eyi bilirim.

Yeni bir Moğol istilası ile onca emek yerle bir edilirse yazık olur, önce biz lanetleniriz. Bunun için, Timur Beğ bilmelidir, İlyas Beğ karındaşımın dediği gibi Timur Beğ'in yazıcıları bilmelidir. Biz istesek malımızı korumak için ölmesini de bilirdik ama kimin kanı dökülürdü? Türkmen'in. İstemedik. Oğuz birbirini yemesin dedik. Ne oldu sonu? Kadılar rüşvetsiz hüküm vermez oldu, adalet akçeye bindi. Yoksul ezildi, ezildi, ezildi. Bu ne biçim hanlıktır, ne biçim sultanlıktır? Başveziri Ali Paşa ne derse Bayezid ona göre iş görür. Ali Paşa'nın şarapçı olduğunu herkes bilir; kibir büyüklenmesindedir gözü dünyayı görmez bir sarhoştur, Bayezid'i de kendine uydurmuştur bu bapta. Germiyanoğlu kardaşım söylemek istemedi belki, Bayezid'in eniştesidir. Türkmen, Müslüman kızı Devlet Hatun karısının üstüne bu Bayezid kefere kızlarını karı diye almış, Devlet Hatun'a kuma getirmiştir, hem de Müslüman etmeden hiç birini, Oğuz soyunun başındaki Beğin konağında hıristiyan karılarının işi nedir ne demeğe gelir yeri ne olmalıdır? Ne yaparlar bilir misiniz, işret meclisleri kurarlar Bayezid'in gönlünü eğlerler. Bilenler bilir ki Bayezid'in yanına şarap kokusundan yanaşılamamaktadır.»

Seyyid Bereke irkildi.

Timur'un gözünden kaçmadı Seyyid Bereke'nin irkilişi. İsa Beğ'e susmaması için göz kırptı ama İsa Beğ'in söyleyecek pek bir sözü kalmamıştı. Yutkundu bir iki; ancak: «Ulu Atanız Peygamber Efendimizin Hak Dininde bu nasıl olur?» diye sorabildi. Bu nasıl olur dediği hangisineydi belli değildi.

Seyyid Bereke, Timur'un göz kırpışını görmemişti. Bir ara sever gibi olduğu İsa Beğ'in yutkunuşundan işkillenmiş, pek belli olmayan «Nasıl olur»undan iyiden iyiye kuşkulanmıştı. «Az önce İlyas Beğ'e de soracak-

tım.» dedi başını kaldırmadan; «Yakup Beğ'e sorduydum. Şimdi, şu sıra Bayezid ne yapmaktadır?»

Timur, Seyyid Bereke'nin bir şeyler tasarladığını sezmesine sezdi fakat açıkça seçemiyordu. İsa Beğ kuşkuyla bakındı. Bir Timur Beğ'e bir Seyyid Bereke'ye. Şüphe içinde dolu: «Bizans'ı kuşatmış.» dedi. «Alacak gibi derler.»

«Alacağını sanmıyorum!»

Güvenli olmaktan çok günücü bir sesti Saruhanoğlu Hızır Şah Beğ'in «Alacağını sanmıyorum.» deyişi. Daha doğrusu, Bayezid Beğ'in Bizans'ı almış olmasından, alabilme gücünden korkan bir sesti; açıkça istemiyordu.

«Doğruysa Urumelinin ötesinde ne kadar kâfir var ise ayağa kalkmıştır, toplanıp bir olmuştur. Niyetleri Bizans'ı Bayezid'e yedirmemektir. Çünkü Bayezid'in Bizans'ı da alması, cümle Anadolu Beğlerinin bir daha dirilmemecesine yok olmaları, Osmanlı'nın, Avrupa dedikleri kâfir krallarına karşı bir daha gemlenmemesi demek olacağını bilmektedirler. Biz Timur Beğ'e geldik ki...» dediği anda dudakları yapıştı; ne söylese söylesin sebep olarak, batmıştı bir kere. Sözünü çevirecek bir kurtuluş dah da yoktu ki tutabile. Eli titreye titreye şerbet sürahisine uzandı, eli titreye titreye, epeycesini sofraya dökerek kâsesine şerbet doldurdu; eli titreye titreye içti, çenesine sızdı şerbet; sakalıyla bıyıklarını eli titreye titreye sildi; «Anlatmağa geldik.» dedi en sonunda; kurtulduğunu sandı.

Timur Beğ'in çolak eli, bileğinden morardı. Seyyid Bereke, ne zaman Timur Beğ bir çıkmazda kendi kendini yemeğe başlasa, bu çolak elinin böyle morardığını bir kaç kere gördükten sonra, ezberlemişti. İçinden kıs kıs gülmek geldi ama gülmedi, acımak bile geçti gönlünden. Sofra acınacak haldeydi. Buraya gelmeden önce bu Beğ-

ler, her biri bir köşesinde Anadolu'nun, bir sofra misali oturmuşlardı herhal; orayı da böyle acınacak halde koyup kaçmışlardı bu sofraya, bu acınacak halde, böylesine, dökülerek...

Seyyid Bereke'nin çok soracakları vardı bu Beğlere, çok; sorarsa eğer bir yapraklık kalmış canları da solacaktı. Soracaklarından birini sormadan edemedi; Saruhanoğlu Hızır Şah Beği, birden korkutmamak için en yumuşağından, yokladı:

«Bayezid Beğ, Bizans'ı alamaz dediniz. Sebebi de söylediniz. Siz Bayezid'in yerinde olmak istemez mi idiniz? Bizans'ı almak, Avrupa dediğiniz kralları dize getirmek, Türkmen'i bir sancak altında toplamak istemez mi idiniz?»

Hızır Şah Beğ: «Nerde o günler hoca?» dercesine: «İstemez olur muyum heç?» deyiverdi. Ardından da hemen topladı kendini: «Her Beğ ister bunu, ister de.»

«İzin verirseniz ben tamamlayayım.» dedi Seyyidce; «İster de, gücü yetmez. Gücü demeyelim çünkü biraz yaban bir söz bu güç. Akılla, gönülle, yürekle karışmalı ki insanca olsun. Demek ki akıl, gönül, yürek şarttır Bayezid Beğ'in yerinde olmak için, bir tek o olabilmiş.»

Timur'un morluktan öteye geçen çolak koluna gözü ilişince hata ettiğini anladı, çok ileri gitmişti düşünmeden; düşüne düşüne düzeltti: «O yanda Bayezid, bu yanda Timur Beğ olabilmiş. Sizlerin payına da oradan kaçıp buraya sığınmak düşmüş.»

Germiyanoğlu yaltaklanması pek belli bir çıkışla Seyyid Bereke'nin sözünü kesti: «Biz Timur Beğ'i en büyük bildiğimizden geldik, sığınmaysa en büyüğe olur!»

«Evet». Düşüne tarta konuşması gerekti, öyle yapıyordu artık Seyyid Bereke; «Evet. Lâkin şimdi kötülenen Bayezid'dir, ona dönelim. Biz de Timur Beğ'in yanında-

yız. Büyükler büyüklerden anlar. Bayezid Beğ, sizin istediğiniz halde yapamadığınızı yaptı. Bizans'ı sarsıyor, alacak, ola ki alamayacak fakat sarsıyor. Sarhoş diyorsunuz, zalim diyorsunuz. Pekey sarhoş, eğlence işret düşkünü bir zalim nasıl olur da bunca Avrupa'yı dize getirir? Bizans'ı nasıl sarsar? Nasıl fırsat, nasıl vakit bulur bunca savaşa hemi de hiç yenilmeyerek? Sarhoş eğlence düşkünü dediğin yerinden kalkamaz, kaç yıl oldu bu Bayezid, Beğ olalı? Bir de savaştığı alanın genişliğini düşünün, adamın yıldırımlığını düşünün. At üstünde mi içki içer, çadırında mı köçek oynatır? Peygamberimizin buyruğunu düşünelim: Bizans, elbette alınacaktır, buyurmadı mı? Bizans'ı alacak olan Beği öğmedi mi, ululamadı mı? Demek ki Bayezid Beğ, Peygamberimizin buyruğunca hareket etmektedir, yanlışım varsa, lütfedin var deyin.»

Sofra, acınacak halden öteye geçti; ağlamaklıya çöktü. Sessizlik elle tutulur oldu. Elle tutulan sessizlikte havuza dökülen suyun zerreleri, şakır şakır bir taş yağmasını andırıyordu. Seyyid Bereke, Timur'un çolak koluna bakmamağa zorluyordu kendini. Usul usul, tane tane.

«Biliyorum. Bizans'ı da alırsa biliyorum.» dedi. «Bayezid Beğ'i durdurmanın mümkünü olamaz, belki...»

Epeydir susan, kötü kurtların kemirişinde yüreği gönlünü, gönlü gırtlağını, gırtlağı elini yüzünü kemiren Timur Beğ dayanamadı. Morarmış çolak kolunu uzatıp gerdi; yumruk yapıp açarken: «Onun için mi Seyyid Bereke.» dedi biçimsiz bir öfkede; «Onun için mi hoca, Buhara'dan Muhammed Şemseddin'i Bursa'ya yolladın?»

Gözleri sofradaydı. Çolak kolu, ne yapacağı bilinmeden bekliyordu.

Seyyid Bereke hızlı dört nallardayken bileği burkul-

muş bir atın burun üstü düşüşünde bel bel bakındı; gözleri birdenbire durmuştu, kulakları birdenbire durmuştu; dili, damağı, diliyle dişi arasında canlı bildiği konuşmaya yarayacak ne varsa hepsi birdenbire durmuştu.

Sofradaki Anadolu Beğleri, gitgide altında daha çok ezileceklerinden korktukları bir yükten kurtulmanın soluklanmasında kimi Timur'a baktı kimi Timur'un çolak koluna. Timur'un ne yapacağı beklenmeyen çolak kolu alıcı kuşların gagalarını anıştırıyordu. Görünmeyen bir pençenin sımsıkı kaptığı görünmeyen bir acın aç titreyişinde, parçalamağa hazırdı.

Fakat Timur, az önce, biçimsiz bir öfkeyle gerdiği sesini, gergefin kasnağından sıyırırcasına gevşetti; ya bile bile ölçüp gevşetti ya da Seyyid Bereke'ye öfkelenmiş olmak suçundan çetindi; «Eyi düşündüğün ettiğin muhakkak.» dedi. «Buharalı Muhammed Şemseddin gençtir, öyle duyduk. Nice yıl yaşamışlardan üstün olduğunu da öğrendik. Gönlümüz, benim ülkemde yetişmiş böyle birine bizim sahiplenmemizi isterdi tabi. Duyduk ki Osmanlı'nın Bayezidine damat olmuş, Emir Sultan adıyla ünlenip Bursa'ya nam salmış. Bayezid Beğ'i mi durduracak? Yani Bayezid Beğ'in benim üstüme gelmesini, benim yenilmez tümenlerimi dağıtıp beni ortadan kaldırmağı mı önleyecek? Bu Beğler, Bayezid'in o yanda güçlendikten sonra bizim üstümüze çullanmağa niyetlendiğini söylerler. Emir Sultan'ı Bursa'ya yerleştirdiğine göre buna sen de inanıyorsun herhal. Bunun için mi? Yani beni düşünerek, öyleyse?»

Ağır ağır, sesini daha da gevşeterek konuşmuştu. Seyyid Bereke'nin bir iki söz söyleyecek hale gelmesini istemişti aslında:

«Eyi düşündüğüne inanıyorum. Ama böyle ise? Yanlış, çok yanlış. Hata, büyük hata. Bayezid gelmeli, niye-

tini gerçekleştirmeği denemeli, yenilmez tümenlerime vurmağı düşünmeli. Korkar mıyız bundan? Yok canım, bizde de bir şeyler vardır herhal, dağarcığımız boşuna olamaz; hadi hadi, hadi canım hocam boş mudur dağarcığımız? Bayezidine bir iki gün dayanacak doluluğumuz vardır he mi, bu kadarcığına olsun inan, inandığını söyle.»

Seyyid Bereke Timur Beğ'in öfkesinden çok alayının ne derece yıkıcı olduğunu, bunca yılın birlikte geçmiş ortaklığından bilirdi; şimdi de eğeden beter bu alay kulaklarındaydı. «Birlikte geçmiş bunca yılın ortaklığı?» diye düşledi acıyla. «Ortaklığı?» Hem de nasıl, ne yıkıcı ne utandırıcı bir ortaklık? Mademki ortaklıkta ne var ne yok eşmeydi o halde eğe biçimi alaya eğe biçimi alayla cevap vermeliydi, o zaman ortaklık tek yanlılıktan çıkardı.

Tam ağzını açacağı sırada düşündüğü türde konuşamayacağını anladı; bağlı olduğu soyun en yücesinin azarlamasına baktığını hissetmişti gönlünde. Yalın, çıplak, gerçek; neyse o, neyse onu söylemek.

«Evet.» dedi; «Emir Sultan'ın, Emir Sultan olması için Bursa'da yerleşmesine yardımcı oldum. Hısımımdır, yetişmesinde payım vardır. Birliğin, beraberliğin, vurup bölmeden kırıp parçalamadan üstün olduğuna iman etmişlerdenim. O da öyledir. Elinden gelir, becerebilirse eğer Yıldırım Bayezid Han'ı sizinle karşı karşıya getirmemeğe çalışacak, sizinle karındaş olması için var gücünü harcayacaktır. Tanrı'nın takdirini değiştirmek kimin haddine? Biliriz ama Tanrı'nın doğru yolda uğraşılara yardımcı olacağına da inanırız. Yıldırım Bayezid Han'ın gönlünden sizinle savaşmak geçmiyor sanırım.»

«Ya bizim gönlümüzden geçiyor mu hoca? Nerden biliyorsun?»

«Bazen bilinmez sezilir. Bazen sezilen bilinenden daha gerçektir. Sanıyorum dedim ben de, biliyorum demedim.»

«Ya bunlar? Bu Anadolu Beğleri? Bunlar yalan mı söyler?»

«Yalan söyler evet!» demek o kadar o kadar zordu ki. Yalanını bildiği halde bir insana, insanlığından soya soya onu yüzüne karşı: «Yalan söylemektesin.» demek. Gelgelelim «Hayır.» da diyemezdi.

«İnsan.» dedi ağır yükler altında terlemiş bir sesle: «İnsan, Ulu Tanrı'nın öğdüğü, yücelttiği bir varlıktır. İnsana saygı duymayan bir Müslüman düşünemem. Bir insan, kendini bile bile Beğler sınıfına girmiş ise, Beğ olmuş ise üzerine zaten taşınması hayli güç olan insanlık gömleğinden daha ağır daha yakıcı bir hırka giymiş demektir. Tarta tarta düşünmeli, ağzını tarta tarta açıp teraziyle konuşmalıdır. Çünkü Beğin ağzından çıkacak her sözün bir vebali vardır. Sıradan bir insan yalan söyleyebilir, insandır. Tanrı öğe öğe yaratmıştır ama yine de kusurlu yaratmıştır. Onun için yalanı, söylediği zamana göre günahlanır. Ama bir Beğ, hiç yalan söyleyemez. Söylerse, günahını taşıyacak bir dünya bulamaz.»

«Yani bunlar sence?»

«Bence bunlar buraya neden geldi onu düşünmeliyiz. Bunlar buraya nasıl geldi onun üzerinde kafa yormalıyız. Bir Beğ, Beğliğini, yani öz yurdunu, öz toprağını, kendine umut bağlayanları yüzüstü bırakıp kaçmaz. Orada, onların yanında ölür, kaçmaz.»

Aydın oğlu İsa Beğ, kendinden geçe geçe, nerede olduğunu da unutarak haykırdı: «Kim diyor bunu, kim? Biz mi kaçmışız? Bizim niyetimiz Müslüman kanı dökülmemesinedir. Kaçmak değil, sığınmaktır bizim yaptığımız.»

«Ya size sığınmış olanlar, sizin kul yerine kullandığınız köylüler, rençperler?» Seyyid Bereke, belki ömründe ilk defa bağırarak konuşmuştu. «Onların namusu sizin namusunuzdu, ölmeden bırakmak mı var? Kaçmadık diyorsunuz, ya buraya gelirken ayıcı, maymuncu, cambaz kılıklarına neden girdiniz? Bir Beğ kaçarken bile gireceği kılığı bilmiyorsa nasıl Beğ olur? Bir Beğ ayıcılığı kendine yakıştırıyorsa batsın Beğliği!»

«İspat! İspat! İspat isterim ispat!»

Germiyanoğlunun ikinci Yakub Beği, yanındakinin eteğini çekmesine rağmen kalkmış «İspat da ispat!» diye tutturmuştu. Aklı sıra ayıcı kılığına giren bir kimsenin aralarında olmamasını düşünüyordu. Seyyid Bereke, şaşıp yanılıp ispatlasa bile; «Ayıcı kılığınaydı benim çıkışım.» deyip dönecekti.

Timur Beğ sözün buraya gelip dayanmasını hiç istememişti. Anadolu Beğlerinin boş çuvallardan daha boş olduğunu bir kere daha görüyor, Seyyid Bereke'nin yalansız derdini çok daha iyi anlıyordu. Fakat araya giremeyeceğini de anlıyordu. Bunca yıldır Seyyid Bereke'yi böylesine titrer görmemişti: «Peygamber soyu da olsa Arap damarı.» diye düşündü. İçin için keyiflenmişti de. Tuhaf, çok değişik, adeta canlı bir satranç oyunu seyrediyordu. Anadolu Beğleri aptalca oynamışlar, en budalaları Germiyanoğlu, budalalığına yaraşır biçimde Seyyid Bereke'ye «Şah!» demeğe kalkmıştı.

Seyyid Bereke'nin, Germiyanoğlunun budala güvenine karşı süreceği taşı merakla bekledi. Seyyid Bereke Germiyanoğluya: «Günah benden gitti gayri.» dedi öfkeyle. Aynı biçimde Timur Beğ'e döndü:

«Emirim.» dedi; «Senin yüzbaşın Barak Tekin'in Semerkant'ta bilmediği sıçan deliği bile yoktur. Geçenlerde buraya gelip beni bulan yabancıyı da bilmiştir. Adı

Samed'dir. Sanına Ecevit derlermiş, benim bildiğim bu kadar. İzin verirsen çağırtalım gelsin, diyecekleri vardır.»

Söyleyeceklerini söylüyordu, yüzü de Timur'a dönüktü ama Timur Beğ'e bakmıyordu. Timur Beğ, Seyyid Bereke'nin asıl niyetini düşündü, ne olabileceğini? Barak Tekin yüzbaşının olup bitenler arasına sıkıştırıp bir vakit önce anlattığı Seyyid'e gelen yabancının neler söyleyebileceğini hesapladı. Yüzbaşı Barak Tekin, o gün: «Dervişe benzemez bir herif.» demişti. Okuma yazma meyli olan birine de benzemezmiş. İp kaçkını gezginlerden olmalı. O gün bu gün Seyyid Bereke'nin ip kaçkını gezginlerle ne alıp vereceği vardır düşüncesi kıpır kıpır kuşku olmuştu kursağında; ta, Emir Sultan diye ünlenen Buharalıyı Bursa'ya saldığından bu yana Seyyid'den soğur gibi olan yüreği, bu ip kaçkını gezgin görünüşündeki herifin ziyaretinin üstüne de bir mum yapıştırmıştı.

Fakat bu Seyyid Bereke işte, saklamıyordu; ip kaçkınıyla konuştuğunu söylüyordu; üstelik çağırılıp burada da konuşturulmasını istiyordu. Germiyanoğlu budalasının en acemi satranç oyuncusunun kötüsünde «Şah.» deyişine eğlenir gibi «Şah.» diyerek hemi de. «Haklı. Her zaman haklı bu adam.» diye söylendi içinden. «Oyunsuz, düzensiz, hilesiz hurdasız haklı, hem de bana karşı, hem de Seyyidliğinden başka bir gücü yok iken haklı.»

Kendisine bakmayan Seyyid Bereke'nin gözlerini aradı. Eski Seyyid Bereke gözlerini bulamayacağından emindi. Kendisine bakmak istemediğini de sezdi. Üstelik hep böyle olacaktı bundan sonrası, farkındaydı. Sabahki meşveret oyunu, oyundu evet Timur bunun bir oyun olduğunu yüreğinden de saklayamazdı ya, buz gibi, bile bile yapılmış bir oyundu; artık Seyyid Bereke'yi eski Seyyid Berekeliğinde tutamazdı. Görebildiği kadar, aklı-

ğı kuşkusuz sakalının gösterdiği yüzünde, onarılmasının mümkünü olmayan bir sürü kırık çizgi doludizgin koşuyordu. Timur, gerçekten üzüldü. Bir kere daha yalnız kalmış sandı dağ başlarında. Oğlu Cihangirinin ölümünden sonraki yalnız dünyanın bir benzeri yalnızlıktaydı. O an her şey anlamsızlaştı. Bir tek insana bile güvenememek; bir tek insanın olsun inanmadığı, bel bağlamadığı gönlünden, karşılıksız sevmediği bir kişi olup kalmak sipsivri. Bunun için mi alt üst etmişti koca dünyayı? Artık bu üzgünlükten mi yoksa budala Türkmen Beğlerinin kötü duruma düşmelerini istemediğinden mi her nedense kendisi de bilemedi neden olduğunu; epeydir ölü sofrasında kıytırıklanan sofranın dirilmeğe dönüşünde; «Hocam!» dedi. Daha önce «Hoca» diyen öfkesi hayli kırılmıştı; «Hocam, bu dediğin kişi her kim ise, çağırmak bir işe yarayacak mı? Ne için?»

Seyyid Bereke o haliyle: «İspat istediler.» dedi. «İspat isteyene ispatlamak vaciptir.»

«Yakışık alır mı acep? Kim olduğu bellisiz bir yabancıyı, burada, bizim yanımızda dinlemek, bana biraz yakışıksız gelir hocam.»

Bu sefer Timur'un gözlerine baktı Seyyid Bereke. Yalınkattı fakat Timur'u büyük gören bir bakış değildi:

«Sen ki...» dedi; «Timur Beğ sen ki halkın arasına girersin; halkın arasında görünmekten hoşlandığını göstermek istersin. Dert dinlersin; çocuk ile çocuk, köylüyle köylü, kentliyle kentli olduğunun bilinmesine özenirsin. Bu sofrada derdin en büyüğü söylendi. Bunlar, burada olmayan birini suçladılar. Burada olmayan biri, yani suçlanan, sıradan biri değildir.»

Timur'un çolak kolu, kendiliğindenmişçesine sofranın üstüne doğru kalktı, çolak bileğinin düğümü, yeşilimsiliğinde dayanacak yer aradı.

Seyyid Bereke görmezlikten gelerek devam etti:

«Anadolu'dan Urumeline geçmiş bir gazi soyudur. Tanrı katında, yemin ederim ki Tanrı katında bu soyun bir yeri vardır. Seni bu soyun üstüne saldırman için...»

Timur'un çolak eli, gözle görünür biçimde morarmıştı yeniden. Sofranın üstünde duracak yer arıyordu. Seyyid Bereke ileri gidip gitmediğini düşündü sözünü keserek. Fakat yapacak başka hiç bir şeyi kalmamıştı; Timur'dan çoktan kopmuş bağlarının bir daha bağlanmayacağını seziyordu. Şimdiyece çoktan söylemesi gereken sözleri söylüyordu. Belki, hele az daha bekleyelim, kim bilir, sırası gelmedi henüz gibi ikirciklenmelerle umutların yeri değildi gayri, ya şimdi ya hiç bir zaman! Yine de fazla kırıcı olmamak istedi gönlü:

«Bu isteniyor.» dedi. «Yarın, bizden bir kaç bin yıl sonra geleceklere hesap verme durumundayız. Bizi şimdi kimse yargılayamaz sanırız, kurtulduğumuzu sanırız. Bir gün bizi yargıya çekecekler gelir; çok geç sandığımız o gün çabuk gelir, biz ölmüş de olsak gelir, ölmüşlüğümüze bakmazlar. Bu hesabı; bu hesabı Beğler düşünmezler, çünkü bu Beğler bugünü yaşıyorlar, bugünün kendi kurtuluşlarını yaşıyorlar. Sen Timur olarak buğunü yaşayım dersen bu Beğlerden tırnak olsun farkın kalmaz. Onun için, çağır o yabancıyı, hem de burda, bunların önünde dinle. Suçlanan kim olursa olsun savunulması dinlenmeden suçlamak adaletten sayılmaz. Senin Yıldırım Bayezid Han ile savaşmanı istemiyorum. Bu savaşta haklı bile olsan haksızsın derim sana; bu savaşta yenmiş bile olsan yenilmiştir derim sana.»

Timur'un mosmor moraran çolak kolunun, sofrada bir oraya bir buraya gidip gelişine baka baka sustu.

Anadolu Beğleri taşlaşmıştı. Öyle birer heykel, öyle birer put bakışında.

Timur susuyordu. Seyyid Bereke, Timur'un gönlünde dolanıp duran fırtınayı çok iyi biliyordu; ötekilerin bu fırtınadan habersizliğini de. Ne olursa olsun bu Timur'un sofrasında son oturuşuydu. Timur'la son konuşmasıydı. Yıllar önce istediği halde, Cihangir'in ölümü yüzünden yalnız bırakamadığı Timur'un yanından dönmemecesine ayrılacaktı. Mekke yahut Medine, ceddi Muhammed Mustafa'nın, sık sık duyduğu, şimdi ise eti ile kemiğiyle özler olduğu kokusunu duydu; koku beynindeydi; sıcak çöl terlerindeydi, ulaşılması imkânsız bir sükûnetti. Bu sükûnette kalan ömrünü yaşamak, bu sükûnette duymak, bu sükûnette dinlenmek...

Sol yanında bir kıpırdanma oldu. Herhalde Germiyanoğlu, konuşmak istemiş olmalı ki, susturmak istediler.

Timur Beğ ansızın ayağa kalktı: «Pekey!» Anadolu Beğleri de ayağa kalktılar; suçlu, beceriksiz, birbirlerine baktılar. Hepsi birden Germiyanoğluyu suçlayıcı süzdü.

Seyyid Bereke, kısa bir bocalama geçirdi; Timur'un kalkacağını ummamıştı, kalkışlara uydu. Timur kaçıyor muydu yoksa Seyyid Bereke'nin söylediklerinin üstüne üstüne mi gidiyordu? Seçilmesi zordu.

«Sofranın tadı tuzu kalmadı, sofralıktan çıktı; bunu da biz istemedik. Gidelim.»

Gidişine bakılırsa küçük havuzun ucundaki gül çardağını annacına almıştı. Anadolu Beğleri, herhal, Seyyid Bereke'nin davranışını kolluyorlardı. Timur döndü:

«Büyük bahçeye geçelim.» dedi. «Hocamızın dinleyelim dediği yabancıyı orada görelim. Umarız uzun sürmez. Yol hazırlığımız olduğu unutulmamıştır.»

Büyük bahçe, eflatunlu uzun çardağın eflatun morluğuna bezenmiş yeşil loşluğundan sonra bin bir türlü çiçeğin, arının, kuşun, ağacın, güneşin doymuşluğunda

set set bir hazımsızlığın yorulmuşluğu gibi geldi nedense Seyyid Bereke'ye. O zamanaca, bu bahçeye her girişinde bir terslik hisseder de tersliğin nereden geldiğini bilemezdi. Böylesine bir yalancı dünya cennetinde neden bir terslik bulunsun, acayibine giderdi. Emir Timur bu bahçeye bütün gönlünü doldurmuştu. Kemer köprülerin, küçük dereciklerin, pınarların, fışkıran su sütunlarının, akla geldik gelmedik cihan zenginliğinin doluşturduğu, özenilmiş bezenilmiş bir bahçe. Doğru, gel gör ki şimdi anlamıştı tersliği. Semerkant'a tepeden bakan pek tepeden bakan; pırıl pırıl yeşil, mavi, mor, kırmızı zenginliği toprağın üstünde mantar mantar canlandıran Semerkant'ı ayaklarının altına alan bu bahçe hazımsızlık illetindeydi. Tıpkı? Tıpkı? Emir Timur gibi, demek geliyordu diline Seyyid Bereke'nin gönlünden.

Hemen hemen hiç konuşulmadı dense yeridir. Daha çok düşünüldü.

Anadolu Beğleri şimdi ne olacağını, bu istenmedik çağırılışın sonunun nereye değeceğini düşündüler. Her biri ayrı ayrı dile getirip söyleyemeseler de Germiyanoğluyu yaptığı densizlik yüzünden kınadılar, söğüp saydılar içlerinden, Germiyanoğluya bakmayarak.

Germiyanoğlu çağırılanın kim olduğunu, ne istediğini pekiyi bildiğinden üste çıkacak sözler düşündü; Ecevit'i çürütecek, çaşıt olduğunu ispatlayacak olaylar bulmağa, olmazsa yaratmağa çalıştı. Daha da ileri gidecekti, nereye değerse değsin sonu Seyyid Bereke'yi de kötülemekten kaçınmayacaktı. Bir kaç günden beri zaten korkuyordu. Tozlu, çekilmez bir özlemin göğnümüş kokusu gelip genzinde nemleniyordu; buraya geleceğine, Timur denilen bu sert çalının ardına sığınacağına, eniştesi Bayezid'e sensin deseydi, onun koltuğuna girseydi buralarda sürüneceğine konağında yan gelir ya-

tardı şimdi, çoluğunun çocuğunun yanında ömür geçirirdi. Beğlik kırıntısında gönül eğler giderdi son nefesinece. Hiç değilse bunu niye düşünmemişti? Seyyid Bereke'ye bakılırsa, baksana, bin bilmem kaç yıl sonra bile adamı yargılamak için yargıcılar türermiş; breh breh breh. Şu işe bak sen. Adamı mezarında da rahat komayacaklar, vay bre gözü çıkası koca sakal. Bu gidişle mezarını bulabilirlerse eğer; mezar diye bir çukura girebilmek talihine erişirse. Ya kim vurduya giderse? Ya cenazesi elin ülkesinde it ölüsü niyetine sürünüp atılırsa bir yana? Ne olursa olsun Seyyid Bereke'nin sözleri öyle bir bunaltmıştı ki Germiyanoğluyu, bir kaç gündür yüreğini saran korkuyu avuçlayacak hale getirmişti. Türkmen hocası Yunus Emre'nin dediği de Seyyid Bereke'nin dediğiydi Allah kahrede! Yunus Emre de: «Seni sigaya çeker, Bir Molla Kasım gelir.» demişti bir demesinde. Şu bahçeye bak hele; şu benim ben diye bar bar bağıran yalancı cennetliğe bak sen. Bre Yıldırım Bayezid'in Osmanlısı da çok zenginledi ama Timur gibi gösterişe dökmüyor canım zenginliğini.

Yanlış yola düştük biz herhal; yok yok yanlış yola düştük. Saruhanoğlu Hızır Şah denilen keleğin sözüne kanmamak var imiş dünyada, var imiş de. Bre Germiyanoğlu Yakub budalası şimdi mi aklın başına gelir oldu, burda mı? İş işten geçmedi mi? Hele bin bilmem kaç yıl sonra Molla Kasım'ın biri seni çekmeli yargı yerinde ki...

Ayrıca bu hayıflanışı bu içten içe döğünüşünü yanındakilere belli etmek istemediğinden yorgun düşüyordu da Germiyanoğlu. Bir ara, burdan çıkınca, şu işin içinden sıyrılırsa hayırlısıyla Seyyid Bereke'ye gitmeği düşledi; Seyyid Bereke'nin Yıldırım Bayezid Beğ'i sevdiğini, ondan yana olduğunu anlayabilmişti. Anlayabildiklerinin biri de; bu sözlerle, bu sözleri söyleyiş biçimiyle

bu Seyyid Bereke burada, Timur'un yanında duruculardan değildi. Belki de Osmanoğlunun yanına gidecekti, acaba kendisini de yanına alır mıydı giderken? Yıldırım Bayezid'den bağış diler miydi? Bunu yapacaktı, Seyyid'den aracı olmasını isteyecekti, kararı karardı. Kararının karar olduğuna inanınca yüreği biraz nefes aldı. Bahçeyi daha bir başka gözle seyretti.

Aydınoğlu İsa Beğ ise Germiyanoğluyu kınamasına kınamıştı ama sevinmişti beri yandan da. Çağırılanın Ecevit denilen hayta olduğunu öğrenmesi başını döndürmemişti. Aklına Ecevit'le Seyyid Bereke'nin baş başa verip bir düzen kurdukları gelmişti; burada bu düzeni kendilerinin başına çorap edip öreceklerdi, belliydi. Seyyid Bereke Timur'un savaşmasını istemiyordu Bayezid'le, saklamıyor, açık açık söylüyordu. Yalnız Seyyid Bereke olsa savaş istemeyen aldırmayacaktı Aydınoğlu; Timur'un nice binbaşısı, nice yüzbaşısı, görüp konuşabildiklerinin hemen hepsi, gencinden ihtiyarına, Bayezid'e karşı savaşılmanın karşısındaydı. Onlar da saklamıyor, onlar da açık açık söylüyorlardı. Hele gençler, Bayezid adı geçti mi, bir tapmaları noksan, konuşuyorlardı. Hatta buraya gelip Timur'u kışkırttıkları için kendilerine kızdıklarını bile belli ediyorlardı, sevmedikleri gözlerinden hemen anlaşılıyordu.

Timur Beğ'in ise ne düşündüğünü bilebilmek devenin hörgücündekini çıkarmaktan zordu; çıkarsan da işe yarar cinsinden mi işe yaramazından mı Tanrı bilirdi ancak. En iyisi, ne olacaksa bir an önce olmalı, Ecevit gelip söyleyeceklerini söylemeliydi; belki bu kör umut da burada böylece soyunup giderdi. Ondan sonra? «Bre bizim ondan sonramız mı kalmış?» diye döğündü içinden; «Bre say ki Timur yendi Bayezid'i, say ki bize Beğliğimizi geri verdi, ne olacak? Bu sefer de Timur binecek

sırtımıza, eşeklik yine bize düşecek ne fayda ki buraya gelince anladın bre İsa Beğ, bre Aydınoğlunun İsası buraya gelince anladın, eşek olacaktın madem semerindeki neden Osmanoğlu olmayaydı? Timur kanlı zalim ki Bayezid bal baklavaymış meğer ne fayda? Bir kere tepip geldik buraya bre boş koy gerisini, dönsen de nafiledir Bayezid inanmaz gayri, inanmaz!»

Umursamazlığa yakın bir duyguda, aşağılarda baya tozlanmış gün ışığının vurgunu Semerkant'ın alına moruna daldı gitti söylene söylene.

Ötekiler, kimi Aydınoğlunun umursamazlığına kimi Germiyanoğlunun budala, yersiz boşboğazlığına verip veriştirmekte devam edip durdular. Yedikleri yemeğin keyfi kalmamıştı; Cennet misali, her bir yanı ayrı ayrı büngüldenen büyük bahçenin ala ala heyi sağırlaşmıştı. Timur Beğ bir süre Anadolu Beğlerinin dalıp dalıp gidişlerine baktı gözaltından. «Yüreksizler.» diyemedi; «Yarım akıllılar.» diyemedi; «Beceriksizler de diyemedi. Üçünü de, daha başka benzerleriyle birlikte demek doğrusu yakışırdı. Ne var ki biri tam tamına bu adamları aşağılamak için yetmezdi. Seyyid Bereke'nin sözleri, elhak yerindeydi; yerli yerinde, eksiksiz hem de, bıçak gibi. Küçük düşünmek istemediği halde Seyyid Bereke'yi düşünmeden edemiyordu. Gidecekti; iki kere ikinin dört edişinden daha gerçekti bu artık. Seyyid Berekesiz geçecek günlerinin iyiye mi kötüye mi dayanacağını terazilemeğe çabaladı. Seyyid Bereke'nin gitmesi? Gitsin gayri, gitmeli. Bugünece minneti vardı ona; Peygamber soyundan birinin, adına ayrıca saygı duyulan birinin yanında bulunması nice bin günahının örtülmesine yetmişti. Bundan sonra? Bundan sonrası ayakbağıydı; bundan sonra Seyyid Bereke'yi her görüşünde aksayan, kolu çolak bir Timur görecekti artık; Emir Timur Beğ'in de

bundan sonraya aksayan, kolu çolak bir Timur görmeğe hiç mi hiç tahammülü yoktu, olmayacaktı, olamayacaktı.

Ama? Ama gitmek teklifi Seyyid Bereke'den mi gelmeliydi yoksa kendisinden mi? Seyyid Bereke'den gelmeliydi fakat Timur bu isteği kendinden gelmiş gibi göstermeli, yeri yerinden oynatacak bir şamatayla Timur'dan gelmiş gibi herkese duyurmalıydı. «Sabahki meşveret bir başlangıçtı.» deyip özünden bile sakladığı oyununu gönlü ile yüreği arasında açığa vurmaktan çekinmedi. «Bunun içindi. Ne zamandır Hacca gitmek niyetiyle beni bırakmak isterdi, gitsin!»

Buna rağmen gönlünü alma yollu konuştu Seyyid Bereke ile. Büyük bahçeden söz açtı. Ancak ikisinin işitebileceği kadar yavaş sesle konuşuyordu. Büyük bahçenin daha büyütülmesi gerektiğini, buna benzer bahçelerin yamaca doğru asma köprülerle birbirine bağlanacağını, buna niyetlendiğini söyledi. Semerkant'ta oturanların da bu bahçelere girip çıkmalarının, gezip dolaşmalarının, bu bahçelerin asıl Semerkandlıların malı olduğunun bilinmesini, Semerkant'ın şurasında burasında böyle bahçelerin yaygınlaştırılmasını, böyle bahçelerle süslenmesini, bu hususta Seyyid Bereke'nin bir diyeceği olup olmadığını...

Seyyid Bereke dinlemiyor, dinler görünüyordu. Değil bahçeyle, değil Semerkant'la, Timur Beğ'in Beğliğiyle olsun bir ilişkisi kalmamıştı. Timur bunun farkına vardığında, Seyyid Bereke'nin gidişinin şamatasını da duyuramayacağını hissetti. Bunu düşünmemişti hiç, kolay sanmıştı; Timur'dan sesiz sedasız ayrılan bir Seyyid Bereke Hindistan savaşını kaybetmekten farksız olurdu, evet farksız olacaktı; ne yazık ki doğruydu bu.

Canı sıkıldı. Sustu.

Büyük bahçenin bin bir kuşu, kocaman bir can sı-

kıntısında küçücük küçücük ötüşüyordu; cılız, ödlek, terbiyesiz.

Ecevit, cılız, ödlek, terbiyesiz ötüşlere geldi. Barak Tekin yüzbaşının hemen ardında, biraz süklüm püklümdü; apar topar alınıp getirilmenin verdiği korkak kuşkulardaydı. Emir Timur'u göreceğini aklından bile geçirmediği daha ilk adımında belli oldu. Seyyid Bereke'yi, hele Anadolu Beğlerini de tanıyınca kaşı gözü yüzü birbirine karıştı. Dili dudaklarını yalayıp durdu. Dudaklarının görünen kısmı açık beyazımsı bir kurumuşlukta gevredi.

Seyyid Bereke, gülümsemeğe çalışan bir bakışla Ecevit'in yüreğine su serpmek istedi. Görüştükleri günden bu yana Ecevit'in hayli çökmüş olduğu gözden kaçmıyordu. Kara bir sakal uçlanması, kopkoyu bir kir halinde yüzüne yapışmıştı. Gözleri içine içine çekilmiş, alnı bu darlıkta yer bulamamanın sıkıntısında dışa fırlamıştı.

Aydınoğlu İsa Beğ, başka bir yerde olsa Ecevit'i tanıyamazdı. Konya'da gördüğü, sonra Van'da bir handa bir kere daha karşılarına çıkıp bir kaç altınlarını alan adamın bu adam olduğuna bin tanık isterdi. O günkü atılgan, almak için alttan girip üstten çıkan Ecevit gitmiş, yerine uyuzumsu bir kedi sinişi gelmişti. Fakat aldanılmamalıydı; uyuzumsu kedinin tırnaklarını nereye sakladığı bilinmezdi.

Öteki Anadolu Beğleri de Aydınoğlu İsa Beğ'den değişik düşünmediler. Germiyanoğlu irkildi ayrıca; kendi sonunu gördüğünü sanmıştı.

Timur Beğ, Ecevit'i süzüyordu. Bir, iki, üç, süzdü. Bir, iki, üç daha süzdü. Her süzüşünde gözleri yaprak yaprak kısılıyordu, yaprak yaprak açılıyordu. Ve dahi süzdü ki Ecevit sonu gelmemecesine sandı hem de hırkasından gömleğine, etinden kemiğine soyunup görün-

mezliklerinin olan görünürlüğüyle bilindiğini sezinledi. Dizleri titriyor, baldırları seğriyordu. Gözleri kararmak üzereydi. Ne ise ki Emir Timur Beğ, Ecevit'e dağ aslanları azametinde gelen bir boyun kasışıyla Seyyid Bereke'ye döndürdü yüzünü de Ecevit'i kurtardı elinin ayağının çözülmesinden:

«Bu mudur hocam? Dinleyelim dediğin kişi midir?»

Seyyid Bereke kuru, kısa: «Evet.» dedi; «Budur.»

«Dinleyelim öyleyse. Yüzbaşı, biz dinleyelim. Gerekirse çağırtırım seni.»

Ecevit öylesine bir afallama içindeydi ki karşısındakileri bırakıp yüzbaşının gidişine döndü, yüzbaşının gidişine baktı. Ne olacaktı pekey? Ne dinlenecekti? Timur Beğ yahut ötekiler kimi, neyi, neden, niçin dinlemek istiyorlardı? Bahçelerden geniş nedenler niçinler ve daha bir sürü soru, soru, soru çengellenmekteydi Ecevit'e. Her biri bir dev çöğmen olmuş Ecevit'in dallarını çekip çekip eğiyordu. Yüzbaşı ise gidiyordu. Sert, acımasız, toprağı döğen adımları vardı. Soru sormayan, soru da sordurmayan, ezen adımları, hep ezen.

«Anlat. Seni dinleyecek burdakiler.»

Ecevit, Timur Beğ'in, giden yüzbaşının adımlarını andıran sesine zor şer döndü; burulmuş sesi zor şer sordu: «Neyi? Neden?»

Seyyid Bereke, Ecevit'in sıkıntısını giderici olmak isteyen bir sesle, Timur'un ezici sesini önledi:

«Bana geldiğin zaman anlattıklarını dinlemek ister Emir Timur.» dedi; «Bana geldiğinde ne anlattıysan aynını. Çekinecek bir hal yok. Tanıksın, tanık diye dinleneceksin. Tanıklar Tanrı için konuşur, yalansız. Korkmazlar.»

Ecevit Seyyid Bereke'ye bakıyordu; «Şimdi mi aklına geldik?» der gibi; «Ne biçim Seyyid'sin sen, sana

sığmanı böyle mi ele verirler?» derce, daha doğrusu gücü yetmemiş de yetse böyle bakarmış gibi bakıyordu.

Seyyid Bereke yaptığının doğru olup olmadığını o vakit düşünebildi. Nasıl olmuştu da boş bulunmuş, bir solukluk öfkenin tadına kapıp koyvermişti kendini? Nasıl olmuştu da Ecevit'in özünden medet umduğunu, kendi evine sığınmak için geldiğini sezememiş, elin garibini garipliğinde unutup gitmiş; kötü, berbat, aşağılık bir üstünlenme uğruna adlarına Beğ süsü veren şu yaratıkların yalancılıklarını ısıtmakta o gün yoksul garipliğinde unuttuğu bir adamdan yararlanmağa yeltenmişti? Belki Seyyid Bereke adıyla Emir Timur'a haklılığını bir kere daha gösterecek ama bu? Bu Ecevit ne olacaktı ara yerde? Aklı başına gelmişti gelmesine ya neden sonra, bunun üzerine deli bir çaresizlikle ayağa kalktı.

«Ben yanlış bir iş yaptım Emir Timur.» dedi. «Bu adamı sal gitsin, lütfen sal gitsin, yanlış bir işe kalkıştım. Say ki bana gelmedi bu adam, say ki bana bir söz söylemedi. Hata ettim; bu Beğlere karşı bağışlanmayacak derecede kusur işledim. Söylediklerimin hepsini yanlışa say, geri alıyorum her birini, bu Beğlerden de beni bağışlamalarını diliyorum. Hata ettim, hata ettim, hata, hata!» diye çırpındı.

Anadolu Beğlerinin hepsi de önce şaşırmışlardı. Ecevit'in söyleyeceklerinin endişesinden, Seyyid Bereke'nin umulmadık dönüşüne, dönüşünden geçtik dönmez çarklarda çırpınışına alıklaşmalarken. Bir iki derken bir birine bakışmışlar, soluklanmışlar ve bir vakitten beri her birinin bir ayrı kayıp kaynadıkları çürümüşlükte dirilivermişlerdi. Biraz meydan okuyucu bakanları bile olmuştu.

Emir Timur tatsız, sonunu kendinin de beğenmeyeceğini sezdiği bir masal dinlemeği göze almıştı ama daha

başlamadan tersine döneceğini hesaplamamıştı. Hele böylesine ters döneceğini. Seyyid Bereke, alacası dahi solmuş bir gölgeliğin söyünmüşlüğünde gün ışığına bakamaz haldeydi. Onu bu halde görmek, neden kazanıldığı bilinmeyen bir savaşa benziyordu; amaçsız kazanılmış bir savaşa. Ama kazanılmıştı ya sen ona bak; ötesi sonra düşünülmeliydi. Gerekirse Seyyid Bereke'nin bu göğnümesinden de yararlanabilirdi. Sesini en dost seslere ayarladı bir anda:

«Hocam; aziz hocam neden yazıklanırsın? Değer mi? Dediğin gibi olsun. Salıveririz gider bu garip, gider hocam gider.»

Ecevit, Seyyid Bereke'nin üzüntüsünü yaşıyordu? Üzüntünün, yürekten kaynama oluşu ise ayrıca sarmıştı. Bir dağ keçisinin, bir tavşanın sezgilerine alışmış ilikleri yanılmadığını söylüyordu durmadan, hoşuna gitti; bunca yıldır bir adamdı. Üzüntünün, yürekten kaynama oluşu ise aynak bile, en yakın sandığı sırada özünü düşündüğünü belli eder, sıkıştı mı en önde öz canını hesaba katardı. Ama bu, bu ak sakal, hiç tanımadığı bu yumuşak bakışlı adam yalnız Ecevit için üzülüyordu; Ecevit'i ateşe atmanın pişmanlığında kahroluyordu. Gözlerini ölünceye kadar bu çarpınıştan ayırmak istemeyecekti ama nedense Timur'a döndü yüzü, Timur'un gözlerinden kayıkayıveren gizli bir hükmedişi, çok sıkı sağladığı yenme çabasını fark etti. Sonra, Anadolu Beğlerinin buruşukluktan kurtulmuş, dikleşmiş kafalarını görür görmez de yadırgadığı bir yiğitlenme esti yüreğinde, Timur'a dönüp: «Konuşacağım.» dedi. «Anlatacağım. Bunları, bunları anlatacağım, bunlar!»

Sözü kesilir korkusuyla yutkunmasını da yutarak devam etti: «Bunlar? Ben bunları çoktan ele verirdim isteseydim. Vermeliymişim, yazık. Beni bana bırakmadı-

lar da ondan!»

Emir Timur, okun yaydan çıktığını görüyordu. Susturmak daha kötü, susturmamak en kötüydü. Seyyid Bereke'nin yeni bir haklılığını dinlemek işine gelmiyordu; hiç bir şey değişmeyecek, Seyyid Bereke haklı da olsa aklına koyduğundan şaşmayacaktı Timur; ne var ki Anadolu Beğleri bütün bütüne gözünden düşecekti. Daha ilk görüşte kaç kıratlık adam olduklarını anlamış, bunların koruyuculuğunu bahane ederek Yıldırım Bayezid'e savaş açmanın gülünçlüğünü düşünmüştü.

Şimdi ise biri geliyordu, hiç akılda olmayan, adını ilk duyduğunda üzerinde bile durmadığı ip kaçkını biri geliyordu, ciğersiz Beğlerin üç akçe etmez yüzlerini sıyırıyordu örtülerinden, sıyırmaya yelteniyordu. Kazaklığa soyunduğu günlerde bile bu şekil gülmecelik bir yüzleşmeye izin vermemişti yanında. Şimdi Emir Timur iken, bir sözü yarı cihanı ayağa kaldırmağa yeterken, çocukların dahi burun kıvıracağı bu işe nasıl katlanıyordu pekey? Seyyid Bereke'nin çırpınışını dayanak yapıp ip kaçkınını susturmalıydı, herkesi yerine göndermeliydi. Nasıl olsa Hindistan seferi bütün bunları unutturur, Seyyid Bereke de bu çırpınışının üstüne bir daha ağız açmamağı uygun görürdü; gitmez, bir süre ayak sürür, zaman, gitgide Seyyid Bereke ile kendisi arasındaki buzları eritebilirdi.

Bunu böyle düşündü, düşününce de, Ecevit'in geçmişi toparlamak için bir solukluk susmasından yararlandı: «Hocamızın üzüldüğü görünür, senin de durumun bir hoş, başka bir vakit dinlesek? Öyle yapalım.» dedi. Timur'un, alışılmış emirlik sesinde söylememiş, Seyyid Bereke'nin üzüntüsüne yangılı bir dost ezikliğiyle konuşmuştu.

Ecevit, Semerkant'a kadar geldikten, hele hele dü-

şünde göremeyeceği bir şekilde Emir Timur'un yanınaca çıktıktan sonra, diyeceğini demeden, sesini duyurmadan giderse bir daha, kalan ömrünün geçen ömründen beter bir boşunalıkta sürükleneceğini hesap edebildi. Yine o tavşanlardan karacalardan gelme, Kel Aynak'ın alıştırdığı içgüdüsü harıl harıl kokular arıyordu. Timur'un sesi pek korkutucu kokmuyordu; büyük bahçenin alı yeşili eflatunu, aşağılarda morararak yatan Semerkant. Daha hoşu bir dört duvar arasında olmayışı, başının üstünde basık tavanlar yerine sonsuz bir mavinin dümdüz uzattığı gökyüzü ile güneş Ecevit'e şimdiye değin haşır neşir olduğu tabiatın güvenişini vermişti. Emir Timur olsa olsa bir Kel Aynak, daha ötesi bir Karaosmanoğlu daha ötesi, tabiatın ortasında olduktan sonra daha ötesi nereye ulaşırsa ulaşsın Emir Timur'dan da çekinilmemesi gerekirdi. Seyyid Bereke'yi de böylesi depreştiren belki bu tabiattı. Anadolu Beğlerini böyle mısır püsküllerine benzeten de, ağacı, yaprağı, suyu, toprağından göğüne bütün tabiatı içgüdüsünde duyması Ecevit'i derleyip toparlamıştı. Bir de, doğduğundan bu yana ilkin birinin, bu Seyyid Bereke'nin, Samedliğinin geleceğine telaşlandırması, Ecevit'i duygulandırmıştı. Binde bir olsun varlığını bilmediği bu duygulanma gücünü artırdı. Emir Timur'a korkusuzca baktı. Hemen susmasını, boyun kırıp çıkmasını istiyordu.

Döndü, Anadolu Beğlerine baktı. Mısır püskülü dökülmelerini unutmuşlar, karalanmaktan kurtuldukları-nı sezmenin umutlanmasında «Çık artık bre git!» demesine mi dikmişlerdi gözlerini Ecevit'in üstüne? Menteşeoğlu İlyas Beğ'in gözleri ayrıca vaatler eylemesine kırpışmaktaydı ki Ecevit çıkacak olursa eğer, bu kırpışmanın en azından beş altın demek olduğu ayan beyanıydı. Kısa bir kıl uçlanmasında kapkara kirli sıvama

sakal gülümsemesini örttü Ecevit'in, açığa vurmadı. Hiç kimse için olmasa dahi sadece bu Beğler için konuşmalıydı. Bu, yeryüzünden kaldırılması şart olan sülük Beğler için. Bu yüzden, bir daha kendisinin de kesemeyeceği sezilen bir hızda:

«Beni bana bırakmayan Somuncu Baba derler bir Osmanlı kocasıdır.» dedi; «Beni bana bırakmayan, ondan da önce yolda gördüğüm bir Osmanlı köylüsüdür.» dedi. «Timur Beğim, senin şu Anadolu Beğleri denen heriflerden önce bu Osmanlı köylüsü ile Osmanlı kocasını tanımış olman eyi olurdu. Çünkü onlarda yalan olamaz, bunlar yalan. Birinin evinde yaralarımı tımar ettiler, bana baktılar, beni yakalamak isteyen koskoca bir Beğe, burda yoktur dediler. Beğin arkadaşı olan hekim beni tımarlarken tanıdığı halde haber vermedi. Ben eyi oldum. O evden öteberi çaldım. Evin erkeği, Osmanlı olan erkeği beni azıksız harçlıksız yola salmak istemedi. Bunlar gerçekse eğer, şu yanındaki Anadolu Beğleri gerçek olamaz, yalandır. Yok bu Anadolu Beğleri gerçek ise o Osmanlı köylüsü, o Osmanlı hekimi gerçek olamaz ama onları ben gördüm, gerçek olan orada kaldı, Anadolu'da. Bir de Somuncu Baba. Bana, Anadolu Beğlerinin hiç değilse topraklarını savunmak için kaçaklığa düştüklerini, bunun için ele verilmemeleri gerektiğini söyledi. Bir amaçları var, bir emele bel bağlamışlar, böylelerini ele vermek insanlık mıdır dedi bana. Somuncu Baba gerçek ise bu Beğler yalan demektir; bu Beğler gerçek ise Somuncu Baba yalandır. Emir Timur Beğ, Emir Timur Beğ beni buraya çağırdın, konuşmam için çağırdın. İzin ver konuşacağım. Susturursan eğer Somuncu Baba kadar bile olamazsın. Dilediğince konuşmayanı, yaptığınca yapmayanı susturmak mı kolaydır yoksa Osmanlı kocası Somuncu Baba olup inandığının aksine aksine gidişini

bildiğin birilerine, aksi yollarından gitme kolaylığını sağlamak mı? Anadolu'da Somuncu Babalar da var böyle, bunlar gibi Anadolu Beğleri de var. Ama bunlar hasta, güçsüz; bunlar inançsız. Somuncu Baba topraklarını savunduklarını söyledi, inandıydım. Şimdi inanmıyorum. Çünkü topraklarını savunanlar kaçmaz, el adamına el açıp medet ummaz, birinden kurtulmak için berikine tutsak olmağa koşmaz. Bunlar da kaçak ben de kaçağım. Benim için Seyyid Bereke'nin üzülmesi boşunadır. Çünkü benim bir geleceğim yok, olmadığını Semerkant'ta anladım. Yok Seyyid Bereke, yok!»

Hiç kimseye bakmadan konuşuyordu. Göğün ve yerin arasında, ağaçların suyun toprağın orta yerinde, öteden beri yüceliğine inandığı bir top ışığa konuşuyordu; zaman zaman top ışık Kel Aynak görünüşlerinde hayallenmedeydi. Ama son sözlerini Seyyid Bereke'ye çevirmişti; Seyyid Bereke'nin hala kurtulamadığı deprenişinin süzülmediğini görmüştü. «Yok Seyyid Bereke, yok!» deyişindeki umutsuzluk, Seyyid Bereke'nin süzemediği kuşkusundan gelmişti.

Ecevit'in sususu Timur Beğ'in araya girmesine sebep oldu. Bu güldürmecelik yüzleşme zıvanasından çıkmıştı, çoktan açmıştı çığırını. Ne var ki hoşlanmıştı. Yıllar yılı kimse yanında dikine konuşmamıştı. En dikine konuşanlar dahi sözlerini döker düşünür, ölçer tartar kırparlardı. Hele beş on yıldır Seyyid Bereke'nin dışında bir kimse çıkmamış, Timur'un istemediği sözlere ağız açmağa cesaret edememişti. İşin tuhafı da Ecevit'in sözleri ağacın, dalın, yaprağın ağaçlığı, dallığı, yapraklığı kadar kendiliğindendi. Sonra? Söyledikleri de değişikti; sanki bir hayatın yaşanmışlığı gibiydi. Sanki, Timur'un bir zamanlar, kazaklığa ilk çıkış yıllarında dağdan bayırdan kopup yanına gelen insanların, dağdan bayırdan

kopup yanına geldiklerinde gelişlerinin nedenini, niçinini anlatışları gibiydi; dağ bayır konuşması; dağ bayır soluğu, evlerin dışının konuşması. Emir Timur'un hoşuna giden aslında tabiatın bu içli dışlılığının, Ecevit'in kılığına bürünerek karşısına bu büyük bahçede çıkmış olması idi. «Yok Seyyid Bereke, yok!» diyen sesi, ilk kazağa çıkış yıllarında zaman zaman içine düştüğü yılgınlıklardan kalma tanıdık bir sese benzetmişti. Anadolu, Yıldırım Bayezid, Anadolu Beğleri. Hele hele Beğleri silindi, Seyyid Bereke silindi, Ecevit silindi; bir o ses, bir o yakından bilip tanıdığı yılgınlıkların sesi bütün büyük bahçede silinmemiş kaldı. Bunun için, o sesin biraz daha devam etmesini sağlayabilmek maksadıyla araya girdi:

«Neden yok olsun? İnsan istedi mi geleceğinin mührünü özünden kazır, istediği yere de basar o mührü.» dedi. «Basamaz mı?»

Ecevit, Timur Beğ'in ne dediğini anlamacasına araştırır baktı. Sözün konuşu üstüne olmamalıydı; sözün konuşu Anadolu Beğlerine değmeliydi ama Emir Timur Ecevit'e, Ecevit'in özünü soruyordu. Ecevit'e, Ecevit'in özünü sormak? «Ben bunu aradım, bundan kaçtım.» mı demeliydi, yoksa: «Bilmiyorum.» deyip anlamazdan gelerek kısa kesmek mi? Kısa keserse, Seyyid Bereke'nin yüreğindeki yükü yere indirmiş olurdu; susup kısa kesmezse, konuşursa belki de burda, bu Semerkant'ta, bu büyük bahçede artık taşımaktan yorgun düştüğü özündeki yükü boşaltacak, kaçışlarının sonu gelecekti.

Ama kısa kesip susar ise bir daha hiç, hiç konuşamayacaktı; bir daha böyle bir kader ona kucağını açmayacak, suyuna çağırdığı göze öldüm Allah kuruyacaktı. Ya şimdi ya kıyamete! Bununla beraber, Emir Timur'un sorusuna karşı daha ağzını açıp da: «Ben.» dediği an

Timur'un istemediğini söyleyeceğini onun yüzünden okudu. Ses, Timur'un beklediği o eski yılgınlıklarının tanıdık sesi değildi; hâlbuki Timur'un kulakları aç bir özlemle o eski yılgınlıkların tanıdık sesine hazırlanmıştı. Tam aksine dolmuş bir güvenişin: «Ben.» deyişi, Timur'un yüzünü buruşturmuştu. Fakat Ecevit; «Başladım artık geri alamam.» inancına saplandı, çıkmadı, çıkamadı.

«Ben.» diyerek üsteledi; «Kaçağım. Osmanlı'nın yeniçeri düzeninden kaçtım. Neden bilemedim. Kaç dedi içim, o kadar. Kel Aynak'ın yanındayken Kel Aynak'ın soluğundan kaçtım, ben öldürdüm onu son nefesinde. Neden bilemedim. Yap dedi yüreğim, o kadar. Almıla denilir bir kız gözlerimi açtı, dedi ki: Kalk git evimizden, senin yüzünden düzenimiz dirliğinden olmasın, dedi. O zaman düşünmedim ne demekti bu söz? Sonra anladım ki ben, kaçak olaraktan, nereye kime sığınırsam orada kurulu dirlik düzenini bozacağım. Bir kaçağın yaşaması bir düzenin yıkılmasınadır. Somuncu Baba da, Seyyid Bereke de aynı şeyleri söylemek istediler. Hâlbuki Doğan Beğ'in gittiği yerde düzen bozulmuyor, dirlik dirliğince çünkü o özünden kaçmadı, özüne sabretti, direndi, bekledi. Hâlbuki Şeyh Bedreddin kendisi bir düzen olmuş, kaçan değil aranan olmuş. Çünkü o da kaçmadı; direndi, bekledi, aramasını bildi. Biz, ben, Doğan, Bedreddin hepimiz yola birlikte çıktık. Ben yolun başında bıraktım onları, kaçtım. Neyi anlatmak istiyorum? Belki hiç bir şeyi, belki her şeyi. Belki de şu Anadolu Beğlerini anlatıyorum. Asıl kaçak onlar. Ben, benden kaçıyorum; onlar benlerini kaçırıyorlar. Ben, nice zaman sonra da olsa sığınılacak bir yer olmadığını öğrendim, bunlar onu da öğrenemedi Emir Timur Beğ, ben ayıcıydım; kaçaklığımda eski mesleğimle karın doyurdum. Ayıcılık yap-

tım, bunlar Beğ idiler, kaçaklıklarında bunlar da benim gibi maymunculuk, cambazlık, gözbağcılık yaptılar. Doğuştan Beğ ile doğuştan kaçak aynı meslekte, ayıcılıkta bir oluyorlar ise cevap isteriz kaçak kimdir asıl Beğ kimdir, nasıl ayırım edilecektir, kim ayırt edecektir? Ya bunlardan birisi Beğ değil ise, asıl Ecevit bunlardan biriyse, ya ben gerçek bir Beğ isem? Olamaz mı? Yolda şu veya bu sebepten birbirimizin yerini almış isek?» der demez öyle bir susuş sustu ki Ecevit, Seyyid Bereke'nin eli sakalına gitti, Emir Timur'un ağzı bir an açık kaldı da öyle kapandı.

Anadolu Beğleri bu susuşa bir mana veremediler. Olacak iş miydi yani? Delirmiş miydi bu serseri? Doğru muydu yoksa? Hani, yani, canım hele bir düşünelim olmazlık yok gibi gelir bunun burasında. Hepsi birbirinden kuşkulanmağa başlamıştı bir garip, hepsi birbirinin davranışını düşünür, ölçüp biçer olmuşlardı. Yola çıktıkları, yollarda, Semerkant'a geldikleri gün. Semerkant'ta geçen günleri boyunca kim nerde ne zaman değişik davranışlarda bulunmuştu?

Emir Timur gülümsedi herhal; gülümser gibi oldu yahut gülümsedi. Gülümsemesi yavaş yavaş dağılan sislere döndü; sislerin ardından da sıyrılan güneşi andırır ışıdı, güldü. Kaçamak bir küçük kahkahada: «Bre hoştur bu deyişin, bre pek hoştur.» dedi, düşündü bir süre. Kaçamak bir küçücük kahkaha halini alan gülüşü, başladığı noktaya kaçtı başladığı hızda; yüzü, örtülü bir siste yitti yine. Açılırsa, nasıl açılacağı bilinmezdi. Anadolu Beğleri daha bir püsküllendiler, daha bir döküldüler. Bu sisli yüz açılırsa bundan böyle kendilerinin aydınlığına açılmazdı. Kuru çalıların uçlarında oturan bir beklemede, yeni baştan birbirlerinin geçmiş davranışlarına daldılar.

Seyyid Bereke ise Ecevit'in geleceğini, bir iki dakikadan beri düşünemez olmuştu. Emir Timur'da gördüğü ummadık değişmeyi düşünüyordu. Başka bir zaman, başka bir yerde olsa bir kelimesinden hemen öfkesini kabartacak olan Timur, Ecevit'in sözlerinden alınmışa benzemiyordu. Dinlemiyor kendini; savaş hesaplarını düşünüyor bu güldürmecenin bir an önce bitmesini bekliyor denilemezdi. Aksine yıllardır hiç bir söze böylesine can kulağını açmamıştı. Hele Ecevit'in son sözlerine gülüşü... Timur'da bir başka Timur vardı da bilememiş miydi bugünece? Bir garip çocuk, bir kaçak, bir yalnız adam korkusu? Olabilir miydi? Kimi kaçak Ecevit gibi deli su, kimi kaçak Anadolu Beğleri gibi baba arayan yetim çocuk arsızı, kimi kaçak da Timur Beğ gibi sıkılmış yumruk mu olurdu acaba? Sakalını avuçlayıp sıkan avucunu gevşetti Seyyid Bereke, avucunu sakalından aldı, baktı nedense epeyce, sonra sıktı, yumruk yaptı. Duaya alışmış avuç içi beceriksiz bir yumruk olmuştu ola ola, sıkılamamıştı.

Timur Beğ'in sis koyulaşmasında yiten yüzü Seyyid Bereke'nin bir türlü sıkmağı beceremeyen gevşek yumruğuna döndü. Sesi, koyu sisler arasında: «Uğraşma boşuna hocam.» dedi; «Senin ellerin dua etmek içindir, bizi ölçmeği deneme, eline yazık edersin!»

Seyyid Bereke, elini, aklığı kuşkusuz sakalının altına soktu. Utanmıştı.

Ecevit, hiç düşünmeden alnındaki teri sildi. Timur'dan beklediği nesne yoktu. Seyyid Bereke'den de. Daha önce Seyyid Bereke'ye gittiğine pişman bile olacaktı ama buraya gelmesine, yüreğindeki yükü dökmesine o gidişi sebep olduğundan pişmanlık duymadı. Buna rağmen her şeyi söylediğine, bütün yükünü boşalttığına inanamıyordu. Özünü ilgilendirmese de bir yükün, yük

denir miydi ona da pek bilemiyordu ama yine de yükümsü bir ağırlığın yüreğinin bir kıyısında yalpalandığını hissediyordu. Ne olduğunu bilsin bilmesin, öyle yahut böyle o gerçekti; bir şey vardı ki o gerçekti. Bu gerçeği kaça kaça öğrenmişti. Bir at, doludizgine dörtnal girdi mi o at durdurulmamalıydı; at geri çekilmemeli, bildiğine bırakılmalıydı.

Yine kimseye bakmadan, yine o uçsuz bucaksız sandığı tabiatın ortasında hissederek tenini top ışık yumağının hayallemesine gözlerini dikti, çekinmeden atı anlattı:

«Bu at say ki Yıldırım Bayezid Han'dır Emir Timur.» dedi. «Ömrüm onun düzeninden kaçmakla başladı, onun düzeninden kaçmakla sürdü. Gelgelelim neyi değiştirir bu? Yıldırım Bayezid Han'ın doludizginde giden at oluşunu mu? Hayır, değiştirmez, değiştirmedi de. Ben yine kaçağım, Anadolu Beğleri yine kaçak. Hâlbuki Yıldırım Bayezid Han Bizans'ı sarmış depreme vermiştir. Dün bir kervan geldi o yandan. Bütün Urumeli ötesi ayağa kalkmış Bizans'ın yardımına koşuyormuş. Gelmişler, Niğbolu Kalemizi sarmışlar. Kalemiz diyorum bakın, dilim gönlümden geleni söyledi. Çünkü Urumelinin öte yanı Bizans'tan yana ise bu yanı da sizin soydan. Osmanlı'dan kaçan budala Osmanlı'dan kaçtığını sanıyor ama hep bu yana kaçıyor nereye gitse Osmanlı'nın soyu, sizin soyunuz; hep sizin diliniz, sizin dininiz, sizin topraklarınız. En kötü kaçak bile bu kadar sizin olan bir yerde sizdenleşir. Onun için Niğbolu Kalemiz dedim herhal. Niğbolu Kalemizden Yıldırım Bayezid Han vurulmak isteniyor ki Bizans'ı bıraksın diye. Ya siz, sizin soyunuza ne yapıyorsunuz burada? Beğ mi kaçak mı olduğunu bilmediğiniz ve lâkin ayıcılıkta ortaklaşmış adamların çıkarlarına kulak açıyorsunuz. Ben Timur olamam, ol-

saydım Yıldırım Bayezid Han'ın imdadına koşardım. Benim yoldaşım Niğbolu Beği Doğan'dır, gücüm ona yardıma yeter ancak. İzin verirsen Niğbolu'ya gideceğim. Beni çağırdığınızda da bunu düşünmekte idim. Ne olursa olsun deneyeceğim. Kaçamayan, kaçamadığına gidermiş, ben Doğan'ın elinden kaçtıydım. Kaçtığımı sanıyordum. Ona gitmem gerek.»

«Ya gidemezsen?»

Timur Beğ'in sorusu Ecevit'i kendine getirdi. Uçsuz bucaksız tabiatın ortasında olmadığını hatırlattı. Bungun baktı. «Gitmem gerek.» dedirtti acınaklı bir halde. «Başka yerim yok.»

Çarem yok demesi gerekirdi hâlbuki.

Timur Beğ yine gülümsedi herhal; bu sefer gülümsememsilikle yetinir göründü:

«Seni dinlemeseydim gidebilirdin.» dedi. «Fakat dinlemiş bulunduk. Ürperdik. Öyle bir laf ettin ki ürperdik demem az kalır yanında. Ya gerçekten sen şu Anadolu Beğlerinden birisi isen, gerçekten yer değiştirdiyseniz? Kütü bir benzetme yaptın, benzetmene kimse olmaz diyemez. Söz gelimiydi tabii sen Ecevit'sin Ecevit olmasına, bildiğim halde bırakamam seni. Ya gittiğin yerde de buna benzer laflar edersen? O yandaki bu yandaki Türkmen senin laflarını duyarsa, duyunca inanırsa? Ne dersin? İnanmasa bile aklı bulanmaz mı, sağa sola bulanıklığı yaymaz mı? Gördün mü başımıza ne işler açacaksın? En eyisi senin Semerkant'tan çıkmaman.»

«Zindan mı?» diyerek bungunluğunda boğula boğula sordu Ecevit.

«Eh, öyle say.»

«Hakkın yok buna.»

Emir Timur'a, kazaklığa soyunduğunun ilk yıllarında bile böyle söyleyen bir kimse çıkmamıştı. Seyyid

Bereke'nin yüreği eridi. Anadolu Beğleri sevinir gibi oldular. Timur'un şakakları kavruldu. Bir gözü, çizgiye yakın kısılarak baktı Ecevit'e, alt dudağı kıpırdadı. O durumda kalktı: «Yeter acayipliğin!» dedi. «Hoca. Benimle gelir misin?»

Seyyid Bereke sağırlaştı. Ecevit buz tuttu. Anadolu Beğleri sarsıldılar.

Timur Beğ beklemeden yürümüştü. Büyük bahçenin dinlenme köşkünü meşveret odasına bağlayan çimenli yola gidiyordu. Yolun sonundaki kapı açılacaktı. Seyyid Bereke ezberlemişti artık; Timur Beğ'i gözleyen çavuşlar açacaktı. Timur Beğ kapıdan girecek, meşveret odasına varan aralığın solunda Yüzbaşı Barak Tekin'in adamlarına Ecevit'i götürmelerini buyuracaktı, oralarda bir yerde Emir'e yetişmeliydi. Tek umudu kalmıştı, o tek umut için Timur Beğ'e oralarda bir yerde yetişmesi şarttı. O bir tek umut: Hacca gitmek umudu. Hacca giderken Ecevit'i de yanına almak, yanında olursa Ecevit'in öyle lafları konuşmayacağına kefil olmak. Belki, böyle derse Timur Ecevit'i bırakabilirdi. Başka çare, başka umut gelmeyince aklına, buz tutmuşluğunda ağacımsılaşan Ecevit'e: «Hacca gider misin?» diye sordu; «Benimle?»

Buz tutmuş ağacımsılık: «Hacca mı?» dedi kepir küpür; «Seninle mi?»

Seyyid Bereke aceleyle, bir gözü dinlenme köşkünü geçmekte olan Timur'da gülümsedi: «Benimle.»

Ecevit cevap vermedi. Buz tutmuş ağacımsılığında gözleri budağımsıydı, gittikçe oyuluyordu. Başını sallayıp durdu bir dizi: «Hacca mı? Hacca?»

Buz tutmuş ağacımsılığını kıran, kopartan, tuhaftan da öte bir tuhaf sarsıntı harmanlandı Ecevit'te; bir anda bütün bedenini kapladı. Buzlarını döken bir ağacımsı-

lıkta güldü ki gören acayipleşirdi, gülen ne haldedir o yanını Allah bilir.

Seyyid Bereke Ecevit'i öylecene bırakıp Emir Timur'a yetmeği uygun gördü. Ne söylese Ecevit'e ulaştıramayacaktı; ne eylese Ecevit'i umursatamayacaktı. Emir Timur'u olsun elden kaçırmamalıydı. Uykusuz, tek ibadetsiz geçen bir geceden sonra başlayan meşveretli sabah; meşveretli sabahı silip süpüren ibadet dolu loşluklar, sonra sofra, sofra sonrası, birbirine kenetlene kenetlene kış toprağında yutulmaz olan kırılmaz bir zaman iç içe, ağır ağır ki dayanabilene on bin alkış ola. Seyyid Berekelik ne fayda, ayakları dolaşıyordu; hırkasının etekleri adımlarını çekiyor, çekiyordu. Emir Timur'a, Yüzbaşı Barak Tekin'in adamlarına buyruğunu verdikten az sonra yetişebildi. Buyruğun ne olduğunu duyamadı. Bildiğinden başka türlü olmayacaktı nasıl olsa. Onun için buyruğun nasıllığını önemsemedi. Haccı nasıl teklif etmeliydi, Ecevit'i nasıl istemeliydi? Olmazsa kesin konuşacaktı, olmazsa? Hatta... Seyyidliğinin ne kadarsa ağırlığı o kadarını sürecekti ortaya. Sürdü de.

Emir Timur o zaman düşündü işte. Derin, dokunaklı, göstermeliği olmayan bir içtenlikle düşündü. «Demek geldi çattı ha?» diye söylendi; acımsı, Timurluğunun koca bir parçası yırtılarak: «Demek iş geldi çattı buraya hocam, geldi çattı.» dedi.

Seyyid Bereke diyeceğini demişti, dememesi gereken biçimde demişti üstelik. İki söz daha etmesi ağırlığı tartılmayacak derecede artırmaktan başka işe yaramayacaktı, baktı sadece. Bu da cevap vermekten çok etkiledi Timur'u.

«Öyleyse, gelip çattıysa? Pekey. Başka türlüsünü deneyelim. Yıldırım Bayezid'e yardım edelim.»

Seyyid Bereke inanamadı. Yanlış duymamıştı.

Timur'un sesi ne oyalamasına ne de kandırmacasınaydı. «İster mi? Bilmem. Bilenler Bayezid'in benlikçi olduğunu söyler. Bilenlerden duyduklarımız Bayezid'in, benden başkası yoktur huyuna hastalandığı kanaatine götürdü bizi. Onun için yardımımızı küçümseyeceğini sanırım. Niğbolu denilen kaleden sıkıştırılırsa Bizans'ı bırakmak zorunda kalacak. Yazalım kendisine. Mektubumuzu Ecevit'e verelim. Ecevit'in niyeti eyiye ise mektubumuzu götürür verir. Bayezid'in niyeti eyiye ise mektubumuzun içtenliğine inanır, bizi çağırır. Burda, sen de ben de sonucu bekleriz. Hindistan işini beklesek de olur.»

«Ben Hacca niyetlendim gayri Emir Timur Hacca niyetlenildi mi gidilmemek olmaz, bilirsin. Gitmeliyim. Ecevit'i ben sürükledim bu yola, beni bağışla, Ecevit'i de bana bağışla. Benim yerim, bizim gibilerin yeri Beğ yanında olmamalıymış. Yanılmışız.»

«Hocam, bütün arzun Bayezid'e yardım etmem değil miydi?»

«Öyleydi. Edersen, benim ömrümün tek sevabı olur. Ama artık bensiz. Ecevit'i de bağışlayarak.»

«Başka sözün olmayacak mı hocam?»

«Başka sözüm, sanırım yok.»

«Demek buraya kadarmış. Ne diyelim, ne diyebiliriz ki? Tanrı böyle yazdıysa? O zaman bana izin vereceksin hocam, senin için bir Hac Kervanı donatacağım, bunu esirgeme benden. Gidişin ikimize yaraşır bir gidiş olsun.»

«Ya Ecevit?»

«Ecevit mektubu götürecek. Hem Bayezid'in elçimize nasıl davrandığını göreceğiz hem de, hem de Bayezid'in bizi nasıl karşıladığını göreceğiz.»

«Ecevit'in durumu, Emir Timur'un elçisi olmağa la-

yık bir durum mudur? Yakışık alır mı?»

«Bir deneme bu. Savaşta ilk sürülen tümen, ölümüne acımayacağın çerilerden kurulur. Ecevit'e de acıyan bulunmaz herhal.»

İlkin Timur'un ne demek istediğini anlayamadı Seyyid Bereke. Timur da açıklamak istemedi. Fakat bir şeylerin söylenmesi gerektiğini ikisi de hissediyordu. Sızılı bir ağrıyı andırdı susuşları. Seyyid Bereke, Timur'un aklından geçirdiğini iyi kötü sezinleyince olmazlanmasına açtı gözlerini; olmazlanmasına gezintilerini koğmağa çalıştı. Edemedi:

«Bayezid Beğ'in Ecevit'i yok edeceğini mi sanıyorsun?» diye sordu. «Yapar mı bunu? Yapmasını mı diliyor gönlün? Aklım dağıldı herhal. Onun böyle davranması nasıl olmayacaklardansa, senin böyle sanman da olacaklardan değil, gönlünün böyle dilemesi. Yani, bilemiyorum; nasıl bir dilemedir ki?»

«Ecevit bir kaçak. Kimliksiz, kimliği bilinmez biridir. Onun gibisiyle mektup göndermemizi Bayezid küçültmek isteyişimize verir. Sen de böyle olacağına inanıyorsun?»

«O zaman Bayezid haklı olur demeğe getiriyorsun?»

«Tabii haklı olur.»

Seyyid Bereke'nin, Timur'un hesabının ölçülüp biçilmiş hesaplardan olduğundan kuşkusu kalmamıştı. Muhakkak ki büyük bahçeden buraya gelinceyece düşünüp biçimlendirdiği bir ince hesaptı. Kötü bir karamsarlıkta düşüne düşüne başını salladı ağır ağır. Emir Timur'la aralarında var olduğuna inandığı, kopmazlığına inanmış görünerek gönül eğlediği bağların en sonuncusu da kopuyordu; her kopan bağın yeri, gönül boşluğunda söyünen bir muma benziyordu. Biri, çolağımsı parmaklar, mumları isteyerek, bilerek, hesapla-

yıp da söndürüyordu sanki. Seyyid Bereke gönül boşluğunun kararacağını, karanlık bir hüznün sıkıntısına zorla nefes alacağını sanmaktayken öyle olmadığını, henüz sönmüş mumların dinlenmişliğinde bir gönül sabahının sükûnuna uyur uyanık olduğunu rahatlayarak duydu. Emir Timur'un iyiliği veya kötülüğüyle ilgilenmiyordu artık. Böyle olunca da, durumun umutluluğunu, umutsuzluğunu kolay ayırabildi.

Emir Timur, Ecevit'i zindana atmayacaktı. Seyyid Bereke'nin gönlünü kırmak istememişti. Bir umuttu bu. Emir Timur, Bayezid Beğ'e yardım etmeyi düşünmüştü, yardım edebilirdi; Bayezid Beğ de mektubu iyi karşılayabilirdi, bu da bir umuttu. İki umut bir olunca Ecevit'in sağ kalması çoğalıyordu ki bunlar da tek umutsuzluk olan Bayezid Beğ'in mektubu kötüye yorumlama korkusunu geriye itiyordu, unutturuyordu hatta. Bu yüzden Emir Timur'un alnından alnından kaşımaktansa alttan almağı akıllıca iştir diye bildi. Buna rağmen ikircikliydi.

«Haklıysa...» deyip düşündü; «Bayezid Beğ'in mektubu getireni yok ettireceğini hesaplamaktasın Emir Timur.» dedi; «Başka türlüsü olamaz bunun.»

«Evet!»

Emir Timur dümdüz, kolay, kesin cevap vermişti; hatta kaba. Nitekim daha çok kabacalığa vardığını kendi de anlamış olmalı ki tedirginleşti.

«Hocam.» dedi. «Seyyid Bereke.» diyerek pekiştirdi sesini; «Şu sıra ayrılık sırasıdır. İlk kazaklığımdan bu güne değin çok kimselerle el ele verdim, çok Beğlerle sırt sırta yardımlaştım, gidilebileceği yerece birlikte gittik. Kimini ben silkip attım; kimi bana ayak uyduramadığını görünce kendiliğinden çekildi yanımdan. Kimini de, oğlum gibi; ömrünü ömrüne bağladığım Cihangirim gibi

ölüm aldı elimden. Şimdi sen gidiyorsun. Sana, bilmem ki yüreğimdekini yüreğimdeki kadarıyla söyleyebilecek miyim, söylersem ne kazandırır bana? Şuncasını bilsen yeter. Peygamber soyundan gelme Seyyidliğin de, Türkmen'in sana olan sevgisi, ününe inanışı da benim işime geldi, doğru. Bunların her birini yeri geldikçe kullandım, seni kalkan yaptım, bu da doğru. Ama üçüncü bir doğru daha var. Sen benim ahiretimsin. Bu dünyada, yalnız yumruk gücünün sözünü dinlettiği bu dünyada ahiretimi hep yanımda görmek dinlendirdi beni. Yüreği sakalınca ak bir insansın; aklığında ahiretimi görmek istedim. Neden gözlerini benden kaçırdın? Emir Timur zalim, Emir Timur deyince yangınlar, dereleşmiş akan kanlar falan akla gelir; Emir Timur yok edici, kabul. Ama Emir Timur da insan. Dünya denilen bu bataklığı kurutmaktan başka bir çareye inanmıyorum, yeni bir dünyanın ancak bu kurutulan bataklığın üstünde yeşereceğine inanıyorum diye neden suçlanayım? İnanç başka, insan olmak başkadır. Yeri gelir inanç ile insan olma çatışır; yeri gelir inanç insan olmağı unutturmuş görünür. Gelgelelim bir zalim de gece yatağa uzanınca bir yerlere hesap verir; Tanrı'ya yahut unuttuğunu sandığı insanlığına. Sana imrendiğim nice gecelerim olmuştur Seyyid Bereke, senin gibi, yalnız Tanrı'yı düşünerek, Tanrı için ibadetlerde varlığını unutmak istediğim nice geceler. Ne ise; şimdi sen de gidiyorsun bunu hiç, hiç istememiştim ama bir gün gideceğini biliyordum. Dünya denilen bataklığı kurutacak adamlar eğer yeni bir dünya yeşertmek dileğindeyseler yalnız, hep yalnız kalacaklardır; yalnız, hep yalnız. Ecevit öyle bir benzetme yaptı ki bahçede şaştım. İlk kazaklık günlerimin nasıl yenilgilerle dolu olduğunu biliyordun; kaçaklıklarımı, kaçakların arasında gücümü tazelemek için gizlenişimi hatırlarsın.

O günlerde Ecevit gibi biriyle yer değiştirmiş olabilirdim. Korkar, bıkar, yeter artık bu gizleniş der bir başkasının kimliğiyle değişip kimliğimi bozkırın en kuytusunda unutulur giderdim. Böyle olmasını istediğim anlar yaşadım. Belki de ben gerçek Timur değilim, gözünü hırs bürümüş bir kaçağım, belki de gerçek Timur kimliğini aldığı bir bilinmez kaçak olarak bozkırın kuytusunda geberip gitti, olamaz mı? Ecevit o hayın benzetmesiyle bana bunu hatırlattı. Neden gülmedin hocam? Belki de Emir Timur Gürgan'ın bu yanını hiç görmediydin. Görmedin say yine, unut lütfen. Ben neden yalnız değilim yolumda der idim; neden Seyyid Bereke'yleyim? Ters bu iş; yalnız olmalıydım, yalnız olmalıydım yoksa gücüm mü kalmadı diye düşünürdüm.»

Emir Timur, sözünün burasında, sıradan bir insan gibi iç çekti; dolu, hiç boşalmayacakmış bir iç çekmede bir süre durdu. Yüzü pembemsi bir aklaşmada seğridi:

«Duanı eksik etme üzerimizden hocam.» dedi; «Bundan sonra duanla yaşayalım, duanla yetinelim. Yetinelim de Ecevit'e gidelim. Beni benden şüphelendiren bir adamı Türkmen'in içinde serbest dolaştıramam. Benim yerimde sen olsaydın sen de aykırısına düşünmezdin. Ne var ki Ecevit'in kötü geleceğini sen kendin hazırladığını sanmaktasın, bu yüzden serbest bırakmamı istiyorsun. Çok zor bu. Çok zor lâkin seni de kıramam; kırmamalıyım. Tek çare var o da Ecevit'i kaçaklığından kurtarmaktır; ona bir kimlik vermektir, bir paye vermek, bir sorumluluk. Ben tümenlerimde onbaşı yapmam onu, yaparsam çavuşluk ister, yüzbaşılık, binbaşılık ister. Tümen Beği olsa Emir Timur olmağı koyar kafasına. Bu da Ecevit'i yok etmem için ayrı bir sebeptir. Fakat seni kıramam, kırmamalıyım. Öyleyse? Elçim olsun. Benden Bayezid'e gitsin; sonunu bilerek yahut bil-

meyerek gitsin. Umulmadık taş baş yarar demişler, boşuna mı demişlerdir? Bakarsın götüreceği mektup senin de benim de Bayezid'in de istediği bir sonucun doğmasına yarar. Şaştın mı? Şaşmamalıydın. Doğru, bütün arzum Osmanlı'yla boy ölçüşmek, Osmanlıyı dize getirmek; etimde kemiğimde duyuyorum bu arzuyu. İliklerimde 'kalıcısın Timur, sen kalıcısın' diye höykürüyor. Lâkin gönlüm istemiyor Bayezid'i dize getirmeği. Vurursam dize getireceğime güvenim var, hep yendim çünkü ben, yenmek için yaptım ömrümün hesabını, kolayına şaşmam. Gönlüm, Seyyid Bereke haklı, Seyyid Bereke'ye uy diyor. Dinleyeceğim. Hiç bu kadar uzun konuşmamıştım, yoruldum sanki. Kısacası, Bayezid'e mektubu sen yazacaksın! Huhhh bre, ne zorumuş içini dökmek. Hadi, şu mektubu yaz da mührümü basalım bitsin, o da bitsin.»

Pencereye gitti. Seyyid Bereke'ye sırtını döndü. Dışarıyı süzdü. Pencerenin dışında ısınmış, ısınmış, ısınmış bir ağustos ikindisi uykuya yatmıştı.

Seyyid Bereke apışıp kalmıştı.

Her şeyi beklediği Timur'dan hiç beklemediklerini duymuştu, hiç beklemediğini işitmişti. Ayrıca, bir mektup yazmanın zorluğuna tıkanmıştı. Bir mektup yazmak? Mektubu sen yaz demek ne kadar kolaydı, mektubu yazmak değil yazmayı düşünmek ise ne kadar zor... Yazmak? Hep düşünmüştü şimdiyece? Durmadan okumuştu, okumuş yahut dinlemişti, köylüsünü, kentlisini, okumuşunu, yazmışını, kara yazgılısını, ak yazgılısını dinlemiş, nice meclislerde konuşmuş, nice meclislerde dinlemişti amma ve lâkin yazmamıştı hiç, yazmağı düşünmemişti. Kâğıtların bir dev ağzında açılabileceğini, hokka divitin ateşli oklar misali el yakacağını aklının ucuna getirmemişti. Şimdi mektup yaz deniliyordu; Emir

Timur diyordu. Bayezid Beğ'e yazması isteniliyordu.

«Ben yazamam.» dedi hıçkırırcasına. «Yazamam Emir Timur, beni bağışla. Kal de, yanında kalayım, razıyım; bana bu mektubu yaz deme!»

Emir Timur, pencereden ağır ağır döndü; hantal bir ağustos ikindisinin uykusunda gözlerini ağır ağır açıp kapamadaydı. Açtı; sonunaca açtı. İrice bademleşen gözleri mavimsileşti; bakışına uymayacak bir biçimde güldü, çocuklaşarak güldü:

«Demek hocam benim yanımda kalman bir işkencedir, aman ne duydum ağzından? Mektup yazmaktan kolay bir işkence neyse ki; buna sevineyim bari.»

Seyyid Bereke ağzından çıkanın bağışlanmaz kusurunu o vakit bildi. Geri almak istese almak, kusuru artırmaktan başka bir işe yarayamayacaktı. Sözü değiştiremezdi de; değiştireyim derken daha karıştırırdı. En iyisi susmalıydı, başını önüne eğmeliydi. Utandı.

Emir Timur üzerinde durmadı nedense; durmak belki onun da işine gelmedi. Üstelik az öncekinden çok değişik bir Emir Timur gibi göründü. Çocuklaşmış gülüşü yüzünde, yüzüne seve seve yer etmişti, ayırmağa da ayrılmağa da niyetli değildi. O durumda:

«Birlikte yazalım.» dedi. «Bu mektubun yazıldığını üç kişi bilecek. Sen, ben, Ecevit. Dördüncünün bilmesi işime gelmez. Nasıl karşılanacağını, geri tepip tepmeyeceğini bilmiyorum. Kırk yılda bir Timurluğumun dışına çıktım, kırk yılda bir aklımın dışında bir nesneyi, gönlümü dinliyorum. Uzattığım elin geri çevrilmesi küçülmem olur; hele bu eli kalabalık elçilerle herkesin gözü önünde uzatmışsam, herkesin gözü önünde geri itilmişse ölmem yeğdir bilmem ne demek istediğim anlaşılıyor mu? Bu bakımdan gizli olmalı, üçümüz bilmeliyiz. Kendime güvenim sonsuzdur, Seyyid Berekeliğine inancım

tamdır. Ters bir iş olursa Ecevit'in elçiliğine inanan çıkmaz. Çıkar mı?»

Cevap beklemiyordu; bakıyor, bakışlarında da soruyor ama cevap beklemiyordu. Seyyid Bereke, Emir Timur'un bakışlarında bir kötü düşünce, bir art niyet, gizlenmiş bir oyun aradı uzun uzun. Ecevit, hep Ecevit perdeliyordu gözlerini; Timur'un bakışlarında aradığını göstermiyordu. Odaya, bir ağustos ikindisi sine sine yumulmuştu, uykuya perdah çekiyordu; pencerelerden, renkli camlardan süzülen ağustos sonunun ikindisi, külkedilerinin menevişleşen gözlerinde mırıl mırıldı. Timur'un bakışlarında da menevişlenmekteydi.

Ecevit. Hep Ecevit; Seyyid Bereke'nin gözlerini perdelemekteydi.

İt olalı bir av kapmış olmanın coşkunluğundaydı Ecevit. Önceleri donuktu; biraz korkak, alışmamış. Ansızın önünde sıçrayan bir tavşanın, tavşanlığını bilmeden ardını koğalayan acemi tazıların, ansızın tavşanı yakalaması, ansızın tavşanın tavşanlığını anlamasa, ansızın dişlerini boynuna geçirmesi gibi bir ansızınlıkta soluğu kesilmiş, gözleri dönmüştü. Sonra o coşkunluk; ilkin donuk, biraz korkmuş, alışmamış coşkunluk yerleşinceye kadar Ecevit'in yüreğini yeyip bitirmişti. Dişlerine dayanılmaz bir ağrı olup oturmuştu, kalkmak bilmemişti. Soğuk bir su içse çatırdayıp un ufak dökülecek sandığı dişleri sıcak çorbaya da dayanamamıştı; daha ilk kaşıkta bütün ağız içi ayağa kalkmıştı.

O yüzden iki gün aç gezdi; avurdu avurduna çökmüştü. Gözlerinin altı bir parmak kalınlığında kararmıştı, başı dönüyordu. Ancak, Semerkant'ın gece serinlemesinde üşümeğe dönen ağustosu, o da gece yarısından sonra ağrılarına merhem olabilmekteydi. Gece yarılarından sonra baş dönmelerinin anlamına varıyor, göz kararmalarının aslının korkan bir coşkunluktan gelme olduğunu seziyordu. Bir zamanlar yaptığı gibi gece ortası sabah alacası demeden ciğerlerindeki alafı atmak uğrunda Semerkant'ın tin sokaklarına vurup çıkmağa, daha kararan yahut daha allanıp alacalanan göğün altın-

da insansız bir toprağı yalınayak yürümeğe can atamıyordu; atıyordu da hevesi, bir korku yumruklanmasında burkulup kursağında kalıyordu.

Eli, gömlek yerine giydiği deri yeleğinin tam göğüs üstünde bir yerleri yokluyor, seviyor, örselememeğe özeniyordu. Orada, elinin altında hemen, yeleğiyle teni arasına dikilmiş ince bir deri keseydi mektup. Ustaca dikilmişti; ustaca, kara sahtiyan boyasında kirletilmişti. Görenler yağır olmuş sanırdı; derinin, gönün, terin yağılaştırdığı bir kire el sürmemek, o kokuyu duymamak için kimse yeleği, hele yeleğin o yanını yoklamak istemezdi. Ama Ecevit, o yağırın nice bin kese altından, nice bin yiğidin güvencinden çok daha kolay hayatını değiştireceğini biliyordu. Kaçaklıktan kurtulmuştu; sonu gelmez sanılan koğalamacalardan, bet beniz solmuş korkulardan kurtulmuştu, insan sırasına girmişti. Girmişti de, insan sırasına girmiş olmanın bunca ağır bir yük olacağını sanmamıştı; diş ağrıları baş dönmeleri, göz kararmaları illetinin insan sırasına girebilme pahasına olacağını aklına getirmemişti.

Seyyid Bereke'nin Hac hazırlığı bir haftadan önce bitmeyeceğe benzediğinden Ecevit en çok bu bir haftanın tükenmezliğinden bunalmıştı. Gün güne yarım alıştığı coşkunluğu, tam tamına yerleşinceye kadar Semerkant haram olacağa benziyordu, olmuştu da? Çok az, o da mecburu olduğunu bildiği vakitler taşıyamadığı bir sıkıntının çaresizliğinde çıkıyordu; her seferinde de Seyyid Bereke'ye: «Neden şimdi değil? Neden bugün değil?» diye soruyordu. Eski günleri olsa dilinin ucuna geleni söylemekten çekinmez bir de o yükün sancısını çekmezdi fakat diyemiyordu. Dilinin ucundan da kayıp dudaklarında zor tuttuğu: «Neden? Hacca gitmek için bu ala ala hey, bu zengin gösteriş niye? Davul çalıp dört bir

yana duyurmanın sebebi ne ola? Kervan çıngırakları olmadan gidemez misin? Sen mi gidiyorsun Hacca şöhretin mi gidiyor a hoca?» cümlelerini, bin zorlukla, gerisingeriye yutuyordu. Yoksa kuş olup uçacaktı; Bursa'ya, Bursa'da bulamazsa Bizans önlerine, Bizans önlerinde de bulamazsa neredeyse gayri Niğbolu'da mı daha ötede mi neredeyse oraya konup, mektubu Yıldırım Bayezid Han'a ulaştıracaktı. Daha dünece yaptığı gibi bir dudağını yarı süzüp eğlene eğlene: «Osmanlı'nın dölü!» diyemiyordu; yüreğindeki kini beslemek için tükürürcesine «Bayezid» de diyemiyordu, dili yalnız başına Beğ'liği Bayezid'e kondurmuyor hele «yok olası» lafında öfkesini kusmak, gönlünün bir köşesinden bile tozlanmıyordu.

«Yıldırım Bayezid Han» idi o, öyle olması gerekti, haklıydı Yıldırım Bayezid Han olmakta, Osman Beğlerin has torunuydu. Daha ileriye gidecek: «Benim Yıldırım Bayezid Hanım» diyecekti ama oncasından utanıyordu, henüz buna hakkı olmadığına inanıyordu.

Hafta sonuna doğru yerinde duramadı. İzin aldı; çok istedi yalvar yakar oldu nerdeyse Seyyid Bereke'nin yanına taşındı. Emir Timur'un çok yakınında, kuş kafesi dese kuş kafesi bir küçücük köşk idi. Odalar, sofalar; yine odalar yine sofalar. Nasıl da sığmıştı bu kuş kafesine? Hem de her biri ayrı bir nakışta, her biri ayrı bir yaldız boyamasında? Belki de sarı yaldız boyama değildi, silme altın idi. Ne köşkü, ne odaları ne de sofaları Seyyid Bereke'ye yakıştıramamıştı. Nedense Seyyid Bereke'yi hep bir çölün ortasında, kum yalınlığıyla gökyüzünün kirsiz, çamursuz gök mavisi altında düşünürdü; Seyyid Bereke'de de kendisi gibi, Kel Aynak gibi hapsolmamış bir tabiat görürdü. Ne var ki bu hapsolmamış tabiat kendisinde hep kaçar, Kel Aynak'ta tırnak kirlerinin morarmış morarmış karasında önüne gelene bula-

şır, Seyyid Bereke'de ise özü neyse o olurdu. Durgun, güvenilir ıssızlığında dolu bir tabiat.

Bir keresinde yanlışlıkla girdiği Seyyid Bereke'nin odasını görünce köşkün içinde böyle bir odanın da bulunabileceğine inanmak gelmedi içinden. Yaldızsız, süssüz, kuru; yerdeki ince sazdan örme tek hasır seccade, Ecevit'in Seyyid Bereke'yi her görüşünde neden olduğunu bilmeden anıştırdığı çölü, kum yalınlığını, kirsiz çamursuz gökyüzünü hatırlattı. Kuş kafesinde işlenmiş yaldız yaldız köşk, Seyyid Bereke'nin o kadar uzağındaydı ki... Bir tek bu odada yatabilirdi Ecevit. Ama bunun da imkânı yoktu.

Bu yüzden kuş kafesinde işlenmiş yaldızlı köşkte yatamadı. Daha ilk gecesinde geldiğine geleceğine bin pişman bahçeye dar attı kendini. Yola çıkıncaya kadar da bahçede uyudu. Bir eli hep deri yeleğinin göğsünde lâkin yağır olmuş yerinin üstünde idi.

Bağdat'ta yolları ayrıldı.

Daha önce de ayrılabilirdi. Ayrılması daha doğru olurdu aslında; kese yoldan gideyim derse tabii. Gelgelelim coşkunluğuna alışmıştı. Dişleri ağrımıyor başı dönmüyordu. Göz kararmaları yok deneceğine azalmıştı. Acemi tazı huysuzluğu yerini, ava alışmış, büyük avlara hazır bir yetik tazıya bırakmıştı. Kuş kafesi köşkte, iyice yanına yaklaştığı Seyyid Bereke'nin, Bağdat'a gelen yol boyunca, bir bakıma Kel Aynak hevesinde yoğrulduğu sezgisini geliştirdi. Aynı hamurun ekmeğiydiler. Ama Kel Aynak zamanı gelmeden fırına sürülmüş, fırının tavsız bir zamanında pişirilmişti; fırının tavsızlığına düşmüştü. Seyyid Bereke ise mayalaşma zamanında beklemiş, fırının tam tavında pişirilmişti.

Bunu böyle düşünürken aklı ta çocukluğuna gidip gelmişti. Somuncu Baba'ya, Somuncu Baba'nın fırınına,

hamurlarına, ekmeklerine. Somuncu Baba ne Kel Aynak'tı ne de Seyyid Bereke. İşinin ehli, has bir fırıncıydı. Konya'da, kaçak Anadolu Beğlerini Osmanlı'ya casuslama niyetinde olduğunu söyleyince, sonra? Öfkeden kudura kudura o casusluk pazarlığına oturunca, Somuncu Baba'nın gökyüzünde bile zor bulunur bir susmuşlukta konuşuşunu, gökyüzünde bile zor bulunur bir duymazlığın konuşmasında, o zaman sözüm ona gibi görünen yol göstermeden gösterişini hatırladı.

Korktu. Biliyordu muhakkak ki, böyle olacağını, bu biçim bir değişmede zamanın altının üstüne döneceğini biliyordu. Acaba Seyyid Bereke de mi biliyordu? Yarını, yarından sonrasını, ondan da sonrasını? «Biliyor mu acaba?» kuşkusunda süzüp durmuştu Seyyid Bereke'yi. Daha çok yürüyerek yol alan, pek az süt akı tüyünde beyaz katırına binen Seyyid Bereke, aklığı kuşkusuz sakalından başka bir nesne olarak görünmedi gözüne. Bir adım ötesini bile bilemeyecek bir yaşlı adam; beli iki büklüm değilse de kamburu çıkmağı her an deneyebilecek bir ihtiyar, gözlerinin gördüğü dahi şüpheli bakan hastamsı bir kişi susmakta. Ama Somuncu Baba da o zaman böyle değil miydi?

Hâlbuki Kel Aynak, öleceğine yakın def vurup oynar bir Kel Aynak'tı. Def vurur bir Kel Aynak'tı ölümüne vururken de nesi kalmıştı şimdi? Defi mi, defter, hızlı oynayan ayakları mı, hangisi kalmıştı? Düşündüğünde Kel Aynak'tan kalan bir püflük tozun olmadığını gördü dehşetle. Kel Aynak'ın onca umudunu bağladığı Ecevit'i bile kalmamıştı. Bağdat'a gelmişlerdi.

Bağdat, Semerkant'ın aksine havalanmıyordu. Yumuyordu, yaramaz çocukların uykusuzluğunu çekmiyordu. Görünebildiği kadar yol ayrımındaki tepeden Bağdat kubbeleri, yarım diş köşesinde minareleriyle

oturuyor, daha çok düşünüyor, düşe yatıyordu. Oturmaktan yorulmamış bir Bağdat ile koşmağa doyamamış bir Semerkant, Ecevit'i bir o yana bir bu yana çekti; yeri değil iken Bursa'yı anıverdi. Eli, yeleği ile göğsü arasındaki mektuba gitti. Bursa'nın yeşil cehenneminde yanıp tutuşmak Bağdat'ta oturup dinlenmekten de Semerkant'ta koşmağa doyamamaktan da güzeldi. Bir zamanlar Bursa'dan ödü kopan Ecevit'i getirseler de Ecevit'in eline teslim etselerdi hiç düşünmez, eşek sudan gelinceye kadar ver Allah ver sopaya yatırırdı. Acımazdı, doymazdı aksine.

«Hocam, ayrılık vaktidir gayri. İzin varsa elini öpmeliyim.»

Duanızı eksik etmeyi söyleyemedi. Henüz bu kadarına alışmamıştı, birden dili varmıyordu. Dua, Tanrı, niyaz falan filan. Tabiatı duymak, tabiatta olmak; ağaççа soluklanmak, gülce gülmek, arının dızdızında söylemek ne söyleyecekse, cırcır böceğinin cırcırında istemek neyi isteyecekse... Böyle bir şey. İşte burada bunalıyordu Ecevit. Biri, tabiat, hiç yabancısı değildi; öteki, dua niyaz falan: «Şudur.» diyorlardı uzaktan gösterip, tanımıyordu. Seyyid Bereke'nin görmez sanılan gözlerine dalmıştı; çöl kumunun yalansızlığına bakıyordu. Duayı niyazı falan filanı az kalsın tanıyacaktı, ürpertiler gelip geçti yüreğinde; dişleri ansızın ağrımağa başladı yine.

Seyyid Bereke: «Bağdat'ta bir gün dinlen istersen.» dedi.

«Yolcu yolunda gerek, yetişeyim.»

Gülümsedi Seyyid Bereke; ak, çöl kumunun yanık alığında, yalansız bir gökyüzünde. «Tanrı yetiştireceğini geciktirmez.» dedi gülümserken; «Onun için gönlün rahat etsin. Yetiştirmek istemiyorsa nafiledir. Sen yetişeyim diyorsun; Tanrı yardımcın olsun. Yalnız, bir çift

lafım olacak sana. Sulu bataklıklarda güzel çiçekler açar, onları oraya yakıştıramaz insan. Deve dikenleri mavimsi yanan çiçeklerle donanır; o çiçekleri deve dikenine yakıştıramaz insan. Yakıştıramadıkları için de gülerler, acayip bulurlar. Yanlıştır. Ne devedikeninin mavisi ne de bataklığın akı acayiptir. Onları oradan alıp bir sofanın zenginliğine yerleştirirsen oraya da yakışırlar. Hele bir yoksulun yoksul odasına koyarsan o odayı değiştirirler. Bataklığın akı, devedikeninin mavisi yoksulun umudu olur odasında, odasının zenginliği olur. Uzatmayım. Bunun gibi gerçeği yanlış gösteren nice benzetmeler, saklıdır gözümüzde. Sen böyle bir çiçeksin bana sorarsan Ecevit; bataklık akı, devedikeni mavisi. Açtığın yerde kalırsan, açtığın yere dönersen kimse değerini bilemez, vaktini sürer gidersin vaktin gelince de kurursun, kimsenin haberi bile olmaz. Şimdi seni biri koparıp aldı yerinden, nasıl kopardı, niçin kopardı, niyeti neydi orasını bilemem ama aldı, kopardı; bir sofaya yahut bir yoksulun odasına bir kâsede getirdi. Say ki bu yoksul ülke Türkmen toprağıdır boydan boya; say ki sofa Müslüman diyarıdır. Umut sendedir. Zayıf, ikircikli, belki olmayacak bir umut, belki hiç başlayamayacak... Öyleyse, öyleyse Türkmen'i düşün; Müslümana gönlünce ver kokunu yahut ki rengini. Türkmen Türkmen'i yemesin istiyorsan, Müslüman Müslümanı kırmasın diliyorsan sakın Ecevit, umut olduğunu unutma, bataklığı, devedikenini özleyip yolunu sapıtma. Söyleyeceğim budur sana; niyazım budur, el öptürmem budur sana. Tanrı seninle olsun, Tanrı'yı gönlünden eksik etme.»

Ecevit tir tir titremişti; odur budur tir tir titremişti. Konya toprağına ayağı erinceyece.

Konya toprağına ayağı erince de pis pis koktuğunun farkına varmıştı. Ekşi, mayası çoktan kabarıp taşmış bir

hamursulukta, boğacak cinsten bir kötü koku ki Konya surlarının önünde zınk deyip durdurmuştu. Hele Seyyid Bereke'den sonra bedeninin su yüzü görmediğini hatırlamıştı. Ayak tırnakları kıvrılmış etine batıyordu, sulu yaraydı. El tırnaklarını balta keser miydi acep? Kirler tırnak aralarında taşlaşmıştı, tırnağı kesse baltanın ağzı bu taşlaşmış kirlerde eğilirdi yüzde yüz. İlk işi hamama gitmek olmalıydı. Hamama?

Gidemezdi. Daha hamam buğusu aklında ağlanır ağlanmaz eli, artık alıştığı yeleğinin göğsüne gitmişti. Sanki mektubun nemlenmesinden korkmuştu; yazının okunamayacak derecede bir eciş bücüşlükte eriyip aktığını hayallemişti. Hamama gidemezdi; yeleği bedeninden soyup bir köşeye, gözünün görmeyip aklının alamayacağı bir köşeye bırakamazdı. Bursa'ya dek böyle kalmalıydı, çaresiz.

Konya'nın sur kapısından içeri atamadı adımını. Kolculardan çekinmişti ilkin. Eski kaçak günlerinden kalma kolcu korkusu dizlerini bağlamıştı. Fakat bu diz bağından çabuk çözüldü; göğsünü gerebilirdi, kimsenin sormasını bile beklemeden dikine geçip gidebilirdi. Fakat bu sefer de üstünün başının dökülür hali, utancımsı bir duraksamada adımlarını durdurdu. Kolcular, bir ağustos sonunun Konya'ya verip veriştiren sıcağında uyuşmuşlardı; gelene geçene pek aldırdıkları yoktu. Pekâlâ, geçip gidebilir, üstünün başının dökülür halini önemsemezdi kimse. Adımlarının utancımsı duraksamasına aldırış etmeden geçmeğe yeltenmişken çekilmez eksi kokusu geldi burnuna. Böylesine pis kokabileceğini, daha on adım öncesinden bile sanmıyordu. Bu kokuyla, bu kir ile Konya'ya giremezdi. Neden olduğunu kestiremiyordu ama Konya'ya giremeyeceğinden emindi.

Geri döndü.

Su dolu hendeğin köprüsünden, gözü suda olduğu halde geçti. Yeşili dipte sülüklenmiş üstte toprağa çalan durgun mu durgun bir su; ne içilir ne saçılır, ne işe yarar. Dumanı tüten ağustos sonu sıcağında kim bilir nasıl ısınmıştır, hamam suyu haslığında nasıl ısınmıştır kim bilir? Birden aklına geldi ki bu Konya'ya uğramaması gerekirdi; Konya'yı dolanmaması, yukarı yoldan keseye vurup tırmanması, düzden Kütahya'yı seçmesi doğru yoldu. Doğru yoldu ya Konya deyip düşmüştü uzununa, Konya'yı bulmuştu. Kirli, pis, ekşili; bu böyle Kel Aynak yabanlığında Konya'ya giremezdi, Somuncu Baba'yı göremezdi. Timur'un Tatarıydı şimdi, Tatar ulağı. Yıldırım'a mektup götüren bir adam olmuştu. Artık, yüreğinin dipten doruğa bildiğinin gizlisi saklısı kalmamıştı.

Ecevit, Konya'ya Somuncu Baba'ya gelmişti. Konya'da olduğunu sandığı, en son Konya'da ayrıldığı için Konya'dadır diye aklından çıkarmadığı Somuncu Baba'yı görecek, görecek de ne diyecek idi sanki? Ne mektubu, ne Emir Timur'u, ne Seyyid Bereke'yi söyleyebilirdi. Hele Yıldırım Bayezid Han'a mektup götürdüğünü, hele Timur'dan? Şeytanların katıla katıla güleceğini kim bilmez? Seyyid Bereke Bağdat ayrılığında sözünü bilerek söylemedi mi sanırsın?

Devedikenine yakıştırılmayan mavi çiçek, bataklığa yakışmayan ak çiçek? Ecevit'e yakışmayan mektup demek mi yani?

İlk defa orada, Konya girişinde, hendeğin suyundaki köprüyü geçerken Ecevit'in damarlarında Kel Aynak tırnak tırnağa geldi, olanca yabansılığıyla şeytanları kıskandıracak kahkahalar attı: «Sen ha! Sen ha! Sen benim, Kel Aynak'ın Ecevit'i ha?» deyip eğlendi; «Sen kim mektupçu tatar ulaklığı kim bre biz ne isek oyuzdur; Beğler de ne ise odur bre anlamağı olmayan soyha! Bak, duru-

munu Somuncu'dan bile gizlersin, neden? Neden? Neden bre aman bre hey hey!»

Kel Aynak'ın, damarlarını tırnaklayan kahkahası gide gide zilli def vurup oynayan ayaklar halini aldı. Oynayan ayakların katır tırnağı çiçeğinde bükülmüş kapkara tırnakları Ecevit'in etine battı. Öyleyken direndi; it olalı bir av kapmıştı, ne olursa olsun avının üstüne üstüne gidecekti. Bereke'ya ait hiç bir şey düşünmeyecek, fısıltılara da kulaklarını tıkayacaktı. Damarlarında tırnaklanan Kel Aynak'a da öyle yaptı. Hem, saklanması gereken bir işti yaptığı, değil Somuncu Baba'dan kendi öz babasından gizlemeliydi, avın büyüklüğü buradaydı.

Somuncu Baba bir kere daha geçince aklından, ekşi ekşi kokmasından bunalışının sebebini buldu. Somuncu Baba'ya bu kokuyla, bu tırnaklarla, bu suratla gidemezdi.

Daha önceden biliyordu, şuradaki tümseği dolanınca, hendek kıyısı sıra, aşağıya, çalılıkların kayaların arasından gölekli bir derecik akardı. O yana yönelip seğirtti. Çalıların sık, kayaların dulda yerini buldu; soyundu. Tepeden tırnağa soyunduğu halde yeleğini çıkarmamıştı.

Ayaklarının, az önce katırtırnağı çiçeklerinin kıvrılmışlığında etine battığını hissettiği Kel Aynak'ın tırtaklı ayaklarından farksız olduğunu görünce yeleği unuttu bir garip iğrenişle. Kel Aynak'tan kendisine kalan, bir o kalan atmayıp hırsla sakladığı bıçağını aradı telaşla. Çırılçıplak oturdu. Ayak tırnaklarını kesti. Kimi kanamıştı kimi yarım kopmuştu işi bittiğinde. Yer yer sulu yara içinde cılkıyan ayak parmakları, kirle ve kanla karışınca et çamuru oldu nerdeyse.

Aldırmadı. El tırnaklarını da kesti. Hatta tıraş oldu. Yüzünün bir iki yerini yaraladı, derisinden sıyırdı, bir kaç yerini kesti kanattı ama tıraş da oldu. Eh, biraz ada-

ma döndü sayılır, hafifledi, o da öyle saydı zaten. Bir hayli yeri bir hayli yerinden acıyordu fakat umursamıyordu. Şimdi suya girince geçecekti nasıl olsa.

Az kala yeleğiyle giriyordu suya. Çıplaklığında bir yeleğiyle giyinik kaldığını son anda akıl edebildi. Çıkardı. Güvenilir bir yere koyması gerekti. Güvenilir bir yer aradı. Sık çalı dipleri olmazdı; yorgun terlerin insan kokusunu emmiş bir deri yelek yılanından çıyanına her akılsız hayvanın aklını çelebilirdi. Çalı dipleri de yılana çıyana yatkın yerlerdi. Kaya dibi, en eyisi bir kaya kovuğu bulmalıydı. Aranırken bir kaya çıkıntısını gözü kesti. Çıkıntının dibinde de kaygan bir ak toprak görünce sevindi. Kel Aynak yaralandı mı bu topraktan sürerdi yarasına; saçını bu toprakla yurdu binde bir de olsa. Sivri bir taşla kaygan ak topraktan yeterince kazıdı. Ayak parmaklarının cılk yarasını bir güzel oğdu toprakla; yüzünü de, ellerini de, sonra bütün bedenini, baştan aşağı; oturup güneşin annacına, bedeninin, güneşte toprağı emmesini bekledi.

Sonra suya girdi, dereciğin ufak göleğine. Başını, bedenini oğuştura oğuştura suya verdi. Su, bedeninden öte akıp giderken kaygan ak toprağın köpüğümsülüğüyle birlikte kapkara bir kiri de alıp götürüyordu. Ecevit, bedeninden sonraki suyu debbağhane suyu sandı, ekşi ekşi güldü.

Sonra yeniden kaygan ak toprağa bulandı, yeniden suda arındı, yeniden bulandı. En son, arılık duruluk suyunda elini sürdüğü saçı da bedeni de gıcırdıyordu. Soluk alışı bile değişmişti; soluklar, burun deliklerinde tıkanmadı hiç. Ve geldi geleli ilk defa suyun şırıltısını duydu kulakları. Hafif, okşamasına şırıldıyordu.

Dünya güzeldi be!

Bre yaşamak nefis bir şeydi, tarifsiz!

Ayak parmaklarına bir daha ak topraktan sürdükten sonra çıkardığı öteberisini giymek gelmedi içinden. İğrendi, kusaraklı oldu; daha önce de mi böyle kokmaktaydı bu meretler?

Başka bir yolu yoktu, bunları giyinecekti böyle gidemezdi; giyindi. Giyindi demesi kolay bir de gelin ona sorun bakalım.

Epeyce vakit geçmiş, gün ikindinin dalından ağmıştı. Ağustos sonunun Konya sıcağı yaprağa soluk aldırmaz cinsinden ortalığa çökmüş de çökmüştü. Yunduğu sıralarda farkına varmadığı, cangıldağı az bir kervan gürültüsü sıcağı ağdalandırmaktaydı. Kulak verdi. Küçükbaş bir kervana benziyordu. Konya'ya girme yönündeydi. Hemen kalktı. Evecenleşmiş adımları kervana su hendeği yakınlarında yetişti. Kervanın yanında yöresinde giden üç beş kişiyle dört beş eşekliye uyup kolayca geçti kapıdan.

Gelgelelim Somuncu Baba'yı Konya'da koyduysan bul; yok, yoktu. Bilen yok, gören yok, duyan yoktu. Sanki böyle bir adam Konya'ya gelmemişti, beyle bir kimse yaşamamıştı bu dünyada. Tarif ise tarif, ad ise ad, surat ise surat, yok; yoktu. Mevlana Türbesindekiler, türbenin temellisinden gediklisine, hacısından hocasına bir bilen de çıkmayınca Konya bomboş kaldı Ecevit'in yüreğinde, silindi gitti. Gelmişken, bu bomboş silik şehirde çarşıyı dolanmadan edemedi. Ayakları Yahudi'ye gitti. Parası boldu nasıl olsa, sağlam altundan ki hemi de diş kırmacasına, can dayanmaz altındandı.

Yahudi'nin çatısına gerine gerine girdi. Yahudi'ye gerine gerine baktı.

Fakat Yahudi Allah için olsun, alıcı gözle bakmadı. Yahudi gözünde kıypık süzdü, beğenmezinden. Çenesiyle alt dudağı üst üste, yukarı dudağına yapışıp aşağı

çekti, bükülüp kıvrıldı. Türkmencede burun kıvırma derler bir hal idi tükürse daha iyi. Bu da Ecevit'i yırtmağa yetti de arttı bile. Kaçağa geçen geçmiş şunca yılın arasında yırtılmak nedir aklının ucundan geçirmeğe korkan Ecevit patladı:

«Bre çıfıt! Bre Konya'nın aşağılığı soytarı çerçi beri bak! Dök bakalım yeni pırtılarını yoksa gittin ki gidersin bilesin!»

Eh bu da Yahudi'nin dağılmasına yetti. Böyle dökülen üst başın diklenmesi altın gücünden olmasa muhakkak ya bilek gücünden ya yürek gücünden idi ki bunlar dahi Konya'da bir Yahudi'yi el pençe divana çağırırdı: «Buyur yiğidim bre ne alınırsın?»ı bastırdı. Daha çok altın kokusu almıştı burnu. Deri yeleğinin dışında nesi varsa hepsini yeniledi, bir deri yeleğini yenilemedi, elinde sıkı sıkıya tuttu. Üstündekileri çıkarırken, yenilerini giyerken gözleri orayı burayı arıyor, çatının içini delik deşik ediyordu; gözleri aradığını bulamıyordu. Bunun için dolağını baldırına evmeden sardı; beğenmemiş çözdü, yeniden sardı. Ama çarığını da çekip bağlayınca yapacak işi kalmamış, fakat aradığını ol görüp bulamamıştı. Yahudi, ummamış iken bir çırpıda epey gelir getiren satıştan uçmaktaydı. Yetmez bulmuş olmalı yahut altın deliğinin dibine daha inemediğinden emin eski bir kılıca el atıp: «Bre kuzum yiğit, bu kılıç yaraşmamak sana?» diye kışkışlıyor, öteden bir gümüş saplı Türkmen kırbacını şaklatıp: «Deh bre; sencileyin ha bre yiğit bir Karamanoğlu yiğidi olmalıdır bilirim bu kırbaçsız olamazsın.» deyip Ecevit'in sırtını okşuyordu, korkmuş gibi, çekiniyormuşçasına.

Ecevit börkünü yana yıktı. «Bre sus! Karamanoğlu da kimdir bizim yanımızda?»yı çekti heybetlicesine ama çektiğine de çekeceğine de pişmanlık getirerek.

Yahudi irkilip çekilmişti; şimdi gerçekten korkuyordu. Ecevit deri yeleğine daha bir sıkı yapıştı, çünkü Yahudi'nin, sakalına uyup titreyen gözleri, bula bula Ecevit'in elinden bırakmadığı yeleğini bulmuş, ona dikilmişti.

«Bre beni tanımadın mı sen çıfıt?»

«Tanımadım, bağışla bre kuzum yiğit.»

«Bre ben kimim? Bre beni kazıklayıp bir alınlık almamış miydin çıfıt cevap ver, susma!»

Yahudi'de şafak attı. Tanımıştı Ecevit'i ama ummuyordu, hala ummuyordu. Ne olur ne olmaza açmıştı gözlerini gelgelelim yine de ummazındandı. O alınlığı getirip satan o kaçak, doğru kaçaktı da kaçakmış gibi görünmüş olamaz mıydı? Tebdile soyunmuş bir Karamanoğlu yasakçısıydı, eğer değil ise Osmanlı'nın eli kılıçlı casuslarındandı. Deneniyordu; deniyorlardı, belki de kendisine yataklık. Aman ne yataklığıdır bre kendisine bir iş vereceklerdi, neden olmasındı?

Buna aklı yatınca Yahudi, hatırladığı alınlığı bir çırpıda bulup getirdi: «Bre kuzum nasıl tanımam, al emanetini eyi saklamışımdır; bilmiş saklamışımdır.»

«Madem bilmişsin de neden ben kimim diye sormadan tanımadın çıfıt?»

Yahudi güldü. Uzun yüzü, uzun gözleri, uzun burnu keçi sakalından aşağı güldü. Gizli, sırlarda, yabancısız sırlarda «Sormadan söylenir mi?» dedi.

Ecevit belinledi birden. Alışık olmadığı dikleşmeyi sürdürmekte zorluk çekiyordu. Denemesi iyi olmuştu ama devam ettirmesi kötüye gidebilecek gibiydi. Yahudi'nin şekil değiştirmesinden pirelenmişti de ayrıca: «Eyi ki sorduk.» diye homurdandı.

Yahudi, alınlığı Ecevit'in eline sıkıştırıyordu. Deri yeleği de değiştirmek niyetiyle el atınca Ecevit eline ateş

değmişçesine çekti: «Höst! Dokunma, dokunma o bizim.» Deri yeleği daha sıkı tutuyor, öte yandan da, eline bir tuhaf değen alınlığın huzursuzlanmasını duyuyordu. Almıla'ya eli değmişti sanki. Almıla'nın elini tutmuştu.

«Buna para yok çıfıt!» dedi yine homurtuyla; «Bunun parasını bıraktığım pırtılara say, anladın mı pırtılara say pırtılara, onları ben bunca yıl sırtımda taşıdım, onlarda eskidim ben onlarda, duydun mu?»

Kıpkırmızı çıkmıştı çıfıtın çatısından, ter içinde. Fırına varıncayaca kıpkırmızıydı, ter içindeydi. Fırının önüne gelince abuk sabuk güldü: «Geyindiğim yenileri yadırgadım herhal.» diye söylendi, «Yoksa neden olsun?» Kendini bildi bileli doğru dürüst bir dükkâna girmiş, doğru dürüst parasını vererek alışveriş etmemişti. «Yine de doğru dürüst sayılmaz.» dedi mırıl mırıl; «Alınlığa eski alışkanlık, para ödemedik!»

Alınlığa baktı. Hiç duymadığı bir özlem köpürdü göğüs altından; hiç tanımadığı bir his yürüdü kanına. Almıla'yı andı gözlerinin ardında bir anlık. Böyle yenilerle içten dışa, böyle başkaca giderse Almıla yine: «Kaç git! Dirlik düzenimizi bozma.» der miydi ola? «Gideceğim!» dedi hırsla; «Almıla gelip seni babandan isteyeceğim. Önce şu mektubu yerine ulaştırmalıyım.»

Deri yeleği hala sıkıca tutuyordu. Akşam, handa, odasına girince mektup kesesini oradan çıkaracak, yeni mintanının içine dikecekti. Bu ekşi, bu yağır, bu deri çamurundan. Almıla'nın alınlığıyla kokmuş deri yeleğini beraberinde bulundurmaktan utanıyordu.

Fırına, kendine güvenerek girdi. Konya'ya ilk geldiğinde, aç karnı için, parasız pulsuzluğunu düşünmeden ekmek almak için girdiği fırındı. Bile bile, isteye isteye seçerek girmişti. Ama fırıncı o fırıncı değildi. Bu yüzden ne zevki kaldı aldığı ekmeğin ne de bu fırına girip ekmek

almasının bir kıymeti, ekmeği tezgâhta bırakıp çıktı.

O akşam, handa, odasında yalnız kalınca yeleğe dikili mektup kesesini sökmek oldu ilk işi, ona niyetlendi. Eli varmadı. Emir Timur'a, Yıldırım Bayezid Han'a, Seyyid Bereke'ye hayınlık etmiş olmaktan korktu. Yüreğinden gelen bir ses: «Aç bre! Sök bre! Sök!» dediyse de dinlemedi. Hancıdan aldığı bir parça sabun, bir tutam çöven otu ile kuyunun başında, deri yeleği oğa sile, mektup kesesini koruyup gözeterek temizledi. Kokmuş deri temizlenir gibi oldu, çövenimsi, derimsi koktu.

Yattığı zaman bir süre uyuyamadı. Semerkant'ta en kötü günlerindeyken de, ondan önceleri de uykuyla içli dışlıydı; uyku onu bilir o uykuyu gözünden tanırdı, saati geldi mi de davul çalsalar bana mısın demezdi. Mektubu göğsünde taşıyalı beri uyku ile Ecevit şeytanla melek olmuştu nerdeyse. Ama bu geceki şeytan melek çekişmesinden değildi; bu geceki Semerkant'tan Konya'ya gelen Ecevit ile Konya'dan Semerkant'a giden Ecevit arasındaki dağ başı havalarıydı. Gerçi Somuncu Baba'yı görememişti; gerçi fırıncının yüzüne çil akçenin ikisini üçünü bir arada fırlatamamıştı ama Yahudi çıfıtına bu seferki Ecevit'in nasıl bir Ecevit olduğunu göstermişti ya, bir de, ah bir de, ah Almıla'nın alınlığı...

Kalkıp mumu yaktı.

Almıla'nın alınlığını, destinin boğazından geçirip göğsüne yerleştirdi özene bezene. Testiyi, Almıla'nın bir yerine bir şey olmasın özenişinde rafa yerleştirdi, mumu da testinin yanına. Bir iki adım geriledi; uzakça alınlığı seyretti. Almıla göz kırpar gibi oldu, Almıla güler gibi oldu, Almıla göğüs geçirdi.

Ecevit de göğüs geçirdi. Ondan sonra uyudu.

Düşünde Almıla'ydı gördüğü. Bitmez tükenmez güz çiçeklerinin, uçsuz bucaksız bir güz çimeninin ortasın-

da, güz ağaçlarının cana can katan denizinde Almıla kaçtı Ecevit koğaladı, Almıla kaçtı Ecevit koğaladı.

«Tanrım ben hiç mi yakalayamayacağım bunu?» derken yüreği, uyandı.

Sabah ezanı okunuyordu. Alışık olmadığı bir huzursuzluk duydu. Yine alışık olmadığı bir huzur uçuştu gözlerinde. Yola düşmesi gerektiğini düşündü sadece.

Deri yelek kurumamıştı henüz. Kuruyan yerleri de vardı kurumayan yerleri de. Kuruyan yerleri çekmişti, kurumayan yerleri mantarımsı şişmişti. Mektubun olduğu yere baktı; eskiden belli olmayan dikiş yerleri görünüyordu. İnce, sıkçasından ince dikilmişti. Bir kere daha, söküp keseyi iç gömleğinin iç yanına dikmek geldi aklına, bir kere daha hayınlık etmiş olmaktan çekindi. Giyindi.

«Allah vere de gündüz sıcak yapmasa.» dedi. «Konya cehennemini çıkıncayaca yanarız ki sap biçimi.»

Bir daha fırına gitmek, sabah sabah geldiyse o fırıncı olacak hödük, afrasıyla tafrasıyla bir ekmek alıp üç beş akçeyi suratına çarpmağı çekti canı. Önleyemedi. Fakat yarı yolda Avrat Pazarı'na saptı. Eski bir bağlama satın aldı. Geceden düşünmüştü. Konya'dan sonra göze batmadan gitmek zor olabilirdi. Düşünmeden, yeni Ecevitliğini göstermek için Yahudi çıfıtından aldığı giyeceklerini bırakıp da sözgelimi derviş çullarına bürünmeğe gönlü razı olmamıştı. Bundan sonra Kel Aynak görünüşünde dolaşmağı da kendisine yediremiyordu. Hele ayıcı olup yola düşmekten ödü kopmuştu. Sanki bir dönemecin birinde Almıla çıkıp karşısına ayıcılığını görmüş gibi utanmış, kızarıp bozarmıştı.

Bula bula gezginci ozanlığı bulup yakıştırmıştı özüne. Eh, Yahudi çıfıtından alıp giyindiği yenileri de gezginci ozan kılığına aykırı düşmezdi; Beğ konaklarına da-

danmış, Beğ konaklarında Kerem ile Aslı okuyup Dede Korkut çığıranlardan az kabaca bir gezginci ozan. Bağlamayı eline alınca bir iki tıngırdatmış, bu işin olacağına aklı yatmıştı. Satın aldıktan sonra da sura yakın tenha bir bahçenin duvar kuytusuna bağdaşını kurdu. Tezenesini parmaklarına, parmaklarını tellere alıştırdı, bir iki derken çıkardı çıkaracağı ezgiyi:

Gül ile gül olunur,
Gidene yol sorulur,
A benim nazlı yârim,
Gülden reyhan alınır.

«Alınır, alınır, alınır» diye diye tekrarlayıp durdu. Bir tuhaf olmuştu. «Nazlı yar.» derken yüreği sökülmüştü. «Alınır, alınır, alınır» deyişi, kendi de farkında idi, bir umutsuzluktu. Tezenesi, sanki kendi kendine tıngırdayıp duruyordu.

Kalktı.

«Bize göre değil bu iş, bize göre değil bre.» diyen yüreği öfkelenmişti. «Sen bir garip çingenesin...» Ama Emir Timur'un mektubunu götürüyordu; Yıldırım Bayezid Han'a götürüyordu. Kimse bilmese de Seyyid Bereke gibi bir tanığı vardı. «Bir başarırsam...» diye sıktı dişlerini. «Başaracağım! Sen de göreceksin Almıla.»

Yol boyu kulağı haberlerdeydi. Bağlamasına da gezici ozanlığına da daha ilk konakta alışmıştı. Ağzı laf da yapıyordu. Yalnız kalmadı hiç. Kimi çerçiden, kimi bileyici, at cambazı gibi gezici takımından, kimi dervişten mervişten yoldaşları oldu. Üç beş konak sonra ağırından bir kervanın kervancısı Ecevit'in altına at çekti. Kantarması süslü, eyeri yastıklı, deniz dalgasında geniş göğsü yalabuyan bir at idi ki değme babayiğit benim diyebilmek için var kesesine gözünü kırpmadan davranırdı. Eyer nedir bilmemiş olan Ecevit'in kabaları, alımlı ata

ancak iki menzil ya dayandı ya dayanmadı. En kolayına becerdiği kaçmaktı; bir gece vakti kervanı konak yerinde bırakıp bağlamasını omuzladığı gibi kaydı geceye; kaçtı.

Ondan sonrası, Bursa'yaca yalnız geçti. Duyduklarını düşünüp tarta yürümüştü. Haberlere bakılırsa Yıldırım Bayezid Han, bir kaç yerde birden bir kaç işi bir arada yapıyordu. Bir haber: «Bursa'dadır.» diyordu. «Yan gelip yatmıştır; Sırbiyya'dan gelin aldığı yeni karısının elinden şarabın koyusuna yumulmaktadır. Gözünü şaraba açıp kapamada, eski karısının yüzünü görmemekte, oğullarından Süleyman'ı da Mehmed'i de Musa'yı da İsa'yı da birbirine katıp ver yansın sopaya yatırmadadır. Ne cenk ne menk, hak getire. Baş veziriyle birlik gece gündüz şarapçılığın şıkırdımına vermiştir kendini. Vay ne iştir bu bre, sen kalk, Murad Beğ gibi bir arslan beğin oğlu ol, gel kurul Türkmen'in başına, ohhh, şarap şıkırdımı mı gerek yoksa yeniçerinin başında bulunmak mı gerek?»

Ecevit'in aklı almıyordu bu işi. Emir Timur'un mektup yazıp: «Gel kardaş olalım.» dediği; Seyyid Bereke gibi birinin Timur'a yeğ tuttuğu biri bu anlatılanlar gibi olamazdı? Böyle birine mektup götürmemeliydi. Bunca sarhoşluk arasında nasıl edip de dört oğul edinmişti? Bu Bayezid Beğ canım. Ha bir de kızı vardı ya, vardı, öyle diyorlardı: «Emir Sultan derler bir evliyaya kaçmış Bayezid Han'ın kızı Hundi Sultan. Buhara'dan gelmeymiş Emir Sultan. Gelmeymiş ki Bayezid'i sarhoşluğundan ayılta ve dahi Murat Beğ'e yaraşır bir oğul yapıp Hanlığa söz getirmeye. Gelgelelim Bayezid, damadını görmek istemezmiş, yanına almayasıymış.»

Ecevit Emir Sultan adını Seyyid Bereke'den duymuştu, damatlık meselesini de. Seyyid Bereke: «Başın

sıkılır çok darda kalırsan Emir Sultan'a git, selamımızı ilet. Amma dara düşmezsen yorma Sultan'ı.» demişti. Demek ki duyduğu haberde doğru bir yan vardı. Vardı da neresi doğru neresi eğri pek bilemiyordu. «Bre bu Türkmen'in ağzı torbadan beter olmuş, büzülme nedir bilmemekte.» diyor, duyduğuna inanmamağa çalışıyordu. Nitekim bir başka seferinde: «Yıldırım Bayezid Han Bursa'da ne arasın? Tövbe tövbe bre oğul Bayezid Han'ın şarapçılığını da hangi ağzı karalı kendini bilmez söylemiş bre!» deyince biri sevindi.

«Bre deli ozan, nasıl duymazsın ki Bayezid Han şu sıra Bizans'ın önlerindedir. Ne dese yaptırmaktadır Bizans'a. Mesel mi istemektesin işte mesel sana; Bizans Kralı, Bayezid Han'ın korkusundan, hem de parasını kendi cebinden vermecesine bir cami yaptırdı ki gören şaşakalasıdır. Müslüman Türkmen'in Bizans içindeki mahallesinde rahatı bizden eyidir, keyfi Beğ keyfinden üstündür. Sonra bir de kadısı vardır Bizans'ın, Bizans Kralı bile karşısında ağız açıp laf söyleyemez, neden? İşiyse Kadı Beğ senin bir kaşın eğrice görünür desin bakalım; şıp der Bayezid Han'ın şamarı Kralın suratına iner hem de ki şaplağını te burdan duyarsın. Sen kulak asma ağzı karalıların şusuna busuna deli ozan, dediğim benim dediktir, Yıldırım Bayezid Han gibi bir er kişi bu Türkmen'in başına ne gelmiştir ne de gelebilecektir. Biz, şimdi yaşayanlar, yemin ederim ki Tanrı'nın öz kullarından sayılmalıyız hem de bir yeyip bin şükretmeliyiz Tanrı bize Yıldırım Han gibisini bağışlasın diyerek...»

Tarlasını süren, çiftinde çubuğunda birisiydi bunu söyleyen. Az biraz Almıla'nın babasını andırıyordu. Bu yüzden Ecevit'in yüreğine serin sular serpilmişti. Eh, böyle bir Hana mektup götürebilirdi tabii; Emir Timur'un «Gel kardaş olalım.» diye yazmakta hakkı vardı.

Ecevit de olsa Seyyid Bereke'nin yerinde Yıldırım Bayezid Han'ı yeğ tutardı.

Hele aynı gün, konakladığı bir zaviyede, ağzı günahsız bir derviş kocasının, aş ocağında helva bularken: «Bre ozan kardaş sorma Bayezid Beğ'i kefere rahat bırakmadı, Bizans'ı alıyordu yoksa.» deyişini duyunca hem sevindi hem üzüldü. Sanki adımını attığı, kapısını açmak üzere olduğu Bizans denilen yerdeydi; ha girdi ha giriyorken itin biri ayağına çelme takmıştı. «Ee? Sonra?» dedi o halde; «Baba nerdedir şimdi Yıldırım Bayezid Hanımız?» Öylesine benimsemişti ki benimsemesine şaşmak bile aklından geçmiyordu.

«Bre ozan kardaş nerde olur Bayezid Beğ? Sorulmadan bilmek gerekmez mi? Babası, Cennet ola durağı, Murad Beğ nerdeydi ki? Orhan Beğ, Osman Beğler nerde bulunurlardı ki? Kefereden baş edip dünya gözüyle şöyle senin benim gibi bir rahat nefes alabildiler miydi ki? Nerdeee? Arslan Beğler arslan atların üstünde hav hav havlayan it sürülerine vurup gitmediler miydi ki bre oğul? Sana bir laf edeyim mi, edeyim kulağını bana ver de. Bir arabanın ön tekeri nereye giderse arka tekeri de oraya gider, unutma bu sözümü. Nasıl bizim helvanın meyanesi sarardı he mi? Koku nasıl koku? Hele biraz daha çevirelim kepçeyi, helva dediğin az biraz kavruk gelmeli damağa. Şunca zamandır helva bularım oğul, damağı yakmam; helva, damakta kavrulmuş gibi geçmeli boğaza, bu da benim hastalığım işte. Ha ne diyordum? Bu gece kal, bu helvadan tat. Bu helvadan tat ki Cenneti özleyesin, çünkü bir eşini ancak orada yiyeceksin. Hadi bir iki tellendir bağlamanı da kulağımın pasını aç oğul, tellendir hadi.»

«Baba, sen Yıldırım Bayezid Han'dan söz ediyordun?»

«Ederim yine. Sen bana ne bakıyorsun bre oğul. Helva bularım bir yandan, bağlamanı dinlerim öte yandan, beri yandan da sana laf yetiştirir çene çalarım. Tellendir tellendir durma şunu. Gönül yanığı bir Hüseyni tutturursan eh sen de helvanın tadına doyamazsın; parmaklarını eyi kolla ha yerken. Ben de Hüseyni'de kendimden geçerim ne yapalım.»

Ecevit: «Hüseyni mi?» diye sordu aptal aptal. Neyse ki derviş kocası helvanın şerbetine dalmıştı da acayibine gitmedi. «Bre kardaş ses olsun da bana ne olursa olsun fazla kamaşığına bakmam, çalmana bak sen. Bu Osman Beğ'in çocukları doğrusu Osman Beğ'i de yedi ceddini de kıyamete dek rahmetle andıracak haberin ola. Bayezid Han hepisinden baskın çıktı. Hak dersen onda; adalet dersen onda. Öksüzü, yetimi, yok yoksulu Beğlere yedirmemek dersen yine onda. Eh kılıç ise? Allah için almaya görsün eline, kaçtın kaçtın, ne eyi; kaçamadıysan yandığın gündür. Bizans şimdi çoktan Türkmen'in elinin altındaydı bre ozan oğul; sana, doğru var git Bizans'a babanın öz evi misali gir derdim şimdi ya, diyemeyeceğim ah kör olası kefere dedirtmiyor henüz. Sözüme bir mum yapıştırmayı unutma, henüz demekteyim. Hele bir dönsün Niğbolu'dan hayırlısıyla o zaman bak bakalım Bizans dediğin kalmış mı ortalık yerde?»

«Yani? Baba şimdi Bayezid Hanımız Niğbolu önünde midir?»

«Eh, tam tamına değilse de orayı doğrulamıştır. Belli ki duymamışsın. Bizans döneğinin mededine yine yedi düvelin keferesi yetti sorma. Niğbolu'da Doğan Beğ kötü sıkışmış, nefes almamacasına. Bildin mi bu Doğan Beğ kimdir?»

Göğsünü gere gere: «Nasıl bilmem baba, benim ar-

kadaşımdır.» diyordu az kalsın kopasıca dili, zor tuttu. «Bilemedim.» dedi.

«Bre oğul, sen de ne biliyorsun ki? Herhal sözünü bilmez bir bölük baldırı çıplağın dedikodularıyla kulağın dolmuş senin. Neyse? Şerbeti içince kokusu nasıl oldu helvanın kokusu? Tatmak ister misin? Tatma. Akşama kalsın. Sana bir çift laf edeyim mi yine? Eh, hadi edeyim boşboğazlığım üstümde bugün. Neden dersen, biz dervişler gençliğimizden beri laf perhizine de alıştığımızdandır. Kocayınca, onca yılın perhizi böyle boşboğazlığa vuruyor olmalı, hoş gör. Hoş gör de dinle. Bir nesneyi hayallemek o nesneye sahip olmaktan eyidir. Helvanın şimdi tadına bakarsan akşama helvalığı kalmaz, sen de ne yediğini bilmezsin. İşte böylee. Kapatalım kapağını şimdi demlenedursun. Eee. Bayezid Beğ he mi? Niğbolu yolundadır sanırım dedim ya, ordadır, Bursa'da n'aarasın?»

Helvayı deme bıraktıktan sonra yapacağını yapmış, dünyada başka işi kalmamış gibi kopuveren, konuşmağa bile mecali kalmayan zaviyenin aşçı dervişini unutamamıştı Ecevit. Derviş kocasının dediği de çıkmıştı:

«N'aarasın Bursa'da Yıldırım Bayezid Han.»

Yoktu. Gelgelelim bu Osmanlı'nın işine akıl erdiremedi. Bursa'nın Osmanlı Türkmeni: «Bayezid Han mı? Aha camisi şo tepenin üstünde kurulu durur, yenidir. O orda mı? Orda duruyor mu? Tamam! Bayezid Beğ de ordadır, biz böyle biliriz bu da bize yeter ama aslı Bizans önlerindeymiş, yok Niğboluda'ymış bilemedin şordaymış ordaymış, bize ne? Nerde bulunması gerekirse ordadır, nerde bulunması gerektiğini de biz bilemeyiz oncalayın, kendisi bilir. Biz bilsek, her birimiz bir Bayezid Beğ olurduk, mümkünü var mı bunun? Olabilmek bile geçmez aklımızın kıyıcığından. Bre biz, işte görüyorsun

biz ipekçiyiz şunun şurasında; dokumacıyız, alboyacıyız, çarıkçıyız, dülgeriz diyenin hesabı. Ahha orda debbağı var, burda susaması var şurda nalıncı, bu yanda culfalıkçısı. Biz böyle esnaf mesnaf takımı hepimiz bir ayrı işimizi gücümüzü düşünürüz. Bayezid Han da işinden gücünden gayrisini düşünmez biliriz. Onun işi gücü mü dedin? Bre onun işi gücü nerede bulunmak gerekiyorsa orada bulunmaktır, bunu bilmeyecek ne var?» diyordu da ol görüp başka bir kelamda bulunmuyordu.

Eh, herkes engindi, halince zengindi; bunu görüyordu. Kimsenin kimseye kaşının üstünde gözün var demiyordu, demeği düşünmüyordu; kimsenin kimseye ne yapıyor diye baktığı da yoktu. Bir zamanların yoksulca, yoksulluğunu bağrına sarmış, kendi kabuğunda kestaneleşmiş Bursası gitmiş, yerine başka bir Bursa gelip oturmuştu. Yine kendi bağrına dönük, yine kendi kabuğundaydı ama bir başka kabuğuna dönüklüktü bu, kabuk başka kabuktu; kabuğa bakan görmese de içinde taşmağa hazır incileri fark ederdi.

Çok durmadı Bursa'da.

Bir iki yerde dervişimsilikle Kel Aynakımsılık arasında bocalar kılığıyla bir iki kişi çıkmış önüne, abuk sabuk konuşmuş, abuk sabukluğunda seçile seçile: «Ben de halimce Bedreddinem.» demişti ama ne Ecevit bir şey anlamıştı bundan ne de abuk sabukçular fazla diretmişlerdi. Delimsi yahut delimsiliğe vurulmuş göz kaş işmarlarında yolundan çekilip gitmişlerdi. Bunun dışında hemen hemen hiç dara düşecek hali olmadığından Seyyid Bereke'nin sözünden çıkmayıp Emir Sultan'a uğramamıştı. Hâlbuki Yıldırım Bayezid Han'ın camisine gitmiş, oradan Bursa'yı bir aşağı bir yukarı seyretmiş, ak mermerlerin heybetinde caminin oturuşuna baka bakmış, Yıldırım Bayezid Han'ı düşlemişti.

Bursa'da her önüne gelenin doyasıya anlattığı Emir Sultan'ın mağarası eh bir yarım saat, bilemedin üç çeyrek yukarısındaydı. Çıkabilirdi. Emir Sultan'ı görebilirdi. Görmek de istiyordu üstelik. Duyduğu kadarıyla kendinden küçüktü. Han damadı olmuştu bre kendisi. Daha Almıla'yı almak söyle dursun babasından istemeğe çekiniyordu. Emir Sultan olup millete sevdirmişti özünü Buharalı; Ecevit Buharalıdan çok büyüktü. Sultanlık nerde milletin sevgilisi olmak nerde it olalı bir avı zorla kapmıştı, onu da eline tutuşturmuşlardı aslında; bu gidişle eline yüzüne bulaştıracaktı herhalde. Seyyid Bereke bile: «Dara düşmezsen gitme; yormayalım Emir'i.» demişti. Lafa bak sen; bu Emir Sultanlık bir gidişle yorulacak kadar ipeğimsiydi demek?

Gönlü bulanmıştı. Yüreği ezilmişti. Dişleri ağrır gibi olmuştu yine. Bursa'dan ayrılınca diş ağrısı nedense artmıştı.

Deniz kıyısında bir tekkede bir derviş dişine karanfil yağı sürmüştü. Kokusuna dayanamamıştı, ağzı hayli acımıştı; olsun, dişinin ağrısı geçmişti ya sen ona bak. Dervişin ufacık bir kutu içinde yedeğine verdiği yağdan bir cirmik daha sürdü ne olur ne olmazına.

Yıldırım Bayezid Han'ı Bizans önünde de bulamadı.

Edirne'de dişini çektirmek zorunda kaldı. Bayezid Han Niğbolu'daydı, kesindi.

Geç kalmamalıydı artık. Yeterince oyalanmıştı, bundan sonrası, gecikip oyalanır ise hayınlığa varırdı.

Eylüldü.

Eylülün ilk günleri. Ağustos, çekilesi sıcağını çekip götürmüştü, tortusunu eylüle bırakmıştı. Oldum olası Ecevit, eylülü, ağlamaklı bir hüzünle birlikte duyardı içinde. Gözleri, yeşilini sarıya sarıya çelen yaprakların damarlarına takılırdı hep. Sanırdı ki duyduğu hüznün

bir eşini de bu yapraklar damarlarında duymaktadırlar. Hüzün, ordan dallara, dallardan ağaca, ağaçtan toprağa doğru döner, toprağın gizlisinde buğulanır mı ne olursa artık bir şeyler olur, gecenin yarısı döndü mü toprağın bağrı çatlar, çatlaktan, toprakta yoğrulmuş buğulanan hüzün gökyüzüne kaçıverirdi. Gündüzün de yeni baştan yaprağa, yaprakların damarlarına yağardı. Bu hep eylülde olurdu böyle. Eylül geldi mi Ecevit'in yüreği hüzünlenirdi. Kel Aynak öldükten sonra her eylül, bu hüzne, biraz gerilerden, Kel Aynak'ın özlemi de karışırdı.

Eylülü yüreğinde hüzün yapıp sürükleye sürükleye Niğbolu'yu tuttu sonunda.

Yol bilmiyordu. Bu yan Urumelisinde ilk yürüyüşüydü. Toprak aynı toprak, ağaç aynı ağaç, gökyüzü aynı gökyüzü ama yolu değişik, insanının Türkmen'i az, değişiği çok; Türkmen'i çok olan yerlerde de bir sürü sorgu sual. Bata çıka, yite bula söküp çıkmıştı Niğbolu'yu ama son günleri nedense garip bir yılgınlık, acayip bir çekinme, tuhaf bir korkuda geçmişti.

Yeniçeriler sıklaşmıştı sağda solda; bölük bölük, kalabalık. Görünmek istememişti. Görünmek istese n'oolacaktı ki? «Beni Yıldırım Bayezid Han'a götürün.» mü diyecekti? Gülerlerdi adama. Bir gerilenip Ecevit'e bakarlardı bir de sözlerine. Hele: «Mektup vardır, Emir Timur'dandır.» dese sorguya çekmeden atıp deliler damına tıkarlardı ki var uğraş nasıl kurtulacaksan. İşte o zaman nasıl bir çıkmazın içine saplanmış olduğunu anladı. İşin keyfi, kabarması, curcunası gitmiş yerini acı bir soğanın ağız kurumasına bırakmıştı. Ve içecek su da yoktu ortalarda. Tek çare, tek umut, tek çıkar yol... Evet, Doğan Beğ'e gitmekti.

Öyle yaptı.

Öyle yaptı ama yedi düvelin keferesinin ordu düze-

rek gelip dayandığı Niğbolu Kalesine, kefere ordusunun yanından yöresinden sıyrılıp gelmek pek kolay olmadı.

Eylülün yirminci mi yirmi ikinci mi yoksa daha mı sonraki bir sabahıydı. Yirmi şu kadar gündür hüzünlene hüzünlene ağırlaşan eylül daha sararmış, serin, yutkunulmaz olmuştu. En azından iki gündür bir damla uyku girmemiş gözüne, yumru köklerden başka doğru dürüst bir lokma ekmek kursağını yoklamamıştı. Ecevit, tuzsuz hamur dağılmasında dökülmek üzereydi.

Gün ışımış ışımamıştı daha.

Tavşanlardan, karacalardan, otların arasında sürünen sürüngenlerden edinilmiş bir içgüdüde çekip gidiyordu. Niğbolu Kalesi'nin hiç bir yanında Doğan Beğ'e erişmenin mümkünatı yoktu. Farkında olmadan, koklana koklana yürüyordu. Eli de hep yüreğinin üstünde, mektubu sıkı sıkıya bastırmış. İçgüdüsü, ırmak tarafından denemesine çekiyordu bu kere de; ırmak tarafına sürünüyordu. Keferenin yedi düvel ordusu, bütün gece eşekler gibi içmiş, danalar gibi hora tepmişti. Ortalık şaraba, kızarmış ete, ateşe sızmış yağa kokuyordu. Bu da Ecevit'in açlığını artıracak yerde kursağında bulanıyordu. Sanki bütün gece içilen şaraplar, kızaran etler, sızan yağlar kursağında alt alta üst üsteydi.

Az ötesinden bir atlı vurdu gitti, göğdesi genişliğinde bir çukura dar attı kendini. Atarken, vurup gidenin uçan ak atını, atın akta tozan döklüm döklüm kabarmış kuyruğunu görmüştü. Düşümsüydü sanki. Uykumsu yahut öyle bir şey. Nedense cız etmişti göğsünde bir tel; yanıksı. Gözlerini bir süre giden atlıdan alamamıştı. Uyumadığından emindi. Kulağı seslere açık bekliyordu, burnu kokulara. Çıt çıkmıyordu. Çok uzak bir düş gibi ak atın üstünde giden, belki de uçan atlının gidişini duyduğunu sandı. Yüreği atlıdaydı. Böyle bir yerde hiç olmaya-

cak bir şeydi ama olmaktaydı işte, gönlü de ak atında giden atlıdaydı. Atlının ardından koşmak geldi içinden.

Tam çukurdan sıyrılıyordu ki yedi sekiz kefere sardı çevresini. Sanki yerden bittiler, gökten de düşmüş olabilirlerdi. Ola ki yer yarılmıştı da her bir yarık bir adam fırlatmıştı havaya. Pis pis gülüyorlardı; ne söylüyorlarsa söylüyorlardı. Belliydi, sarhoştular. O sırada, ışımış ışımamış güneşin pusunda duyanı yerine çakan, hayli uzaktan bir ses geldi:

«Bre Doğan! Bre Doğan! Bre Doğan!»

Ecevit'in eli göğsündeki mektuba pençesini bastı. Deli olacaktı nerdeyse. Bir an delirdiğine inandı.

Alıp götürdüler; çeke sürükleye. Çekip sürüklemeseler de Ecevit bir koyun uysallığında gösterdikleri yere gidecekti zaten.

Boş bir çadıra kapattılar. İki nöbetçi diktiler çadırın kapısına. Yine bir şeyler konuştular. Sustular. Sessizlik. Fısıltı bile yoktu; Ecevit ürpertiler içinde: «Bre Doğan!» gürleyişini bekledi hayli zaman. Başına gelenleri düşünemedi; durumunu düşünemedi. Eli pençeleşmiş, hala mektubun üzerindeydi.

Çadırın önünde nöbetçiler ateş yaktılar. Sabah, birdenbire soğumuştu.

Gün doğarken Ecevit sadece mektubu düşünüyordu. Yakalanmıştı. Sabah olur olmaz sorguya çekecekleri muhakkaktı. Çavuşları mı yüzbaşıları mı her kim ise sabahı, daha doğrusu sarhoş gecenin ayılmasını bekliyor olmalıydı. Öyleyse bu mektup? Bu mektup ellerine geçmemeliydi; yok edilmeliydi. Saklayıp saklayamayacağını düşündü. Çadır, sert bir toprağın üstüne kurulmuştu, pis toprak kazılamazdı. Bir tek bıçağından başka nesnesi yoktu yanında. Bıçağı aklına gelir gelmez çıkarması yeleğini, bıçağını açması, yeleğini yırtması, mektup ke-

sesini çıkarması bir oldu. Okuyup yazma bilmezdi ama mektuba bakmak sızısı düştü gönlüne. Uğruna bunca yolu tepip geldiği, bunca eziyete katlandığı, it olalı bir av kaptım diye böbürlendiği mektup, okuyabilseydi keşke.

Emir Timur'un Yıldırım Bayezid Hanına, bundan sonra da kendisinden başka kimsenin bilmeyeceğinden emin olduğu mektubunda koca Emir Timur koca Yıldırım Bayezid Han'a neler demişti acaba? Böyle büyük, böyle bir sözü dünyayı yakan adamlar birbirine ne yazardı ki? Senin benim gibi mi konuşurlardı acaba?

Bilemeyecekti.

Ömründe ilk defa okuma yazma bilmezliğine yandı yüreği.

Hiç olmazsa mektubu görebilirdi.

Açtı.

Ve buz kesmişçesine dondu. Bomboş; yazısız bir mektup!

Bir daha, bir daha, bir daha baktı. Gözleri kıpkızıl halkalarda açıla açıla baktı.

Tek bir satır, tek bir çizgi, tek bir işaret yoktu.

Kudurup kaynamış sular misali bir gülme höngürdedi gönül kökünden, ona da gücü yetmedi.

İçi dışı bir kardan adam olup kaldı.

Eylülün başından beri Doğan Beğ'in gözleri yollardaydı. Yedi ülke üç iklimden kopup gelen bir ordunun sarılmışlığında bungun, arıyor, aranıyor, bir toz bulutuna yahut bir güvercin kanadına umutlanıyordu. Görünüş, bir başına, yedi ülke üç iklimin kefere ordusunaydı. Nedense oyalanıyorlardı. İlk günlerin durup dinlenmeden kaleye yüklenen sıkılığı gerçi tavsamıştı. Ya akıllarının alamadığı bir direnişle karşılaşmış olmalarından ya da nasıl olsa kale bizim, keyfimize bakalım hesabı yüklenmeği deneme hatta gönül eğlemesi biçimine sokmuşlardı. On beş yirmi gündür bu böyleydi. Son günlerde, sanki usanmamak için saldırıyorlardı; ava çıkamadıklarına, başka yönlere sapamadıklarına göre kaleye saldırmakla kurtlarını döküyor görünmekteydiler. Yoksa neden uzatsınlar? Göz atabildiğine kaynıyorlardı. Eylülün tozlu güneşinde yalap yalap mavi zırhlılar baştanbaşa; mızrak ormanıydılar, adam deryasıydılar. Art yandaki Tuna, gemilerinden görünmez olmuştu. Tuna mı akmaktadır ağır ağır yoksa Haçlı keferesinin karınca mesel gemilerinde mi kaynayıp salınmaktadır bilinmesi kolayına değil idi. Batı, bir kere daha bütün batılığıyla donanıp gelmişti, ağıp çöğmüştü.

Murad Beğ'i yeyip doymayan batıydı bu; ondan önce Orhan Beğ'i tüketip yetinmeyen, Osman Beğ'in solu-

ğunu kesmeğe niyetlenip rahatlamayan batıydı. Daha öncelerini Kumral Dede Konağında aksakal bir derviş babasından dinlediği batıydı:

«Oğul bu bizim batımız ah bizim batımız bizi yemezse kursağının kuruyacağını sanır. Tokluğumuza açtır bizim, yokluğumuza susamıştır. Kirişte durup gözümüzü açmazsak bizim batımızın dişinin kovuğunda kaldık bilesin. Bizim batımız Haçlıdır; te Alparslan Beğ'den beridir, Kılıç Aslanlardan beridir bize bilenir bütün dişleri, bize bilenecektir unutmayasın. Gelgelelim durum vaziyet bu merkezdedir diye bu bizim batımıza sırt mı çevirmeliyiz hepicikten? Yooo, olmaz bu işte. Güneş de yakıyor kurutuyor, güneşi yok belleyebiliyor muyuz? Güneş gerçektir; batı da bir gerçektir, gerçeklere sırt çeviremeyiz. Oğul bu dünyada kimse tek başına bir şey bilemez, kimse de tek başına yaşayamaz, Yaradan'ın yazısıdır bu. Bizim batımız bizden çok şey öğreniyor, onların bildiği bir nesne varsa biz de onlardan onu öğrenmeliyiz.»

Onlardan öğrenilecek bir nesne? Doğan Beğ, eylülden bu yana görüyordu göreceğini; batıdan, kendini beğenmişlikten başkasını öğrenmenin mümkünü olamazdı. Hele Frenklerden. Herifler o kadar güveniyorlardı ki kendilerine, öylesine, bu yer de bu gök de bizimdir, diyorlardı ki güler misin ağlar mısın şaşardın. Eylül güneşi en çok Frenk'in Beğ çadırlarını yaldıza boğuyordu; seve seve. Gün ışıklarının, Frenk'in Beğ çadırlarının altın tel gümüş sırma işlemelerindeki sevinişini körler de görebilirdi. Meryem Ana resmedilmiş sekiz sancağın göz kamaştıran sırmalarını seçebilmek için gün ışığına bile hacet kalmıyordu. Bunları gördükçe Doğan Beğ, kendini yoksul bir obanın yoksul bir oba beği sanmaktan öteye gidemiyordu; gönlü kararıyordu, yüreği daralıyordu.

Çaşıtların getirdiklerine bakılırsa Frenklerdi kuşatmayı çengele çeviren. Yıldırım Bayezid'in buralara gelemeyeceğini, gelse de bunca orduyla çarpışmağı göze alamayacağını söyleyip duruyorlardı. Doğan Beğ'in, sarih kalede direnişini de: «Eh o kadarı da olsun canım.»'la geçiştiriyorlardı. «Türkmen inadıdır.» diyorlardı. «Biz burdayız. Bayezid Han da korkudan gelemeyeceğine göre, ne yapsa faydasız Doğan Beğ. Eninde sonunda Niğbolu kalesi bizimdir. O zamanaca ölen olmazsa, acından kalanlar kölemizdir. Güzel kadınları olsa bari; dişe dokunur altını gümüşü olsa, beklememize değse bari. Yoksa ne yaparsa yapsın faydasızdır.»

Ne yaparsa yapsın gerçekten faydasız mıydı? Doğan Beğ, en umutlu günlerinde bile bu sözü düşünmüştü. Yeterince bulamadığı için daha öteye çaşıt gönderemiyordu. Kefere ordusunun öte yanından hiç bir haber alamıyordu. Bildiği kadarıyla Yıldırım Bayezid Han'ı, hele Doğan'ı burda, bu uçta, böyle yalnız komazdı. Kuş olur uçar gelir, su olur yine sızardı bir köşeden. Belli ki kuş olup uçamıyor, su olup sızamıyordu. Görüyordu, anlıyordu, seziyordu.

Yine görüyor, yine anlıyor, yine seziyordu ki şu karşısındaki yedi ülke üç iklimden kopup gelmiş Haçlı Ordusu bir sıkıdüzenden yoksundu. Burada beklemelerinin asıl sebebi bu yoksunluktandı. Çaşıtların çaşıtladıkları doğru ise yedi ülke üç iklimin ordusu, yedi ülke üç iklim dili konuşuyordu; yedi ülke üç iklimin alışkanlıklarına yatıp kalkıyordu, huyunu suyunu sürdürüyordu. Herkes «Benim!» diyor fakat Frenkler herkesin üstünde «Benim!» diyorlardı. Yine doğruysa duydukları her Frenk Beğinin sandığında altınlı mücevherli tören giyecekleri hazır beklemekteydi. Niğbolu'nun düşüşünden sonra giyecekler, Yıldırım Bayezid'i tutsaklayınca sürüp

bunca Türkmen'i önlerinde eze çiğneye karşı gelinmez ala ala heylerle Kudüs'e gideceklerdi.

«Türkmen geldiği yere sürülmeliydi, Türkmen iti inine koğulmalı, ini başına dar getirilmeliydi; yeryüzünden kökü kazınmalıydı. Niğbolu düşünce!»

Doğan Beğ, haylidir tıraş edemediği dağsılaşmış burma bıyıklarını avuçluyor, koparıp bileğine dolamacasına avuçluyor: «Düşmeyecek!» diye kükrüyordu gönül evinden «Niğbolu düşmeyecek! Bayezid Beğim düşsün diye göndermedi beni Niğbolu'ya.» Düşmüyordu; düşmemişti.

Kalabalık değillerdi; şu dışardakilerin yüzde biri. «Nerde yüzde biri bre! Yüzde biri olsa ben bu meydanı bunların başına geçirirdim, binde biri bile değiliz.» O kadardılar ancak, olsa olsa o kadar. Binde birliklerini bildikleri için de canlarını dişlerine takıyorlardı. Ölenler. Eh, vardı olmaz olur mu? Yaralananlar da. Ne var ki yaralananların çoğu yaralıyım bile diyemiyorlardı. Fakat azık azalıyordu. Her uzun kuşatmanın sonunda başa gelecek olan Niğbolu'da Doğan Beğ'in de mi başına gelecekti bu gidişle?

Korkusu bu idi. Şimdilik uzaktaydı ama şimdilik Bayezid Beğ de uzaktaydı. Nerdeliği bilinmez bir uzaklıktaydı. Beklediği toz bulutu, umutlandığı güvercin kanadından ise tek bir işmar, tek bir iz yoktu.

Eylülün yirminci günlerindeydi. Gün batımı, Tuna'nın üstüne, bütün karamsarlığını dökmüştü. Başka bir vakit olsa tadına doyum olmaz bu erimiş altın akmasını seyretmek cihan değerdi. Suyun, toprağın, göğün ve ağaç denizinden kopma bir yeşilin yoğrum yoğrum yoğrulup gün ışıklarından Tuna'ya yatması bir ömrü beşe ona çıkarırdı ama bu akşam on ömrü bire indiriyordu, o bir ömrü de beraberine alıp suya yatırıyordu.

Kumral Dede Konağının aksakal derviş babası yanında olsaydı keşke; Doğan Beğ eylülün yirminci gününde batan bu karamsarlığı, Tuna'nın karşı, kıyısında vadiye doğru sararan eylül taçlanmışlığını gösterseydi. Tuna'yı Tunalıktan çıkaran kefere gemilerini, geri yan düzlükteki Frenk'in adamı kusturacak kadar bağırttığı kendini beğenmişliğini de gösterip: «Benim bunlardan öğreneceğim bir şey yok; hiç, hiç bir şey yok.» deseydi, diyebilseydi. Daha bu sabah kaleye sığınan buralardan bir yerli kızı dinletseydi; sur kapısının hemen dibinde, o da yarı yerinden yırtılmış bir don bir gömlekle, ölü mü diri mi bilmeden buldukları kızı dinletseydi. Hekim bile nice bin zahmetten sonra kendine getirebilmişti sığıntı kızı. Korkunun dağları beklediği gözler, dün geceden önce menevişliydi herhal; yüz, on sekizindeyse on sekizindeydi şimdiki gibi ellisine çizilmemişti. Saçlara saç demeğe bin tanık isteyen zülüfler dün geceden önce muhakkak Bursa ipeğinin karasına taş çıkartıyordu, neyleyim, şimdi kız kızlıktan çıkmış, dudaklar mosmor patlamış, iki ön dişinin inciliğinin yeri boş kalmıştı.

Kızın sesi bu boşluktan tükürüyordu:

«Ortodoks'um. Sizi saranların tümü Katolik'tir. Katolik olmaları kaç para, bizden öte o yan hepten Katolik, gelirken onlara da yapmadıklarını bırakmamışlar. Ama bize çalımlıkları yüz misli oldu, Ortodoksluğumuzdan. Soyup soğana çevirdiler; vurdular, döğdüler, oynattılar, ırzımıza geçtiler. Ben dün gece böyle değildim, dün gece beni benlikten çıkardılar. İki bölüktüler. Geldiler. Anam yarısında öldü. Ablam daha dayanıklıymış, gece yarısınaca dayandı. Ben? Bilmiyorum şimdi neyim, böyleyim. Herhal sabaha yakındı, kapınıza nasıl geldim bilemem, bir hayvan getirdi herhal beni, içimde bir hayvan vardı iyice biliyorum o getirdi. Ya gidin Niğbolu'dan bizi

büsbütün bunlara bırakın da ne olacaksak olalım yahut gelecekseniz gelin, gelin, gelin gelecekseniz gelin! Bu dışardaki hayvanlara bırakmayın bizi, bırakmayın, bırakmayın!»

Hekim fazlasına izin vermemişti. «Yeter Doğan Beğ. Hep duyduğun, hep bildiğin şeyler bunlar, ezberledik. Kendilerinden olana böyle yapanlar bize ne yapmazlar? Tanrı düşürmesin ellerine.» Doğan Beğ elinde olmadan karısını düşünmüştü kötü kötü. İlikleri birbirine geçerek: «Alanur.» diye mırıldanmıştı.

On sekiz yaşın kızlığından çoktan çıkmış Ortodoks kızını dinledi dinleyeli Yıldırım Bayezid Han'ın yerini de, Niğbolu'nun yerini de karısı almıştı. Alanur'u, Alanur'un sonunu görür gibi olmuştu Ortodoks kızının çığrışmalarında; gözlerini yummuş sımsıkı yummuş, kan çıksın istemişti. Yumdukça Alanur'un sonu oturmuştu daha çok gözlerine, kanlıca. Alanur'la birlikte öteki Türkmen kızları Türkmen kadınları. Hekimin sözleri kulaklarını parçalamıştı:

«Tanrı bizi düşürmesin ellerine.»

Daha fazla bekleyemezdi. Dışardakilerin gönlü yetsin isteyemezdi artık. Mademki Niğbolu Beğiydi, mademki sınırın bütün bu yanı Osmanlı Türklerinin ülkesiydi, öyleyse kendine özleşmiş toprağında bu zalim güç zalim ciridini keyfince almamalıydı. Vurup çıkmalıydı kaleden, yarıp geçmeliydi Haçlının beynini, öte yana sürüp gitmeliydi. Öte yana. Yeniçerinin boluna, Yıldırım Bayezid Han'ın akıl bilek gücüne kavuşmalıydı. Onlarla birlikte geri dönüp orak biçercesine biçmeliydiler bu sürüyü. Başka türlüsü olamazdı. Niğbolu bunların salan zoruna düşmemeliydi. Düşerse, kuduzluklarına yeni kuduzluklar eklerlerdi, eklenmemeliydi.

Kesin kararını verdiğinde eylül güneşi Tuna'ya ka-

rışmıştı; Haçlıların gemilerinde ışıldak yalazları uçlanmıştı. Gerilerdeki düzlük, akşam kararmasının heyheyinde bir curcunayı kımıldatmıştı. Alıştıkları şaraptı onlar için gün batımı; açıkta yanan ocaklarda kızarmış et, çalgı çağrışım, horanın tepinme kabarmasıydı. Öyleyse tam bu vakti seçecekti Doğan Beğ; tam bu vaktin kocamasını, Tanrı'ya sığınıp deşecekti. Tümseğini tepesini, belini belenini avucunun içinden daha iyi bildiği bir yaylanın güveninde, sağlama gidecekti. Sabahki Ortodoks kızının haline bakılırsa yerliler Doğan Beğ'den yana olmak için fırsat gözlüyorlardı, can atacaklardı. «Kimsenin burnunu kanatmadık.» diye düşündü; «Kimsenin hakkına el, haramına dil uzatmadık. Karılarına kız, tavuğuna kış dediğimiz olmadı. Birinin bir akçesi geçmiş diye soranımız bulunmaz Tanrı'ya şükür. Bunlar gibi gelmedik biz!"

Bir de kaledekilerin sıkı düzenine güveniyordu. Bugünece, dışardan saran bunca düzen bilmeze direnişlerinin asıl sebebi, bu sıkı düzenlerinden şaşmamalarındaydı. Çıkışları da bu sıkı düzende olmalıydı, olacaktı.

Aklı eren, sözü geçen, hem bileğine hem yüreğine yüzde yüz güvendiği kim varsa hepsini çağırttı sur kapısının üstündeki geniş sahanlığa. Akşam yemeğini yemek aklına bile gelmemişti; savaştı bu, namazı da ertelese günahına bir cevap bulunurdu. Çağırdıklarını da kendince düşünmekteydi. Hepsi bir tamam gelince söze nerden nasıl başlayacağını aradı bir süre. Doğrudan girse daha doğru olurdu ama şimdi aşağıda, bu yandaki yaylanın düzlüğünde isli ışıldakların oynayışını, isli ışıldakların oynayışında sin sin dolanan, sıçrayıp zıplayan bir sürü gölgeyi bir süre seyrettirmeği uygun gördü. «Görün şunları.» dedi. «Şimdiyece kaç gece kaç gündüz gördünüz seyrettiniz gerçi, bu akşam bir kere daha gö-

rün, benim gözümle görün.»

Eylülün yirmincilerindeki bu gece başlangıcı aslında hoşçanaydı. Bu isli ışıldaklar olmasa, devimsi bir koflaşmada sıçrayıp zıplayan gölgeler olmasa eylülün yirmincilerindeki bu hoşçana gece başlangıcına muhakkak her insanın kendini vereceği tutardı. Temmuz denizlerinde ana doğması yüzmeler nasıl ipeğimsi su köpüklerinde ana doğmalığını sarıp sarmalarsa, eylülün bu gece başlangıcı da tıpatıp o idi. Kuş tüylerinde, köpüklerin ipeğimsiliğinde. Ama isli ışıldaklar, gölgelerin dev kofumsuluğunun dışında mızrak ormanlarını da aydınlatıyordu. Ölüm korkusundaydı. Ne ölüm ne kokusu, korkutucu değildi, iğrendiriciydi.

Baktılar.

Doğan Beğ'in gözlerinde bakmağa gayret ettiler.

İğrendiriciliğin dışında bir şey göremediler, öyle sandılar.

Yeterince bekledikten sonra Doğan Beğ: «Tanrı izin verirse bu son bakışımız olacak!» dedi. «Şaşanlarınız oldu içinizde. Şaşılmasın. Burada beklersek, onların değil bizim sonumuz gelir. Bekleyemeyiz. Son iki gündür, çaşıtlarımız, bilinenden fazla haber getiremez oldular.»

Bir yaşlı çeri: «Bizi kuşatanların düzensiz durumunu biliyoruz.» dedi. «Her bir ülkenin birlikleri kendini üstün görmekteymiş. Bu onların işine yaramaz, bir gün geçinemez olurlar, birbirlerine düşerler, dağılırlar. O günü beklesek...»

Düşünülebilirdi tabii; Doğan Beğ: «Doğrusun.» dedi. «Ne var ki Sigismund akıllı bir kraldır. Türkleri çok eyi bilir. Şimdilik Frenklere pek söz geçiremiyor görünmekte ama yarın, devresi günü dizginleri tamtamına ele alabilir. Zaman, her vakit doğru düşüneni haklı çıkarmıştır. Beklersek, Sigismund'un haklılığı anlaşılır. Sigismund'-

un aklı bu kalabalığı bir sıkı düzene alırsa işimiz güçleşir, çok güçleşir.»

Bir başkası: «O zamanaca da Bayezid Han hünkârımız yetişmez mi Doğan Beğim?» diye sordu.

Ah, Doğan Beğ'in de tek istediğiydi bu ah, tek umuduydu. «Gelgelelim.» dedi umutsuzluğunu saklamadan; «Yirmi şu kadar gündür hiç bir işareti görünmedi. Benim bildiğim, Bayezid Han'ın olandan bitenden habersiz olmadığıdır. Bunlar gelmeden önce saldığı haberde başımızın çok sıkışabileceğini bildirmişti. Bizans Kralıyla Macar Kralı arasındaki gizli yazışmaları bile öğrenen Bayezid Han'ın durumumuzu öğrenmemesi düşünülemez. Ne demişti? Doğan, dayanabildiğince dayan; bana vakit kazandır, kazandıracağın bir saat bir yıla bedeldir bilesin, böyle demişti. Buyurdukları vakti yeterinden çok kazandırdık. Belki dağların ardında bir yerdedir, bizim çıkış yapmamızı, bu sürüyü şaşırtmamızı, peşimize takıp sürüklememizi bekliyordur. Bunu hissediyorum, bilemiyorum ama hissediyorum. Şaşırmış sürü peşimize aç kurtlar misali düşecek. Aç kurtların gözü avından başkasını görmez, aklı açlığından başkasını düşünmez. Akıllı biri böyle sürüleri hallaç pamuğu gibi atar. Benim bildiğim Bayezid Beğimiz bunu düşünüyor, bizden bunu bekliyordur.»

Bu defa soru soran çıkmadı. Hemen herkesin aklı yatmıştı Doğan Beğ'in söylediklerine. «Buyruk senin.» dediler. «Düşüncen doğru görünür.»

Aslında herkesin istediği de bu idi. Günlerdir kalede kapalı kalmak, çerez türünden iki üç günde bir çıkış yapıp az biraz dolanmalar kefere içinde, yetmemiş; bungunluklarının katlanmasına sebep olmuştu. Çoğuna, ayrıca ağır geliyordu durumları. Uzun zaman değil bir günlüğüne kuşatılmağa dahi alışmamıştı çoğu. Kanı

karıncalananlar: «Bre bitmeli bu hapis!» diyenler gitgide artar hale gelmişti. Ama kimse Doğan Beğ'in buyruğunun dışında kımıldamağı aklına getirmiyordu.

Toplantıdakilerin hemen hepsinin rahatladığını hissetmişti Doğan Beğ. Yine de bir müddet beklemişti. Birisi çıksın, konuşsun istemişti. «Bayezid Beğ o sözünü ettiğin dağların ardında olsaydı ne yapar yapar bir elulağı salardı bize en azından.» desin istemişti. Bu, biraz da kendi ikirciğiydi. Bir yandan söylediklerinin doğruluğuna inanıyor öte yandan Yıldırım Bayezid'in o dağların ardında olamayacağını, olmadığını biliyordu. İki sapağın ikisi de köre giden bir anayol ayrımındaydı; seçecek üçüncü bir sapak olmadığı da göz önündeydi. Gerisingeriye ise dönülemezdi.

Soru soran olmayınca: «Pekey.» dedi. «Sözlerim anlaşıldı sanırım. Tanrı'nın izniyle yarın bu vakitte düşündüğümüzü yapacağız.»

«İnşallah!»

Toplantıdakilerin bir ağızdan: «İnşallah»'ı gürül gürüldü. Akşam, hiçbirinin yüzünü doğru dürüst seçtirtmiyordu. Varsın seçtirtmesin. Gürül gürül akan inşallah, seçemediği yüzlerin umutsuz olmadığını gösteriyordu.

Güvenerek: «Öyleyse...» dedi. «Bu gece sabaha karşı, çocuklarla kadın kişileri bir de ağırlıklarımızı, yükte hafif pahada ağırlarını ayırarak yola çıkaracağız. Karanlık Geçitten izbe yola, oradan Koca Kayser tümseğindeki mağaradan öte yana. Yanlarında yaşlılarımız koruyucu olarak bulunacak. Varın her biriniz çoluğunuzu çocuğunuzu görün. Çoluğu çocuğu olmayanlar dinlensin. Allah Kerim'dir.»

Allah Kerim'dir! Hep bunu tekrarladı Doğan Beğ'in yüreği. Toplantı dağılmış, herkes gitmişti. Burcun çıkıntısına dirseğini dayamıştı. Gözlerini aşağı düzlüğün, es-

rik gürültülerde yavaş yavaş çılgınlaşmasından alamıyordu. Koca öbeklerde ateşler yalazlanıyordu. Uzak bir et kokusunun yağsılığı genzini burdan yakar gibiydi. «Allah Kerim! Allah Kerim! Allah kerim!» diye tekrarlıyordu içi, dışı da içinden farksızdı. Aşağı düzlük gitgide heyheyleniyordu, şarabın ilk ekşimeleri ayağa kalkıyordu, isli ışıldaklar koca öbeklerin ateş yalazında gözlerini kızartıyordu. «Allah Kerim! Allah Kerim! Allah Kerim!»

Tekerleğimsi bir eylül gecesinin henüz yıldızları korkak dümdüzlüğündeki boşluğunu, karısı Alanur'un gölgesi doldurdu sandı. Karısı Alanur'un gölgesinin hemen ardında, karısı Alanur'un gölgesine yapışıktı sanki. Sabahki Ortodoks kızının kızlıktan çıkmış paramparça gölgesi acı bir sığınışla görünüp kayboluyordu. Alanur'u öyle bir durumda düşünmek, Alanur'un o hale geleceğini, getirileceğini düşünmek? «Allah Kerim! Allah Kerim! Allah Kerim!»

Karısının gölgesini yanı başında hissettiğinde kemiklerinece titredi. Döndü: «Alanur!» dedi; ha düştü ha düşecekti.

«Benim.» Alanur'du. Ohh, yanındaydı. Eskisi gibiydi.

«Yalnız mısın?»

Başka kiminle olsun istiyordu yani? «Dalmışım Alanur. Yalnız mısın deyişim, laf olsununa herhal.»

Alanur; Doğan Beğ'in sorusunun dalgınlığını seven sesinde: «Usta Anayla Hekim Beğ de gelecekler.» dedi. «Gelmek istediler.»

Kumral Dede Konağından sonra, hele Niğbolu'ya Beğ hatunu olarak yerleşti yerleşeli Alanur, Halı Dokumacıların Usta Kadınına «Usta Ana.»; Konağın Sayrular Evinin eski hekimine de «Hekim Beğ.» demiş, öyle alışmıştı. Her ikisi de Niğbolu'da o günden sonra böyle bilinmişti. Halı Dokumacıların eski Usta Kadını bütün

Niğbolu'nun «Usta Anası»; hekim, bütün Niğbolu Kalesinin «Hekim Beği» olup çıkmıştı. Niğbolu'nun eski kilisesinin bir yanı cami, eklemelerle uzattıkları öte yanı Sayrular Evi oldu olalı bir de havuzlu bahçe kurmuştu ki Hekim Beğ, gâvuru Müslümanı ayırt etmeden Hekim Beğlerinin her emrine koşar olmuşlardı. Usta Ana, gündüzlerini Alanur'un yanında geçiriyorsa gecelerini de Sayrular Evine veriyordu. Yarım akıllı hastalar için ayırdığı Halı dokuma odasında kimi tezgâh başında kimi tezgâhtakilere yol yordam öğretmekteydi. O gün bu gün, Doğan Beğ de evlendi evleneli Alanur'u Halı tezgâhına oturtmamıştı, elinden gelse Alanur'a Halı yüzü göstermeyecekti. Doğan Beğ ile Usta Ananın arası ise ana oğuldan ileriydi. Hekim Beğ, akşamdan akşama, hastalarından göz açabilirse, sofralarında birlik oluyordu.

«Akşam ekmeği yemeyince Beğim...» dedi Alanur Doğan Beğ'in düşüncelerine; sesi, yine Beğinin dalgınlığına dokunmaktan çekiniyordu: «Usta Anayla Hekim Beğimiz de vardı da, sen gelmeyince, dedim ki; ben hele bir arayım dedim Beğim. Onlar, biz de geliriz dediler, aslında...»

O ses; tüllenmiş, ipeklenmiş, sabahlaraca konuşsa dinlemeğe doyamayacağı ses, dinlendiriyordu, unutturuyordu, diriltiyordu; sesin hep böyle süzülüp akmasını istedi. Süzülüşü durur korkusuyla konuşmak istemedi. Fakat konuşması gerekti. Alanur susmuştu. Beğinin sesini bekliyordu. Şu son günlerde hep sesini beklemişti zaten; şu son günlerde Doğan Beğ'in sesi pek duyulmaz olmuştu yahut pek az duyulur, hemen hemen hiç denilecek derecede az, yetmiyordu Alanur'a. Hele şimdi...

Ne söyleyebilirdi pekey? Alanur'a güzel şeyler söylemek. Niğbolu'nun aslında bir atlama taşı olacağını, çok sürmez kısa zamanda Ankara nasıl Anadolu'nun ortası

sayılırsa Niğbolu da bu Urumelinin ortası sayılacağını, ortası da değil, burdan Budin'e Peşte'ye gidileceğini, Belgrad'a gidileceğini, hiç dönülmeyeceğini artık, söylemek var iken; Yıldırım Bayezid Hanlarının gelmediğini, gelemediğini, kimi şom ağızların ağzınca gelmeğe gücü yetmediğini mi söyleyecekti? Şu şımarmış yedi ülke üç iklim ordusunu mu, genç kızlığında yok ettikleri Ortodoks kızını mı, onun gibi daha bir nicelerini mi? Hangisini söyleyecekti, ölümü mü? Utanç verici bir yenilgiye hazırlanan bu kuşatmayı, sağ kalırsa bir daha kimselerin yanında yerden kaldıramayacağı yaralı yüzünü mü? Ölmek, bunları söylemekten çok daha kolay olmalıydı. Aşağıdaki düzlüğün horaları arsız gürültüsünü artıra yükselte bulundukları kale burcuna gelir oldu. İsli ışıldaklar arsızlıklarını şaraba bulamıştı sanki öyle döne dolana ışılıyordu; yüzsüz ateş öbekleri yüzsüzlüklerini son etlerin yağına bandırmış, öylesine harlayıp fosuluyordu. Naralar, şamatalar, faydalar, gırnatalar, sanırsın bir çingen düğünü ki sabaha serilmecesinedir.

Bu yanda Niğbolu Kalesi ise karanlık; susmuş, ağlayan çocuk sesi bile duyulmuyor. Kumral Dede Konağının gece vakti zikri böyle sessiz olurdu ancak; dervişlerin hiç bir zaman kendileri için olmayan duaları böyle susmuş bir doluluğa nefes alırdı. Yeniyetmeliğinin gece vakitlerinden bildiği bu susmuşluk, hele yanında Alanur'u da varsa, başka bir durumda Doğan Beğ'e sadece bir dinlenmişlik verirdi. Şimdi, Alanur'u da yanında olduğu halde parmak kadar dinlenmişlik bulamıyor, aksine acı bir yük sırtından böğrüne aşağı yüklendikçe yükleniyordu.

«Ne düşünmektesin Alanur?»

Bula bula bunu bulmuş, sora sora bunu sormuştu. Üstelik Alanur'un ne düşündüğünü, üç aşağı beş yukarı

pekâlâ biliyordu da.

Alanur, Doğan Beğ'in dalgınlığında bunalmış bungun sorusuna: «Bir zamanlar bir Halı dokuyordum.» dedi. «Bu sabah o aklıma geldi. Şimdi de onu düşünüyorum. Uzun, bitmez tükenmez günlerin, uzun bitmez tükenmez bir halısıydı. Ben bitecektim de Halı bitmeyecekti. Öyle gelirdi bana.»

Doğan Beğ bu cevabı beklemiyordu. Üç aşağı beş yukarı pekâlâ bildiğini sandığı Alanur'un düşüncelerinden, hiç değilse şu andakilerinden bir bu aklına gelmezdi. «Halı mı?» Alanur'un yıllar var ki unuttuğu, unuttuğunu sandığı halısını hatırlaması, ayrıca uzun uzun düşünmesi iyiye yorumlanacaklardan olamazdı. Belli bir can sıkıntısı ile: «Nerden çıkardın canım halıyı da?» dedi. Şaşkın şaşkın: «Hani Halı düşünmenin sırasıydı da...»

Alanur: «O bir ayrılıktı.» dedi. Bir parça acımsıydı sesi. Başka bir batarlığı sezgilemiyordu. «Halı değil ayrılıktı. Sen gidince, yanlış anlama Beğim kötülüğüne demek istemiyorum. Geçmişin en kötüsü, seninle karışmışsa eğer benim için bugünün en eyisidir bunu böyle belle ki rahatına konuşayım. Hani sen, habersiz gidince üstelik yıkılmışa döndüm. Yeniyetme genç kız hevesi işte; senden başka bir yiğit görmemiş gözüm o zamanaca, yahut ki kimse senin gözünle bakmamış bana.»

Doğan Beğ onca sıkıntısının içinde, Alanur'un, sudan da camdan da arı duru sesiyle arı duru söyleyişinden gönenmiş, yüreği gizliden kanat çırpmıştı.

«Benim gözümle bakmak da nasılmış kız Alanur?»

Alanur hırçınlaştı; gelip geçici bir hırçınlaşmada: «Şişinme Beğim.» dedi. «Şişmeyesin diye söylemedim. Yoksulluğumdur. Yeniyetme oğlanlar sanır ki bu dünyada bir kendileri vardır, bu dünyada bir kendi gönülleri

gönüldür, hele yiğit olanlar, yiğitlenme hevesinde olanlar dünya bir yana ben bir yana saymacasında giderler. Ya kızın gönlü? Bilseler ki asıl dünya kızın gönlüdür, bakalım o zaman da kıvrağından kasılıp geçebilirler mi? Ne ise ben bunları söylemeyecektim sana Beğim, nerden vurduk nereye çıktık gördün mü?»

Doğan Beğ şu sıra Alanur'un konuşmalarının bu minval üzere olması için yarı canını verebileceğini hissetti. Alanur bu minval üzere konuştukça aşağı düzlüğün yedi ülke üç iklim keferesini unutuyor, sarhoşlaşmış cıvık çingen curcunasını duymuyordu. Yine de yüreği burktu:

«Ben Alanur...» dedi; «Ben sana anlatmıştım, biliyorsun artık; Kumral Dede Konağından isteyerek ayrılmadım, apar topar çağırdılar, hemen gideceksin dediler; utandım, Suyolcuya diyemedim, adını anamadım utancımdan, söylemiştim. Bilirsin utangaç bir uşaktım o vakitler.»

Alanur gülümsedi; güzelinden. «Aslında yine o Doğan'sın.» dedi. «Niğbolu Beğisin, yiğitsin, tuttuğunu koparan, attığını vuransın. Gönlün benim bildiğim Doğan'ın gönlü, değişmiş değil. Öyle olduğun için, işte öyle yani.»

Alanur geveliyor; «İşte öyle olduğun, gönlündeki o Doğan'ın gönlü değişmediği için hoşuma gidiyorsun, onun için seviyorum seni.» gibilerden bir şeyler söylemek istiyor fakat söyleyemiyordu; çekiniyordu, utanıyordu. Söylerse ar damarı çatlar bir daha Doğan Beğinin yüzüne bakamaz sanıyordu. Nakışlar söylenmez renkler tarif edilmezdi ancak halıya dökülürdü; ipliklerle örülür görmek isteyen gözün önüne serilirdi.

«Ben bunları söylemeğe gelmedim buraya.» diyerek hırçınlaştı bir daha. «Beğim seni kınamak aklımın ucun-

dan geçmedi bir gün olsun, hem neden kınayım? Yazgımız imiş yazılmış, yazılanca gittik. Ne senin suçun ne benim. Benim demem, senin nasıl apar topar gittiğini bilmememe yıkılışımdır. Bilseydim aklım başımda olurdu. Gittin. Haberin de yok. İçimdeki yangını kime deyim? Diyemezdim. Töre bile olmasa ben o yaradılışta değilim. İçimdeki yangını halıya döktüm. Sen gelmeseydin ben biterdim de halı yine yarım kalırdı, çünkü benim yangınım biticilerden değildi. Yahut halı biter ben de biterdim hemen. Geldi geçti. Şimdi düşündükçe nazlanıyorum. Benim gücüm oluyor o günler. Geleceğime sıkıca yapışmamı sağlıyor. Beğim, bilesin ki ben bir daha halı dokumamağa ahdettim; hele öyle bir halı dokumağa hiç mi hiç niyetim yok!»

Güzel güzel giderken, uslu uslu unuttururken, hatta okşarken Alanur'un sesinin birden aksilenip inatlaşması Doğan Beğ'e acayip geldi. «Sana kim bir daha Halı doku diyor Alanur?» diye sordu. «Kim istiyor Halı dokumanı?»

«Kimse istemiyorsa neden gönlün beni göndermek dilesin Beğim?»

Diyeceğini demişti Alanur en sonunda. Yanından yöresinden girip Doğan Beğ'i gücendirmeden nasıl söyleyeceğini bilemeyip eze büze söylerim belki korkusunda sesine bir hoşluk verme çabasıyla da dertlenerek getirmiş, sonunda diyeceğini demişti. Bundan ötesinden çekinmiyordu artık. Doğan Beğinin cevabını, içi rahat bekledi.

Doğan Beğ, karısının yıllar yılı için için kahrolduğunu, kahrolmanın sonucunda da yıpratıcı bir hastalığın pençesinde cebelleştiğini bildiğinden evlendi evleneli, gönül tutkunu olduğu bir kadından çok eşi bulunmaz bir ipekböceği nazında salınıp gezmesi gerektiğine inanır,

Alanur'u böyle görürdü. Doğan Beğ'i için Alanur, o ipekböceği inceliğinde sezgileri olan, o ipekböceği inceliğindeki sezgileri bir bilinmedik hoyratlıkla kopuverirse dünyanın dünyalığı ortadan kalkacak bir kadındı. Ona göre davranır, ondan da hep bu sezgileri beklerdi. Buna alışmıştı. Ama şimdi Alanur'un göründüğü gibi olmadığını anlıyordu. Yine bir ipekböceğiydi ipekböceği olmasına, gelgelelim ipekleri çeliğimsiydi; kolayına hay hay demeyecek, düşündüğünce olsun deyip baş eğmeyecekti. Bildiğinden çok sağlam bir içyapısı vardı. Onun için gerçeği anlatmağı uygun buldu:

«Gönlümün dilediği yanımda kalmandır Alanur.» dedi. «Öleceksek birlikte ölelim, kalacaksak birlikte kalalım diyor gönlüm. Gelgelelim bu iş pek gönül işi değil. Burada, bu Niğbolu'da, benim ölüp senin sağ kalmanı, it sürüsünün eline geçmeni istemiyorum, düşünmesi bile ölümden beterdir bunun.»

«Gönlün istiyorsa gönlünün sözünü dinlesene Beğim. Akıl her zaman yanılır, gönülün yanıldığı olmuş mudur?»

«Bunda gönül iş görmez Alanur. Savaş bu. Bildiğimiz, alıştığımız Osmanlı savaşı da değil. Osmanlı savaşı olsa kolay; vurursun, dağıtır ezersen dağıtır ezersin yoksa kendin yok olursun. Osmanlı savaşı budur? Ya devlet yıkarsın ya devletini batırırsın. Gel gör ki Niğbolu'da sarılmışız. Ben Niğbolu'yu Ankara'ya benzetirim hep, nedense benzetirim işte. Osmanlı ilk defa sarılıp kuşatılıyor bunca yıldır bir kalede, sanki Ankara kalesinde kuşatılıyor. Yenilirsek, ölmeyenlerimiz ölenlerimize bin kere imrenecekler, keşke ölebilseymişiz diyecekler, hele kadınlarımız. Sabahki Ortodoks kızını gördün, kendi dinlerinden olana böyle yaparlarsa, bizden olana ne yapmazlar?»

«Bunun için mi kadınlarla çocukları kurtarmak istemektesin?»

«Evet.»

«Kurtulacağımız yüzde yüz mü Beğim?»

«Bilemem. Onun orasını Tanrı bilir, yüce Tanrı bilir.»

«Pekey, senin öleceğin yüzde yüz mü?»

«Herhalde tutsak olmayacağım.»

«Yani öleceksin?»

«Niyetim şehit olmaktır. Tanrı bana şehitliği yakıştırdıysa eğer. Ama ondan önce kurtulmak isterim, tutsak olmadan. Bayezid Beğ'e kavuşmak, sana kavuşmak isterim. Dönüp Niğbolu'yu geri almak için.»

«Bunlar olmazsa?»

«İnşallah şehidim.»

«Bense sağ kalacağım? Sensiz? Niğbolusuz? Benim yurdum burası oldu Beğim, Beğimin kalesini toprağım bildim. Senin yanını, sen sağken senin yanını yurdum bildim. Sen yok iken benim yurdum da yoktur. Beni bağışla, senin yanından ayrılamam; toprağımdan, yurdumdan ayrı yaşayamam ben. Öleceksem senin yanında, Niğbolu'da öleceğim.»

«Yani? Niğbolu'dan çıkma mı diyorsun bana?»

«Ben kadınım. Aklım senin gibi savaş işlerine ermez. Ama Niğbolu sana bırakasın diye verilmedi Doğan Beğim!»

«Kim bırakmak istiyor Alanur? Ben bir çıkış yapacağım. Düşmanı can evinden yarıp geçeceğim. Peşime takıp sürükleyeceğim. Şu görünen dağların birinin ardında Bayezid Beğ bekliyordur, hissediyorum.»

«Ya beklemiyorsa Doğan oğlum?»

Alanur da Doğan Beğ de irkilip sıçradılar. İki ikiye, birbirinin kokusuna nefesine dalmışlardı. Bir üçüncü

sesin konuşmaya karışmasını beklemiyorlardı da ummuyorlardı da. Fakat dalmışlıklarında Usta Anayla Hekim Beğ gelmişler, ister istemez konuşmalarını dinlemişler, Usta Ana dayanamayıp lafa girmişti. İkisinin de irkilişi, daha çok Alanur'unki, Usta Ananın canını sıktı. Lafa pattadak girmenin patavatsızlığı da çirkin düşmüş gibiydi.

«Kusura bakma Doğan oğlum.» dedi sıkıntıyla; «Kendimi tutamadım. Gizli gelmiş gibi olduk. Yalnızlığınıza girdik, ne ise, dağların birinin ardında Bayezid Beğ bekliyordur dedin de, dayanamadım. Ben Bayezid Beğimizi bilmem sizin kadar. Görmüşlüğüm olmadı. İnşallah şimdilerde görürüz sayenizde, bize onun orası lazım değildir şu an. Gelgelelim ben Bayezid Beğ'in babası Murad Beğimizi bilirim; eyisinden bilirim; Kumral Dede Konağımızdayken üç beş görmüşlüğümüz olmuş idi, konuşmuşluğumuz da. Eğer bu Bayezid Beğ babası gibiyse o dağlara gelmişken oralarda durmaz, seni habersiz bırakmaz.»

«Baksana çevremizdeki sürüye Usta Ana? Bunların arasından geçmeli, kolay mı? Son günlerde çaşıtlarımızı seçer oldular. Yiğitliklerinden iş bilirliklerinden sanma sakın, kumdan beter kalabalık oluşlarından, kolay geçilmez bu kalabalık, kolay saklamaz adamı. Mahşer bu kadar kalabalıktır.»

«Olsun. Murad Beğimiz bir yolunu bulurdu. Oğlu ise Bayezid de bulur. Demek ki ya gelmedi henüz o dağların ardına, ya gelemeyecek.»

«Öyle de olsa bir gün önce ne olacaksa olmalı Usta Ana. Kararım karar...»

Alanur; «Kusura kalma Beğim, benim de kararım karar!» dedi.

Doğan Beğ, ses Alanur'un da olsa öfkelendi bir an.

Fakat öfkesini çabuk savdı. Usta Ana ile Hekim Beğ de geldiklerine göre Alanur yalnız başına konuşmuş olmuyordu. Kararım karar demesi de Beğini yalnıza komağa, yokuşa sürmeğe değildi. Buna rağmen: «Olmaz Alanur.» dedi. «Seni yanımda bırakamam. Kalede kalmıyoruz, bu bir. Hücum edeceğim hücum sana göre değil, bu iki. Üçüncüsü de giden kadınlarla çocukların yanında benim yerimde sen olmalısın.» Üçünün de Alanur bakımından inandırıcı olmadığını bile bile konuşmuştu.

Nitekim Alanur: «Senin yanında öleceğim.» dedi. «Niğbolu'da öleceğim. Başka bir yerde ölürsem yaban yerde kimsesiz kaldım sayarım kendimi. Buraya geldiğim zaman yemin ettim, dönmem diye yemin ettim.»

Doğan Beğ Alanur'un ummadığı kesinliğine diyecek bir söz bulamazken Usta Ana, az önceki patavatsızlığını bağışlatacak bir seste, Doğan Beğ'e de yanaşarak, bir elini Doğan Beğ'in omzuna da koyarak:

«Doğanım.» dedi. «Doğan oğlum hele beni dinle azıcık. Bak, sana oğlum dedim, Doğanım dedim. Sen de bana eksik olma sağ olasın ana dedin hep. Öz ananım. Say ki göğsümün ak sütü aktı ağzına artık bizimkisi ak sütten de ötedir. Biliyorsun, biz buraya yalnız gelmedik, sen de. Sen Alanur'u alıp gelebilirdin belki, ikiniz gelebilirdiniz. Ben, bir de bu Hekim Beğ isteyerek geldik. Anadolu'da, alıştığımız toprağı alıştığımız işi bırakıp geldik, niye? Bu yan Türkmen için yenidir dedik. O yanda yapacağımız iş kalmadı bu yanda çok işimiz var dedik. Bak benim burda, bu Niğbolu Kalesi'nde tiridim çıktı. Hekim Beğ, Niğbolu'nun bilmediği, düşünde göremeyeceği bir Sayrular Evi kuracağım diye yarı ömrünü verdi. Niğbolu bizim geldiğimiz Niğbolu mu şimdi? Sen bu surları onarttırmak için, kalesini adam etmek için az mı ter, az mı göz nuru az mı el emeği döktün? Niğbolu'yu

ellerinden aldığımız herifler gelip görse yok bu bizim Niğbolumuz değil Osmanlı'nındır, Osmanlı damgası var her bir yerinde der. Az önce buraya gelirken, aha Hekim Beğ tanıktır; biz gelmeden önce burda şarapçılık eden biri vardı, onun karısıyla üç kızı yolumuzu kesip önümüze çıktılar. Ne deseler beğenirsin? Ana dediler bana, Ana dediler, hem de bizim dilimizde dediler. Kadınlarla çocuklarımızın gönderileceği duyulmuş o saat. Dediler ki biz Türkmen değiliz, sizin dininizden de değiliz, dediler. Ama bizi de götürün, Müslümansa Müslüman olalım, nasıl Türkmen olunursa söyleyin Türkmen olalım, bizi de alın koman bu keferelere ırzımızı, canımızı, dediler. Ya Doğan oğlum tıpkı böyle söylediler yana yakıla. Yok eğer bizi bu imansızların eline bırakırsanız, bilsin ki Doğan Beğ, yarın hemi de sizin Ahiretinizde iki elimiz onun yakasında olacaktır. Ya bizi de götürün ya kalın. Ölümse hepimize bir arada, kalımsa hepimize bir arada, yoksa niye geldiniz, neden bize korkusuz yaşamanın tadını tattırdınız, sizin törenizde gelince kaçmak da mı vardır, dediler Doğan oğlum, uyduruyorsam, yalanım varsa iki gözüm önüme aksın bir kelimeciği bile yalan değildir, aha tanığım Hekim Beğ. Demek ki bırakacağın Niğbolu, bırakacağın insanlar senindir. Şu zıkkım burcun taşı gâvurun değil artık nasıl bırakır da gidersin ardında Doğan?»

Doğan Beğ, ortasından ikiye çatlayabilirdi: «Ana, bırakan yok!» diyebildi hışımla.

Hekim Beğ, Usta Ananın yeniden söze girmesini önlemek için önüne geçti. Yaşlandıkça kekemeleşmiş bir pelteklikte, biraz ıslak: «Doğan Beğ bu Usta Kadın, biraz uzattı.» deyince Usta Kadın hafakanlanıverdi. «Hele bak hele, biz de ne diyecek diye meraklanmıştık. Doğan Beğ, bu Usta Kadın biraz uzatmışmış, laf mı şimdi bu da

Hekim Beğ? Uzatsaydık sabahı ederdik şunun şurasında. Ben daha yolumuzu kesenin birinden söz ettim. Haberiniz var mı sizin kaleden? Yok. Biriniz savaş derdinde biriniz Sayrular Evinin derdinde. Aha bu Alanur gelinle bana sorun. Kapı üç öğün demez çalınır, kim? Filan demekte ki Doğan Beğ bizden de bir yardım uması mı acep? O çıkar öteki çalar, kim? Falan. Demekte ki bizim de elimiz oka yaya yatkındır, kılıç tutar karımız kızımız işe koşulsun Doğan Beğ'e can kurban, hangisini anlattık bunların daha? Hangisini anlattık Alanur kız, söylesene susmasana!»

Alanur ister istemez susuyordu. Buraya gelirken niyeti, Doğan Beğini sıkboğaz etmeden, derdine yeni dertler katmadan, hele gönlünü hiç kırmadan Niğbolu'da yanında kalmak kararında olduğunu uygunundan, Beğ kadını olmanın yoluyla yordamıyla söylemekti. Usta Ana, sert girmişti lafa, olmaz zamanda pek tepeden inme. Bir de Alanur'u yardıma çağırıyordu ki yapamazdı bunu. Usta Ana: «Söylesene kız! Susmasana!» ekleyip ikilediği halde cevap veremedi. Usta Ana hırsından soludu.

Hekim Beğ boyun büküp beklemişti. Usta Ananın hırsından solumasını da gözden ırak tutmayarak: «Haklı tabii Usta Ana.» dedi peltek peltek. «Niğbolu'ya hepimiz kendi özümüzden bir şeyler kattık. Yerliler de bizi gördü. Baktı ki biz bildikleri biz değiliz, yeniyiz, yeni kalıcı olmaz derler öyle yenilerden olmadığımızı da gördüler. Sorsan şimdi. Usta Ana bunda da haklı, Niğbolu'nun her bir yerlisi sizinle doğduk sizinle varız, siz yoksanız biz de yokuz derler. Bunları bırakmak sadece bunları, Niğbolu'yu bırakmak değildir, bundan sonra bizim almak istediğimiz kaleleri de kentleri de bırakmak demektir. Çünkü biliyorum burda boş durmadın, Budin,

Peşte, Belgrad daha öteki kentler için çaşıtlar gönderdin, aralarına birtakım adamlar sokup onlara anlattın ki bu Niğbolu nasıldı nasıl oldu, oralar nasıldır, biz gelince nasıl olacaktır. Şimdi bu emeklerin de mi boşa gidecek Doğan Beğ? Oralılar, Budin, Peşte, Belgrad falan filan, oralılar demez mi ki hele şunlara bakın nasıl da bırakıp kaçıyorlar? Ağzımıza bir parmak bal çalıyorlar, bize düş gördürüyorlar, sonra? Zoru görünce kaçıyorlar. Usta Ana dur hele bir küçük sözüm daha var, son sözüm. İnsanlar savaşı sevmezler Doğan Beğ. Hele bizim Osmanlı gibi bir nizam-ı âlemi olmayan insanlar savaşı hiç sevmezler. Bir savaş yetecekse yetmeli, yetmeyecekse... Bütün bunlar işte, söylediklerim, lafımı getirir şuraya bağlar Doğan Beğ. Niğbolu'da taş taş üstünde kalmamalı, Niğbolu'da bir tek Türkmen de sağ kalmamalı, teslim ise ondan sonrası teslim. Alanur'un sözü benim de sözümdür. Bizim cesedimizi Niğbolu toprağından başkası paklamaz da kabul etmez de, sanmıyorum, inanmıyorum aksine.»

Alanur, Doğan Beğ'in kıvranışına üzüldü, yandı; yüreği. Görmüyordu ama seziyordu. Epeyce kıvranmış, bir çıkmazda bocalamıştı Doğan Beğ, herhalde soluk alamamıştı. Yalnızlığı hayli yorgun, yüzü soluğunu tutmaktan kızarmıştı. Usta Anayla Hekim Beğ hemen gidebilselerdi keşke, gitmeği düşünseydiler. Şu anda, muhakkak ki Doğan Beğ'in şakakları zonkluyordu. Gül suyunda oğsaydı şakaklarını; ensesinden iki damar parmağımsı kabarmıştı muhakkak ağrılı sancılarda çatlıyordu; koyun gözü çiçeğinden kaynatıp ak tülbentlere sarsaydı ense damarlarını. «Niye geldin a akılsız Alanur?» diye çıkıştı kendi kendine; «Bunun evi de vardı, evine döndüğünde Beğine söyleyemez miydin söyleyeceğini?» Olan olmuştu bir kere, söylenen söylenmişti. Üstelik Doğan Beğinin

evine geleceği de şüpheliydi, kaç gecedir yatak yüzü görmemişti sırtı.

Gerçekten de Doğan Beğ çıkmazlarda bocalıyor, kıvranıyordu. Şakakları zonkluyor, ense kökünde iki damar fındık çıvgınlarında kabarmış; sancımsı bir ağrıda atıyordu. Alanur da, Usta Ana da, Hekim Beğ de haklıydı. Üçü de doğruyu, Doğan Beğ'in aklındakileri söylüyordu. Ama üçü de savaşın adamı değildi, Niğbolu'nun içini görüyorlardı yalnızca. Niğbolu'nun dışı savaştı, görseler de bilemezlerdi. Fakat çıkış hücumu da... Kesin bir sonuç olmayacaktı çıkış hücumu da. Kale içinde ölmeği değil vuruşarak dışarda ölmeği seçmekti, o kadar.

«Pekey.» dedi ama tatsız dedi. «Pekey. Fakat düşüneceğim. Sabaha konuşuruz. Hazırlıklı bulunsun millet, ne olacağı bilinmez.»

Ne olacağı bilinmezliklere Doğan Beğ'den çok alışkın olan Usta Ana, elinde olmadan, üç bir yandan görünen çevrelerine bakındı. Eylül gecesinin yatıp gelen karanlığını, isler ve et yağlarıyla, kara yağlı bir batak gölüne döndüren ışıldaklarla öbek öbek ateşler, veryansındaydılar. Bunaltıcı bir kahredicilik, sanki uçsuz bucaksız bir gecenin her köşesinden yağlı karasını: «Burdayım, burdayım, buradayım.» dedirterek ayağa kaldırıyordu. Öte yanda, Tuna'nın üstündeki gemiler de bundan farksızdı herhal. Böyle bir gecede insanın Niğbolu Beği olmaktansa, sıradan bir köylü olmağı isteyeceği şüphesizdi. Usta Ana, Doğan Beğ'in yerinde olmadığına şükredecekti nerdeyse; kendi kendine terslenerek toparlandı. Bir an Doğan Beğ'den ayrıca düşündüğü için kendini suçladı. Buraya gelmekle, Beğin derdini daha çok artırmışlardı.

«Üzme yüreğini, derinine düşünme oğul.» dedi. «Tanrı'nın dediği şaşmaz. Biz de gidelim kızım, Doğan e-

yisini düşünür. Hadi Hekim Beğ, durmayalım.»

Hekim Beğ, Usta Ananın kararsızlıktan sandığı değişmesini ilkin anlayamadı. Hatta onun kararsızlığına kapıldı: «Öyleyse, hastaları hazırlıklı bulundurmalı.» diye mırıldandı. «Mademki ne olacağı belli değil? Benim niyetim kalmaktı, yine kalmak.»

Usta Ana sabırsızlandı: «Tamam tamam Hekim Beğ tamam, başladığımız yere dönmeyelim. Ben de kalacağım. Doğan Beğ ne düşünecekse düşünsün rahat bırakalım başını, hadi. Alanur hadi dedik ya kızım.»

«Siz gidin ana, iki laf edip arkanızdan erişirim, hemen.» Usta Anayla Hekim Beğin gitmelerini bekledi.

Usta Anayla Hekim Beğ, burç sahanlığının dar merdiven çıkıntısına doğru, geldikleri sessizlikte yürüdüler. İkisi de, kalenin taşlaşmış sessizliğine basmaktan korkuyor gibiydiler, öyle yürümüşlerdi.

Alanur, Doğan Beğ'in yanına geldi. Omzuna dokunup dokunmamağı düşündü bir an; dokunmadı ama daha yaklaştı. Beden bedene bir yaklaşmadaydı, bedenini hissettirmekten çekiniyordu. O durumda: «Niğbolu'yu bensiz düşünme Beğim.» dedi. «Özünü de bensiz düşünme. Yeterince yaşadık. Düşeceksek Niğbolu'nun toprağına düşelim. Niğbolu'nun toprağına düşersek Niğbolu'yu kimseye vermemiş oluruz. Sonunaca bizim olur bu toprak. Burdan başka toprağımız olmasın, zaten yok. Seni yormağı hiç düşünmedim, sana ayak bağı olmak aklımın ucundan geçmedi. Yine geçmiyor, bağışla beni.» Döndü.

Gidiyordu.

Doğan Beğ kalkıp karısının ardı sıra merdivenleri inmek, karısının ardı sıra evlerine gitmek, karısının ardı sıra odalarına girmek istedi, çok istedi. Yavaşça:

«Alanur.» dedi.

Alanur'un geceden farksız gölgesi durdu; ayağını sürüdü. Doğan Beğ yanılıp da bir daha: «Alanur!» diye çağırsaydı ayağını sürüyen karısı çapıp gelecek, Doğan Beğinin boynuna atılacak, başını göğsüne bırakıp sabahlaraca kalacaktı. Ama Doğan Beğ daha «Alanur.» dediğinde karısının ardı sıra kalenin dar merdivenlerinin taşsılığını yürüyemeyeceğini; evlerine gidemeyeceğini, odalarına giremeyeceğini anladı. Bunları yapsa bile odalarında kalamayacaktı; gerisingeriye dönecek, aynı yollardan seğirtecek adeta, buraya gelecekti, bu burcun bu çıkıntısına böyle oturacaktı. Yüreği buraya sakızdan beter yapışıp kalmıştı sanki. Gönlü bu burçtan kopmak istemiyordu. Neden olduğunu bilmiyordu ama bu burç, bu gece buraya bağlamıştı Doğan Beğ'i sıkı sıkıya. Bağlandığını da daha Alanur geldiğinde sezmişti. Ayağını sürüyüp ikinci çağırışını bekleyen Alanur'a:

«Hiç.» dedi yamyassı; «Hiç Alanur. Dua et, ikimiz için. Sensiz bir Niğbolu düşünmeyeceğimi de bil.»

Bu kadarı yetmişti Alanur'a. Bu kadarının yetmesinde gitti.

Doğan Beğ, karısı gittikten sonra da Alanur'u yanı başında sandı; ılık nefesini duydu, geceye bıraktığı bedeninin sıcağını hissetti, arada bir göz göz menevişlenen bir el uzatımı yakınındaki gecede karısının baktığını sezinledi. Aşağılardaki düzlük kapkara kararmıştı. Işıldaklar çoktan söyünmüş, yenileri de seyrekleşmişti. Ateş öbeklerinin çoğu küllenmiş, çoğu alevini tıslatıp geri çekilmiş; kalanlar ise yaban domuzlarının kanlı gözlerinde halkalanmıştı. Kötü, hazımsız bir şarap ekşimişliği alabildiğineydi. Esrik naralar yerlerini geğirtiyi andıran gürültülere bırakmıştı. Gaydalar, gırnatalar gitgide sustu; susmayanlar yalpalandı, takur tukura dönüştü. Yavan, cıvık, türkümsü türküler sarhoş yataklarının kusmu-

ğunda sürdü gitti. Balgam hırıltılarında bir gece, yedi ülke üç iklimden kopup gelen ordunun yayıldığı düzlüğün üstünde katranlaştı.

Eylül gecesi serinlemişti.

Durup dururken bir kepenek o da olmazsa bir yamçı ıslaklığının buğum buğum keçesini özledi Doğan Beğ. Sanki görünmez yağmurlar yağıyordu eylül gecesinin içine; yağmıştı da yağmurun ıslaklığını emiyordu gece durmadan. Koltuk altlarında ısınmak isteyen bir sığınma hissi gelip geçti, büzüldü bedeni; omuzları büzüldü, boynu büzüldü. Gökyüzü kara mı mavi mi belli değildi. Bir de sis, sis değilse eser gizli ve görünmez yağıp geceye ıslaklığını emziren yağmur, şimdi de dumanını sağdırıyordu. Bir ara gece de gökyüzü de kayboldu. Bir küçük çocuğun yol bilmezliğinde, karmakarışık bir sokağa saptı görünebilenler. Sokaklar, üstüne üstüne kapandı. Sessiz, duygusuz, sağır bir karanlık.

Öyle görünüyordu Doğan Beğ'e. Gerçekte ise bir konuşma, sesini duyurmayan ayak sesleri, soluk alışlar vardı. Gezinen, gidip gelen, boşlukları dolduran bir sürü gidip gelme; bir sürü çizgi çiziliyordu geceye, bir sürü çizgi siliniyordu.

Çizgilerden bir kaçının dönüp dolanıp bir araya geldiğini; bir yüz, dar bir alın, bir gülüş, çıkıntılı bir çene olduğunu gördü; babasıydı; babası olması gerekiyordu, çizgiler öyle söylüyordu. Yine çizgilerden bir kaçı anasının yüzüne döndü, anasının yüzüne döndüğünü söyledi. Doğan Beğ, hatırlanması mümkün olmayan bir zamanın içine girmişti, hatırlanması mümkün olmayan bir zamanı geri çeviriyordu. Bir çocuk... Doğan Beğ'e benzer Doğan Beğ'in eli kadar ancak, ufacık. Baba yüzüne benzer bir çizgiden ana yüzünü anıştıran bir başka çizgiye gide gele, seğirte çapa yoruluyordu. Oturuyordu olduğu

yerde. Uyukluyordu. Boynu eğiliyordu. Başı önüne düşüyordu. Başı önüne düşerken sıçrıyordu.

Doğan Beğ de sıçradı. Uyumuştu, içi geçmişti.

Kaç gecedir uykusuz olduğunu düşündü. Çıkaramadı. Hep böyle kaçamak dalmıştı. En koyusunda bile kuş uykusundaydı.

Düşünmek istedi, düşünemedi.

Yıllar var ki ne anası ne babası aklına gelmişti. Gelse de yüzlerini zor çıkaracağı bir hüzünlü özlem olarak gelir bir hüzünlü özlem olarak giderdi. Biraz önceki iç geçişinde neden anasının babasının yüzüne koşmuştu durmadan? Bir an, burcun çıkıntısında, çevresi sonsuz denizlerle çevrili bir yalnızlıkta bunalır gibi olduğunu hatırladı.

Bakındı, değişen bir şey olmamıştı. Yedi düvel ordusunun ışıldakları da tek tük denecek kadar azaldığından gece daha kararmıştı. Ateş öbekleri hemen hemen hiç yoktu; varsa beş on yerdeydi, korkakça. Horultulu bir gece oralarda, horultulu uykulardaydı.

Bir süre de uyur uyanıklık arası kıpraşmada geçti.

Burçtan kopamıyordu bir türlü. Onca arzusuna rağmen Alanuruna gidemiyordu.

Yine uyudu herhal. Bu sefer uykusunda, eğer uyuduysa üşüyerek uyudu.

Uyandığında kalın bir sis, ince doğulmuş toz zerreciklerinde yapış yapış yere çöğmüştü. Kalburlanıyordu. Gün ya ışımış ya ışıyacaktı. Önce, yalancı tan atışıdır sandı. Epeydir görmemişti. Bir balık oynamasında gökyüzü, Tuna tarafından yalabudu. Sisin en koyu olduğu taraf da o yandaydı. Kaleden, müezzinin sesini beklemeğe başladı. Yedi düvel ordusunun üstünde ölü bir deniz köpüğünde sis kayganlaşmıştı, altında sızmış uykulardan uyanacak derman yok gibiydi.

«Ah! Şimdi! Şu sıra ah!» düşündü. Genleşiyordu. Esnemişti de. Esneye esneye: «Kefereyi vurmanın tam zamanıdır ya ah elimde bir üç bin yiğit olacaktı ki üç bin. İki bine de fitim bre iki bin nerde?»

Kahrolmamak işten bile değildi.

Umutsuzluktan dizleri kesilmişti. Kalkmağı denediği zaman dizlerindeki kesikliğin farkına vardı. Islak bir tuz çuvalı gibiydi. Sağını solunu oğuşturacağı sırada taş kesildi her yanı ansızın, dikenler battı gözlerine. Bir hışırtı duymuştu. İmkânsızdı ama duymuştu. Ömründe yanılmamış olan kulakları hışırtının bir at soluması olduğuna yemin edebilirdi. Surun hemen dibinde, hendeğin öte yakasında; ya dolanan, ya durup çevreyi dinleyen ya da hendekten ürkmüş huylanan bir at. Deliriyor muydu yoksa? Olmadık sesler mi duyuyordu? Bir at seçti hayal meyal hendeğin öte yakasında. Olmadık sesler duyması neyse ne olmadık hayaller de görüyordu demek ki.

«Bre Doğan!»

Evet çıldırmıştı. Yoksa tedbirini elden bırakmamış bir kısık sesin, bu saatte: «Bre Doğan!» deyip adını çağırması olacak iş miydi? Hayır duymuştu, bundan emindi. Yarı belinden aşağısını burcun çıkıntısından aşağı sarkıttı. Gözleri, sisi delecekmişçesine açıldı, bütün hendek boyunu taradı. Kulakları, karınca ayaklarını tutmağa hazır, kepçelendi.

Yanılacak gibi değildi, hayır hayalleme de değildi. Aşağıda, hani elini uzatsa elinin doğrultusunda, yerinde duramaz bir ak at kıpır kıpırdı; sisi bir o yana bir bu yana iteliyordu. Düş de olamazdı gördüğü, yarı beline sarktığı burcun çıkıntısı karnına batıyordu, acı veriyordu, ıslak soğuk sur taşı bulaşan ıslak soğukluğuyla düşte olmadığını söylüyordu acıtarak. Denemek için, hende-

ğin öte yakasından gelen tedbirini elden bırakmamış kısık sesin eşinde:

«Kimdir?» dedi aşağıya; «Kim var orda?»

Bir haykırmada koptu bu sefer aşağıdaki ses:

«Bre Doğan! Bre Doğan! Bre Doğan!»

Ne yaptığını bilemeden kulaklarını tıkadı Doğan Beğ; sesi tanımıştı. Sesin yankısının bütün kaleyi doldurmasından, surlardan tekrar yankılanıp bütün yayla düzlüklerine dolmasından, kefere ordusunu uyandırmasından korktu. Ses: «Bre Doğan! Bre Doğan! Bre Doğan!» derken öylesine bir gelişteydi. Uyuyan, kendi bulanıklığına, kendi batağına kıvrılmış gecenin sessizliği «Bre Doğan!» haykırışını yüz kere yüz bin defa daha büyütmüştü sanki. Doğan Beğ'in yüreği yüreğine sığmadı bir süre, sesi soluğu boğazına çok geldi, tıkandı; başı dönüyor, gözleri bu olmazlıkta yerini yadırgıyordu. Hem aşağıdan gelen haykırışı bir daha bir daha bir daha duymak istiyor hem de yüreği: «Tekrarlamasa, tekrarlamasa.» diyordu. Birdenbire bütün coşkunluğunu boşalttı aşağılara:

«Hünkârım! Sultanım! Bayezid Beğim, benim, Doğan'ım, buyur!»

Daha dökülmek, mümkün olsa suda yüzercesine sur-dan aşağı kaymak geliyordu içinden.

«Beğim izin ver aşağı iniyorum.»

«Hayır! Vaktim yok Doğan, nicesin?»

«Buyruğuna hazırım.»

«Kaç gün daha dayanabilirsin?»

«Hiç!», diyecekken aşağıdan Yıldırım Bayezid Han:

«Üç gün Doğan Beğ, üç gün istiyorum senden, gücün var mı?» diye haykırdı.

Güç mü? Bundan sonra he mi? Koca Hünkâr olmazlıkları olur yapıp gelmişken ha? Yedi düvel ordusunu

yok sayıp uçarak mı, bulut ağmasında mı nasılsa buraya ulaşmış iken mi bre güç sorulacak?

«Hünkârım on üç gün, on üç ay, on üç yıl. Seni duymuşum ki ben, kim yıkabile gayri, buyur!»

Yıldırım Bayezid'in sesinde bir atının şaha kalkması noksandı; konuşurken bindiği ak at kişneyerek şahlansa ses ancak tarif edilebilirdi:

«Üç gün Doğanım. Üçüncü gün seni kucaklayacağım. Bugün eylülün yirmi ikinci günüdür. Üç gün say, yirmi beşinde burdayım. Yiğitlerine selamımı ilet. Tanrı bizimledir Doğan Beğ, gönlünü gen tutasın.»

«Hünkârım izin ver geleyim, elini öpeyim, yanına bir bölük katayım.»

«Vakit yok. Biz buraya bölükle mi geldik? Hoşça kalasınız!»

Sonra öldürücü bir sessizlik. Ya dünya yeniden yaratılıyordu bu öldürücü sessizlikte ya dünya yok oluyordu.

Taşların ıslak soğuğuna rağmen Doğan Beğ terlediğini fark etti. Soğuk yahut sıcak bir ter, çenesinden damlıyordu.

Ne kadar hafif, ne kadar uzak olursa olsun, at toynaklarını tanımasa kulakları, bütün olanın bitenin bir düş olan biteni olduğuna inanacaktı. Uyanıkken de düş görülebilirdi. Ama hala yarı belinden aşağı sarkıktı; bir at, yakınken gittikçe uzaklaşarak toprağı toynaklıyordu. Canlı, binicisine güvenen, hiç bir zaman binicisine hayınlık etmeyecek cinsten bir at toynaklaması.

Doğrulurken Doğan Beğ, akşamdan bu yana çaresizliklerden çaresizliklere düşe kalka bir karara varamamış yorgun Doğan Beğ'in gittiğini yerine yıllarca dinlenmiş, dinlenmişliğinde yepyeni bir Doğan Beğ'in geldiğini hissediyordu:

«Üç gün, üç gün, üç gün.» diye diye titriyordu; «Üç günün ne hükmü var ki?»

Yine de kımıldayamadı bir vakit.

Burcun ıslak soğuk taşlarıyla Doğan Beğ'in kımıldayamayışı arasında donmuş bir gece, görünmez bir ateşte ısınıncaya kadar sürdü.

Tan yeri atmak üzereydi. Eylülün yeni bir sabahı ufukta kımıldıyor, aklaşıyor, pembemsi çizgilerini deniyordu. Doğan Beğ ansızın çevresindekilerin dirildiğini sezdi; durduğunu sandığı zaman birdenbire bağlandığı yerden çözülmüştü.

Yürümeğe başlamıştı, az sonra da seğirtecekti. Birbirine girmiş binlerce ses uğuldadı kulaklarında; uğultular süzüldü, seyrek sesler sekti ve tek bir ses aldı bütün uğultuları bastırdı:

«Biz buraya bölükle mi geldik ki bölükle gidelim?»

Alanurunun yanına dönebilirdi artık.

Öyle yaptı.

Sahanlıktan aşağıya kayan dar merdivenlere koştu soluk soluğa.

Bayezid Beğ'in gelirken tek kuşkusu, geç vakit kalede Doğan Beğ'i görememekti. Uzun uzadıya düşünmüş, kendini Doğan Beğ'in yerine komağa çalışmış, Haçlıların içinden gelen çaşıtların birbirine benzer haberlerini, değersiz görülenlerinece bir kaç kere düşünmüştü. Doğan'ın uyumasının mümkünü olamazdı. Bu durumda ya çoktan şehit olunur, ya sonu şehitliğe varacak bir hücumun kararında olunur yahut da umutsuzluktan uyunamazdı. Aldığı haberler, Doğan Beğ'in umduğundan da bel bağladığından da öte, umudunu da bel bağlayışını da hiçe saydıracak kadar inanılması güç bir direnmede dayandığı yolundaydı, sağdı. Sağlığı, direnişi hatta zaman zaman kaleden çıkıp baskınlar düzenleyerek Haçlıları şaşırtışı nasıl bir çetin ceviz olduğunu gösteriyordu. Hiç yoğundan yirmi gün kazandırmıştı. Bu yirmi gün içinde Bizans önünden toparlanıp gelebilmiş, Anadolu birliklerini çağırmış, Sırbiyya'ya haber iletmişti.

Bir yandan da Haçlıya çaşıt üstüne çaşıt salmış, daha çok papaz, rahip, keşiş kılığına giren gezici dervişler, Bayezid Beğ'in Konya'ya doğru yola çıktığını, Haçlılardan korkup kaçtığını önüne gelene söylemişler; buna benzer, bunun gibi haberler yaymışlardı. Biraz bundan, biraz Doğan Beğ'in akıl almaz direnişinden Haçlılar Niğbolu önünde kendilerini güvende bilip Do-

ğan Beğ'in Niğbolu'yu teslim etmesini beklemişlerdi. Öfkelerini yerli Ortodokslardan alıyorlarmış!

«Alsınlar.» diyordu Bayezid Beğ; «Bize ne. Bizim işimize bile yarar tutumları. Zalimliği elden bırakmasınlar, kentleri talan edip yangına vermekten geri durmasınlar ki biz varınca yapıp onaralım, yara saralım. Biz kalıcıyız. Kalıcı yerlerde kalıcı olan yapar, onarır, yıkmaz. Hele vaktimiz var, hele Doğan biraz daha dayana.»

Böyle böyle gelmişti geleceği yere.

Doğan'ı düşünüyordu. Doğan'ı bir saat olsun aklından çıkarmıyordu. Hep o ilk gördüğü pınar başındaki kara yağız oğlancık; atının ağzındaki sülüğü su içişinden anlayan, huysuzluğundan yanına yabancı adam yanaştırmaz atı bir kuzu uysallamasında sülüğünden kurtaran, kurtarırken atla sanki konuşan, dertleşen Doğan. O gösterişinde utangaçlık akan oğlan yedi düvelin Haçlısını mıhlamıştı Niğbolu Kalesi'nin önüne ha! Babasının, Murad Han'ın at yelesinde yumuşacık sesini duyar gibi oluyordu:

«Bre Bayezid oğul bu senin Doğanın at dili de mi bilir? Yahşi yaman bir çocuk bulmuşsun ki sana bin alkış.»

Babasını hatırlayınca Kosova geliyordu gözlerinin önüne. Kosova gelince Doğan Beğ'i hatırlıyordu yine. Kosova'nın sonu; Sırb'ın Miloş'u Murad Han'ı hançerleyip şehit etmiş. Yakub Beğ karındaşı kaçan düşmanı koğalamakta; karındaşı Yakub'un geri çağırılması gerek, ölüme geri çağırılması şart başka çare yok; çünkü nizam-ı âlem öyle istiyor. Nizam-ı âlemin habercisi olduğundan habersiz Doğan Beğ kopup gidiyor, sonra?

Hep bu sonra işte! Yıldırım Bayezid Han'ın cevap veremediği, verse de yüreğinin bin bir sövgüsünde kahrola kahrola cevaplandırdığı bu sonra, bin ölümlere bedel bir sonraydı. Doğan'ın, Yakub Beğ'in ölümünü

duyunca çadırına girişini, Han Otağında ölümlerden ölümlere koşan sessizlikte Bayezid'in kahroluşu... Doğan'a kem küm edişi ağlayamadan; aslında ne kadar ağlamak istemişti o sıra, bir Allah bir kendi bilir ama padişahtı artık, olmasa da Murad Beğ'in oğluydu onun tahtına oturmuştu; denizler dolusu yaş göllense göz pınarlarında gözünü çıkarırdı ağlamamak için. Doğan, Yakub Beğ'in boğdurulduğunu duyduğunda Han Otağı'na girmeden az önce Bayezid Beğ, çocuk yıllarında bir kere uğunup ağladığı gününe imreniyordu, bundan sonra bir daha kavuşamayacağı o gününü özlüyordu. Top dökücü Boran Usta'dan, geçide delicesine sürdüğü taya, taydan İne Beğ'e, İne Beğ'den yol üstü susuz kalmış yılana gidip geliyor; İne Beğ'in susuz yılana su verişini, yılanın İne Beğ'e minnetini, yılanın gösterdiği minnete ağlamıştı uğunarak, ne güzel bir ağlayıştı Tanrım! Şu andaki padişahlık o andaki ağlayışın yanında bir cehennem işkencesiydi, şimdi anlıyordu.

İne Beğ bir yılana su verip minnetini kazanmıştı da Murad Beğ'in oğlu yeni Han olmuş Bayezid, Murad Beğ'in oğlu, öz karındaşı Yakub'un soluğunu hemen oracıkta boğdurmuştu! Ne için? Neden? Hangi söz bundan sonra kendini haklı çıkaracaktı? Yılanı minnetlendiren İne Beğ'e ne cevap verebilecek, deli atları kuzuya döndüren Doğan: «Neden beni seçip de Yakub Beğ'i ölüme çağırttın?» dese, demese de der gibi baksa hangi laf inandırıcı olacaktı? Nizam-ı âlem mi? Yakub, can karındaşı, yürek yarısı, gönül bitişiğiydi ha?

Hep bu sonradan kaçtı. Hep bu sonranın üstüne üstüne gitti. İçinde bir Bayezid unutsa bin Bayezid ayağa kalkıyor; bin Bayezid sussa bir Bayezid'in konuşması yetiyordu. Savaşlara sürdüğü at, sürçsün istiyordu en öndeyken; sürçmüyordu. Savaşlara çektiği kılıç kopsun

istiyordu en öndeyken; kopmuyordu. Topuzu ikiye bölünmüyor, baltası sapından çıkmıyor, cıdası kırılmıyordu. En olmadık yerlere Yıldırım Bayezid Beğ'den yavaşa kalıyordu ama en olmadık yerlerde de Bayezid Beğ ölümü yüz geri edip zafere el atıyordu. Anadolu'da bu; Bizans'ta bu, Urumelinde bu; bu, bu, bu hep bu her yerde bu. Zafer ama Yakub'suz! Zafer ama yalnız, tuzaklı, kahpe çadırında boğdurulan Yakub'un kalleşliği hazmedememiş, kalleşliği soyuna yedirememiş, kalleşliğe tükürür gibi gülümseyen yüzündeki utançla.

«Neyleyim; bu zafer bana haram; Yakub'u unutturacak bir zafer gerek bana Tanrım!»

Her yenişin sonunda kendi kendisiyle yalnız kaldığında, beyninde ne varsa o karanlığın hücreleri böyle hıçkırıyordu duaya varıp. Bunun dışında Tanrı'yı unutmuştu sanki. Kendi kendisiyle yalnız kalmaktan korkuyor, Tanrı'yla yalnız kalmaktan korkuyor, hem kendi kendisinden hem Tanrı'dan kaçıyordu. Gizliden gizliye koştuğu, bütün coşkusuyla koştuğu ölümdü başlangıçta. Amacı olmayan, hedefi bellisiz, bir deniz ölüsü şuurunda bitmeyecek bir koşuydu bu ve Bayezid Beğ nice sonra farkına vardı. Yüreğindeki karındaşı Yakub Beğ depremi durulmamıştı, hala sallanıyordu.

Bizans'ı kuşattığında da yüreğindeki Yakub Beğ depremi sallanıyordu. Haçlı haberi geldiğinde de. Niğbolu'nun ha düştü ha düşüyor haberini aldığında da. Doğan Beğ'in Niğbolu'da düşeceğini duyuşu bir an için Yakub Beğ'in depremini unutturmuştu. Doğan Beğ'in direnişi, Doğan Beğ'in Niğbolu'yu Haçlıya vermeyişi ise Yakub Beğ'in kendisini unutturur gibi olmuştu. Gerçekten unutturmadığını Edirne'den Filibe yolunu tuttuğu zaman anladı.

«Bre şarap! Bre şarap bize, tez gelsin!»

Şarap uyutuyordu; şarap unutturuyordu, şarap Yakubsuz bir düşte dinlendiriyordu ancak. Daha önce de denemişti, şimdi de deniyordu, daha sonra da deneyecekti. Mademki yalnızdı, mademki oğullarına da karısına da şuna da buna da Yakub'u anlatamıyordu, hatta Yakub'un boynu boğulmuş ruhuna Yakub'u anlatamıyordu. Öyleyse anlatamadığını ya savaş ya şarap giderecekti. Kim ne derse desin; kim ne düşünürse düşünsün umurunda olmayacaktı:

«Bize yeryüzü haramdır, öyleyse haramın en koyusu gelsin!»

Ne var ki bir başka Bayezid diriliveriyordu derbeder Bayezid'in umutsuzluğunda. Nizam-ı âlem denilir bir sancağı alıyordu eline, nizam-ı âlem denilir bir tülbendi sarıyordu başına, derbeder Bayezid'i göğsünden itip öne geçiyordu; Yakub Beğ'i ölüm tuzağına susmuş çadırında bırakıp atına atlıyor, babası Murad Beğ'den kalma kılıcı kuşanıyordu.

«Ne gerektir nizam-ı âlemin doyması için? Anadolu Beğlerinin tek elde toplanması mı? Toplansın! Urumeline giderken ardımızda bırakacağımız Anadolu'da türlü ağız türlü türkü söylememeli bir ağız bir türkü söylemelidir, bu da bizim türkümüz olacaktır; bizim türkümüz Tanrı'nın türküsüdür böyle biline! Toprak Tanrı'nındır; Tanrı'nın Devletinde de toprak bölünemez; bir toprak, bir beğ olur! Tanrı'nın Devletinde Tanrı'nın toprağını Tanrı'nın kulları sürer, Tanrı'nın kulları eker biçer gerisini tanımıyorum! Kimdir bu Beğler? Nicedir? Kimden almıştır Beğliğini, kim vermiştir, kim? Urumelinde söylenecek türküyü Anadolu bir ağızdan çığırmazsa duyanı olmaz, biz bunun için geldik.»

Şarapsız Bayezid de «Bunun için geldik!» diyordu da başka bir şey demiyordu.

«Ali Paşa. Ali Paşa bilesin ki biz babamız durağı Cennet olası Murad Han değilizdir. Ordumuz beş güne kadar Niğbolu önlerinde görünmezse Ali Paşalığını yok belle! Anadolu'dan Kara Timurtaş Paşamız kandedir? Hala görünürlerde değildir, niçin? Sarı Timurtaş Paşamız neden yetmemiştir Filibe'ye? Bizans'tan İne Beğimiz çözülsün gelsin söylenmişti, hanidir? Hacı Paşamız Arnavut dağlarından dönmüş müdür, hani haberin? Koca Evrenuz Tuna'yı aşmış mı, bizi bekler mi?»

Ali Paça kimi yüzü eğik, kızarık, korkulu çekinmelerde susuyor; kimi: «Yoldadır Sultanım. » diyor yarım yamalak, kimi de: «Geldi, katınıza yüz sürmek diler.» sevinişinde rahatlamış, haberleri veriyordu; baş vezirliğin böylesine katlanmış bir engerek zehri olduğunu say ki yeni hissediyordu. Ordu durmuyordu; Niğbolu'ya, Haçlılara at sürüyordu. Atlısı yayası bir seldi sanki, sağdan soldan erişen kollarla kabarıyordu. Dur yok durak yok; mola yok soluk alma yoktu. Gece mi gündüz mü o da belli değil. En sapa yerlerde bakmışsın: «Durun! Dinlenin!» buyruğu geliyor; molaya en yatkın yerler kuş uçuşunda geçiliyordu.

«Ali Paşa! Bakasın Ali Paşa! Doğan Niğbolu'da nicedir?»

«Direnmeği bırakmış Hünkârım.»

«Nasıl? Nedendir?»

«Baskın baskın üstünedir demekte gelen haberler. Sabah, öğle, akşam, gece demezmiş Haçlıya göz açtırmazmış.»

«Bre ne dersin bu işe Paşa? Niğbolu'da Doğan mı kuşatıldı yoksa Haçlılar mı?»

Haberciler gidip gelirken Ali Paşa'nın, hiç değilse Niğbolu üstüne sorulacak sorulardan gönlü rahattı. Ama bir süre sonra haberciler ne gidebildi ne gelebildi.

Yıldırım Bayezid Han'ın kendi buyruğuydu: «Yerimizi, nerde olduğumuzu gösterecek bir işmar dahi hesabımıza zarardır böyle biline, tedbir böyle alına!»

Yakın uzak, köye kente gezginci dervişlerin bini bin kılıkta salınmış, Bayezid Han'ın, yedi düvel ordusunu duyunca Anadolu'ya geri döndüğü haberi yayılmıştı.

«Ne geri dönmesi hey babam kaçtı kaçtı. Anadolu Beğleri birbirine girmiş zaten o yanda. Ta Doğuda bir Emir Timur çıkmış, Bayezid bu yanı bırakmış ki bari o yandan olmayım, belki o yan kurtula diyesi.»

Söylenti haberlerine en çok üzülen yakın ırak köylülerle kentliler olmuştu; kimi köyde kentte yerliler, kötüye konuşan şom ağızlıları döğmüşlerdi bile. Niğbolu'ya yakın Tuna kıyısı kasabalarının birinde kılık değiştirmiş üç gezginci derviş, Bayezid'in kaçtığı haberini Haçlılara duyurmasınlar diye yakalanmış, tartaklanmış, kelleleri kesilmek niyetiyle zindana atılmışlardı, kurtarmak Ali Paşa'ya düşmüş, gönderdiği kurtarıcılar bile dervişleri kaçırıncaya kadar akla karayı seçmişlerdi.

Bunu duyunca Yıldırım Bayezid kas kas gülmüştü, çocuklar gibi el çırpmış: «Hay bre Ali Paşa deme!»'yi bastırmıştı. Binde bir gelen şarapsız keyiflenmelerde: «Hay bre Ali Paşa deme!» deyişinde Bayezid Han, pırpırından bir yeniçeri uçarılığında olurdu ki seyri can değerdi ama binde bir gelirdi bu yahut Ali Paşa binde bir gelenini görürdü. Fakat uzun sürmezdi, tezine, dönüverirdi hünkârlığı, o zaman da Ali Paşa'nın uzun kaftanının sakladığı dizleri titrerdi. Yine öyle oldu. Bu keyiflenmenin sonu ya Niğbolu'dan haber sormağa varırsa? Varmamıştı.

«Bre Ali Paşa yahşi.» dedi bu sefer; «Pek yahşi. Bizim çaşıtlarımız bizim için kötü şeyler söyler de yerli halkın sopasını yer zindanına girerse ne demektir? Haç-

lıları yendik belle şimdiden. Savaşın sonunu görüyorum, görüyorum Ali Paşamız, pekey, gördüğümüz kalsın bir kıyıda. Niğbolu'dan, Niğbolu'dan ne haber?»

Korktuğu başına gelmişti Ali Paşa'nın ama Yıldırım Bayezid Han'ı cevapsız bırakamazdı. Boyun büküp:

«Haber yok Padişahım.» dedi.

«Bre dün de yoktu?»

«Dün de yoktu Padişahım.»

«Dün de yoktu evet, yarın?»

«İnşallah.»

Fakat yarın da, devresi gün de haber gelmedi Niğbolu'dan. Gelmeyeceğini Ali Paşa biliyordu da Bayezid Han bilmiyor muydu sanki? Artık sormuyordu çünkü artık ordu yürümüyordu da. Bu gidiş, doğrulamış Haçlı ordusunun belkemiğinde patlayacak sanırken herkes Anadolu birlikleri yetip gelmişken; Hacı Paşa Arnavut'tan, İne Beğ Bizans içinden, Koca Evrenuz Beğ Tuna'nın öte yanından, Sırbiyya'nın fukara Mirçesi soluk soluğa gelip orduya katılmışken, bütün ordu canı dişinde bu gidişle Haçlıyı paralar gözükürken: «Dur!» buyruğu çıkmış; «Moladır!» sözü yaygınlaşmıştı. Ne kadar süreceği belli olmaz bir dinlenmeğe çekilmişti ordu ama Yıldırım Bayezid Han'dan o akşam bir buyrultu çıkmadı.

Ali Paşa da akşam namazı ile yatsı arası Kur'an-ı Kerim okumak fırsatını buldu. Nedense Murad Beğ'in Kosova şehitliğini hatırlayıvermiş yüreğinde bir bungunluk ağı örülüvermiştı. Al-i İmran Suresi açılmıştı kucağına; yavaş yavaş, kendi gönlüne çekildiğinde her zaman yaptığı gibi, gırtlağında boğulmuş melemeyi andıran sesiyle yanık yanık okuyordu. Bitirdi, bir daha okudu bir önceki gibi. Üçüncü okuyuşunda: «Gevşemeyin, üzülmeyin; eğer gerçekten inanıyorsanız yüzde yüz siz üstün geleceksiniz.» ayetini henüz bitirmişken Hün-

kârın: «Gelsin!» buyruğunu yetiştirdiler. Üç kere öpüp başına koyduğu Kur'an-ı Kerim'i, Kur'an kesesine yerleştirdikten sonra çeki düzen verdi eline yüzüne. Dalgındı. Gecelik beresinin başında durduğunu bilmiyordu. Çıkaracağı sırada aklına geldi de mücevher kakma tuğlu kavuğunu, özene bezene giyebildi. Kaftanının yakasında aklaşmış bir tel saç kıvrılmıştı, silkti tiksinerek, yakasını düzeltti. Gençliğinden kalma bir özenişti, baş vezir oldu olalı ne Murad Beğ ne de Yıldırım Bayezid Han, savaşta olsalar dahi, giyiminde kuşamında, gözle görünmez cinsinden yakışmazlığı bile görememişlerdi; görmemeliydiler.

Bir kendisinin çağırıldığını sanıyordu.

Hünkâr Otağı'na girdiğinde şehzadelerden İne Beğine, İne Beğ'den Koca Evrenuz'a herkesin tekmil, bir kendinin noksan olduğunu, gönlü kırılarak gördü. Fakat konuşan yoktu. Ya herkes yeni gelmişti ya da Hünkâr Ali Paşası gelmeden sözü açmamıştı. Nitekim Yıldırım Bayezid Han Ali Paşa'yı görünce selamını beklemeden:

«Ali Kur'an okurmuşsun, yarı komadık ya?» dedi; «Bilseydik bitirmeni beklerdik.»

Ali Paşa gönlünün kırılmış olmasından utanmıştı. Nerde ne zaman ne yapacağını ol görüp kestiremediği, kestiremediği için de her zaman çekindiği Yıldırım Bayezid Han'ın, kendinden öncekilere benzemeyen birçok yanlarından biri de hep bir başkasını üzmüş olmak kuşkusu olduğunu hissetmişti. Garip bir şekilde karşısındakinin ne hissettiğini seziyordu.

«Hünkârım, bilseydim sizi bekletmek günahını işlemezdim.» dedi. «Fakat Tanrı muştusu ile geldiğim için sevinçliyim. Tanrı, gerçekten inananların daima üstün geleceğini buyuruyor. Çağırdığınızda tam bu ayeti okumakta idim.»

Yaşlandıkça şehlalığı ayrı bir yorgunlukla artan Yıldırım Bayezid Han'ın değişik bakışlı gözlerinden güvenli bir ışık gelip geçti. Güvenli, saklı gizli uydurmacılığı olmayan bir sesle:

«Her zaman inandık Ali Paşa.» dedi; «Dün de bugün de yarın da. Gelgelelim bir benim inanmam yetmez. Ne ise. Tanrı yüzümüzü ak ede deyip konuşmamıza girelim. Burda kalacağız. Niğbolu'ya bir günlük yoldayız. Asıl yoldan bilerek saptık. Önümüz sarp dağlıktır. Buna rağmen yarın değilse ertesi gün Haçlı sürüsü kokumuzu alır, daha fazla saklanamayız. O halde en geç üç gün sonra savaş kaçınılmaz olacaktır. Yerin durumunu biliyoruz. Göstermelik savaş yapacak birlikleri biliyoruz. Savaş düzenimiz hilal biçimidir; bildiğimiz, alıştığımız, atalarımızdan bize kalan hem de şaşmayan düzen. Göstermelik savaş birliği öğleden önce bozulmayacaktır; öğleye kadar Haçlıları yoracak, hele Frenkleri kendi üstüne çekecek, çeke çeke gerileyecektir. Frenkler kendilerini yiğit sanır, göstermelik savaş birliklerimiz Frenkleri sanabildikleri yiğitliklerine doyurmalı, yiğitliklerinde sarhoşlatmalıdır ki hilalin ortasında bekleyen bize o sarhoşluklarında çatabileler. Hilalin ortasında benimle Ali Paşamız birlikte bulunacağız. Ben olmazsam şaşılmaya, oğlum Süleyman Beğ benim yerimedir.»

Buzlaşmış bir soğumada dondu otağın havası.

Çoğu gözleri yerde dinleyen paşalar, beğler donmuş havada beklenmeyen bir çabuklukta gözlerini yerden kaldırıp Yıldırım Bayezid'e çevirdiler. Hiç yapılmayacak olan yapıldı; her göz, ayrı ayrı: «Sen ne diyorsun?» dercesine dik dik fakat afallamış baktı. Ali Paşa, otağa gelmeden önce de Kosova'yı düşünüyordu; otağa gireli hele Yıldırım Bayezid konuşalı beri büsbütün Kosova'da sanmağa başlamıştı kendini; Murad Beğ'in çınar dibin-

deki meşveretinde. Ama orda herkes konuşmuş Murad Beğ ikircikli görünmüştü. Burda herkes ikircikli görünüp susmakta, Bayezid Beğ güvenle konuşmaktaydı. Ne dersiniz diye sormuyordu; şöyle olacak böyle olacak, diyordu. Kesindi. Savaşacağı yeri avucunun içinden daha iyi biliyor, savaş düzenini ona göre kuruyordu. Ama neden, pekey neden söyledi bu son sözü? Neden ben olmazsam? Ne demek? Niçin? Yıldırım Bayezid Han kendisine çevrilen gözlerin sorusuna cevap verircesine:

«Süleyman Beğ sağ kanatta Hacı Paşa ile birlikte, oğlum İsa Beğ sol kanatta, yanında oğlum Mustafa, Kara Timurtaş Paşa ile birlikte bulunacak. Ben olmazsam Süleyman Beğ benim yerimi, oğlum Mehmed Çelebi de Süleyman Beğ'in yerini alacak, almalıdır. Koca Evrenuz Beğimiz yedekte son hücum içindir. Söylediklerimizin yanlışı yahut noksanı varsa söylenile, eklenecekleri varsa eklenile. Ola ki Niğbolu önüne çatar çatmaz doğrular savaşa gireriz, düzen konuşacak vaktimiz olmaz. Pekey. Şimdi dinleme sırası bende, dinleyeceğim.»

Kimse söz almayınca Ali Paşa izin istedi. Aslında, daha birinci söylenişinde irkilip nedenini niçinini düşündüğü «Ben olmazsam?» ne anlamda söylenilmiştir onu soracaktı, onu sormak üzere izin istemişti. Gelgelelim sormanın düşünmek kadar kolay olmadığını hissettiğinden, kendine hiç yakışmayacak olanı sordu:

«Niğbolu'ya bir günlük yolumuz var, buyruldu. Savaş ise en geç üç gün içinde kaçınılmaz olacağına göre, savaş alanına varır varmaz mı çatışma düşünülecektir Hünkârım? Düzen konuşacak vaktimiz olmaz buyurduğunuza göre böyle düşünüldüğü anlaşılır. Bir günlük de olsa yolumuz yorgunluğu...»

Pek yavan kaçtı soru. Herkes kadar Ali Paşa da biliyordu ama ne çare?

Yıldırım Bayezid Beğ bir tuhaf güldü:

«Yola yarın çıkılmalıdır. Olsam da olmasam da!»

Al işte bir daha! Yine o, yine o ben olmasam da...

Bu sefer yarım baş çevirişinde Ali Paşa İne Beğ'e göz kırptı ki: «Sor neyin nesidir bu?» diyesiye. İne Beğ Koca Evrenuz'un bitişiğindeydi. Ta Murad Beğ zamanından Evrenuz Beğ'e nazı geçer, Evrenuz Beğ de İne Beğ'in nazını, oğlundan öte çekerdi. Bu içli dışlılığın ayrıcasızlığında, kimseye sezdirmeden Evrenuz Beğ'i dirsekledi hafifçe. Evrenuz Beğ: «La havle.» çekti, ne var ki biraz seslice çekti.

Ali Paşa göstermeden alt dudağını ısırdı. Yıldırım Bayezid'in değişik bakan gözlerinden hiç bir şey kaçmamıştı. Ali Paşa'nın yarım baş çevirmesinde göz kırpışını da, İne Beğ'in sezdirmedim sandığı dirsek vuruşunu da. Altından ne çıkacak bekliyordu. Evrenuz Beğ'in, dedesi Orhan Beğ'den, Osman Beğ'den kalma eskiliği padişah katında bile ayrıcalık kazandırdığından sözünü esirgemediğini bilmeyen yoktu. Anlaşılan, bir mesele vardı sözü edilmeğe çekinilen, çevgan topu gibi ondan ona yuvarlanılıyordu. Ama usta işi bir yuvarlayış değildi bu; şaşkıncanaydı; Bayezid Beğ'in oturduğu yerden, Bayezid Beğ'in gözüyle acemi sürülüşü açık seçik görülüyordu.

Koca Evrenuz da lahavlesinden sonra susunca söyletmek Bayezid Beğ'e kaldı: «Evrenuz Beğimiz söz söylemeğe niyetlenir de neden susar bilmeyiz?» dedi. «Bizim çok büyük bir noksanımız olmalı ki yüzümüze vurmaktan çekinir, öyle mi Evrenuz Beğim?»

«Bre Bayezid Beğ.» dedi kalınca sesinin en kalınında Evrenuz Beğ nihayet: «Bre sen konuşunca noksansız konuşursun biz öyle alıştık öyle biliriz. Beğlik senin yanında kolaydır çünkü savaşsa savaşın hesabını kitabını

yazmışsın. Bize gösterdiğin yolda ya ölmek kalır ya yenmek. Eh yenmezsek zaten sana yaraşmaz Beğ oluruz ki ölmek yahşidir. Sen varken başımızda kafamız da rahattır, çünkü düşünen sen olursun biz düşünme denen illetten kurtuluruz ki Tanrı'ya şükretmecesine. Beğlik senin yanında bunun için kolaydır. Burdakilerin biri bile Evrenuz gönlünden gelmeyenleri konuşuyor diyemez. Eh, burası buncağızınadır. Gelelim bir lafına Bayezid Beğ. Ne dedin sen? Ben olmazsam dedin. Hem de bir değil iki kere üç kere dedin. Ne demek? Ölmece mi var bu işte? Hele dur hele Beğim ben ölmeden sana gelebilemez. Aha bu Kara Timurtaş ölmeden şu Hacı Paşa, şu Sarıca şunlar birer birer ölmeden sana sıra gelebilemez ölüm böyle bir halt karıştırabilemez bilesin. Noksanın bundadır. Kaldı ki bunların biri bile ölmeyecek, dur hele dur daha hay Bayezid Beğ ben ölmeyeceğim ben! Kör olası Bizans'a girmeden mi öleceğiz? Kara Osman Beğ atanın vasiyetini yerine getirip Bizans'ın Ayasofyasında durup: «Hadi Evrenuz yeter yaşadığın, bu günü bekledin var git Osman Beğ dedeme muştuyu ver!» demeyecek misin? Yoook! Bayezid Beğim yok, yanlışın da bunda noksanın da bunda, suçun da bundadır. Ben ölmeden önce kendini ölmüş bilemezsin, düşünemezsin. Ben söyledim sana, Bizans'ta öleceğim!»

«Hay bre koca babam!» diyerek kalktı yerinden Bayezid Beğ; «Bre bundan mıdır az önceki dönüşünüz? Benim demem... Hay bre ölmek ne demek ölümü düşünen kim? Ölüm Tanrı'nın yazdığıncadır, bizi de en sona yazmıştır buna inanırız. Ben olmazsam deyişim şundan ki... Niğbolu Kalesi'ne gideceğim! Doğan'a gideceğim! Bu gece gideceğim! Sözlerim dönüşümün gecikişinedir; beklenilmeye, gecikilmeyedir. Beklerseniz, Haçlı neden beklediğinizi anlarsa savaşı kaybeden biz oluruz, bilesi-

niz diyedir.»

Ondan sonrası gidersin gidemezsin tartışmasında geçmişti.

Yıldırım Bayezid Han, kesin konuşmuştu. Gidecekti. Koca Evrenuz Otağdan çıkarken: «Yapma, etme Bayezid Beğ buyur buyurduğun gitsin ben gideyim sana yakışır mı?» demiş Bayezid Beğ'i güldürmüştü. Sarı Timurtaş Paşa buna benzer bir laf etmeği denemiş, güldürmüştü. Herkes çıkışında: «Yapma, etme!» demek istemiş, gülümsetmişti. En son Ali Paşa açıkça: «Yakışık almaz.» demişti, dinletememişti. Oğullarının dördü de bilirdi babalarını, tek bir laf söylemeden el öpüp çıkmışlardı.

Otağda yalnız sanarken kendini İne Beğ'i görmüştü. «Ehh gel İne Beğ.» demişti; «Söyle, sen de söyleyeceğini söyle, Koca Evrenuz'a dirsek vurmana benzetme lâkin, ne dursun?»

İne Beğ, eski usul diz yere vurup çökmüş: «Buyur ben gideyim Beğim, Doğan'ı özlemekse bencileyin özlenmemiştir.» dedi.

«Neden İne Beğ?»

«Sen padişahsın. Beğ Beği özler, Beğ Beği bilir.»

«Bre İne Beğ biz ne zaman padişahız dedik sana da Doğan'a da. Sen benim… ne ise var git uyu söyletme beni gece vakti.»

«Gitmem Beğim. Bilirim çocuk iken de dönmezdin inadından şimdi hiç dönmezsin, bari beni de yanına al.»

«Hayır. Git dinlen sen.»

«Neden Bayezid Beğ? Gideceğin yer seyrangah mı? Kudurmuş bir Haçlı sürüsünün ortasından geçeceksin; yol uzun, yorgun geçeceksin. Neden?»

«Neden? Açıkçası nedenini ben de bilmiyorum. Akşam ezanı okunurken bir kor düştü yüreğime. Buralara geldim mi Kosova canlanır içimde. Zaten hiç ölmedi;

aslında hiç ölmedi. Yakub Beğ...» Başını çevirdi İne Beğ'den. «Sen bir yılana su vermiştin, hatırladın mı? O zaman bana söylediklerini unuttun mu? Ben unutmadım. Bugünkü gibi kulağımdadır sesin. Hâlbuki ben Boran Usta'yı, tepedeki barınağında delirtecek işler yapmıştım biraz önce. Senin yılana yaptığını yapmak varken dikine dikine gitmiş, delirtmiştim. Yakub Beğ karındaşımın boğulmasını önleyemez miydim? Önleyebilirdim. Sen de böyle düşünüyorsun, saklama.»

«Ben, evet o zaman, o günlerde düşündüm Beğim, yalanı yok düşündüm. Beni Bizans içine gönderirken de öyle düşündüm ama sen haklıydın. Geçen günler senin haklı olduğunu gösterdi. Bir gün gelir Bizans Yakub Beğ'den yararlanmağa kalkardı; Karamanoğlu kışkırtırdı, bilmem kim kışkırtırdı.»

«Yakub yürekli yiğitti İne Beğ, aklı başında yiğitti. Osman Beğ'in soyuna hayınlık edeceklerden değildi.»

«Beğim şimdi bu Doğan'ın Yakub Beğ'le ilgisi mi var?»

«Her şeyin. Yakub'u geri çağırın diye Doğan'ı gönderdiydik. Niğbolu'ya da ben gönderdim Doğan'ı.»

İşte bunu anlamamıştı İne Beğ; ne dese, nasıl anlatsa anlayamazdı. Anlasa anlasa: «Bayezid Beğim acayipleşmiş.» der çıkardı işin içinden; öylesine bakıyordu zaten. Bir kere daha: «Beni de al yanına Beğim.» dedi.

«Yolun kestirmeden gidenini bilen biri, Haçlıların tuttuğu yaylalara kadar götürecek beni; Tuna vadisinden kesedir. Çekinilecek bir hal yoktur. Yarın öğleye burdayım.»

«Böyle mi gideceksin Beğim? Kılık değiştirmek...»

«Yok! Böyle. Böyle gitmem benim işime gelir, görseler de inanmazlar. Dillerini bilirim.» Güldü hoşlanarak; «Her gün yaptıkları maskaralıklardan biri sanırlar.

Kılık değiştirmek gerekirse yine de en eyisi benim bu padişah kılığımdır kuşkun olmasın.»

Herkesin kuşkusu aynıydı. Padişahtı, padişah bir yeniçeri serdengeçtisi yahut bir akıncı eceviti gibi haberciye gidemezdi, gitmemeliydi. Bir yeniçeri serdengeçtisinin yahut bir akıncı ecevitinin gidip gelmesi kolaydı, kolay olmasa da ölümü eni sonu bir can ölümünden öteye gidemezdi ama bir padişahın, muhakkak Allah saklasın deyip içlerinden üzerine kondurmamağa çalışıyorlardı ölüm düşüncesini, hele Yıldırım Bayezid Han'ın haberciye gitmesi mümkün olamazdı; ölümü demekti ki yüzde yüzdü, mümkünü olamazdı. Yaşını başını savaşların nice ölümlerinde ağartmış olan Koca Evrenuz Beğ'in sözleri bunaydı; kuşkuların doruğunu dile getirmişti.

Herkesin kuşkusu aynıydı da bir Yıldırım Bayezid Han'ınki değişikti. Ne pek bilmediği, o da bir yere varıncaya güvenilir bir delilin göstereceği yollar, ne Haçlı sürüsünü iki defa geçmek sezdirmeden ne de ölmek, hiç birini engel diye görmüyordu. Tek kuşkusu kalede Doğan Beğ'i bulamamaktı. Vaktin gece kalmış geceliğinde Doğan Beğ burçlarda olmayabilirdi; nöbetçiler dalgın saatlerinde sersem semelekleşmiş olabilirlerdi, hele gözü açık olmayan az budalaca bir Türkmen'in nöbetçiliğinde ise sıra anlat ki anlatasın derdini, kimliğini. Ya arslan arslanlığını belli edinceye dek post elden gider ya da nöbetteki budalaca Türkmen gördüğüne inanamayıp dut yemiş bülbüle denerdi. Tabi Niğbolu Kalesi yerinde duruyorsa; düşmediyse, teslim olmadıysa. Ama «Kara haber tez gelir.» diyordu aklı. Böylesi bir felaket olsaydı Haçlı içindeki gezici dervişlerden olma çaşıtlar kuşkanadında bildirirlerdi ne yapıp yapıp.

Niğbolu'yu teslim bayrağı çekmediğinden emin ama

Niğbolu'da gece vakti Doğan Beğ'i bulabilip bulabilememe kuşkusunda sakatlanmış gitti.

«Bre Doğan! Bre Doğan! Bre Doğan!» deyişinde dinlenmiş, unutmuş, yeniden doğmuştu; dirilmişti. Kâselerce şarap içse bunca esrikleşemez, avuç dolusu afyonlar yutsa iliğinden kemiğine böylesine vurdumduymaz bir huzurda yüzemezdi. Dönüyordu; bir kere daha Haçlı sürüsünün kıyısından da olsa sıyrılarak, gafletinden geçiyordu. Sabah ışımasının sisleri, Tuna'dan esen soğukça nemlice sabah yeli; sisin, sabah ışımasının, yelin görünür bir sessizlikte birbirine karıştırdığı eğlencesi bol bir geceden artakalmış uykulara, şarap ekşimişliklerine, horultulara çöğüyordu.

Nöbetçileri bile uyuyan bir ordu sabahın ölülüğüne vermişti kendini. Ancak alışık kulakların duyup seçebileceği üçlü dörtlü gürültüler, varsa uyanık kalan nöbetçilerin birbirini haydalamasından çok, şaşıp yanılmış karakolların laf olsununa göstermelik seslenişlerini anıştırıyordu. «Gelirken daha bir uyanıktı bre bu ordu.» diye mırıldandı Bayezid Beğ. Öyle ki devriye gezen bir kaç kişilik nöbetçi takımının uzağından geçişini, at durdurup beklemek zorunda kalmıştı.

En sevmediği, aslında kanlı canlı olan, olması gereken bir ordunun sabah ölmüşlüğüydü. Yorgunluğun, can sıkıntısının, beklemenin, hele savaş düzenine girilmeden öncesiyle beklemenin gerdiği sinirler, gece yarısını dönüp vakit sabaha merdiven dayadı mı kimseyi dinlemez olurdu. Tek güvence nöbetçiler, karakollar, devriyelerdi; ordunun ölmüşlüğü bunlarda canlanırdı.

Bayezid Beğ de sabahları, er ezanı okunmadan daha, kimselerin bilmediği bir gizlilikte; nöbetçilerin, karakolların, devriyelerin de göremediği bir gizlilikte, ordunun ölmüşlüğünü canlı tutanları dolaşmaktan haz

duyardı. Şimdi yine öyle bir arzu depreniyordu gönlünde. Yabancı, üstelik kötü kokan bir ordunun nöbetçilerini, karakollarını, devriyelerini dolaşmak... Kendini gizlemeğe, göstermemeğe alışıktı, pekiyi bilirdi bunun yolunu yordamını.

Atının gemini sola çekti eli kendiliğinden.

Solu Haçlı ordusunun uykusuydu; sağı sarp bir yamaç, ikisinin arasındaki ağaçların siperlediği cılga yol çizgisinden gidiyordu. Atı, dönüşünde on at boyu daha giderse Haçlı ordusunun kan uykusuna girdiğinin resmiydi ki ne olacağını bir Allah bilirdi. Atın dizginini tutan eli, dirseğinden, gemlenmeyecek bir gerilişle dahasını ister gibiydi. Sürmek atını, şahlandırıp sürmek. O hızla varıp Haçlı ordusunun başı durumunda görünen Macar'ın Kral Sigismund'unu dizleyip göğsünden ümüğüne basmak: «Bre teslim misin? Bitti mi bu iş burda? İmana geldin mi?» demek; Sigismund olmazsa Frenk'in kara şövalyesini, aynı.

Daha üç beş yaşlarındayken, İne Beğ miydi acaba İne Beğ değilse kimdi pek çıkaramıyordu, kimse artık onun okuduğu Hazreti Ali'nin cenkleri, Hazreti Hamza'nın teke tek savaşmaları, bir de Bayböğrek. Bunlar gibi işte. Oğuz Han'ın canavarla cebelleşmesi gibi de. Niye olmasın? Atı, bir anlık ilgilenmeyişinden belki de önsezisiyle ağaçların arasında durmuştu; eh, ormansa orman sayılırdı. Canavar önündeydi, gözün zor aldığı bir alana yan gelip yatmış sabah ölmüşlüğünde horul horul uyuyordu. Ta uzakta, üç dört ok atımı uzaklarda öbeğimsi bir ateş yanıyordu; çadırlar, çadırlar, çadırlar, irili ufaklı, heybetli heybetsiz, hepsi de isilemiş bir boynun isileyikleri gibi, pıtır pıtır, siste öyle görünüyorlardı. Ateşin yandığı çadır, ayrıca duruyordu. Gözleri yanılmıyorsa bir kaç adam dolanıyordu önünde, belki bir tek adam idi

de gölgeleriydi dolanan, her neyse, önemsizdi bunca ölülük arasında.

Haçlı ordusunun görebildiğini seyre dalışı, kanındaki yeniçeri serdengeçtisinin ecevitleşmiş arzusunu uyutmuş; Hazreti Alileri, Hamzaları, Bayböğrekleri unutturmuştu. Yıldırım Bayezid Han olarak bakıyordu; Yıldırım Bayezid Han olarak ölçüyordu. Bu yan gelip yatmış ölü uykusunda başı sonu bellisiz canavarı vuracaktı. Nerden vuracağını biliyordu; nasıl vuracağını da. Her şeyi ölçüp biçmiş, aldığı haberleri kılı kırk yarıp değerlendirmişti; hem Ali Paşa'nın Ali Paşa çaşıtlarından hem kendi gezici dervişlerinden, işe yarayanını yaramayanını bir bir düşünerek «Bre bunlar şarap içerken biz uyumuyorduk; bre bunların uyurluğunda bizim uyanıklığımız boşuna mıdır?» Cevabı gözlerinin önündeydi.

Sanki kulakları gözlerinin önündekini doğruladı; Ali Paşa'nın, dün akşamki meşverete gelince, gecikişinin utanmışlığında «Tanrı gerçekten inanmışların yüzde yüz üstün geleceklerini buyuruyor.» deyişini hatırladı. Ağarmağa hazırlanan gökyüzüne baktı bir an. Hiç bir şey düşünmeden baktı. Gerçekten inanıp inanmadığını aradı. İnanıyorsa da inanmıyorsa da gökyüzünde, baktığı yerde sanki görecekti. Bir balık atlamasında yalabudu baktığı yer; Tuna'nın üstüne rastlıyordu.

Ondan sonra da orda durmadı.

Aklından geleni geçeni, damarlarında depreneni, sinirlerinde kurtumsu oynayanları orda bıraktı. Atını geri çevirdi. Sağ yan dikine yamaç, sol yanı ağaçlıktan öte uyumakta olan Haçlı sürüsünün yeri, ikisinin arasındaki cılga yola sürdü, dizgini bıraktı atının önsezisine.

«Gülüm kop!» diye ışıldadı. «Seni sana, seni Allah'a ısmarladık kop bre gülüm!»

Ali Paşa'nın, Kara Timurtaş'ın, Koca Evrenuz'la İne Beğ'in —ve dahi öz oğullarının— bekleyişine vardığında, ordusuna öğle ekmeği veriliyordu. Ayağının tozunu silmeden:

«Bre acıktık!» dedi. «Tez bize de bir çanak getirile. Yeniçeri evlatlarımın yediğinden ola. Durulmaya, tezinedir çap!» Çanaktaki nohut yahnisine çaldı kaşığı, çaldı kaşığı. Ömründe bu denli iştahla bu denli lezzetli yediği olmamıştı. «Bre bir çanak daha!»

İkinci çanağın lezzeti başka türlü geldi; birincisi kadar değilse de birincisinden de az değildi.

Bitirinceye kadar atlısından yayasına bütün yeniceri, bütün Anadolu birlikleri, bütün Sırbiyya leşkeri orduluğunca, Yıldırım Bayezid Han'ın kendi kazanlarından kendi çanaklarından aş yediğini ve dahi gecenin bir vaktinde kalkıp atına bindiğini, tek başına padişahlığınca sürüp Haçlının içinden geçip Niğbolu'da Doğan Beğ'le konuştuğunu; «Bre yettim, geliyorum, dayan hele!» dediğini ve dahi gittiği gibi geri döndüğünü, canı istese göğsüne dizden bastırıp Haçlının başkralı Sigismund'u: «İmana gel bre kâfir!» nidasıyla teslim alıp gelebileceğini ama istemediğini, çünkü savaş alanında hesabının görülüp defterinin dürülmesi gerektiğini hemi de dürüleceğini öğrenmiş oldu. Bütün ordu, parmak ağızda şaşa kalaraktan dinledi, dinledi ve dahi durup bir kere daha dinledi, doyamadı.

Haber iletildiğinde Yıldırım Bayezid Han karnını doyurmuş, nohut yahnisinin son lezzetini damağında süzüyordu: «Bre kimdir bu haberi yayan? Nedendir? Ya nicedir ki bize danışılmamıştır? Bu gayret ne denli bir gayret oladır?»

Ne denli bir gayret olduğunu bilse bilse Ali Paşa bilirdi, çünkü Ali Paşa gayretiydi bu. İne Beğ cevabını

böyle verince Bayezid Han'ın köpürmesini bekledi ardından. Köpürme şöyle dursun ses soluk çıkmaz oldu. Aksine, gülümsemişti de beğenmişliğine. Az sonra:

«İne Beğ, bu Ali Paşa var ya, bilir ne yapacağını; bilir de yapar bre, denemişizdir. Eyiye yapar, eyiyse bize ne. Ali Paşa'ya haber ilet, ordu gece yarısı derken yola vurulacak haberi ola, tedarikini görsün. Şimdi benim bir saat uyumam gerek. Bir saat, fazlası haramdır.»

Uyanışı bir saat sonraya, ordunun yola vururuluşu da gece yarısı derkene oldu. Şaşmaz bir zaman, kendi kendine kurulmuştu sanki. Yahut bilen, çok usta, hemen hiç yanılmaz bir el bile bile kurmuştu zamanı. Zemberek, kurduğunca, ayarladığınca dönüyordu. Ne çıtırtısı duyuluyordu ne de tik takı.

Bir de şu yüreğinin can damarında, boynu yağlı kementlerin ilmiğinde boğulmuş karındaşı Yakub Beğ'in günahsız, suçsuz hemi de yiğit hala yiğit gözleri olmasaydı. Öyle perişan, öyle mazlum, öyle utanmış, ölümünden utanmış bakmasaydı, oh bakmasaydı bre bakmasaydı!

Bu sefer haberi Macar Kralı Sigismund aldı. Çok güvendiği bir subay çekinerek söylemiş: «Emir buyrulursa kulaklarımın şimdiden kesilmesine hazırım, çünkü böyle haber verenlerin kulaklarının kesilmesi adet oldu.» demişti; «Haşmetmeab önce kulaklarımı kesin sonra beni dinleyin. Türkler yarım saat bilemediniz bir saat ötemizde göründüler. Yerlerini alıyorlar.»

«Olamaz!»

«Üzülerek arz ediyorum efendimiz. Daha önceleri de arza çalışmıştım ki...»

«İmkânsız!»

«Ama gerçek efendimiz.»

«Sen ne dediğini bilmiyorsun. Nasıl olur bu?»

Kral Sigismund'un ilk on dakikada ağzından kısa, tek kelimeler çıktı. İlk on dakikadan sonra ise onlar da çıkmadı. Çok güvendiği subayın ağzında kalmıştı gözleri. Sanki: «Sizi denedim efendimiz.» demesini beklemişti. Derse eğer, durumlarının kral subay oluşuna bakmayarak: «Seni gidi oyuncunun soytarısı.» cinsinden bir hoşgörüde paylayacaktı, işi bir kral şakasında geçiştirecekti ama çok güvendiği subayın ağzı kaskatıydı, şakakları kilitlenmişti, öfkeleniverdi, kendini tutamadı:

«Bayezid'in bizden korkup kaçtığı kesindi hani? Sığınacak yer aradığı, Türkiye topraklarının neresine

kaçtığının bile bilinmediği kesindi? Hangisi yanlış? Şimdi söylediğin mi, eskiler mi?»

«Eskileri ben söylemedim haşmetli kralım. Eskileri Fransızlar söyledi. Türklerin gelmekte olduğunu söyleyenlerin kulaklarının kesildiğini, zindanlara atıldıklarını biliyorsunuz sanırım.»

«Hayır!»

«Bayezid Niğbolu'ya gelip Doğan Beğ'le görüştü diyenlerin de...»

«Hayır!»

«Bayezid sabah akşam ansızın bizi bastırır haberini veren arkadaşımız daha dün...»

«Hayır! Hayır! Hayır! Bildiğim bir şey yok! Niçin bana gelinmedi? Neden bana değil de Fransızlara gidildi?»

«Haşmetli kralım buyruklarınız gereğince haber getiriciler Fransızlarla görüşecek, Fransız başkumandanlığınca yönetileceklerdi bildiğimize göre.»

«Yanlış. Haberin değerince davranmak yok mudur sizin yasanızda?»

«Bunu bildiğim için bu sefer devreye ben girdim haşmetli kralım. Benim kulaklarımın da kesilmesi pahasına.»

«Susun lütfen! Suçluyor musunuz yoksa haber mi getiriyorsunuz anlayamıyorum. Bana yürekten bağlı bir subay olduğunuza inanmasam, soyluluğunuza güvenmesem... Ne ise bırakalım bunları. Fransızlar! Ah bu kendini beğenmiş budalalar. Türkleri ne sanıyor bunlar anlamıyorum, Bayezid'i ne sanıyor? Ben bilirim Bayezid'in nasıl savaştığını ah, ben bilirim ama ne fayda bu Fransızlara laf anlatmak imkânsız, imkansız. Haber ne zaman alındı?»

«Bir saat oluyor haşmetlim.»

«Bir saat? Bir saat? Yani akşama yakın, gün batımı-

na doğru. Bir saatte bu herifler toprağı ezberler, tilki gibidirler, ah güneş de battı ki gece kurtlarına gün doğdu demektir. Neyse, ne yapalım, nerde yerleri?»

«Tuna'nın güneyine indiler. Üç dört mil güneyindeler.»

«Üç dört mil? Tuna'nın güneyi? Peki ya biz? Biz ne yapıyoruz? Bana bak, iki gün önce yahut üç gün... Neyse, sabaha karşı Türklerin bir casusu yakalandı diyorlardı o ne oldu o? Bırak onu şimdi, zamanında düşünecektik artık ne işimize yarayacak?»

«Pek Türk casusuna benzemezdi haşmetli kralım. Galiba aklından zoru olan biriydi. Doğu Türkleri padişahı Timur'dan Bayezid'e mektup getirdim der, gülermiş.»

«Gülsün kerata! Bana bak! Ah ya, gözümüzü açmalıydı bu olay. Bayezid'in tilkiliğidir. Herif gerçekten geleceğini, gelmekte olduğunu bildirmiş bize; yoksa Niğbolu'da Bayezid'i neden arasın casus, neden arar gözüksün?»

«Kendi verememiş de güya Doğan Beğ aracılığıyla verecekmiş mektubu, Niğbolu'ya bunun için gireceklermiş.»

«Yah, bak bu olabilir, olabilir. Ya mektup? Mektup nerede?»

«Gülebilir miyim izninizle haşmetli kralım? Mektup diye uzattığı boş bir kâğıttı.»

«Yah! Gül öyleyse. Kepazeliklerle uğraşacak vaktimiz yok, geldiler nasıl olsa. Türkleri düşünelim, Bayezid'i düşünelim. Görelim bakalım soylu Fransızlarımız ne söyleyecek. Haber verin, benim başkanlığımda büyük meclis toplansın. Hemen. Mümkünse yarım saate kalmadan, vakit geçirilmesini istemiyorum. Fransız'ın Korkusuz Jan'ına da başkumandanına da mareşaline de

aynen, benim ağzımla aynen, vakit geçirilmesin! Görelim, Fransızları görelim.»

Başka zaman olsa bir kaç saatte güç toplanan, en son girip bekletilen değil beklenen olmak sevdasında ayak sürüyenler apar topar, hemen hemen hepsi de aynı anda Kral Sigismund'un görkemli çadırının göz alıcı salonuna doldular, doluştular. Macar Kralı Sigismund, meclis toplanıncaya kadar geçen yarım saat içinde dökmüş düşünmüş, öfkelenenlerin, hele hele kendini beğenmiş Fransızların öfkesini almanın hiç değilse şu sıra pek de yerinde bir davranış olmayacağına kendisini inandırmıştı. Bu yüzden sakin görünmeye çalışıyor, yeri gelince öfkesini ince nüktelerde belirtebilmek için aklında açmazlar arıyordu. Yine de Fransızların Korkusuz Jan'ı en sona kaldı. Yanında başkomutan, mareşali şusu busu ile soyluluğunu her adımında göstere göstere çadırın salonuna girdi. Kral Sigismund da mecburen kımıldayıp yanındaki yeri göstermek için «Lütfen buraya buyurun.» demek zorunda kaldı. Bu arada Hohenzollerin Prensi Friedrich'in burun kıvırdığı da gözünden kaçmadı ama yapılacak başka bir hareket yoktu nasıl olsa. «Ne ise? Ne ise? Hele başlayalım bu toplantıya ne ise?» deyip duruyordu zihninden.

Meclisin konuşmağa başlaması için beş on dakikacık bir zamanın daha geçmesi gerekti. Korkusuz Jan'ın selamlaşmaları aldı götürdü on dakikacığı. Sanki bu adamların hiç biri, şu saatece birbirlerini hiç görmemişlerdi; bir arada bulunmamışlardı da burada, şimdi, ilkin karşılaşıyorlardı. «Ne ise? Ne ise?» deyip durdu yine zihninden Kral Sigismund, sabırsızlıktan çatlama noktasına geldiğini hissetti. Ters bir sesin acelesinde:

«Soylu prensler, dükler, kontlar!» Hani bir vesaire vesaire demediği noksan kaldı sesinin. Öylesine de de-

mek istiyordu ki, dilini ısırırcasına dişlerine bastırdığından diyemedi. «Gelmez denilen Türkler geldi. Korkudan kaçtı bildiğimiz Bayezid bir at sürümü yakınımıza yerleşmekte şu anda. Buyurun, böyle bir haber verdiğim için benim de kulaklarımı kesiniz.»

Yaptığı nükteden pek memnundu, kulaklarını az biraz uzatmıştı kesilmecesine; öylecene Hohenzollerin Prensi Friedrich'e çevirmişti yüzünü.

Prens Friedrich ya kızardı ya bozardı. Çam iğnesi biçimindeki bıyıklarına taktı tırnaklarını, çekiştirdi.

Fransız Burgonya Dukalığının veliahdı Korkusuz Jan, Kral Sigismund'un nüktesine aldırış etmez bir kalkışla yerinden fırlamıştı:

«Bildiğimiz bir haberi tekrarlamakla haşmetli Kral Sigismund bize söz hakkı bağışlamış oldu, teşekkür etmeliyim.» dedi zarifçe. Zarifçeliği ısırır gibiydi: «Bizim arzumuz da Bayezid'in kaçmamasıydı. Biz Fransızlar kaçan düşmanı sevmeyiz. Yıllardır Türklerin savaşçılığı, yenilmezliği vesairesi kulağımıza gelmiştir. Şaşmışızdır. Macar'ı, Buğdan'ı, Eflak'ı, Sırb'ı Türklerden neden korkar, neden boyun eğer, neden gözlerinde büyütür anlamamışızdır.»

Kral Sigismund: «Anlarsınız, siz de anlarsınız artık.» demek istiyordu ama Korkusuz Jan fırsat vermiyordu.

«Bayezid dedikleri Çapulcular Beği kaçtı diye duyunca nerdeyse, bu mu Türkler diye aklımız duracaktı.»

Kral Sigismund: «Ah ne tilkidir o çapulcular Beği dediğin Bayezid sen de öğreneceksin ya, ne ise...» dedi zihninden.

«Haşmetli kral Sigismund, Buda-Peşte'deki büyük toplantıda, Türkiye topraklarına girmeyelim buyurmuşlardı...»

Kral Sigismund dayanamadı, Korkusuz Jan'ın sözü-

nü kesti: «Aynı sözü tekrarlıyorum, faydası varsa artık. Türkiye topraklarına girmeyecektik, evet gitmeyecektik! Tıpkı...» Ah bir nükte; zarif, incesinden ama nükteyi bulamadı.

Korkusuz Jan da: «Girmeseydik Bayezid'i hiç göremezdik haşmetli kral Sigismund!» diye aldı küçümseme kokan bir sözle konuşmasına devam etti kaldığı yerden. Sanki kral Sigismund sözünü kesmemişti de Korkusuz Jan kesintisiz sürdürmüştü sözlerini: «Türkiye topraklarına girdiğimiz için palaspandıras kalktı geldi Bayezid. Gece olmasaydı teklifim, durduralım, hemen hücuma geçelim olacaktı. Ama geceyi beklemek zorundayız. Ne yazık ki Bayezid'i yirmi dört eylül günü yenemeyeceğiz, yenebilmek için bir gece daha beklemek zorundayız, ne feci bir şey bizim için tarihi geciktirmiş olmak. Bir gece için tarih, bir gün yitirdiğimizi yazacak, bizi kötüleyecek. Yarın yirmi beş eylül, Bayezid'in yenilgi günü olacak. Kudüs yolu bir gün gecikerek açılıyor, hepimize kutlu olsun derim.»

Korkusuz Jan'ın susmasını bekleyen Prens Friedrich ağır, tumturaklı, gerdan kıra kıra: «Bize kalırsa neden sabahı bekleyelim diye soracağız» diyerek ayağa kalktı. «Haşmetli kral, bizim teklifimiz hemen hücum edilmesinedir. Buyruğum altındaki iki bin Toton Şövalyesi bütün Avrupa'nın en korkusuz, en gözü pek savaşçı şövalyesidir, gece savaşlarının ustasıdırlar. Bayezid yerleşme derdindeyken vuralım deriz. Birleşik ordu sabahı beklemek niyetindeyse biz değiliz.»

Korkusuz Jan'a karşı bir nispetti belki de ama daha çok bir üstünlük gösterisiydi. Nitekim Jan, öfkelenmiş ayağa kalkarken Sigismund atik davrandı, nüktesi gelivermişti dudaklarının ucuna zaten:

«Ah kulaklarım kesik olsaydı da keşke azizim prens

Friedrich yanlış duyduğuma inanaydım. Toton Şövalyelerinize güvenimiz tam değil midir sanıyorsunuz? Tamdır ama birleşik ordu iki bin Toton Şövalyesi değildir. Yüz elli bini aşkın bir ordu, ha deyince bir saatte savaşa sürülmez. Gök yere durmuş olsa bizim Hristiyan ordularımızın mızraklarına takılıp kalır Niğbolu düzlüklerinde bilmem nüktemdeki gerçeğe dikkat buyruluyor mu? Bayezid'in kolay bir lokma olmadığını da düşünelim lütfederseniz. Ben onlarla çok karşılaştım, iyi bilirim. Bayezid yenmeyeceği yere gelmez. Derim ki, biz saldırmayalım ilkin; bekleyelim o bize saldırsın. Nereden, nasıl saldıracak görelim. Karşı saldırımızı ona göre düzenlemek bize daha çok yarar sağlar.»

Hohenzollerin Prensi Friedrich'in Toton Şövalyelerini göklere çıkaran lafına içerlemiş olan hemen cevabını vermesine engel olduğu için Sigismund'a da alınan Korkusuz Jan bir de ilk saldırının Bayezid'den gelmesi teklifini duyunca çileden çıktı. Uzun cümlelerin birini bırakıp birini aldı, yarım saati geçtiği halde hala bu savaşı düzenleyebilmek için Fransızların katlandığı fedakârlıkları anlatıyor, binden aşkın şövalyesinin nasıl bir seçmeden sonra ayırıldığını, yüz binlerce gönüllünün ne türlü eleklerden ne çeşit süzgeçlerden geçirildikten sonra en zengin donanımlarla ordu dizildiğini anlatıyordu. Şimdi bu ordu mu durup Bayezid'in üç paralık saldırısını bekleyecekti? «Hayır!» diyerek yumruğunu koltuğunun kolluğuna vuruyordu, «Hayır! Biz saldıracağız önce, başka türlüsü olamaz!»

Olurdu olmazdı derken büyük meclis bir ana baba gününe döndü; gürültüden patırtıdan kimin ne dediği kimin neyi teklif ettiği anlaşılmaz bir hal aldı. Nice sonra, Kral Sigismund'un, arada bir nükte olduğu sanılan nükteleriyle ortalık yatıştı biraz; savaşın, yarın sabaha

başlaması kesinlikle kararlaştırıldı.

İlk saldırıyı Fransızlar yapacaktı; Bayezid'in başında bulunduğu asıl birliklerin üstüne saldıracaktı, tutsaklayacaktı, bir saat içinde bitirecekti savaşı. «Kesin zafer bizimdir.» diyordu Korkusuz Jan.

O zaman Hohenzollerin Prensi Friedrich yeni bir teklif attı ortaya: «Mademki Bayezid çıkageldi, tilkice geldi, öyleyse elimizde bulunan Türk tutsakları hemen bu gece, meclis dağılırken, kral çadırının önünde keselim. Kelleleri Türk ordusunun önüne atalım.»

Kral Sigismund çok didindi ama engel olamadı. «Ahh soylu prensler, lütfen. Dükler, kontlar, her neyseniz diyecekti az kala, rica ederim bu Türkleri çıldırtmak için yeter sebeptir, heriflerin çıldırması güçlerini iki katına kendi ellerimizle çıkarmamız olur. Savaşacaksak adam gibi savaşalım, lütfen kendimize gelelim.» demesi Korkusuz Jan'ı daha çok isteklendirdi.

«Aman öyleyse haşmetli kralım şu işe bir an önce evet diyelim. Zira güçlü düşmanla savaşmak biz Fransızlar için ayrı bir şereftir, çıldırsın herifler, üç kere beş kere on kere çıldırsınlar; Türk tutsakların kellelerinin kesilmesine bizden de evet, evet, evet, evet!»

Kral Sigismund'dan başka herkes kendini kaybetmişti.

Büyük meclis bu kararla dağıldı. Başka zaman olsa başka bir meselede birbirine girecek olanlar, hemen bir araya gelmiş anlaşmışlardı. Çoktan adamlar gönderilmiş, Türk tutsakların, tutsakları kesecek baltacı cellatların getirilmesi buyurulmuştu. Kral çadırının önü açılıyordu. Prensler, dükler, kontlar sıralanıp yerlerini almışlardı.

Kral Sigismund nükteyi mükteyi unutmuş, doğrudan doğruya, bu sakat işten vazgeçilmesini istiyordu,

kimseye dinletemiyordu sözünü. En çok güvendiği subayı yanına çağırdı sonunda. «Eğ, kulağını bana eğ!» dedi. «Eğ dedik kesmeyeceğiz korkma. Beni dinle. Ben bu savaşın sonunu iyiye görmem, şimdiden iyiye görmem. Sen savaşa katılmayacaksın. Tuna'da, küçük adacığın karşısındaki kıvrımda, anladın mı tam orda, bir balıkçı teknesini hazır et, bekle; yeterince adam, yeterince yiyecek, ne gerekse artık bolcasından al yanına. Beni bekle.»

«Haşmetli kralım bu...»

«Kes sesini. Bu bir buyruktur. Haşmetli kralınsam haşmetli kralın olarak buyuruyorum. Biz yenmişsek tekneyi batırır adamları yok edersin. Biz yenilmişsek... Şunlara baksana yenilmemiz için ne gerekse yapıyorlar, birini geri komuyorlar. Ne dediğimi anladın mı?»

«Anladım haşmetli kralım.»

«Peki, git öyleyse, durma!»

En güvendiği subay gidince Kral Sigismund kerçine bir gülüşle, tıpkı bir Macar balıkçısı biçiminde «Haşmetli kralmış! Ne haşmet ne haşmet.» diye homurdanarak yere tükürdü; «Ne ise, biz şu budalalara dönelim. Henüz ne olacağı belli değil.»

Ama tutsakların ne olacağı belliydi.

Kral Sigismund, belkemiğinden aşağı inip yukarı çıkan balık kılçığında bir törpünün acısıyla baktı tutsaklara bir an.

O bir anı düşlemekten korktu.

Gözlerini sımsıkı yumdu.

Ecevit, tutsakların en başındaydı.

Üst baş pırtmış, boyun boğaz şişmiş, göğüs bağır yel üfürmesinde; gözleri çökmüş, kanlanmıştı. Omuz desen omuzluğu hak getire, düşmüş ki tutunacağından umudunu kesmiş bir düşme. İstemese de bırakmıştı kendini. Eğer Haçlı dedikleri bu adamları, işin doğrusunu söylemesine rağmen kendisine inanmamış olmasalar, buncacık bir dirlik belirtisi bile gösteremeyecekti. Adamlar inanmıyorlardı; söylediklerini bir aldatmaca sanıyorlardı. Kendini, Ecevit'i yani, te bir zamanlar Osmanlı'nın yeniçeri düzeninden kaçmış, te bir zaman Kel Aynak denen dervişin eşkıyasıyla dağ bayır gezerek Osmanlı'nın kuyusunu kazmağa çalışmış, Tanrı biliyor ya Emir Timur'a bile bir post kaparım Osmanlı'ya ordan düzenler kurarım ummasıyla gitmiş olan Ecevit lakaplı Samed'i bunlar, adlarına Haçlı dedikleri herifler Osmanlı'nın büyük, has casusu biliyorlar; Bayezid Beğ'in Niğbolu'ya Doğan Beğ'e gelişini gölgelemek, çekilecekse dikkati kendi üzerine çekmek için içlerine salındığına inanıyorlardı. Bunu doğrulasın diye vuruyorlar: «Evet sizin söylediğiniz doğrudur.» dedirtmesine döğüyorlar, aç koyuyorlardı; tuzlu peynir yalatıp susuz bırakıyorlardı.

Demek Yıldırım Bayezid Han'ı görmüştü Ecevit? Dü-

şündükçe hayıflanıyor, yaralarını berelerini unutuyordu, duymazlaşıyordu. Demek o ak at, o döklüm döklüm kabarık kuyruk, o uçuşa benzer vurup gidiş yanı başından... Yakalanmadan az önce görmüştü: «Bre Doğan!» bağıran sesini duymuştu. Bayezid Han idi o ve Timur'un hileli boş mektubunu verememişti. Ve eğer kendisini, Ecevit'i bulup ele geçiremeselerdi, gürültüyü başka yerde arayacaklar, atlının izini süreceklerdi ha? Bunu düşündüğünde nedense seviniyor, bir işe yaramış olmanın belirsiz keyfini sürdürüyordu; ardından da bir hayıflanma ki dağlar dayanmaz. Gelgelelim söylemiyordu, dili varmıyordu. Söylerse başını uçuruverirlerdi yüzde yüz; söylemezse söyletmek için beklerler o vakte değin Yıldırım Bayezid Han da bunların hesabını bitirirdi. Yıldırım Bayezid Han'a tutsaklıktan kurtulmuş olarak gitmek... Haçlılar elinde işkenceye çekilmiş olarak gitmek? Eh, it olalı bir av kapmıştı Timur'un yanındayken, kaptığını sanmıştı; dolu bildiği umutlar getire getire işkencelere getirmişti sonunda. Ama bu sefer... Bu sefer yeni bir umut kapısı açılıyordu önünde. Hele bir sabah çadırına derviş kılıklı bir Türk tutsağını getirdikleri zaman umudu iki katına çıkmıştı. Tanıksa, tanığı da vardı artık. Ne hikmetse o sabah yiyecek doğru dürüst etmek, içecek su da bırakmışlardı, «Niyetleri bizim konuşmamızı dinlemek, kulaklarını çadıra dayamışlardır ki şimdi!»

Kulaklarını çadıra dayayanlar için değil, yanındakinin tanıklığı tanıklık olsun adam akıllısına diye konuşmuş, dışardakilerin kuşkusunu artıracak, içerdekinin tanıklığını pekiştirecek laflar etmişti. Ve akşam olmuştu; ekmeksiz, susuz yine «Dışardakileri kandıramadık, içerdekine derdimizi anlatabildik mi acep?» demesine derviş kılıklı tutsağın yüzüne uzun uzun bakmıştı. İçeri

çökük, kanlanmış gözlerinin bir: «Ne olur anla beni, baba anla yüreğimi.» demesi noksan kalmıştı. Ama derviş kılıklı tutsağın yüzü sabahtan ne ise, Ecevit'in anlattıklarını dinlerken ne ise, Ecevit sustuğunda da, uzun uzun baktığında da o idi, yine o.

Derken afralı tafralı gelmişler, kötülenmesi apaçık itiş kakışlarla apar topar çadırdan çıkarmışlar, apar topar getirildikleri belli bir, beş, on, yirmi, yürüdükçe otuz olan elli olan tutsaklar dizisini birbirine eklemişler; hepsini birden en görkemli çadırın önüne apar topar açıldığı ilk bakışta görülen bir açıklığa sıralamışlardı. Ordan gelenler olmuş, burdan gelenler olmuş, öte yandan gelenler, tutsaklar ikili sıralanmış; yüz elli, üç yüz, beş yüz, belki daha fazla, belki daha az. Çoğu yaşlı, beli bükük, ak sakallı köylünün rençper takımından, bu yan yerlileri olmalı, bir kaçı sabahki çadır yoldaşı derviş kılıklı tutsağı andırır bir kalabalıktı. En önlerinde de Ecevit.

Ya öyle denk düşmüş, ya bir bilen öyle denk düşürmüştü. İsli ışıldakların yüzlercesi birden yanıyordu. Eskiden yananların arasına yeni yananlar eklenip artırılmıştı. Yalaz yalaz, islerin büklümünde süyem süyem kurum uçuşur, kokusu burun tıkar bir ışıldaklar parlamasıdır ki göz, gündüz güneşi olsa ancak böyle kamaşırdı. En azı Ecevit gibi üç gündür çadır dışı bir ışık görmemiş olduğundan, ışıldak yalazına bakamıyordu tutsaklar.

Ne var ki Ecevit ışıldak yalazlarının oynayan görgemsiliğinde keskin balta pırıltıları gördü. Ne zamandır karanlık gönlüne çekilmiş uyuyan tavşanlardan, karacalardan dirilme içgüdüsü korkulu düşlerde göz açıp uyanıverdi. Tavşanların, karacaların korku kokusu almış burunlarında nemlenen genzi kokular aradı dört bir yanda. Kötü bir kuşkuyla aradı. Baltalarının saplarını sıkı sıkıya tutmuş, karalar giyinik beş on adam görme-

siyle birlikte de içeri çökük kanlanmış gözleri sonunaca açıldı, sonunaca fırladı çöküklüğünden; dizleri çarpa çarpa titredi.

O esnada görkemli çadırın görkemli kapılığı katlanıp açıldı, sırmalı uşakların sırmalı hareketleri kaynaştı. Beğleri andıran, hepsi de acımasız hepsi de şarap kırmızısı yüzlerde tarifsiz sırmalara, nişanlara, par par madalyalara boğulmuş birtakım adamlar göründü, Şakası yok, ölümdü bunların hepsi, Ölüm, sırmalı, nişanlı, madalyalı; ölüm, baltalı, karalı giyinmiş; ölüm ışıldak yalazlarında bir kalabalık, ölüm hem de yalnız, tek ölüm olmayarak görünmüştü.

Önce inanamadı Ecevit; sonra inanmak istemedi, daha sonra da: «Hayır! Düştür bu!» diye bağırmak geldi içinden. İnanamasa da inanmak istemese de düş değildi, gerçekti. Görkemli çadırdan çıkan sırmaların en önde olanı elini uzatmış; eli baltalıların biri bir adım öne fırlamış, bu yandan uşak mı çeri mi ne karın ağrısıysa bir zebellah Ecevit'e doğru gelmişti. Ecevit'i kolundan tutmuştu, çekmişti; bir adım öne fırlayan eli baltalıya doğru götürmüştü. Kara, kocaman, yeni biçildiği biçilme yerinin ağaç aklığından belli kapkara bir ağaç kütüğünü görmüş Ecevit, ne işe yaradığını da hiç bir his duymadan o anda anlamıştı. Tıpkı eli baltalı adamlar kadardı sayıları, sıra sıra. İlk görüşte binek taşı yerine kullanıldığı sanılan kütüklerdi. Ecevit'in bir gözü baltalı adamda bir gözü kapkara ağaç kütüğünde kalmıştı. Gidişi, çekilişi öyleceneydi. Kendisini ilgilendirmeyen, kendisinin dışında bir görünüşü seyredere benziyordu.

Sanki bütün sinirleri yerlerinden koparılmış, yerlerine saman çöpleri yerleştirilmişti. Ne görüyorsa samansı görüyor, ne görüyorsa samansı duyuyor, ne hissediyorsa samansı hissediyordu. Bir kaç adım sonra ta

Somuncu Baba'ya, Kara Mustafa'ya, Doğan'a, Bedreddin'e kayan bir uzun düş başladı samansı gözlerinde. Kaçışı Doğan'ın elinden; Bedreddin'in kaçışına göz yumuşu; Kel Aynak'ın ayısı, defi, Kel Aynak'ın kendisi! Ecevit'in kendisinin Kel Aynaklanışı bir zaman, sonra?

Almıla! Bir Almıla düşünü samansı görmedi; yüreğine canlı bir ateş düştü, damarlarını canlı bir ateşle yaktı. Almıla varılamayacak bir yerdeydi; alınlığının çalındığını biliyordu, çalanı biliyordu, Ecevit'i bağışlamıyordu bir türlü, hiç bağışlamıyordu. Sonra yine samansılaştı ne varsa görünen. Samansı düşlerde bütün Almıla'dan sonrası görünüp görünüp kayboldu. Ve Timur'un hileli mektubu... İt olalı bir av kapmanın besleyip büyüttüğü hayaller, hayaller, hayaller? «Hayallere bak sen hayallere, hey bre aman hayallere!»

Bir deli neşesinde hayallerine gülmeğe başlamıştı. Kapkara kütüğe, eli baltalı karalar giyinmiş adama bir iki adım vardı. «Hayallere bak sen hayallere bre aman hayallere!» demiş deli deli gülmüştü. Gülmesi bir anda, samansı bir rahatlamada yayılıverdi iliğinece. Git gide arttı. Kahkaha oldu. Kendisini çekip götüren adamdan kopmuş, eli göbeğinde iki kat olmuş, doyulmaz bir boğmacalıkta gülüyor, çılgın bir kahkahanın baş dönmesinde esrik, başını kütüğün üstüne üstüne uzatıyordu.

Gördükleri, görkemli çadırdan çıkıp seyre gelenlere tuhaf, anlaşılmaz geldi. Dudak büküp bir birlerine bakıyorlardı, dönüp Ecevit'e bakıyorlardı, yine dönüp birbirlerine bakıyorlardı. Ecevit, başını, boynundan kütüğe koymuştu. Hala gülüyordu. Hala doyulmaz lezzetlerin esrikliğindeydi, can kaygusunda görünmüyordu.

Bir görünmez yel mi esti de Ecevit'in gülüşünü ötekilere bulaştırdı yoksa ötekiler de mi Ecevit'in eşiğindeydi seyredenler bunu ne anlayabildi ne bilebildi.

Yalnız, tıpkı kütüğe başını koynundan keyifli gülmelerde bırakan tutsak gibi öteki tutsaklar da, aynısından gülümsemeyle başlayıp kahkahaya vara vara güler oldular. Yanlarına yaklaşıp dokunmağa, çekip kütüğe götürmeğe gerek kalmamıştı. Gülen yürüyor, gülen yürüyordu. Gülen gülüşünde, tıpkı Ecevit gibi başını boynundan kütüğe koyuyordu.

Baltalar, tıpkı Ecevit'in boynuna indiği gibi, güler-lerken iniyordu.

Az sonra ortalık taze, sıcak kan kokmağa başladı; taze, sıcak kan gölü oldu.

Cesetler üst üste yığılıyor, başlar kan gölüne düşüyordu fışkırarak.

Henüz başları kesilmemiş olanlar gülüyor, gülüyorlardı, kütüğe, gülüşleri artmış eksilmemiş gidiyorlardı.

Ecevit'in gövdesiz başı kan göleğinin bu başındaydı.

Ağzı açık, sanırsın hala gülüyordu.

Ama gözleri biraz şaşmıştı.

Onca tutsağın kesik başını, kelle sayısınca atlı taşıyıp attığı zaman sabah namazında imam sağa «Esselamüaleyküm» diyordu. Ordu, sabah namazı sessizliğinde, kapı ileri karakollarının o yandan gelen gürültüye irkildi, imam çarçabuk sol selamı verdi. Herkes hazır giyinikti. At binmek kaşla göz arasındaydı zaten. Fakat gürültüler geldiği gibi gitti. Sabah duasının keyfi bozulmadı.

Eski sessizlik, imam, bu sessizlikte zafer için dua etti. Dua sonu iki çift söz söylemeğe niyetlenirken kapı ilerisi karakollarının ordan esen yelde ağır, bulantılı, kanlı kokular geldi. Havayı koklayanların mırmırı telaşlı bir hışırtı halini aldığında ileri karakollardan kopup geldiği anlaşılan Tatar atlısı, boynundan vurulmuş kellelerin üçünü beşini torbasında getirdi. Doğru Ali Paşa'ya ilettiler. İmam niyetlendiği iki çift söz yerine, yel esmesinden hızlıca yayılan boynu vurulmuş tutsaklar haberine el açtı, Fatiha çekti.

Sağ kanattan sol kanada, sol kanattan hilal ortası merkeze bir derin susuş sardı. Korkuluydu. Ali Paşa bundan sonra haberi Yıldırım Bayezid Han'a iletti kendisi.

Yıldırım Bayezid Han'ın giyinip kuşanmış hazır olduğunu umuyordu da ne halde olacağını pek hesaplayamıyordu. Bildiği, savaş öncesinde Yıldırım Bayezid

Han'ın, her zaman soylu atların gerginliğini taşıdığıydı; bir kamçı şaklamasına hazır, bir «Gülüm kop!» sesini bekler. Ondan sonra her soylu at misali Yıldırım Bayezid'i tutabilene aşk ola! Her soylu at gibi yöğrük, her soylu at gibi uçar iken gedikleri hesaplar, her soylu at gibi yolunu bilip de seçer. Yıldırım Bayezid Han; babası, durağı Cennet olasıca Murad Beğ gibi değildi. Murad Beğ, böyle anlarda, bir karınca yuvasının açlık açısı korkusunda, kıvıl kıvıl görünmezliğine kaynardı.

Yıldırım Bayezid Han'ın, Ali Paşa'nın gelmek dileğini aldığında, ipek halı serili sedirde savaş kılığıyla yatıp uzandığı belliydi. Değişik bakan gözleri, sırt üstü uzanmasında dalmış düşünmenin bulutundan sıyrılmamıştı daha. Başı açıktı, tolgası sedirin yanındaki çekmecenin üstündeydi. İnce kaftanı arka eteklerine doğru buruşuğunu atmamıştı.

Ali Paşa bağışlanmasını diledi.

Bayezid Beğ: «Gelmen eyi oldu Paşa.» dedi. «Gelmeseydin, çağırtsam mı der, düşünürdüm. Göstermelik savaş yapacak olan oyalama birliğimiz savaşa hazırmış gibi görünmemeli. Dağınık, yerleşememiş, hatta uyuşuk, niyetsiz görünmeli. Bu durum, Frenkleri daha çok kandırır. Frenkler vuracak evet, bize ilkin Frenkler vuracak adım gibi bilmekteyim. Sigismund bizi tanır çünkü, Frenkler tanımaz. Bir millet hem kendini pek beğenir hem de karşısındakinin kim olduğunu bilmezse o milletten her budalalık beklenir. Eminim, eğer dün gece toplandılarsa Sigismund, bekleyelim ilkin Bayezid başlatsın savaşı demiştir. Frenkler Sigismund'a karşı çıkmışlardır. Ne dersin?»

Murad Beğ bu değildi işte; oğlu Bayezid düşünüyor, kendi düşünüyor, yine düşünüyordu. Düşünürken hem kendisiydi hem karşısındaki oluyordu. Tanrı'ya pek yer

bırakmıyordu. Babası ise meşverette konuşarak düşündürüyor, sonra meşverette düşünüyor; sonra Tanrı'da düşünüyordu. Ondan sonra düşünmüyordu bir daha. Hâlbuki oğlu Bayezid ondan sonra da düşünüyordu yıldırım gibi, düşünmenin peşini bırakmıyordu. İlk düşündüğü de doğru oluyordu, onun genişlemişi olan son düşündüğü de. Dallar, dallar, dallardı düşünceleri, birçok dallardı, hepsi de meyve yüklüydü. Savaşta yahut savaşımsı hallerde hangi dala el vurup silkmek gerekiyorsa hazırındaydı; çekiyordu dalı, silkiyordu. Savaşın, savaşımsı hallerin meyveleri de Bayezid Beğ'in kucağına düşüyordu.

«Hangisini seçersin?» diye sorsalardı Ali Paşa'ya; «Murad Beğ'i mi oğlunu mu?» deselerdi, duralardı. Murad Beğ'e bir gönül bağıyla bağlıydı ki cihan mülkü kaç para eder yanında? Gelgelelim Bayezid'e yüreğiyle bağlıydı, kopmasının mümkünü olamazdı. O zaman rahmetli babası Cendereli Halil Paşa'nın sözü kulağını çeker çınlatırdı:

«Sen devleti seçeceksin seçmek gerekirse; Devlet Osmanoğlu'dur. Biri yahut ötekidir, ayrıcalık güdemezsin, seçme yapamazsın. Devlet! Devlet oğul, Devlet!»

«Ne daldın Ali Paşa?»

«Bağışla padişahım, uyumamışsınız yine. Onu düşündüm.»

«Yarın uyuruz. Yarın da zafer şevkinden uyuyamazsak devresi gece uyuruz. Gecelerin sonu gelmez ya bu dünyada bre paşa?» Hiç de uykusuza benzemiyor, kesin, güvenli, inanmış konuşuyordu. «Sen benim düşünceme ne dersin?» diye ilk sözüne döndü.

«Doğrudur padişahım, her zamanki gibi noksansızdır. Frenklerin saldırısını bekleyeceğiz ki gün ışımadan saldırmazlar sınırım. Vaktimiz var, buyruğunuz he-

men yerine getirilir. İzin verirseniz bizim de bir haberimiz olacaktır. Fakat kötü mü ettik bilemem, size iletmeden önce ordunun duymasını sağladık.»

Yıldırım Bayezid Han tolgasına el attı, aldı, başına koydu, geri çıkardı. Eski yerine bıraktı tolgayı.

«Nedir haberin?»

Ali Paşa kesik kellelerin getirilip kapı ilerisi karakollarının yakınına atılışını anlattı:

«Bu gece kesmişler, yeni; bir kaçını gördüm.»

Sapsarıya kesmişti Yıldırım Bayezid'in yüzü ansızın; gözleri birden kısılmış, dişlerini sıkmıştı, şakaklarından belliydi, göz uçları üç beş çatalda kırışmıştı, Ali Paşa, göz ucuyla görebildiği bu yüzden haberden çok, yapılan davranışa içerlediğini anladı. Yıldırım Bayezid Han, belden aşağısına sarkan uzun kollarını, yumruklarını sıkarak germişti, germekteydi, «Kan içici bunlar!» Dişleri, sesinde gıcır gıcırdı «Yoksul kanı içici bre ne biçim erkeklerdir ne biçim savaş erleridir yuh olsun yedi cedlerine.» Bir an burnundan soludu: «Sigismund da ne biçim kraldır Ali Paşam sen anlayabildin mi?» diye sordu ama cevabını da kendisi verdi: «Bir tek sözünü geçiremez anlaşılan. Böyle ordu mu olur? Böyle bir orduyla savaşmak bizim için erlik mi olur? Bre Ali, Tanrı bize ne zaman erkekçe bir orduyla karşılaşmak nasip edecek dersin? Hani hiç istemiyorum, aklıma dahi getirmiyorum ama Emir Timur'la savaşmağı bu yüzden isterim diyorum istesem. Karşımdaki ordunun kimin buyruğunda olduğunu bilirdim hiç değilse, erkek ordu olduğunu bilirdim. Savaş erleriyle savaştığım için yenilsem de utanmam; yenilmem ya, yenilsem dedim söz gelimi.»

Ali Paşa Bayezid Beğ'in sözlerinin gelip geçici mi yoksa yerleşmiş bir gerçeklik mi olduğunu anlamak için dayanamadığından, gözlerini kaldırıp baktı, çekinme-

den: «Emir Timur'da yanıldın sanırım padişahım.» dedi; «Emir Timur'un açık döğüşü sevmediğini söyleyen birini tanıdım Bursa'da, genç...». Hemen lafı çevirdi çünkü sözünü, Emir Sultan lafı etmeden tamamlayamayacaktı ki onu da hiç değilse bu sabah ağzına almamalıydı: «Emir Timur zalim, kan dökmekten hoşlanan, hileli savaşları seven biri bilinir.» diyerek aceleye getirdi sözünün sonunu. Belki ne diyeceğini anladığından, belki de Emir Timur hakkındaki sözleriyle fazla ileriye gittiğinden Bayezid Beğ'in öfkesi yüzüne vurmuştu. Boğukça: «Emir Timur için kötü konuşma.» dedi. «Bin kere bin Haçlıya değer Timur Beğ. Ben kendime denk ararken Emir'in adını andım yoksa soyu soya kırdırmaktan Tanrı korusun bizi. Tanrı korusun!»

Susuşu, duruşu, değişik bakan gözlerinin arayışı Ali Paşa'ya, söyleyecekleri bitti ise çıkması gerektiğini anlatıyordu. «İzin verirseniz buyruğunuzun yerine getirilmesi için çıkayım padişahım.» dedi; «Tanrı bugünün zaferini bize nasip edecektir. Bayezid Beğim, siz de biliyorsunuz, şimdiden kutlu ola.»

Arada bir Bayezid Beğ derdi; babası gibi Bayezid'in de «Beğ» denilmek zaman zaman hoşuna giderdi. Ali Paşa da bu zamanları bulmanın ustasıydı.

Çifte yaklaşma, Beğli muştulu yaklaşma, Yıldırım Bayezid Han'ın gerginliğini aldı. Kendine has gülümseyişiyle: «Haberi bizden önce orduya yayışın eyi oldu.» dedi. «Ordumuzu bir kere daha biledin. Biri, benim Doğan Beğ'e gidişimi destan yaptırmandı. Beğendik. Bunca işlerin ustası olduğunu öteden beri bilirdik. Tanrı'nın bize bağışlayacağı zafer cümlemize kutlu ola.»

Otağdan çıkarken de Padişahın buyruğunu iletirken de her şeyi unutmuş, Yıldırım Bayezid Han'ın Emir Timur hakkındaki sözlerini düşünmüştü. Bayezid Beğ

Emir Timur'u ilk defa ağzına alıyor ondan ilk defa dengim diye söz ediyordu. Belliydi ki ölçmüş biçmişti Timur'u. Ta ötelerdeki davranışını kollamış, geleni gideni dinleye dinleye Timur hakkındaki hükmünü vermişti. Yoksa bu gece, uyumadan, bugünkü Niğbolu Savaşı aslında Timur'la nerede, ne zaman, nasıl karşılaşacağını; nerede, ne zaman, nasıl savaşacağını mı düşünmüştü? Yoksa böyle bir kaçınılmazlığı mı hesaplamıştı? «Aklımın ucundan geçirmiyorum.» diyordu öylese Timur'dan bekliyordu saldırıyı. «Soyu soya kırdırmağı Tanrı bize yazmasın.» deyişi içtendi, öyleyse Timur'dan bekliyordu bunu yoksa neden şimdi, böyle bir savaş sabahı onca uzaktayken ansın Timur'u? Yoksa? Ah yoksa bu Niğbolu Savaşını bir Timur Savaşının denemesi gibi mi düşünmüştü bütün gece?

Korktu. Gerçekten yandı yüreği az buz değil bunala bunala yandı hemi de. Timur'un kanlılığı, Timur'un kaçak savaşı, zalim acımasızlığı kopkoyu bir bulut oldu, yüreğine yapıştı. Savaş başladığında Ali Paşa'nın gözleri duman duman titremekteydi.

Savaşı Frenkler başlatmıştı. Yıldırım Bayezid Han'ın düşündüğü çıkmıştı.

Savaşı Frenkler, bilmedikleri hilalin tam ortasına, padişahın bulunduğu yere doğru saldırarak başlatmışlardı. Yıldırım Bayezid'in düşündüğü çıkmıştı yine, her zaman olduğu gibi. Ya Emir Timur için ne düşündüyse o düşündükleri de böyle gerçekleşirse?

Korkuyla ürpertiyle, dumanlanması artan gözleriyle Frenklerin başlattığı yerde savaş alanını tarıyordu. Frenklerin saldırdığı yerde göstermelik birlikler oyalama savaşı yapıyor, çözülüyor, kaçıyor, geri çekiliyor, yeniden vurup yeniden geri çekiliyorlardı ama Frenkler de parmak ısırtacak bir ustalıkta döğüşüyorlardı. Göster-

melik birliklerin geri çekilmesi aslında gerçek bir yılgınlıktı.

Yıldırım Bayezid Han'ın da gözünden kaçmamıştı.

Bir süre Frenklerin saldırışındaki hırsı seyretti; bir süre, göstermelik birliklerin hesapladığı biçimde değil de Frenklerin hırslı saldırıları karşısında yılgınlığı da onuruna yediremeyen çerilerinin bunalışına baktı, öfkelenip kızacağı yerde hoşlandı gördüklerinden. Haberi olmadan tuzağa çekilmiş bir düşmana vurmak ağırına gidecekti demek ki; gizliden gizliye, istemediği bir hareket olacağını hissetmişti. Şimdi Frenkler, Türkleri gerçekten bozuyor görünmekteydiler, bunun tadıyla vuruşuyorlardı, bunun tadıyla saldırışlarını artırıyorlardı.

Göstermelik savaş birliklerinin bir saat daha dayanması gerekirken bu gücü kendinde bulamadı. Tez yıpranmışlardı. Yıpranma bozgun şeklini almadan geri çekilme buyruğunu gönderdi. Aynı anda da sağ kanadın orta birliklerini savaşa sokması için oğlu Süleyman Çelebi'ye haber yolladı. Sol kanat orta birlikleri de savaşa girecek, her iki güç, sezdirmeden Haçlı gerilerine sağdan soldan sarkacaklardı. Han buyruğu bekletilmeden yerine getirildi. Ne var ki Frenklerin hırsı da giderek artmış, geri çekilen göstermelik savaş birliklerini dağıtıp varmışlardı. Süleyman Çelebi'nin sağ kanat orta birlikleri Hohenzollerin Prensi Friedrich'in iki bin Toton şövalyesinin yönettiği Haçlılarla güçlenmiş yarı Frenk birliklerine kavuştuğu anda daha, mıhlanıp kalmıştı; önde vuruşanların tamamı o anda ölmüş, ondan sonrakiler bocalamıştı.

Yıldırım Bayezid: «Dengiz.» diye düşündü; «Göğüs göğüseyiz. Güçlü bir bileği bükeceğiz çok şükür.»

Sabahki heyecansız ilgisi gitmişti. Yeniyetmelik çağlarının coşkunluğu kanını kızıştırıyordu. Hemen her sa-

vaşına ya başlarken ya başladığında bir uzak hırıltılı ses, kayalarda yankılanışıyla dolduruverdi kulaklarını; bir göz süzümünde sislenen bakışları taş, karanlık, yassı bir gümelemeye doğruldu, top döken demirci Boran Usta'nın delirmişliğinde yüklendiği topunu yerlere çalışını gördü. İlkin çok iyi biliyordu, Kosova Savaşı'nın arefesinde hatırlamıştı, Kosova Savaşı'nın içinde bu sesi bastırmak için kanattan kanada akmıştı. Ve sonra? Kosova Savaşı'nın sonunda, karındaşı Yakub Beğ'in boğulması üzerine, o gün bugün ne Demirci Boran Usta'dan kurtulmuştu ne de karındaşı Yakub Beğ'in boğulmuş boynundan...

İne Beğ'in yerinde duramaz sesi güm güm döğünüp savaşa döndürdü: «Bayezid Beğim kanatlar yeterince sarktılar. Zamanı mıdır?»

«Hayır! Daha gerilere, vakit var.»

Eskilerde kalmış korkulara gidişten savaşa dönüş hiç de zor olmamıştı, aksine kanını daha da kızıştırmıştı. Etiyle kanıyla kemiğiyle savaşın içindeydi; etiyle kanıyla kemiğiyle görüyor, düşünüyordu. Frenklerin hızı kesilmemiş saldırışları boşa gidiyor; Toton Şövalyelerinin seçebildiği savaş biçimlerini beğeniyordu. Böyle bir vuruşmaya her zaman imrenmişti; özlemiydi. Eti, kanı, kemiği «Vur.» diyordu; «Dengin gibi görünen Frenklere vur! Senin iki mislin bir orduyu çökert burda, bitir!» diyordu. Aklı, gözlerini çekip almış etinden kemiğinden, tepeden görebildiği savaş alanını fırdolayı dönüyor «Dur, bekle, daha sırası var.» buyuruyordu. Aklın buyruğunu yerinde buluyordu Yıldırım Bayezid.

«İne Beğ!»

«Buyur padişahım?»

«İne Beğ Tuna! Tuna tutuldu mu? Gemilere kaçmasın Haçlı bozulunca, sakın!»

«Sarıca Paşamız tamamdır padişahım!»

Buyruk yerine iletiliyordu geciktirilmeden.

«İne Beğ!»

«Buyur Padişahım?»

«Sol kanattan oğlum Musa'ya tez haber iletile. Doğan'ın buyruğuna beş bölük yetiştirsin. Uçlar Haçlı gerisinden birleşemezse gediği Doğan doldurup vuracak, kaleden durmasın çıksın, bu buyruk da onadır, durulmaya!»

Buyruk beklenmeden varacağı yere varıyordu.

«İne Beğ!»

«Buyur padişahım?»

«Ben savaşa girdiğimde göstermelik birliğimiz tümüyle dinlenmeğe çekile, ayak bağı istemem bilesin!»

Uçuyordu sanki buyruk, izi görünmüyordu.

«İne Beğ!»

«Buyur padişahım?»

«Koca Evrenuz Beğ'e kendin kop! Yarım saate kalmaz saldırırız. Bilsin. Ya Devlet burada batar ya Haçlıdan bir teki sağ kalmaz. Ona göre!»

İne Beğ'e buyurduğu gibi de topuz elde saldırışı yarım saate kalmadı. İne Beğ, Koca Evrenuz'dan döndüğünde Frenklerle Yıldırım Bayezid Han'ın başında bulunduğu yeniçeriler kilitlenmişti. Göz gözü görmez bir savaş doruğun ucunu tutmuştu. Bunalan Frenkler olmuştu. Saldırışlarının bozduğu ordunun iştahlandırdığı Frenkler ilkin değişikliğin pek farkına varamamışlar ama Toton Şövalyelerinin bir adım olsun ilerlemediğini, Macarların geri çekilmeğe başladığını, Ulahların çözüldüğünü görmüşlerdi.

Yıldırım Bayezid'i ilk fark eden Korkusuz Jan oldu. Zırhı parçalanmış, tolgası düşmüş, atı ter köpüğünde donunu değiştirmişti; Jan'ın eli yüzü, bütün göğsü boy-

dan boya kan içindeydi. «Hedef! Orda!» diye haykırdı. Kendinden geçmiş, canını unutmuş bir çağırış durmadan o yanda dalgalanıyor, koca denizlerin dibinden geliyor da dalga yüksekliğine çıkıp tekrar koca denizlerin dibine iniyormuşçasına dönen bir korkunç uğultu bu yana yıkılıyordu.

Macarlar, önceki savaşlardan tanıyıp bildikleri: «Allah Allah! Vur ha vur!» naralarını duyar duymaz yüz geri etmişler, etmeyenler ise Korkusuz Jan'ın kılıcıyla gösterdiği yöne at sürüşüne aptallaşmalardı; Frenk atlarıyla Türklerin arasında boğulmanın korkusunu duymuşlardı. Korkusuz Jan ile birlikte tamamının yarısından fazla Frenk şövalyesi, çoğu bunalık Macarların atsızlarını çiğneyerek Yıldırım Bayezid'in üstüne yıkıldılar. Bir ana baba gününde karıştı o taraf. Korkunç bir çatırtı duyuldu, duyulur gibi oldu. Aynı anda da yüz geri edip kaçmağa yeltenen Macar birlikleri Türk uçlarının çemberiyle karşılaşıverdiler. «Sarıldık! Ardımızda da Türkler, heyyy ardımızda da, bu yanda da Türkler!» sesleri savaşın gürültüsünde kaynayıp gitti.

Frenkler, asıl hedefe yüklenmenin, en sonunda savaşı Türkler için kesin yenilgiye çevirmenin baş döndürücülüğündeydiler, ne başka bir şey görüyorlar ne başka bir şey duyuyorlardı. Vuruyorlardı ve dahi vuruyorlardı. Savaş burda biteceğe benziyordu.

Savaş burda biteceğe benziyordu ve Yıldırım Bayezid Han da ne başka bir şey görüyor ne başka bir şey düşünüyordu. Hesapların saati bitmişti; hesabın hareketinin saatiydi. Hesap doğruysa ne yapılırsa yapılsın, hareketler muhakkak hesabın sonundaki yazıya yönelecekti. Hesabın sonundaki yazı da Haçlının burda, Niğbolu önünde, bir teki sağ kalmamasıya yok edilişini yazıyordu. Öyleyse?

«Vurun bre Murad Beğ'in yoldaşları! Koman bre benim aslanlarım! Vurun Allah için hayda bre dağıtın!»

Murad Beğ'in yoldaşları vuruyorlardı; kendisinin aslanları komuyorlardı; Allah için dağıtıyorlardı ne denir ötesine? Ne fayda ki sürçtü atı Bayezid Beğ'in; ters bir ok körlemesine geldi; o sırada, hem de talihe bak sen kör talihe, sürçmüş atın şah damarına saplandı. Bir acı kişnemede döndü savaş alanı; at, can havlinde yıkılırken nerden fırladıysa bir Frenk mızrağı, tolgasını çökertti başına. Tolganın çöken tepeliği, alınlığı yardı, Bayezid Beğ'in kaşına oturdu. Atıyla birlikte yıkıldı; bir an, o bir an bir yıl boyundan uzundu herhalde sinekler uçuştu gözlerinde kara kara, bilmezliğinde; savaş sustu kulaklarında, sustu ve hemen eski şiddetini artırmış, uğuldadı.

«Padişahım! Padişahım!»

Ses, İne Beğ'in sesi gibi gelmişti. Gözlerini açıp fırlamak istedi. Üzerine kanat germiş gibi eğilen, gelebilecek topuzlara, kılıçlara, mızraklara set olmuş bir yeniçeri, yeniçeri miydi derviş miydi pek belli olmayan Horasanımsı bir yüzdü:

«Padişahım!»

«Bre at! Bre topuz bana, kılıcım! İne Beğ bu yeniçeri oğlumu senden isterim. Sağ isterim bilesin!»

İne Beğ at sürüp at yetiştirmişti o zamanaca. O zamanaca zaten Yıldırım Bayezid Han'ın çevresi üç kat yeniçeriyle, yanında değme sur duvarının benim diyemeyeceği bir şekilde sarılmıştı ki sinek uçamazdı üstünden, nerde kalmış Frenkler uçabile o hantal zırhlarıyla. Ve dahi o zamanaca, Türk Padişahının düştüğünü görüp savaşın sonuna inanan Frenk'in gırtlak gırtlağa kopan: «Hurraaa!»sı kopuşunda yarım kalmış, Bayezid Hanına koşan yeniçeri yıkılmaz dağ olup abanmıştı.

Frenk sancağını elden düşürmeyen amiral yüz geri etmemek için zor durur hale gelmişti. Korkusuz Jan'ın çevresinde, en gözü pek şövalyelerin koruyuculuğunda canını dişine takmak gereğini de o zaman duymuştu. Sancağı düşürmeyecekti.

Tek başına kaldığı zaman aklı almadı bunu. Birdenbire yorulmuş, halsizleşmiş; birdenbire savaş için artık ihtiyarlamış bir insan olduğunu hissetmişti. Hissettiği sırada, ya bir ok ya bir kılıç sol omzunu sancıdı. Sarsıldı. O sarsılışta sancak yere düştü. Şuursuzca atladı atından sancağa doğru; kapmasıyla birlikte sancağı olanca gücüyle kaldırdı.

Korkusuz Jan, savaşın ölüm kalımına vermişti kendini, sancağının düşüp kalktığından habersizdi. Sağ kaldıkça inatlaşmış olan ötekiler de. Kral Sigismund'un yüğrük, ağırlıksız bir atta tozup geldiğini gördü; zırhsızdı, az bilen kolayına tanıyamazdı. Korkusuz Jan'ın yanında bir soluk alımı durabildi atı ancak:

«Kaçalım! Savaşı kaybettik. Gemilere! Her yan Türklerle doldu. Ölmemek için tek yol gemilerdir! Savaş bitti, yeniğiz Jan yeniğiz, durma, çabuk, kaçın! Benim ardımdan gemilere diyorum benim ardımdan!»

Frenk sancağını tutan amiral bunları duydu ürpererek. Korkusuz Jan'ın, «Durmayın!» der demez atını süren Sigismund'un ardından, Paris apaşlarının en berbadının ağzıyla küfrettiğini: «Ne biçim adamsın be hey orospu çocuğu! Kaçmak mı var ölmek mi?» diye haykırdığını işitti. Eski cesaretini bulur gibi oldu. Korkusuz Jan bıraktığı hızla savaşına dönmüş, Sigismund'u unutmuştu bile. Ama Sigismund'u görüp tanıyan, bilip duyan, sesinin yıkılmışlığı halinin dökülmüşlüğünden durumu anlayanlar soğlayıvermişlerdi. Korkusuz Jan ile arkadaşlarının bundan da haberi yoktu.

Sancaktar sağdan yediği; soldan, sırtından, bir süre sonra göz bile açamadığı yanından yöresinden gelen sancımalarla düşüp kalkıyor, sancağı dik tutmağa direniyordu. İkinci, üçüncü, beşinci, en son sekizinci defa sancılardan soluksuz kalmış, düşmüştü sancakla birlikte. Artık Jan'ı da öteki soylu yoldaşlarını da göremiyordu. Gözleri kanlı bir tozda kumlanmıştı. At toynaklarını, at karınlarını, sağrıları, üzengileri, bir de kirli kan tozunda kaynayan parça parça bir gökyüzü görebiliyordu.

«Hurra! Hurra!»

Kimindi bu «Hurra»lar, ne içindi? Bilemiyordu. «Sancak.» diye düşünebildi ama kaptığınca, kendinin olmadığı muhakkak bir güçle kalktı, sancağı kaldırabildiği kadar kaldırdı. «Hurra!» Herhalde bağırıyordu. Herhalde, Korkusuz Jan'la arkadaşları olduğunu sandığı kalabalığa doğru yürüyordu. Eski bir Fransız savaş türküsünü haykırdığını zannediyordu. Hele : «Oh voila victoir!» derken, kimin olduğunu bilmediği, bir atlının üstüne üstüne at sürdüğünü gördüğünde de mosmor morarmış: «Oh voila victoir!» nakaratını haykırır zannetmekteydi. Dokuzuncu düşüşü bu atlının altına oldu. Sağ elinin tam bileğine binmişti atın ayağı; atın art ayaklarının sancağını buruşturduğunu gördü. Atın art ayaklarını kırmalıydı, kırmalıydı, kırmalıydı. Kırmağa koptu yüreği, at şaha kalktı; gözleri atın şaha kalkmışlığında buz kesti.

Korkusuz Jan sancaktarının yokluğunu hissettiğinde sadece yeniçerileri gördü, bir de arkadaşlarını; kırk mı elli mi yüz mü? Yüz olsa cana minnetti. Çoğunun ölüsü döğüşüyordu, olanın bitenin farkında değillerdi. Tanınmaz haldeydiler, kana boğulmuşlardı, yabanlaşmışlardı. Ölmek için bile vakit yoktu. Bir adım önü, ardı, sağı solu hiç yorulmamış sanki. Çarktan yeni çıkmış

sanılır yeniçerilerle dolmuştu. Savaş bitmiş çoktan, çelik çomak oyunu başlamış gibiydi.

Karşılarındakilerin hiç biri ölümüne vurmuyor, yarısından fazlası durmuş seyrediyordu. Aklının bir yanı: «Savaş değil bu artık gülünç olmak.» diyordu. Anlayabildiği kadarıyla kendilerini öldürmelerine de izin verilmeyecekti. Sancakları Türklerin elindeydi. Attı kılıcını elinden, «Hiç değilse adımıza yaraşır biçimde döğüştük.» diye hıçkırdı; «Orospu çocuğu olmadık!» Ölümsü bir yorgunluktan başka şey hissetmiyordu.

Yıldırım Bayezid'i merak etti sadece.

Ne biçim adamdı acaba?

İsterse Avrupa onundu şimdi.

İsteyecekti yüzde yüz.

«Kâinatı ben yarattım.» mı diyordu acaba?

«Zafer bu muydu? Kabaran koca bir denizin gümbür gümbür yalpalanışı, dayanılmaz gürültüsüne bir Cennet musikisi gibi çekişi insanları, onu buna, bunu ona çarpa çarpa yok edişi, üstlerine seriverişi en son dalgasını çarşaflayışı, sessizlik; yorgun bir sessizlik. Zafer bu muydu?»

«İne Beğ! Senden bir yeniçeri istemiştim. Kandedir?»

«Aratıyoruz Bayezid Beğim. Say ki kayıplara karıştı. Dellalların bunca çağırışına da cevap yok.»

«Şehit ise? İmrenmem, şehitliğine yanarım. Yiğitti İne Beğ. Üstüme bir kanat oldu. Gönendiremediğime yanarım. Senden sağ istemiştim.»

«Şehit ise? Bayezid Beğim nice buluruz? Kimdir, yüzü nicedir bilemeyiz? Bir bilen de çıkmadı.»

«Neden? Bölüklerdekiler birbirini tanımaz mı?»

«Gönüllüler var idi. Yolda katılan başıbozuk vardı, dervişler vardı. Ayrı bir birlik idiler.»

«Göstermelik savaşa sürülenlerden.»

«Evet padişahım.»

Zafer bu idi işte. Kazanılmış bir savaşın sonunda aradığın kişiyi bulamamak idi. Hem de kendi öz canını düşünmeden senin canına kanat germiş birini o kıyamette.

«Aransın İne Beğ! Bulunsun. Tutsak Frenk soylularının rahatları sağlandı mı?»

«Sağlandı padişahım.»

«Yiğit döğüştüler. Konuklarımızdır. Böyle bilinsin.»

Zafer bu idi işte. Tutsak düştüğünde acımadan seni zencire vuracak olanları el üstünde tutmak, yiğitliklerini öğmek. Boşluk; bitmeyeceği sanılan bir yorgunluk, sonra yine boşluk. Denizin denizlikten çıkışı, çok çiğnenmiş bir yol gibi serilip bitkin yatışı.

«Padişahım Ali Paşa mübarekeye gelmek diler.»

«Kalsın İne Beğ, savaş alanını seyrediyorum. Frenkler savaşa mı gelmiş yoksa gezi seyrine mi? Onca altunu, gümüşü neden getirdiler dersin? Altın tel sırmadan kılıklar da ne ola ki? Ali Paşamızı bekletme, gönlünü kırmayacak biçimde söyleyesin.» Zafer bu idi işte.

«İne Beğ! Doğan'dan bir haber?»

«Sigismund'un peşine düşmüştü. Sigismund kılık değiştirmiş kaçarken.»

«Boşuna zahmet İne Beğ. Bir kral ki kılık değiştirip kaçmış, koğalanmaz. Ölmesini bilmemiş, döğüşmesini bilmemiş. Bulsam bir soru sorar bırakırım: Sen nasıl kral olabildin?» Bir süre Kral Sigismund'u düşündü.

«İne Beğ!»

«Buyur Padişahım?»

«Zafer mektupları yazılsın İne Beğ. Halife'ye, Emir Timur'a, Türkmen Beğlerine, Bizans Kralına, bütün kral-lara duyurulsun.»

Zafer bu idi işte. Nasıl olsa herkesin her yerde duyabileceği haberi ulaklarla mektuplarla bildirmekti. Aksini başkasının yapacağını onun elinden alıp senin yapmandı.

Savaş alanı tozunu döküyordu. Sağda Tuna'yla Osma Çayının karıştığı yerin üstünde, batmağa hazırlanan

günün ölüsü yüzüyordu. Gün batımında can çekişen bir güneş. Savaş alanı göğe çıkmış gibiydi. Gökteki savaşın zaferi de sessiz bir yorgunluğa benzeyecekti herhal.

«Karılar gibi döğüşmedim.» diye mırıldandı; «Yenilen de olmadım kaçan da Boran Usta!»

«Bir şey mi buyurdun Bayezid Beğim?»

«Atım İne Beğ! Atımı getirt!» Gelen atına atladığı gibi sürdü. «Kaleye gidiyorum ben İne Beğ. Doğan'a!»

Sürdü. Sessiz yorgunluğun üstüne üstüne sürdü. Çayır bayır demedi. Niğbolu Kalesine bir ok atımı kala kaleden de bir atlı sürüp çıkmıştı. Ya bir alacağına koşuyor ya bir borçlusundan kaçıyordu. Pek benzemese de öyleydi. Bayezid Beğ, atını yarım dizgine aldı. Gelenin, yanaştığında hızını ayarlamasını mümkünledi, az sonra da atlıyı tanıdı. Doğan'dı.

Doğan Beğ, kaleden çıkışında gelen atlıyı görmüş fakat aldırmamıştı. Bir gözü atında bir gözü yoldayken gelenin Bayezid Beğ olduğunu düşünmüyordu bile; yavaşlayışından huylandı. Atının dizginini ani bir durmaya göre gerebilecek biçimde tuttu. Yol kesmedi ama tanıyınca atlıyı, yerin dibine geçecek gibi olmuştu. Bayezid Beğ'i görünce hemen koptu. Bayezid Beğ'in yanına varınca atından uçtuğunu mu, atladığını mı, indiğini mi hatırlayamadı.

Yıldırım Bayezid Han fakirleştiğini sandı bir an. Asıl zafer bu idi işte. İndi atından. Eteğine koşup eğilen Doğan'a sımsıkı sarıldı, çekti, kaldırdı kucakladı.

«Gazan mübarek olsun Doğan karındaşım.» dedi. «Karındaşımdan da yüce olduğunu bilirsen gönlüm durulanacak.»

Doğan Beğ hıçkırdı.

Yıldırım Bayezid Han, Doğan Beğ'in hıçkırığını bekledi, sırtını sığadı. Yavaşça:

«Atlarımıza binelim.» dedi. «Evine gitmek istiyorum. Gelinimi görmek istiyorum. Gelinim bir çorba pişirirse dünyalar benim olur Doğan karındaşım, biberli, ekşice bir toyga çorbası ha? Ne dersin. Bu savaşın sonunda bula bula toyga çorbasını mı buldun deme. Gelin elinden çorbaya alacaklı olduğumuzu unuttun mu yoksa soyha?»

GEÇİTTEKİ ÜLKE

M. NEÇATİ SEPETÇİOĞLU

Bayezid Bey'in gelirken tek kuşkusu, geç vakit kalede Doğan Bey'i görememekti. Uzun uzadıya düşünmüş, kendini Doğan Bey'in yerine koymağa çalışmış. Haçlıların içinden gelen çaşıtların birbirine benzer haberlerini, değersiz görülenlerinece bir kaç kere düşünmüştü. Doğan'ın uyumasının mümkünü olamazdı. Bu durumda ya çoktan şehit olunur, ya sonu şehitliğe varacak bir hücumun kararında olunur yahud da umutsuzluktan uyunamazdı. Aldığı haberler, Doğan Bey'in umduğundan da, bel bağladığından da öte; umudunu da, bel bağlayışını da hiçe saydıracak kadar inanılması güç bir direnmede dayandığı yolundaydı, sağdı. Sağlığı, direnişi, hatta zaman zaman kaleden çıkıp baskınlar düzenleyerek Haçlıları şaşırtışı nasıl bir çetin ceviz olduğunu gösteriyordu.

DÜNKÜ TÜRKİYE